

BÖLÜM I

KONFERANS TARAFINDAN KABUL EDİLEN KARARLAR

Karar 1

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu^{*}

Dördüncü Dünya Kadın Konferansı

4-15 Eylül 1995 tarihinde Pekin’de toplanmış olup,

1. Bu karara eklenmiş olan Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nu kabul eder;
2. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na ellinci oturumunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nu Konferansta kabul edilen şekliyle onaylamasını tavsiye eder.

---

^{*} 15 Eylül 1995 tarihindeki 16. Kurul toplantısında kabul edilmiştir, tartışmalar için Bölüm V'e bakınız.

EK I

PEKİN DEKLARASYONU

1. Biz, Dördüncü Dünya Kadın Konferansına katılan Hükümetler,
2. Birleşmiş Milletlerin kuruluşunun 50. yıldönümü olan Eylül 1995 tarihinde Pekin’de toplanarak,
3. Bütün insanlığın yararı için heryerdeki bütün kadınlar adına eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerini ileri götürmeye kararlı olarak,
4. Heryerdeki bütün kadınların sesine kulak veren ve kadınların, rollerinin ve koşullarının farklılığını dikkate alan, dünya gençliğinde varolan umuttan güç alan ve bu yolu açan kadınları saygıyla anarak,
5. Son on yılda kadınların statüsünde bazı önemli konularda ilerleme kaydedildiğini ama gelişmenin eşit olmadığını, kadınla erkek arasındaki eşitsizliğin devam ettiğini ve bütün insanların iyiliği için ciddi sonuçlar doğurabilecek başlıca engellerin varlığını sürdürdüğünü kabul ederek,
6. Dünyadaki insanların çoğunluğunun özellikle de kadın ve çocukların hayatını etkileyen, kökeni hem ulusal hem de uluslararası alanlarda bulunan, artan yoksulluğun bu durumu şiddetlendirdiğini de kabul ederek,
7. Kendimizi koşulsuz olarak bu sınırlama ve engelleri kaldırmaya ve böylece bütün dünyadaki kadınların ilerlemesini ve güçlendirilmesini artırmaya adanmış ve bunun, şimdi ve bizi gelecek yüzyıla taşıması için, kararlılık, ümit, işbirliği ve dayanışma ruhuyla acil eylem gerektirdiğini kabul ederek,

Aşağıdaki taahhütlerimizi yineliyoruz :

8. Kadın ve erkeklerin eşit haklarına ve doğuştan değerli olduklarına ve Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası’nda kabul edilen diğer karar ve ilkelere, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne ve diğer uluslararası İnsan Hakları Belgeleri’ne, özellikle Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ne ve Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne, Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Deklarasyonu ve Kalkınma Hakkı Bildirgesi’ne bağlılığımızı;
9. Bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin vazgeçilemez, ayrılmaz ve bölünemez bir parçası olarak kadınların ve kız çocuklarının insan haklarının tam uygulanmasını güvence altına almayı;
10. Eşitlik, kalkınma ve barışa ulaşmak amacıyla düzenlenen daha önceki Birleşmiş Milletler konferans ve zirvelerinde –1985’de Nairobi’de kadın konusunda, 1990’da New York’ta çocuklar konusunda, 1992’de Rio de Janeiro’da çevre ve kalkınma konusunda, 1993’de Viyana’da insan hakları konusunda, 1994’te Kahire’de nüfus ve kalkınma konusunda ve 1995’te Kopenhag’da sosyal kalkınma konusunda– elde edilen görüş birliği ve ilerlemeyi temel almayı;

11. Kadının İlerlemesi için Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin tam ve etkili bir şekilde uygulanmasını başarmayı;
12. Düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlüğü dahil kadınların güçlendirilmesi ve ilerlemesini ve böylece bireysel olarak ya da toplumda diğerleriyle birlikte kadın ve erkeklerin manevi, ahlaki, ruhsal ve zihinsel ihtiyaçlarına katkıda bulunmayı ve bu yolla onlara toplumdaki tüm potansiyellerinin farkına varmaları ve kendi hayatlarını, kendi arzularına göre biçimlendirmeleri fırsatını garanti etmeyi taahhüt ediyoruz.

İnanıyoruz ki :

13. Kadınların güçlendirilmesi ve karar vermeye yetkiye ulaşma sürecine katılmaları dahil, eşitlik anlayışıyla toplumun bütün alanlarına tam katılmaları eşitlik, kalkınma ve barışın sağlanması için temel koşuldur;
14. Kadın hakları, insan haklarıdır;
15. Eşit haklar, fırsatlar ve kaynaklara eşit ulaşım, aile sorumluluklarının kadın ve erkek tarafından eşit paylaşılması ve aralarında uyumlu bir ortaklık bulunması, kendilerinin ve ailelerinin iyiliği kadar demokrasinin sağlanması için de çok önemlidir.
16. Sürekli ekonomik büyüme, sosyal kalkınma, çevresel koruma ve sosyal adalete dayalı olarak yoksulluğun yokedilmesi, kadınların ekonomik ve sosyal kalkınmaya dahil edilmesini, eşit fırsatları, insan merkezli sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştiricileri ve yararlanıcıları olarak kadınların ve erkeklerin tam ve eşit katılımını gerektirmektedir;
17. Kadınların, sağlıklarının bütün yönlerini, özellikle doğurganlıklarını kontrol etme haklarının açıkça tanınması ve onaylanması kadınların güçlendirilmesinin temelidir;
18. Yerel, ulusal, bölgesel ve küresel barış, ulaşılabilir bir durumdur, ve liderlikte, anlaşmazlıkların çözümünde ve bütün düzeylerde uzun ömürlü barışın yaygınlaşmasında temel güç olan kadınların ilerleyişiyle ayrılmaz bir biçimde bağlantılıdır;
19. Kadınların güçlenmesini ve ilerlemesini her düzeyde sağlayacak kalkınma politika ve programlarının dahil olduğu, etkili, verimli ve karşılıklı takviye edici, toplumsal cinsiyete duyarlı politika ve programları kadınların tam katılımıyla düzenlemek, uygulamak ve izlemek çok önemlidir;
20. Sivil toplumun bütün üyelerinin, özellikle kadın gruplarının, ağlarının ve diğer hükümet dışı kuruluşların ve toplumsal aktörlerin özerkliklerini koruyarak ve Hükümetlerle işbirliği yaparak katılım ve katkıda bulunmaları, Eylem Platformu'nun etkili uygulanması ve takibi için önem taşımaktadır;
21. Eylem Platformu'nun uygulanması, Hükümetlerin ve uluslararası topluluğun kesin kararlılığını gerektirmektedir. Hükümetler ve uluslararası topluluk Eylem için Konferansta karar verilenler dahil ulusal ve uluslararası taahhütlerde bulunarak, kadınların güçlendirilmesi ve ilerlemesi için bir an önce harekete geçmek gerektiğini kabul etmişlerdir.

Şu konularda kararlıyız :

22. Kadının ilerlemesi için Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin hedeflerini, bu yüzyılın sonuna kadar gerçekleştirmek için çaba ve eylemleri yoğunlaştırmaya;

23. Kadınların ve kız çocuklarının bütün insan haklarını temel özgürlükleri tam olarak kullanmalarını sağlamaya ve bu hak ve özgürlüklerin ihlaline karşı etkili önlemler almaya;
24. Kadınlara ve kız çocuklarına karşı her tür ayrımcılığı ortadan kaldırmak için bütün gerekli önlemleri almaya ve toplumsal cinsiyet eşitliğiyle kadınların ilerlemesi ve güçlendirilmesi önündeki bütün engelleri ortadan kaldırmaya;
25. Erkekleri, eşitliğe yönelik bütün faaliyetlere tam katılımında bulunmaya teşvik etmeye;
26. İstihdam dahil kadınların ekonomik bağımsızlığını yaygınlaştırmaya ve ekonomik yapıda değişiklikler yapma ve kalkınmanın vazgeçilmez elemanı olan kırsal bölgedekiler dahil bütün kadınların üretim kaynaklarına, fırsatlara ve toplumsal hizmetlere eşit ulaşmasını sağlama yoluyla yoksulluğun yapısal nedenlerine inerek kadınların üzerindeki devamlı ve artan yoksulluk yükünü yoketmeye;
27. Temel eğitimin, ömür boyu eğitimin, okur yazarlığın ve öğretimin ve kızlarla kadınlar için birinci basamak sağlık hizmetlerinin sağlanması yoluyla sürekli ekonomik büyümenin dahil olduğu, insanı merkez alan sürdürülebilir kalkınmayı yaygınlaştırmaya;
28. Kadınların ilerlemesi için barışı güvence altına alacak olumlu adımlar atmaya ve kadınların barış hareketinde oynadığı öncü rolü bilerek, kesin ve etkili uluslararası kontrolü kullanarak genel ve tam bir silahsızlanma için etkin bir şekilde çalışmaya ve gecikmeden, nükleer silahsızlanma ile bütün nükleer silahların çoğalmasını önlemeye katkıda bulunacak, evrensel, çok taraflı, etkin bir şekilde gerçekleştirilecek ve kapsamlı bir nükleer denemeleri yasaklama antlaşmasıyla sonuçlanacak görüşmeleri desteklemeye;
29. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türden şiddeti önlemeye ve ortadan kaldırmaya;
30. Eğitimde ve sağlık hizmetlerinde kadınlarla erkeklere eşit davranılmasını ve bunlara eşit ulaşmalarını güvence altına almaya ve eğitim kadar kadının cinsel sağlığını ve üreme sağlığını artırmaya;
31. Kadınların ve kız çocuklarının insan haklarını yaygınlaştırmaya ve korumaya;
32. Irk, yaş, dil, etnik köken, kültür, din veya özürlü olmak gibi nedenlerle veya yerli halktan oldukları için güçlenme ve ilerlemede çeşitli engellerle karşılaşan bütün kadınların ve kız çocuklarının bütün insan haklarını ve temel özgürlükleri eşit kullanmalarını sağlayacak çabaları artırmaya;
33. Özellikle kadınları ve kız çocuklarını korumak için insani hukukun dahil olduğu, uluslararası hukuka saygıyı temin etmeye;
34. Her yaştaki kadınların ve kız çocuklarının tam potansiyelini geliştirmeye ve herkes için daha iyi bir dünya oluşturmaya tam ve eşit katılımlarını sağlamaya ve kalkınma sürecindeki rollerini zenginleştirmeye;
35. Kadınların ve kız çocuklarının ilerlemesini ve güçlendirilmesini artıracak bir araç olarak, kadınların, toprak, kredi, bilim ve teknoloji, mesleki eğitim, bilgi, iletişim ve pazarlar dahil ekonomik kaynaklara eşit ulaşmalarını sağlayacak ve uluslararası işbirliği yoluyla bu kaynaklara eşit ulaşmanın yararlarını kullanacak şekilde kapasitelerini geliştirmeye kararlıyız.

36. Hükümetlerin, uluslararası örgütlerin ve her düzeyden kurumların kesin kararlılığını gerektirecek olan Eylem Platformu'nun başarıya ulaşmasını sağlayacağız. Ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma ve çevrenin korunmasının, bütün insanların hayat standardını yükseltme çabalarımızın çerçevesini oluşturan sürdürülebilir kalkınma kavramının birbirine bağlı ve karşılıklı olarak birbirini destekleyen unsurları olduğuna derinden inanıyoruz. Çevresel kaynakların sürdürülebilir kullanımı için yoksulların, özellikle yoksullukla içiçe yaşayan kadınların güçlendirilmesine yönelik hakkaniyetli bir sosyal kalkınma, sürdürülebilir kalkınma için gerekli bir dayanaktır. Ayrıca sürdürülebilir kalkınma bağlamındaki geniş tabanlı ve sürekli ekonomik büyümenin, sosyal kalkınma ve sosyal adaleti sürekli kılmak için gerekli olduğunu kabul ediyoruz. Eylem Platformu'nun başarısı, bütün bunlara ek olarak bütün uygun mali mekanizmalardan gelişmekte olan ülkelere kadınların ilerlemesine yönelik çok taraflı, iki taraflı ve özel kaynaklar dahil, yeni ve ek kaynakların sağlanması kadar, ulusal ve uluslararası düzeylerde kaynakların yeterli ölçüde harekete geçirilmesini; ulusal, altbölgesel, bölgesel ve uluslararası kuruluşların kapasitesini güçlendirmek için mali kaynakları; eşit haklara, eşit sorumluluklara, eşit fırsatlara bağlılığı ve bütün ulusal, bölgesel ve uluslararası oluşumlara ve politika oluşturma süreçlerine kadınların ve erkeklerin eşit katılımını taahhüt etmeyi; her düzeydeki mekanizmaları dünya kadınlarının da sorumluluğunu üstlenecek şekilde oluşturmayı veya güçlendirmeyi gerektirecektir.
37. Eylem Platformu'nun ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelerde de başarılı olması için uluslararası işbirliği ve yardımın sürekli olması sağlanmalıdır.
38. Biz, Hükümetler olarak cinsiyete dayalı bir bakış açısının bütün politika ve programlarımızda yansıtılacağını garanti ederek bu Eylem Platformunu uygulamayı kabul ve taahhüt ediyoruz. Birleşmiş Milletler sistemini, bölgesel ve uluslararası mali kuruluşları, diğer ilgili bölgesel ve uluslararası kuruluşları ve bütün kadınları ve erkekleri, hükümet dışı kuruluşları, özerkliklerine tamamiyle saygı duyarak, ve sivil toplumun bütün sektörlerini, Hükümetlerle işbirliği yaparak kendilerini tamamen bu Eylem Platformu'nun uygulanmasına adanmaya ve katkıda bulunmaya davet ediyoruz.

EK II

EYLEM PLATFORMU

İÇİNDEKİLER

Bölüm	Paragraf	Sayfa
I- GÖREVİN TANIMLANMASI	1 - 5	7
II- KÜRESEL ÇERÇEVE	6 - 40	8
III- KRİTİK ALANLAR	41 - 44	15

IV-	STRATEJİK HEDEFLER VE EYLEMLER	45 - 285	17	
	A. Kadınlar ve Yoksulluk	47 - 68	17	
	B. Kadınların Eğitim ve Öğrenimi	69 - 88	25	
	C. Kadınlar ve Sağlık	89 - 111	35	
	D. Kadınlara Yönelik Şiddet	112 - 130	50	
	E. Kadınlar ve Silahlı Çatışma		131 - 149	58
	F. Kadınlar ve Ekonomi	150 - 180	68	
	G. Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadınlar	181 - 195	83	
	H. Kadınların İlerlemesinde Kurumsal Mekanizmalar		196 - 209	89
	I. Kadınların İnsan Hakları	210 - 233	95	
	J. Kadınlar ve Medya	234 - 245	105	
	K. Kadınlar ve Çevre	246 - 258	109	
	L. Kız Çocuk	259 - 285	117	
V-	KURUMSAL DÜZENLEMELER	286 - 344	127	
	A. Ulusal Düzey	293 - 300	128	
	B. Altbölgesel /Bölgesel Düzey	301 - 305	129	
	C. Uluslararası Düzey	306 - 344	130	
VI-	MALİ DÜZENLEMELER	345 - 361	137	
	A. Ulusal Düzey	346 - 350	137	
	B. Bölgesel Düzey	351 - 352	138	
	C. Uluslararası Düzey	353 - 361	138	

BÖLÜM I

GÖREVİN TANIMLANMASI

1. Eylem Platformu, kadınların güçlendirilmesi amacına yönelik bir gündemdir. Kadının ilerlemesi için Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin^{1/} uygulanmasını hızlandırmayı ve kadınların, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik karar verme süreçlerinde tam ve eşit paya sahip olmalarını sağlayarak, toplumun ve özel yaşamın bütün alanlarına aktif katılımlarını önleyen engelleri ortadan kaldırmayı hedef almaktadır. Bu da, yetki ve sorumluluğun kadınlara erkek arasında paylaşılması ilkesinin evde, işyerinde ve giderek ulusal ve uluslararası topluluklarda yerleşmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Kadınlara erkek arasındaki eşitlik bir insan hakları meselesi, sosyal adaletin önemli bir koşulu ve aynı zamanda eşitlik, kalkınma ve barışın vazgeçilmez ve temel önkoşuludur. Kadınlara erkek arasındaki eşitliğe dayanan, şimdikinden farklı bir ortaklık, insanı merkez alan sürdürülebilir kalkınma için şarttır. Kadınların ve erkeklerin, 21. yüzyılın zorluklarına göğüs gerebilmek için, kendileri, çocukları ve toplum adına birlikte çaba göstermelerini sağlamak, ancak sürekli ve uzun vadeli bir kararlılıkla mümkün olacaktır.

2. Eylem Platformu, Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda kabul edilen Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı'nda^{2/} yer alan "Kadının ve kız çocuğunun insan hakları, evrensel insan haklarının vazgeçilemez, ayrılmaz ve bölünemez bir parçasıdır." temel ilkesini tekrar onaylar. Bir eylem gündemi olarak Platform, bütün kadınların temel özgürlükleri ve bütün insan haklarını, hayatları boyunca tam olarak kullanmalarını yaygınlaştırma ve koruma görevini üstlenir.

3. Eylem Platformu, bütün dünyada toplumsal cinsiyet* eşitliğini sağlamaya yönelik ortak hedefe ilişkin olarak kadınların da paylaştığı ortak endişelerin, ancak erkeklerle ortaklık yaparak ve birlikte çalışarak çözülebileceğini vurgular. Kadınların durumuna ve koşullarına ilişkin farklılıklara saygı duyar ve değer verir ve bazı kadınların güçlendirilmesinde belirgin engellerin söz konusu olduğunu kabul eder.

4. Eylem Platformu, her yaştan ve her meslekten bütün insanlara eşitlik ilkesinin dahil olduğu temel özgürlüklere ve insan haklarına dayanan barışçı, adil ve insancıl bir dünya yaratmak için herkesin, birlikte karar verilmiş eylemleri hemen uygulamasını talep eder ve bu amaçla, sürdürülebilir kalkınma bağlamında geniş tabanlı ve sürekli ekonomik büyümenin, sosyal kalkınma ve sosyal adaleti sürekli kılmak için gerekli olduğunu kabul eder.

5. Eylem Platformu'nun başarılı olması, Hükümetlerin, uluslararası örgütlerin ve her düzeydeki kurumların kesin kararlılığını gerektirecektir. Ayrıca bütün uygun mali mekanizmalardan gelişmekte olan ülkelere, kadınların ilerlemesine yönelik çok taraflı, iki taraflı ve özel kaynaklar dahil, yeni ve ek kaynakların sağlanması kadar ulusal ve uluslararası düzeylerde kaynakların yeterli ölçüde harekete geçirilmesini; ulusal, altbölgesel, bölgesel ve uluslararası kuruluşların kapasitesini güçlendirmek için, mali kaynakları; eşit haklara, eşit sorumluluklara, eşit fırsatlara bağlılığı ve bütün ulusal, bölgesel ve uluslararası oluşumlara ve politika oluşturma süreçlerine kadınların ve erkeklerin eşit katılımını taahhüt etmeyi; her düzeydeki mekanizmaları dünya kadınlarını da hesaba katacak şekilde oluşturmayı ve güçlendirmeyi de gerektirecektir.

BÖLÜM II

KÜRESEL ÇERÇEVE

6. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, dünya yeni bir bin yılın eşliğindeyken yapılmaktadır.

7. Eylem Platformu, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni^{3/} onaylar ve Ekonomik ve Sosyal Konseyin ve Genel Kurulun benimsediği ilgili kararların yanı sıra, Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerini temel alır. Eylem Platformu, gelecek beş yılda gerçekleştirilmesi gereken bir dizi öncelikli eylemi belirlemeyi hedef almıştır.

8. Eylem Platformu, sürdürülebilir kalkınma ve uluslararası işbirliğini teşvik eden ve bu amaçla Birleşmiş Milletlerin rolünü güçlendiren belirli yaklaşımların ve taahhütlerin yer aldığı Dünya Çocuk Zirvesi, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, Dünya İnsan Hakları Konferansı, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı ve Sosyal Kalkınma Dünya Zirvesinde ulaşılan görüş birliğinin önemini kabul etmektedir. Benzer şekilde Gelişmekte olan Küçük Ada Ülkelerinde Sürdürülebilir Kalkınma Küresel Konferansı, Uluslararası Beslenme Konferansı, Uluslararası Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri Konferansı, ve Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı kendi belirgin konuları içerisinde, kadın ve kız çocukların rolüne özel bir önem vererek kalkınma ve insan haklarının çeşitli sorunlarını ele almışlardır. Bunlara ek olarak Dünya Uluslararası Yerli Halklar Yılı ^{4/}, Uluslararası Aile Yılı ^{5/}, Birleşmiş Milletler Hoşgörü Yılı ^{6/}, Kırsal Bölge Kadınları Cenevre Deklarasyonu ^{7/},

* "Toplumsal Cinsiyet" teriminin herkesçe kabul edilen tanımı için bu raporun ek IV'üne bakınız.

Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Deklarasyonu ^{8/} kadınların güçlendirilmesine ve eşitliğe ilişkin konuları vurgulamışlardır.

9. Eylem Platformu'nun Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'nın amaçları ve ilkelerine, ve uluslararası yasalara tamamen uygun olan amacı, bütün kadınların güçlendirilmesidir. Bütün kadınların insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam olarak anlaşılması, kadının güçlendirilmesi için çok önemlidir. Ulusal ve bölgesel özelliklerin önemi ve çeşitli tarihi, kültürel ve dini arka planları mutlaka göz önüne alınırken, Devletlerin görevi kendi politik, ekonomik ve kültürel sistemleri ne olursa olsun bütün insan haklarını ve temel özgürlükleri yaymak ve korumak olmalıdır.^{9/} Ulusal yasalar yoluyla, stratejiler, politikalar, programlar ve kalkınma önceliklerini belirleme yoluyla bu Platformun, bütün insan haklarına ve temel özgürlüklere uyacak şekilde uygulanması her Devletin mutlak sorumluluğudur. Bunu yaparken bireylerin ve bağlı oldukları toplulukların çeşitli dini ve ahlaki değerlerine, kültürel arkaplanlarına ve felsefi inançlarına saygı göstermek ve bunların önemini bilmek, eşitlik, kalkınma ve barışa ulaşmak için kadınların kendi insan haklarını tam olarak kullanmalarına katkıda bulunacaktır.

10. 1985 yılında Nairobi'de yapılan Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı : Eşitlik, Kalkınma ve Barış'ın Kazanımlarını Gözden Geçirmek ve Değerlendirmek için Düzenlenen Dünya Konferansı ve kadının ilerlemesi için Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin kabulünden bu yana, dünyada önemli politik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler meydana gelmiş bunlar da kadınları hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilemiştir. Dünya İnsan Hakları Konferansı, kadınların ve kız çocuklarının insan haklarının, evrensel insan haklarının vazgeçilemez, ayrılmaz ve bölünemez bir parçası olduğunu kabul etmiştir. Kadınların ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde politik, sivil, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşama tam ve eşit katılımını sağlamak ve cinsiyete dayalı her tür ayrımcılığı ortadan kaldırmak, uluslararası topluluğun öncelikli hedefleridir. Dünya İnsan Hakları Konferansı, bütün Devletlerin insan haklarını ve temel özgürlükleri Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'na, insan haklarına ilişkin diğer anlaşmalara ve uluslararası yasalara uygun şekilde evrensel olarak sayma, yaygınlaştırma, yerine getirme ve korumaya ilişkin resmi taahhütlerini onaylamıştır. Bu hak ve özgürlüklerin doğaları gereği evrensel oldukları şüphesizdir.

11. Soğuk savaşın sona ermesi uluslararası değişikliklere ve süper güçler arasındaki rekabetin azalmasına yol açmıştır. Küresel bir silahlı çatışma tehdidi azalırken uluslararası ilişkiler gelişmiş ve ülkelerarası barış umudu artmıştır. Küresel çatışma tehdidinin azalmasına rağmen, sıcak savaş, silahlı çatışmalar, sömürge veya diğer yabancı üstünlüğü biçimleri ve yabancı işgali, sivil savaşlar ve terörizm dünyanın pek çok bölgesini rahatsız etmeye devam etmektedir. Silahlı çatışma zamanlarında kadınların insan hakları önemli ölçüde çiğnenmekte, özellikle etnik temizlik politikaları sözkonusu olduğunda kadınlar cinayet, işkence, sistematik tecavüz, gebeliği sürdürmeye ve kürtaja zorlama ile karşılaşmaktadırlar.

12. Saldırgan politikaların ve etnik temizliğin engellenmesi, ve silahlı çatışmaların çözülmesiyle birlikte küresel, bölgesel ve yerel düzeylerde barışın ve güvenliğin sağlanması, kadın ve kız çocuklarının insan haklarının korunması açısından olduğu kadar, onlara yönelik her türden şiddetin ortadan kaldırılması ve bir savaş silahı olarak kullanılmalarını önlemek açısından da büyük önem taşımaktadır.

13. Küresel askeri harcamalar dahil, aşırı askeri harcamalar, silah ticareti ya da kaçakçılığı ve silah üretimiyle kullanımı için yapılan yatırımlar, sosyal kalkınma için kullanılabilir kaynakları azaltmıştır. Borç yükünün ve diğer ekonomik zorlukların sonucu olarak pek çok gelişmekte olan ülke yapısal uyum politikalarını yürürlüğe koymuştur. Ancak yeterince tasarlanmamış ve uygulanmamış yapısal uyum politikaları sosyal kalkınmaya yarar yerine zarar getirmiştir. Geçtiğimiz 10 yılda, pek çok gelişmekte olan ülkede, özellikle borç yükü en ağır olanlarda yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısı büyük oranda artmıştır.

14. Bu bağlamda, kalkınmanın sosyal boyutunun vurgulanması gerekmektedir. Hızlandırılmış ekonomik büyüme, sosyal kalkınma için gerekli olmasına rağmen, tek başına nüfusun hayat standardını geliştirmez. Bazı durumlarda, sosyal eşitsizliği ve marjinalleşmeyi şiddetlendiren koşullar ortaya çıkabilir. Bu yüzden, kalkınmanın bütün yönlerini (büyüme, kadınlara erkek arasındaki eşitlik, sosyal adalet, çevrenin korunması, süreklilik, dayanışma, katılım, barış ve insan haklarına saygı) kapsayan bir yaklaşıma dayanan ekonomik büyümeden toplumun bütün üyelerinin yararlanmasını sağlayacak yeni alternatifler aramak zorunludur.

15. Bütün dünyadaki demokratikleşme hareketi, pek çok ülkede bir politik süreç başlatmıştır ama kadınların erkeklerle eşit ve tam ortak olarak önemli karar verme süreçlerine katılmaları, özellikle politikada, henüz başılamamıştır. Güney Afrikanın kurumsallaşmış ırkçılığı, ırk ayrımı ortadan kaldırılmış, barışçı ve demokratik bir güç transferi gerçekleşmiştir. Orta ve Doğu Avrupa'da parlamenter demokrasiye geçiş hızlı olmuş, her ülkenin kendine özgü koşullarına bağlı olarak çeşitli tecrübeler yaşanmıştır. Geçiş, büyük ölçüde barışçı olsa da, bazı ülkelerde bu süreç, önemli insan hakları ihlallerine neden olan silahlı çatışmalarla engellenmiştir.

16. Pek çok ülkede kalkınma hedeflerine ulaşamamasının sorumlusu yaygın ekonomik durgunluk ve bazı bölgelerdeki politik kararsızlıktır. Bu durum yoksulluğun büyük ölçüde artmasına yol açmıştır. Büyük bir sefalet içinde yaşayan 1 milyardan fazla insanın ezici çoğunluğu kadındır. Bütün sektörlerdeki hızlı değişim ve uyum süreci, aynı zamanda işsizliğin ve istenen şekilde iş bulamamanın artmasına yol açmış, özellikle de kadınları etkilemiştir. Çoğu ülkede yapısal uyum programları, korunmaya muhtaç ve dezavantajlı gruplar ya da kadınlar üzerindeki olumsuz etkilerini asgariye indirecek şekilde düzenlenmediği gibi, ekonomik ve sosyal faaliyetlerde bu grupların marjinalleşmesini önleyerek olumlu bir etkide bulunacak şekilde de düzenlenmemiştir. Çok taraflı ticaret görüşmelerinin yapıldığı Uruguay Round'u'nun Son Raporu¹⁰ ulusal ekonomilerin karşılıklı bağımlılığının arttığını, ticareti liberal kılmanın ve açık, dinamik pazarlara girmenin önemini özellikle vurgulamıştır. Ayrıca bazı bölgelerde büyük askeri harcamalar yapılmaktadır. Bazı ülkelerin resmi kalkınma yardımını (ODA) artırmaya rağmen, genelde ODA son zamanlarda azalmıştır.

17. Mutlak yoksulluk ve yoksulluğun kadınlara özdeşleşmesi, işsizlik, doğal çevrenin artan hassasiyeti, kadınlara yönelik sürekli şiddet ve insanlığın yarısını güç ve idari yetkiden uzak tutmaya yönelik yaygın tavır, kalkınma, barış ve güvenliği ve insan merkezli sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak yollar aramaya devam etme gereğinin altını çizmektedir. İnsanlığın kadın olan yarısının katılımı ve liderliği, bu araştırmanın başarısı için şarttır. Bu nedenle ancak Hükümetlerle insanlar arasında ortaklık ruhuna, eşitlikçi bir uluslararası sosyal ve ekonomik ortama ve kadınlara erkek arasındaki ilişkinin tam ve eşit bir ortaklığa dönüşmesine dayanan yeni bir uluslararası işbirliği çağı dünyanın 21. yüzyılın zorluklarına göğüs gerebilmesini sağlayacaktır.

18. Son zamanlardaki uluslararası ekonomik gelişmeler, büyük bir çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerde yaşayan kadın ve çocukları aşırı ölçüde etkilemiştir. Ağır dış borç yükü altındaki ülkelerde uygulanan yapısal uyum programları ve tedbirleri, uzun vadede yararlı olsa da, sosyal harcamalarda kısıntıya gidilmesine yol açmış, böylece özellikle Afrika ve en az gelişmiş ülkelerde kadınları olumsuz etkilemiştir. Temel sosyal hizmetlerin sorumluluğu Hükümetlerden kadınlara geçirildiğinde bu durum daha da şiddetlenmiştir.

19. Gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkenin yanı sıra yeniden yapılanmanın sürdüğü ekonomileri geçiş sürecindeki ülkelerde meydana gelen ekonomik durgunluk, kadınların çalışma fırsatını büyük ölçüde olumsuz etkilemiştir. Genellikle kadınların, uzun vadeli iş güvenliği olmayan veya tehlikeli çalışma koşullarına sahip işleri kabul etmekten, sigortasız eviçi üretimde çalışmaktan veya işsiz kalmaktan başka şansları bulunmamaktadır. Evin gelirini artırmaya çalışan pek çok kadın emeğinin karşılığını alamadığı ya da gerçek değerini bulamadığı işlerle çalışma hayatına başlar; diğerleri aynı amaçla göç etmeye karar verirler. Diğer sorumluluklarında hiçbir azalma olmadığı için bu durum kadınların toplam çalışma yükünü artırmaktadır.

20. Yapısal uyum dahil makro ve mikro ekonomik politikalar ve programlar, her zaman kadın ve kız çocuklar üzerindeki, özellikle yoksulluk içinde yaşayan kadın ve kız çocuklar üzerindeki etkilerini hesaba katacak şekilde düzenlenmemektedir. Yoksulluk hem mutlak hem de görelî anlamda artmış ve pek çok bölgede yoksulluk içinde yaşayan kadınların sayısı çoğalmıştır. Yoksulluk içinde yaşayan pek çok kentli kadın vardır; ancak kırsal ve uzak alanlarda yaşayan kadınların kötü durumu, bu bölgelerdeki kalkınma durgunluğuna özel bir dikkat gösterilmesini gerektirir. Gelişmekte olan ülkelerde, hatta ulusal göstergeleri gelişmeyi işaret edenlerde bile, kırsal kesim kadınlarının çoğu, ekonomik az gelişmişlik ve sosyal marjinalleşme koşullarında yaşamaya devam etmektedir.

21. Kadınlar evde, toplumda ve iş yerinde hem ücretli hem de ücretsiz işlerde çalışarak ekonomiye ve yoksullukla mücadeleye katkıda bulunurlar. Kazanç getirici işler sayesinde giderek artan sayıda kadın ekonomik bağımsızlığını kazanmaktadır.

22. Yeryüzündeki bütün ailelerin dörtte birinde ailenin reisi kadındır ve erkeklerin de bulunduğu pek çok başka aile, kadınların geliri ile geçinmektedir. Kadınların geçindirdiği aileler, ücret ayrımı, çalışma hayatındaki mesleki ayrımlar ve diğer cinsiyete dayalı engeller yüzünden genellikle en yoksullar arasında yer alırlar. Ailenin dağılması, ülke dahilinde kentsel ve kırsal alanlar arasındaki nüfus hareketleri, uluslararası göç, savaş ve ülke içinde yerinden edilme, reisi kadın olan ailelerin artmasına yol açan unsurlardır.

23. Barış ve güvenliğin sağlanmasının ve başarılı olmasının ekonomik ve sosyal ilerleme için bir ön koşul olduğunu kabul eden kadınlar, önemli bir unsur olarak çeşitli yetenekleriyle barış için insanlık hareketine giderek artan ölçüde katılırlar. Onların karar verme, çatışmaları önleme ve çözme süreçlerine ve diğer bütün barış çabalarına tam katılımı, sürekli barışın gerçekleşmesi için şarttır.

24. Din, maneviyat ve inanç, milyonlarca kadın ve erkeğin yaşamında, yaşam tarzında ve gelecek için besledikleri umutlarda belirleyici bir rol oynar. Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı devredilemez ve evrensel olarak kullanılmalıdır. Bu hak, bireysel olarak ya da toplumda diğerleriyle birlikte, toplumsal ya da özel olarak seçilen bir din ya da inancıya sahip olma veya benimseme ve bu din ya da inancı, gereklerini uygulama ve öğretme yoluyla açıkça gösterme özgürlüğünü içerir. Eşitlik, kalkınma ve barışı gerçekleştirmek için bu hak ve özgürlüklere tamamiyle saygı duymak gerekmektedir. Din, düşünce, vicdan ve inanç, kadın ve erkeklerin manevi, ahlaki ve ruhsal ihtiyaçlarına cevap vermeye ve toplumdaki tüm potansiyellerinin farkına varmalarına katkıda bulunabilir ve bulunacaktır. Bununla birlikte, her tür aşırılığın kadınları olumsuz etkileyebileceği ve şiddete ve ayrımcılığa yol açabileceği gerçeği unutulmamalıdır.

25. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na Uluslararası Kadın Yılı ilan edilen 1975'te resmen başlayan süreci hızlandırmalıdır. Kadın Yılı, kadın konularını gündeme getirdiği için bu süreçte bir dönüm noktası olmuştur. Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı (1976–1985) kadının statüsünü ve haklarını incelemek ve kadınları her düzeyde karar almaya yöneltmek amacıyla gerçekleştirilmiş dünya çapında bir girişimdi. 1979 yılında Genel Kurul, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni kabul etti. Bu Sözleşme 1981 yılında yürürlüğe girdi ve "kadınla erkek arasında eşitlik" kavramına uluslararası bir standart getirdi. 1985 yılında, Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı:Eşitlik, Kalkınma ve Barışın Kazanımlarını Gözden Geçirmek ve Değerlendirmek İçin Düzenlenen Dünya Konferansı, Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerini 2000 yılına kadar uygulanmak üzere kabul etti. Kadınla erkek arasındaki eşitliğe ulaşılmasında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Pek çok Hükümet kadınla erkek arasında eşitliği yerleştirmeye yönelik yasalar oluşturmuş ve toplumun her kesiminde cinsiyete dayalı bakış açılarının kabul görmesini güvence altına alacak ulusal mekanizmalar kurmuştur. Uluslararası kuruluşlar kadının statüsü ve rollerine daha büyük dikkat göstermişlerdir.

26. Hükümet dışı sektörün, özellikle kadın örgütlerinin ve feminist gruplarının artan gücü, değişim için bir itici güç oluşturmuştur. Hükümet dışı kuruluşlar, kadının gelişimini sağlayacak yasa veya mekanizmaların

geliştirilmesinde önemli bir taraftar rolü oynamışlardır. Aynı zamanda kalkınmaya yönelik yeni yaklaşımları başlatanlar da onlar olmuştur. Giderek daha çok Hükümet, hükümet dışı kuruluşların oynadığı önemli rolü ve ilerleme için onlarla birlikte çalışmanın önemini kabul etmektedir. Yine de bazı ülkelerde hükümetler, hükümet dışı kuruluşların özgürce faaliyet imkanlarını kısıtlamaya devam etmektedirler. Kadınlar hükümet dışı kuruluşlar aracılığıyla ulusal, bölgesel ve küresel forumlara ve uluslararası tartışmalara katılmışlar ve onları güçlü bir şekilde etkilemişlerdir.

27. 1975 yılından beri kadın ve erkeklerin statüsü hakkındaki bilgi görece olarak artmıştır ve kadınla erkek arasında eşitliğin sağlanması çabasına katkıda bulunmaktadır. Pek çok ülkede, özellikle kadınların eğitiminde önemli ilerlemelerin kaydedildiği ve ücretli işgücüne katılımlarının önemli ölçüde artırıldığı ülkelerde, kadınla erkek arasındaki ilişkilerde önemli değişiklikler görülmüştür. Kadınlar daha önceden erkeklerin baskın olduğu çalışma alanlarına girmeye başlayınca ve erkekler çocuk bakımı dahil ev içi görevlerde daha büyük sorumluluklar almaya başlayınca, üretime ve üremeye dayalı çalışma rolleri arasındaki cinsiyet ayrımı sınırları giderek aşılmıştır. Ancak kadınların rollerindeki değişimler, erkeklerin rollerindeki değişimlerden çok daha hızlı ve büyük olmuştur. Pek çok ülkede, kadınlarla erkeklerin başarıları ve faaliyetleri arasındaki fark, sosyal olarak yapılandırılmış cinsiyet rollerinin sonucu olarak değil, değişmez biyolojik farklılıkların sonucu olarak görülmektedir.

28. Üstelik Nairobi Konferansı'ndan on yıl sonra, kadın erkek eşitliğine hâlâ ulaşamamıştır. Kadınlar ortalama olarak bütün dünyadaki seçilmiş kanun yapıcıların ancak % 10'unu oluşturmakta ve hem kamu hem de özel kesimde yer alan pek çok ulusal ve uluslararası idari yapılanmada yeterince temsil edilmemektedirler. Birleşmiş Milletler de bir istisna değildir. Kuruluşundan 50 yıl sonra Birleşmiş Milletler, Sekreteryaya ve uzman örgütlerdeki karar alma düzeylerinde yeterince temsil edilmedikleri için kadınların liderliğinin yararlarından kendisini mahrum etmeye devam etmektedir.

29. Kadınların ailede çok önemli bir yeri vardır. Aile, toplumun temel birimidir ve böyle olduğu için güçlendirilmelidir. Ailenin kapsamlı bir koruma ve desteğe hakkı vardır. Farklı kültürel, politik ve sosyal sistemlerde, çeşitli aile biçimleri mevcuttur. Aile üyelerinin haklarına, yeteneklerine ve sorumluluklarına saygı gösterilmelidir. Kadınlar ailenin refahına ve toplumun kalkınmasına büyük katkıda bulunurlar ama bu gerçek hâlâ kabul edilmemiş ya da gereken önem verilerek ele alınmamıştır. Doğumun, anneliğin, ebeveynlerin ailedeki ve çocuk büyütmeteki rolünün sosyal önemi herkesçe kabul edilmelidir. Çocuk büyütme ebeveynlerin, kadın ve erkeğin ve toplumun bir bütün olarak sorumlulukları paylaşmasını gerektirir. Gebelik, annelik, ebeveynlik ve kadının doğurgan olma özelliği ne ayrımcılığa temel teşkil etmeli ne de kadınların topluma tam katılımlarını sınırlamalıdır. Ayrıca pek çok ülkede kadınların, ailenin diğer üyelerinin de bakımını üstlenmek açısından önemli bir rol oynadıkları kabul edilmelidir.

30. Dünya nüfusunun artış hızı düşmekle birlikte, dünya nüfusu mutlak sayı olarak bütün zamanlardan yüksektir. Her yıl 86 milyon kişi dünya nüfusuna katılmaktadır. Diğer iki büyük demografik yönelimin aile içindeki bağımlılık oranına önemli yansımaları olmuştur. Pek çok gelişmekte olan ülkede nüfusun % 45 ila % 50'si 15 yaşından küçükken, endüstrileşmiş ülkelerde yaşlıların hem sayısı hem de oranı artmaktadır. Birleşmiş Milletler tahminine göre 2025 yılına kadar 60 yaşın üzerinde olan nüfusun % 72'si, gelişmekte olan ülkelerde yaşıyor olacak, ve bu nüfusun yarısından fazlasını kadınlar oluşturacaktır. Eşitliğin olmaması ve ücretli işlerle ücretsiz işlerin kadınla erkek arasında dengesiz dağılması yüzünden, çocukların, hastaların ve yaşlıların bakımı büyük ölçüde kadına düşen bir sorumluluktur.

31. Pek çok kadın, cinsiyetine ek olarak çeşitli değişik faktörler yüzünden belirgin engellerle karşılaşmaktadır. Bu değişik faktörler, bu kadınları sıklıkla tecrit etmekte ya da marjinalleştirmektedir. Böylelikle insan haklarından

yoksun bırakılırlar, eğitime, mesleki eğitime, ücretli bir işe, barınacak bir yere ve ekonomik açıdan kendine yeterlik durumuna ulaşamazlar veya ulaşmaları engellenir ve karar alma sürecinin dışında tutulurlar. Bu tip kadınlar, hakim görüşün bir parçası olarak kendi toplumlarına katkıda bulunma fırsatından yoksun bırakılırlar.

32. Geçtiğimiz on yıl aynı zamanda, kimlikleri, kültürel gelenekleri ve sosyal düzenleme biçimleriyle içinde yaşadıkları toplulukları zenginleştiren ve güçlendiren yerli kadınların farklı çıkar ve endişelerinin giderek daha çok tanınmasına tanık oldu. Yerli kadınlar, hem kadın hem de yerli toplulukların üyeleri olarak pek çok engelle karşılaşmaktadırlar.

33. Son 20 yılda dünya iletişim alanında hızlı bir gelişmeye tanık olmuştur. Bilgisayar teknolojisi, uydular ve kablo yayındaki gelişmeler bütün dünyanın bilgiye ulaşabilirliğini artırmakta ve genişletmekte, bu da kadınların iletişim ve kitle iletişim araçlarında yer almaları ve kadınlarla ilgili bilgilerin yayılımı için yeni fırsatlar yaratmaktadır. Bununla birlikte küresel iletişim ağları, eskiden beri ticari ve tüketime yönelik dar görüşlü amaçlar için kadının klişeleşmiş ve küçültücü görüntülerini yaymaktadır. Kadınlar iletişimin hem teknik hem de karar alma alanlarına ve sanat dahil kitle iletişim araçlarına eşit ölçüde katılana kadar, yanlış temsil edilmeleri ve toplumun kadınların hayatına ilişkin gerçeklerin farkında olmaması durumu sürecektir. Medyanın, kadınla erkeği klişeleşmiş olmayan, farklı ve dengeli bir bakış açısıyla ele alarak ve insanın şeref ve değerine saygı duyarak tanıtmaya yoluyla, kadınla erkek arasındaki eşitliği ve kadınların ilerlemesini sağlama potansiyeli büyüktür.

34. Bütün insanların hayatını etkileyen sürekli çevresel bozulma genellikle kadınları daha doğrudan etkilemektedir. Çevre kirliliği, zehirli atıklar, orman alanlarının büyük ölçüde yok edilmesi, çölleşme, kuraklık, sahil ve deniz kaynaklarının veriminin azalması kadınların sağlığını ve geçim kaynaklarını tehdit etmekte, kadın ve kız çocuklarında çevresel koşullara bağlı sağlık problemlerinde artış olduğu hatta ölümler meydana geldiği bildirilmektedir. Bundan en çok etkilenenler ise, geçim kaynakları ve günlük kazançları tamamen sürdürülebilir ekosistemlere bağlı olan kırsal kesim kadınları ve yerli kadınlardır.

35. Yoksulluk ve çevresel bozulma birbiriyle yakından ilintilidir. Yoksulluk, çevre üzerinde belirli baskılara yol açarken, küresel çevrenin sürekli bozulmasının başlıca nedeni, özellikle endüstrileşmiş ülkelerdeki sürdürülemez üretim ve tüketim biçimleridir ki bunlar yoksulluğu ve dengesizlikleri artırdıkları için bir an önce çözülmesi gereken sorunlardır.

36. Küresel yönelimler, ailenin varlığını koruma stratejilerine ve biçimlerine önemli değişiklikler getirmiştir. Bütün bölgelerde kırsal alandan kente göç artmıştır. Küresel kentsel nüfusun, 2000 yılına kadar toplam nüfusun % 47'sine ulaşacağı tahmin edilmektedir. Yarıya gelişmekte olan ülkelerde yaşayan 125 milyon insanın göçmenlerden, mültecilerden ve yerinden edilmiş kişilerden oluştuğu hesaplanmıştır. Nüfusun bu kitlesel hareketi aile yapılarını ve refahını önemli ölçüde etkilemiş, çoğu durumda kadınların cinsel yönden sömürülmesi dahil, kadınlar ve erkekler için eşit olmayan sonuçlara yol açmıştır.

37. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) hesaplarına göre 1995 yılı başlarında, edinilmiş bağışıklık yetmezliği sendromu (AIDS) vakalarının toplam sayısı 4.5 milyondur. İlk teşhisinden bu yana 19.5 milyon erkek, kadın ve çocuğa insan bağışıklık yetmezliği virüsü (HIV) bulaştığı hesap edilmekte ve bu on yılın sonunda virüsün 20 milyon kişiye daha bulaşacağı tahmin edilmektedir. Yeni vakalar arasında virüs bulaşmış kadınların sayısı muhtemelen erkeklerden iki kat fazla olacaktır. AIDS salgınının başlangıç dönemlerinde virüs bulaşmış kadınların sayısı fazla değildi; bununla birlikte, şimdi yaklaşık 8 milyon kadın enfekte olmuş durumdadır. Özellikle genç kadınlar ve ergenlik çağındakiler enfeksiyona açık gruplardır. 2000 yılına kadar 13 milyondan fazla kadına virüs bulaşacağı ve 4 milyon kadının AIDS'le bağlantılı hastalıklar yüzünden hayatını kaybedeceği hesaplanmıştır. Buna ek olarak her yıl yaklaşık 250 milyon cinsel yolla geçen yeni hastalık vakasının meydana geldiği hesaplanmıştır.

HIV/AIDS dahil, cinsel yolla geçen hastalıkların bulaşma hızı, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kadınlar ve kız çocukları arasında alarm veren bir hızda artmaktadır.

38. 1975 yılından beri, kadınların statüsüne ve içinde yaşadıkları koşullara ilişkin önemli bilgiler elde edilmiştir. Hayatlarının tüm safhaları boyunca kadınların gündelik yaşamları ve uzun vadedeki istekleri, ayrımcı tutumlar, adil olmayan sosyal ve ekonomik yapılar ve çoğu ülkede kadınların tam ve eşit katılımını önleyen kaynak yokluğu tarafından sınırlanmaktadır. Çoğu ülkedeki doğum öncesi cinsiyet seçimi uygulaması, çok küçük kızlar arasındaki yüksek ölüm hızı ve erkek çocuklarla kıyaslandığında kız çocukların okula kayıt oranının düşük olması, erkek çocuk tercihinin, kız çocukların gıdaya, eğitime, sağlık hizmetlerine ve hatta hayatın kendisine ulaşmalarını engellediğini akla getirmektedir. Kadına karşı ayrımcılık hayatın erken dönemlerinde başladığından o dönemlerden itibaren ele alınmalıdır.

39. Bugünün kız çocuğu yarının kadınıdır. Kız çocuğunun yetenekleri, fikirleri ve enerjisi, eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine tam olarak erişme açısından çok önemlidir. Kız çocuğunun tüm potansiyelini geliştirmek için onu, hayatta kalma, korunma ve gelişme için gerek duyacağı ruhsal, zihinsel ve maddi ihtiyaçlarının karşılanacağı ve eşit haklarının korunacağı elverişli bir ortamda büyütmek gerekmektedir. Kadınlar erkeklerle hayatın ve kalkınmanın bütün alanlarında eşit ortaklar olacaklarsa, şimdi kız çocuğunun insan şerefini ve değerini kabul etmenin ve evrensel olarak onaylanması için büyük çaba gösterilen Çocuk Hakları Sözleşmesi^{11/} tarafından güvence altına alınan haklar dahil insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam olarak kullanmasını sağlamanın zamanı gelmiştir. Hâlâ bütün dünyada, kız çocuğa karşı ayırım ve şiddetin hayatın erken dönemlerinde başladığını ve hayatları boyunca azalma olmadan sürdüğünü gösteren deliller vardır. Çoğu kez beslenme, fiziksel ve zihinsel sağlık hizmetleri ve eğitime ulaşma olanakları daha kısıtlıdır ve erkek çocuklara kıyasla çocukluğun ve ergenlik çağının haklarını, fırsat ve avantajlarını daha az kullanırlar. Sık sık cinsel ve ekonomik istismarın çeşitli biçimlerine, pedofiliye, fahişeliğe zorlanmaya ve muhtemelen organ ve dokularının satılmasına, şiddete ve kız bebeklerin öldürülmesi ve doğum öncesi cinsiyet seçimi gibi zararlı uygulamalara, ensest'e, kadının cinsel organlarına zarar verme uygulamasına ve çocuk evlilikleri dahil, erken yaşta evlenmeye maruz kalmaktadırlar.

40. Dünya nüfusunun yarısı 25 yaşın altındadır ve dünya gençliğinin büyük bir kısmı –% 85'ten fazlası– gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. Politika yapıcılar, bu demografik unsurların sonuçlarını göz önüne almalıdırlar. Genç kadınların sosyal, kültürel, politik ve ekonomik liderliğin bütün düzeylerine aktif ve etkin katılımları için gereken yaşam becerilerine sahip olmalarını sağlayacak önlemler alınmalıdır. Uluslararası topluluğun gelecek için yeni bir taahhütte bulunması, daha adil bir toplum için yeni bir neslin; kadınla erkeğin birlikte çalışmasını temin etmeyi taahhüt etmesi büyük önem taşımaktadır. Bu yeni liderler kuşağı, her çocuğun adaletsizlik, baskı ve eşitsizlikten muaf olduğu ve kız/erkek bütün çocukların kendi potansiyelini geliştirmekte özgür olduğu bir dünyayı benimsemeli ve gerçekleştirmelidir. Kadınla erkeğin eşitliği ilkesi, böylece sosyalleştirme sürecinin ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

BÖLÜM III

KRİTİK ALANLAR

41. Kadının ilerlemesi ve kadınla erkek arasında eşitliğin sağlanması bir insan hakları sorunudur ve sosyal adaletin bir şartıdır ve sadece bir kadın konusu olarak görülmemelidir. Bunlar, sürdürülebilir, adil ve kalkınmış bir toplum inşa etmenin tek yoludur. Kadının güçlendirilmesi ve kadınla erkek arasında eşitlik, bütün insanlar için politik, sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel güvenliği başarmanın önkoşuludur.

42. Kadının ilerlemesi için Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinde yer alan hedeflerin pek çoğuna henüz ulaşılamamıştır. Hükümetlerin, hükümet dışı kuruluşların ve her yerdeki kadınlarla erkeklerin çabalarına rağmen, kadının güçlendirilmesi önündeki engeller hâlâ durmaktadır. Dünyanın pek çok yerinde büyük politik, ekonomik ve çevresel buhranlar yaşanmaktadır. Bunlar arasında sıcak savaş, silahlı çatışmalar, sömürge veya yabancı baskısının diğer biçimleri, yabancı işgalleri, sivil savaşlar ve terörizm vardır. Sistematik veya fiili ayrımcılıkla birleşen bu tip olaylar, bütün kadınların insan haklarının ve temel özgürlüklerinin, kalkınma hakkı dahil sivil, kültürel, ekonomik, politik ve sosyal haklarının ihlal edilmesi ve bu hakların korunmasının başarılabilmesi, kadın ve kız çocuklarına yönelik kökleşmiş önyargılı tutumlar, 1985 yılındaki Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı: Eşitlik, Kalkınma ve Barış'ın Kazanımlarını Gözden Geçirmek ve Değerlendirmek için Düzenlenen Dünya Konferansından bu yana karşılaşılan engellerden yalnızca bir kaçıdır.

43. Nairobi Konferansı'ndan bu yana kaydedilen ilerlemenin gözden geçirilmesi, belirgin endişeleri, eylem önceliği taşıyan özellikle acil alanları tekrar gündeme getirmektedir. Bütün aktörler eylem ve kaynaklarını, birbiriyle ilgili, birbirine bağlı ve yüksek öncelik taşıyan kritik alanlarla bağıntılı stratejik hedeflere yoğunlaştırmalıdır. Bu aktörlerin, ilgilenilmesi gereken bütün bu alanlar için sorumluluk alabilecek mekanizmalar geliştirmesine ve uygulamasına ihtiyaç vardır.

44. Bu amaçla Hükümetler, uluslararası topluluk ve hükümet dışı kuruluşlarla özel sektörün dahil olduğu sivil toplum, aşağıdaki ilgilenilmesi gereken kritik alanlarda stratejik eylemler yapmaya çağrılmaktadır :

- Kadınların sırtında bulunan devamlı ve artan yoksulluk yükü
- Eğitim ve öğretimdeki eşitsizlikler ve yetersizlikler, bunlara ulaşmadaki eşitsizlik
- Sağlık ve bağlantılı hizmetlerdeki eşitsizlikler ve yetersizlikler, bunlara ulaşmadaki eşitsizlik
- Kadına yönelik şiddet
- Silahlı veya diğer türden çatışmaların, yabancı işgali altında yaşayanlar dahil, kadınlar üzerindeki etkileri
- Ekonomik yapılarda ve politikalarda, üretime yönelik her tür faaliyette ve kaynaklara ulaşmada eşitsizlik
- Yetki ve karar almanın bütün düzeylerde paylaşılmasında kadınla erkek arasındaki eşitsizlik
- Kadının ilerlemesini sağlayacak bütün düzeylerdeki mekanizmaların yetersizliği
- Kadının insan haklarına saygı eksikliği, bu hakların yaygınlaştırılması ve korunmasında yetersizlik

- Kadının klişeleştirilmesi ve özellikle medya olmak üzere kadının bütün iletişim sistemlerine katılımında ve ulaşılabilirliğinde eşitsizlik
- Doğal kaynakların yönetiminde ve çevrenin korunmasında toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler
- Kız çocuğuna karşı sürekli ayrımcılık ve kız çocuklarının haklarının ihlali

BÖLÜM IV

STRATEJİK HEDEFLER VE EYLEMLER

45. İlgilenilmesi gereken her bir kritik alanda problem teşhis edilmiş stratejik hedefler önerilmiş ve bu hedeflere ulaşmak için çeşitli aktörlerin gerçekleştirmesi gereken somut eylemler belirlenmiştir. Stratejik hedefler, ilgilenilmesi gereken kritik alanlardan belirlenmiştir ve bu hedeflere ulaşmak için yapılması gereken belirli eylemler eşitlik, kalkınma ve barışın, yani Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri'nin amaçlarının, sınırlarıyla kesişmekte ve bu kavramların birbirine bağlılığını yansıtmaktadır. Hedefler ve eylemler birbiriyle ilişkilidir, öncelikleri vardır ve karşılıklı olarak birbirlerini teşvik ederler. Eylem Platformu, en dezavantajlı gruplara özel bir önem vererek, çoğu kez benzer engellerle karşılaşan istisnasız bütün kadınların durumunu geliştirmeyi amaçlamaktadır.

46. Eylem Platformu, kadınların ırk, yaş, dil, etnik köken, kültür, din veya özürüllük, yerli halktan olmak ya da başka statüden olmak gibi faktörler yüzünden tam eşitlik ve ilerlemeye ulaşmada engellerle karşılaştığını kabul eder. Pek çok kadın, ailesinin statüsüyle, özellikle bekar ebeveyn olarak; ve kırsal, tecrit edilmiş veya yoksullaşmış alanlardaki yaşam koşulları dahil, sosyo-ekonomik statüsüyle bağlantılı, belirli engellerle karşılaşmaktadır. Mülteci kadınlar, ülke içinde yerinden edilmiş kadınlar, yerinden edilmiş diğer kadınlar, iç göçmen kadınlar ve göçmen işçi kadınlar dahil, dış göçmen kadınlar için bazı ek engeller vardır. Aynı zamanda pek çok kadın çevresel felaketlerden, ciddi ve bulaşıcı hastalıklardan ve kadına yönelik şiddetin çeşitli biçimlerinden özellikle etkilenmektedir.

A. Kadınlar ve Yoksulluk

47. Bugün dünyamızda, büyük bir çoğunluğu kadın olan 1 milyardan fazla insan, daha çok gelişmekte olan ülkelerde, kabul edilemez yoksulluk koşullarında yaşamaktadır. Yapısal olanları dahil, yoksulluğun çeşitli nedenleri vardır. Yoksulluk karmaşık, kökü hem ulusal hemde uluslararası alanlarda bulunan çok boyutlu bir problemdir. Dünya ekonomisinin küreselleşmesi ve ülkelerin derinleşen karşılıklı bağımlılıkları, sürekli ekonomik büyüme ve kalkınma için mücadeleler ve fırsatlar sunduğu kadar dünya ekonomisinin geleceği için riskler ve belirsizlikler de sunmaktadır. Belirsiz küresel ekonomik ortama, ekonomik yeniden yapılanma kadar, belirli sayıda ülkede, devamlı, üstesinden gelinemez düzeylerde dış borç ve yapısal uyum programları eşlik etmektedir. Buna ek olarak her türden çatışma, insanların yerinin değiştirilmesi ve çevresel bozulma, Hükümetlerin, kendi nüfuslarının temel ihtiyaçlarını karşılama kapasitesini zayıflatmıştır. Dünya ekonomisindeki dönüşümler, bütün ülkelerdeki sosyal kalkınma parametrelerini tamamen değiştirmektedir. Önemli bir yönelim, ölçüsü bölgeden bölgeye değişmekle birlikte kadının yoksulluğunun artması olmuştur. Ekonomik güç paylaşımındaki cinsiyet eşitsizliği de kadınların yoksulluğuna katkıda bulunan önemli bir unsurdur. Göç ve bunu takiben aile yapısında meydana gelen değişiklikler, özellikle birçok kişiye bakmakla yükümlü olan kadınların yükünü daha da ağırlaştırmıştır. Makroekonomik politikaların bu tip yönelimlere cevap verecek şekilde yeniden düşünülmesi ve düzenlenmesi gerekmektedir. Bu politikalar neredeyse tamamen resmi sektörde yoğunlaşırlar. Ayrıca bu politikaların kadınların önceliklerini engelleme ve kadınlarla erkekler üzerindeki farklı etkilerini göz önüne almama eğilimi vardır. Bu nedenle cinsiyet analizinin politika ve programların büyük bir bölümüne uyarlanması, yoksulluğu azaltma stratejileri için kritik bir önem taşır. Yoksulluğu ortadan kaldırmak ve sürdürülebilir kalkınmayı başarmak için, kadın ve erkeklerin yoksulluğu yok edecek stratejilerin, makroekonomik ve sosyal politikaların formülasyonuna tam ve eşit olarak katılmaları gerekir. Yoksulluğun ortadan kaldırılması sadece yoksulluk karşıtı programlarla başılamayacak, aynı zamanda demokratik katılım ve ekonomik yapılarda bütün kadınların kaynaklara, fırsatlara ve kamu hizmetlerine

ulaşmasını sağlayacak biçimde değişiklikler yapılmasını gerektirecektir. Yoksulluğun çeşitli görünümleri vardır. Gelir ve sürdürülebilir bir geçim sağlamaya yetecek üretim kaynaklarının yokluğu başta olmak üzere; açlık ve yetersiz beslenme; sağlıklı olmama; eğitim ve diğer temel hizmetlere ulaşamama veya sınırlı ulaşma; hastalık ve buna bağlı olarak ölümlerin artması; evsizlik ve yetersiz barınma koşulları; güvenli olmayan çevre koşulları; ve sosyal ayırım ve dışlama. Yoksulluk aynı zamanda karar alma süreçlerine ve sivil, sosyal ve kültürel yaşama katılımdan yoksun olmayla da tanımlanır. Bu bütün ülkelerde meydana gelmektedir; gelişmekte olan pek çok ülkede kitlesel yoksulluk biçiminde, gelişmiş ülkelerde ise, refahın ortasındaki yoksul semtler biçiminde. Geçim kaynağının yitirilmesine yol açan ekonomik bir durgunluk veya felaketler veya çatışmalar yoksulluğa neden olabilir. Ayrıca düşük ücretli işçilerin yoksulluğu ve aile destek sisteminin, sosyal kurumların ve güvenlik ağlarının dışında kalan kişilerin mutlak yoksulluğu vardır.

48. Yoksulluk içinde yaşayan kadınların sayısı geçtiğimiz on yılda, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, erkeklerin sayısı ile karşılaştırıldığında orantısız olarak artmıştır. Yoksulluğun kadınlara özdeşleşmesi, politik, ekonomik ve sosyal dönüşümün kısa dönemdeki sonucu olarak ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelerde son zamanlarda önemli bir sorun haline gelmiştir. Ekonomik unsurlara ek olarak, sosyal yönden tanımlanmış cinsiyet rollerinin katılığı ve kadınların yetki, eğitim, öğrenim ve üretim kaynaklarına kısıtlı ulaşımının yanı sıra ailenin güvenliğini tehdit edebilecek diğer unsurların ortaya çıkması da bu durumun sorumlusu olan unsurlardır. Cinsiyete dayalı bakış açısını ana görüş olarak tüm ekonomik analiz ve planlamalara yeterince yansıtılmaması ve yoksulluğun yapısal nedenlerini yeterince ele almaması da katkıda bulunan unsurlardır.

49. Kadınlar evde, toplumda ve iş yerinde hem ücretli hem de ücretsiz işlerde çalışarak ekonomiye ve yoksullukla mücadeleye katkıda bulunurlar. Kadının güçlendirilmesi, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında çok önemli bir unsurdur.

50. Yoksulluk bütün hanehalkını etkiler ama hanehalkının refahına ilişkin iş ve sorumluluklardaki toplumsal cinsiyet farklılığı yüzünden kadınların yükü daha ağırdır, çünkü onlar artan mahrumiyet koşullarında hanehalkının tüketim ve üretimini idare etmeye çalışırlar. Yoksulluk, özellikle kırsal bölgede yaşayan kadınlar için daha ağırdır.

51. Kadının yoksulluğu, ekonomik fırsatların ve özerkliğin yokluğuyla, kredi, toprak mülkiyeti ve miras dahil ekonomik kaynaklara ulaşamama, eğitim ve destek hizmetlerine ulaşamama ve karar alma süreçlerine çok az katılma ile doğrudan bağlantılıdır. Ayrıca yoksulluk kadınları cinsel istismara karşı korunmasız kalabilecekleri durumlara zorlayabilir.

52. Çok fazla sayıda ülkede, sosyal refah sistemleri, yoksulluk içinde yaşayan kadınların özel koşullarını yeterince dikkate almaz ve bu tip sistemlerin sağladığı hizmetleri azaltma eğilimi vardır. Sosyal güvenlik sistemleri sürekli ve ücretli iş ilkesine dayandığı için özellikle yaşlılıkta, kadınların yoksulluğa düşme riski, erkeklerinkinden daha yüksektir. Bazı durumlarda kadınlar ücretsiz işlerle ücretli işler arasındaki dengesiz dağılıma bağlı olarak işlerinde meydana gelen kesintiler yüzünden bu koşulu karşılayamazlar. Dahası, yaşlı ilerlemiş kadınlar yeniden işgücü piyasasına girmekte büyük engellerle karşılaşmaktadırlar.

53. Kadınların genel öğrenim ve mesleki eğitim düzeyinin erkeklerle aynı olduğu ve ayrımcılığa karşı koruma mekanizmalarının mevcut olduğu pek çok gelişmiş ülkede, geçtiğimiz on yılın ekonomik dönüşümü bazı sektörlerde kadınların ya işsizliğini ya da işlerinin istikrarsızlığını artırmıştır. Sonuç olarak yoksullar arasında kadınların oranı artmıştır. Kız çocuklarının okula kayıt oranının yüksek olduğu ülkelerde, herhangi bir nitelik kazanmadan eğitim sistemini erkenden terkedenler, işgücü piyasasında en kötü koşullara maruz kalanlar arasındadırlar.

54. Ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelerde ve önemli politik, ekonomik ve sosyal dönüşümlerden geçmekte olan diğer ülkelerde bu dönüşümler sıklıkla kadının gelirinde azalmaya veya kadınların gelirden yoksun bırakılmasına yol açmaktadır.

55. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kadınların sermaye, kaynaklar, kredi, toprak, teknoloji, bilgi, teknik yardım ve eğitime ulaşmaları sağlanarak üretim kapasiteleri artırılmalı, böylece gelirlerinin yükselmesi ve evhalkının daha iyi beslenmesi, daha iyi eğitilmesi, daha sağlıklı olması ve kadının aile içindeki statüsünün gelişmesi sağlanmalıdır. Kadının üretim potansiyelinin ortaya çıkarılması, yoksulluk döngüsünü kırmada büyük önem taşır, böylelikle kadın kalkınmanın yararlarını ve kendi emeğinin ürünlerini tam olarak paylaşacaktır.

56. Sürdürülebilir kalkınma ve hem sürekli hem de sürdürülebilir ekonomik büyüme, ancak kadının ekonomik, sosyal, politik, yasal ve kültürel statüsünü geliştirmekle mümkündür. Çevresel kaynakların sürdürülebilir kullanımı için yoksulların, özellikle kadınların güçlendirilmesi gerektiğini kabul eden hakkaniyetli sosyal kalkınma, sürdürülebilir kalkınma için gerekli bir temeldir.

57. Toplumsal cinsiyet eşitliğini yaymayı ve kadının statüsünü geliştirmeyi amaçlayan destek ve güçlendirme politikalarının ve önlemlerinin başarısı, cinsiyete dayalı bakış açısının, toplumun bütün alanlarını ilgilendiren genel politikalarla bütünleşmesi kadar, olumlu önlemlerin yeterli kurumsal ve mali destekle her düzeyde uygulanmasına da bağlıdır.

Stratejik hedef A.1

Yoksulluk içindeki kadınların ihtiyaçlarına ve çabalarına cevap veren makroekonomik politikaları ve kalkınma stratejilerini gözden geçirmek, benimsemek ve uygulamak.

Yapılacak eylemler

58. Hükümetler tarafından :

- (a) Eylem Platformu'nun hedeflerine ulaşmak amacıyla makroekonomik ve sosyal politikaları, kadınların tam ve eşit katılımıyla gözden geçirmek ve yeniden düzenlemek;
- (b) Makroekonomik denge, yapısal uyum, dış borç sorunları, vergilendirme, yatırımlar, istihdam, piyasa ve ekonominin bütün bağlantılı sektörleriyle ilgili olanlar dahil politika ve programları, yoksulluk, eşitsizlik ve özellikle kadınlar üzerindeki etkilerini göz önüne alarak, cinsiyete dayalı bir bakış açısıyla analiz etmek; bunların ailenin iyiliğine ve koşullarına etkisini değerlendirmek ve üretim araçlarının, refahın, fırsatların, gelir ve hizmetlerin daha adil dağılımını sağlamak için bunları uygun şekilde düzenlemek;
- (c) Kadınların tam ve eşit katılımıyla düzenlenen ve izlenen sağlam ve kararlı makroekonomik ve sektörel politikaları oluşturmak ve uygulamak, geniş tabanlı sürekli ekonomik büyümeyi teşvik etmek, yoksulluğun yapısal nedenlerini ele almak ve insan merkezli sürdürülebilir kalkınmayı başarmanın genel çerçevesi içinde yoksulluğu yok etmeye ve cinsiyete dayalı eşitsizliği azaltmaya kararlı olmak;
- (d) Kamu harcamalarının tahsisini, kadınlara ekonomik fırsatlar ve üretim kaynaklarına eşit ulaşılabilirlik sağlayacak ve başta yoksulluk içinde yaşayanlar olmak üzere kadının temel sosyal,

eğitimsel ve sağlıkla ilgili ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden düzenlemek ve ayarlamak;

- (e) Gerekli mali, teknik ve insani kaynakları tahsis ederek eviçi ve ulusal gıda güvenliğini, besinde kendi kendine yeterliliği sağlamak için gerekli yerlerde ve uygun şekilde tarım ve balıkçılık sektörlerini geliştirmek;
- (f) Eviinde yiyeceğin adil bir şekilde dağıtılmasını sağlayacak politikalar ve programlar geliştirmek;
- (g) Yoksulluk içinde yaşayan kadınların kötü ekonomik ortamlara direnebilmelerini ve kriz dönemlerinde geçim kaynaklarını, araçlarını ve gelirlerini koruyabilmelerini sağlamak için, sosyal politikanın ayrılmaz bir parçası olarak Devlet ve toplumsal kaynaklı destek sistemlerini güçlendirmek ve yeterli güvenlik ağları oluşturmak;
- (h) Hem resmi hem de özel sektörde kadın işçilerin istihdamına ve gelinine olumlu etki yapacak ekonomik politikalar oluşturmak ve kadının işsizliğine, özellikle uzun vadeli işsizliğine zm getirecek belirli önlemleri benimsemek;
- (i) Gerekli olduğunda, reisi kadın olan aileleri destekleyecek belirli ekonomik, sosyal, tarımsal ve ilgili politikaları düzenlemek ve uygulamak;
- (j) Yoksulluk içinde yaşayan kadınların gıdaya ulaşabilirliklerini geliştirecek istihdam projeleri dahil, uygun fiyatlandırma ve dağıtım mekanizmalarının kullanılmasını da kapsayan, yoksulluk karşıtı programları geliştirmek ve uygulamak;
- (k) Göçmen işçi kadınlar dahil bütün göçmen kadınların insan haklarının tam olarak kullanılmasını ve şiddet ve istismara karşı korunmalarını sağlamak; göçmen işçi kadınlar dahil, belgeli göçmen kadınların güçlendirilmesi için önlemler almak; yeteneklerinin, yabancı eğitiminin ve ehliyetlerinin daha çok tanınması yoluyla belgeli göçmen kadınların verimli işlerde istihdamını ve onların işgücüyle tamamen bütünleşmesini kolaylaştırmak;
- (l) Yoksulluk içinde yaşayan kadınların ve sosyal açıdan marjinal olan kadınların verimli istihdam ve ekonomik akışla bütünleşmesini veya tekrar bütünleşmesini sağlayacak önlemler almak; ülke içinde yerinden edilmiş kadınların ekonomik fırsatlara tam olarak ulaşmasını ve göçmen ve mülteci kadınların vasıflarıyla becerilerinin kabul edilmesini sağlamak;
- (m) zellikle yoksulluk içinde yaşayan kadınların ve ailelerin kadın reislerinin ihtiyaçlarına özel bir önem vererek, diğer şeylerin yanı sıra, ulaşabilirlik önündeki bütün engelleri kaldırarak btlerinin yeteceği barınmayı sağlamalarını ve arazi edinmeye ulaşabilirliklerini mümkün kılmak;
- (n) Tarım ve balıkçılıkla uğraşan kadınların (iftilik ve reticilikle geçinenler, özellikle kırsal bölgedekiler dahil) mali, teknik, genişleme ve pazarlama hizmetlerine ulaşmalarını kolaylaştıracak politika ve programları düzenlemek ve uygulamak; araziye ulaşmalarını ve kontrol etmelerini mümkün kılmak; kadının gelirlerini artırmaya ve eviçi yiyecek güvenliğini yaygınlaştırmaya yönelik uygun üstyapı ve teknolojiyi özellikle kırsal alanlarda sağlamak ve

uygun yerlerde üreticilerin sahip olduğu, piyasayı temel alan kooperatifler kurulmasını teşvik etmek;

- (o) Olmayan her yerde sosyal güvenlik sistemleri kurmak veya hayatlarının her döneminde kadın ve erkek bireyleri eşit konumlara yerleştirmek amacıyla bu sistemleri gözden geçirmek;
- (p) Özellikle yoksulluk içinde yaşayan kadınlara ulaşacak şekilde düzenlenmiş yasal okur-yazarlık dahil ücretsiz veya düşük maliyetli yasal hizmetlere ulaşabilirliği sağlamak;
- (r) Yerli kadınlar için politika ve programları, onların tam katılımıyla ve kültürel farklılıklarına saygı duyarak yaygınlaştırmak ve güçlendirmek için belirli önlemleri almak ve böylelikle kendilerini etkileyen yoksulluğu ortadan kaldırmak için kalkınma sürecinde tercih yapma imkanına ve fırsatlara sahip olmalarını sağlamak.

59. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve bölgesel kalkınma kuruluşları da dahil çok taraflı mali kurumlar tarafından ve iki taraflı kalkınma işbirliği yoluyla :

- (a) Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde yapılan taahhütlere uygun olarak, hem yeterli hem de tahmin edilebilir yeni ve ek mali kaynakları, elverişliliklerini en üst düzeye çıkaracak şekilde harekete geçirmeye çalışmak ve bütün elverişli fon kaynaklarını ve mekanizmalarını, yoksulluğu ortadan kaldırma amacına katkıda bulunmaya yönelik bir görüşün ışığında ve yoksulluk içinde yaşayan kadınların yararına olacak biçimde kullanmak;
- (b) Cinsiyete dayalı bakış açılarını daha sistematik bir biçimde güçlendirmek ve onları yapısal uyum ve ekonomik iyileşme programları dahil bütün yardım programlarının düzenlenmesi ve uygulanmasıyla bütünleştirmek için analitik kapasiteyi güçlendirmek;
- (c) Kadının ilerlemesi dahil kalkınmayı hedef alan program ve projelerin finansmanına yardımcı olmak için dış borç problemlerine, kalkınmaya dayanan etkili ve sağlam çözümler bulmak ve bunu iptal veya diğer borç azaltma önlemleri dahil borç yükünün hafifletilmesini içeren, Aralık 1994'te Paris Klübünde oybirliğiyle kabul edilen borç affi maddelerini hemen uygulayarak ve Eylem Platformu'nun önceliklerine uygun olarak sosyal kalkınma program ve projelerine uygulanmış borç düzenleme teknikleri geliştirerek yapmak;
- (d) Uluslararası mali kurumları, yüksek oranda borcu bulunan düşük gelirli ülkeleri yönlendirmek üzere yenilikçi yaklaşımlar geliştirmeye davet etmek;
- (e) Yapısal uyum programlarının, kötü etkilere maruz ve dezavantajlı gruplarla topluluklar üzerindeki olumsuz etkilerini asgariye indirecek şekilde düzenlenmesini sağlamak ve bu programların ekonomik ve sosyal faaliyetlerde marjinalizasyonunu önleyerek bu tip gruplarla topluluklar üzerindeki olumlu etkilerini güvence altına almak ve ekonomik kaynaklarla sosyal ve ekonomik faaliyetlere ulaşabilirlik kazanmalarını ve onları kontrol edebilmelerini sağlayacak önlemler geliştirmek; eşitsizliği ve ekonomik farklılıkları azaltacak önlemler almak;
- (f) Toplumsal cinsiyete duyarlı, sosyal etki değerlendirme araçları ve diğer bağlantılı yöntemlerle sosyal kalkınma amaçlı yapısal uyum programlarını gözden geçirmek, bunların olumsuz etkilerini azaltacak, olumlu etkilerini artıracak politikalar geliştirerek, kadınların geçiş

döneminin bedelini nispeten daha ağır ödemelerine engel olmak; yapısal uyum yardımını, geliştirilmiş, hedefi belirlenmiş sosyal kalkınma yardımıyla tamamlamak;

- (g) Kadınların sürdürülebilir geçim kaynakları oluşturmalarına ve bunları koruyabilmelerine imkan tanıyan elverişli bir ortam yaratmak.

60. Ulusal ve uluslararası hükümet dışı kuruluşlar ve kadın grupları tarafından:

- (a) Akademik kurumlar, hükümet dışı kuruluşlar, taban örgütleri ve kadın grupları dahil kalkınma sürecine katılan bütün tarafları, sosyal kalkınmanın öncelikle Hükümetlerin sorumluluğu olduğunu kabul ederek, kırsal kesimden ve yerli halktan kadınlar, aile reisi kadınlar, genç kadınlar ve yaşlı kadınlar, mülteci ve göçmen kadınlar ve özürli kadınlar gibi en dezavantajlı ve en yoksul gruplara yönelik yoksulluk karşıtı programların etkinliğini geliştirmek için harekete geçirmek;
- (b) Eylem Platformunda altı çizilen yoksulluğun ortadan kaldırılmasına dair önerilerin uygulanmasını sağlamak için uygun izleme mekanizmaları kurmak, lobi ve diğer bağlantılı faaliyetlerde bulunmak ve devletle özel sektörlerin, sorumluluk almalarını ve şeffaf olmalarını sağlamayı hedef almak;
- (c) Farklı ihtiyaçları olan kadınları da faaliyetlerine dahil etmek ve gençlik örgütlerinin, giderek daha etkin bir biçimde kalkınma programlarının ortağı haline geldiğini kabul etmek;
- (d) Hükümet ve özel sektörlerle işbirliği yaparak, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlerin iyileştirilmesine yönelik kapsamlı bir ulusal stratejinin geliştirilmesine katılmak ve böylece yoksulluk içinde yaşayan her yaşta kadın ve kız çocukların bu hizmetlere tam ulaşmasını sağlamak; Cinsiyete dayalı bir bakış açısıyla düzenlenmiş hizmetlere ulaşılabilirliği garanti altına alacak mali kaynaklar bulmak ve bu hizmetleri, hükümet kurumlarının görev alanına girmeyen kırsal ve uzak alanlara da ulaşacak şekilde genişletmek;
- (e) Hükümetler, işverenler, diğer sosyal ortaklar ve ilgili taraflarla işbirliği yaparak eğitim ve öğretimin, ve kadınların yeni talepleri karşılayacak çeşitli becerileri kazanmasını sağlayacak yeniden eğitim politikalarının gelişmesine katkıda bulunmak;
- (f) Kadınların miras, toprak ve diğer mülk sahibi olma hakkı dahil, kredi, doğal kaynaklar ve uygun teknolojiler gibi ekonomik kaynaklara tam ve eşit ulaşma hakkını korumak için harekete geçmek.

Stratejik hedef A.2. Yasaları ve idari uygulamaları, kadınların eşit haklarını ve ekonomik kaynaklara ulaşmasını güvence altına alacak şekilde yeniden düzenlemek.

Yapılacak eylemler

61. Hükümetler tarafından :

- (a) Özellikle yoksulluk içinde yaşayan kadınlara ulaşacak şekilde düzenlenmiş yasal okur yazarlık dahil olmak üzere, ücretsiz veya düşük ücretli yasal hizmetlere ulaşabilirliği sağlamak;
- (b) Kadınların miras, toprak ve diğer mülk sahibi olma hakkı dahil olmak üzere, kredi, doğal kaynaklar ve uygun teknolojiler gibi ekonomik kaynaklara tam ve eşit ulaşabilirliklerini sağlayacak yasal ve idari reformları gerçekleştirmek;
- (c) Yerli halkın haklarını yaygınlaştırma ve koruma çabalarının bir parçası olarak Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) nün 169 No.'lu Sözleşmesini gündeme getirmek.

Stratejik hedef A.3. Tasarrufa, kredi mekanizmalarına ve kurumlarına ulaşmalarını sağlayarak kadınları desteklemek.

Yapılacak eylemler

62. Hükümetler tarafından

- (a) Resmi bankalar ile borç veren aracı kurumlar arasındaki bağlantıları güçlendirerek kırsal, kentsel ve uzak bölgelerdeki kadın girişimciler dahil dezavantajlı kadınların mali hizmetlere ulaşabilirliğini artırmak, yasal destek dahil kadınların eğitilmesini sağlamak, aracı kurumlar için sermayeyi harekete geçirerek bu kurumları güçlendirmek ve kredi alma olanaklarını artırmak;
- (b) Mali kurumlar ile hükümet dışı kuruluşlar arasındaki bağlantıları teşvik etmek ve krediyi kadınlara yönelik hizmetler ve eğitimle bütünleştirenler dahil, yenilikçi borç verme uygulamalarını desteklemek ve kırsal kesimdeki kadınlar için kredi imkanları sağlamak;

63. Politikalarını gözden geçirmesi gereken ticari bankalar, uzmanlaşmış mali kurumlar ve özel sektör tarafından :

- (a) Yoksul kadınlara ulaşmada etkili ve işlem maliyetiyle yeniden düzenleme riskini azaltmada yenilikçi, kredi ve tasarruf yöntemleri kullanmak;
- (b) Geleneksel teminat kaynaklarına ulaşma imkanı olmayan genç kadınlar dahil, kadınlara borç vermek için özel imkanlar sağlamak;
- (c) Bankacılık uygulamalarını basitleştirmek, örneğin banka hesabı açmak için gereken asgari meblağ ve diğer talepleri azaltmak;
- (d) Uygun yerlerde, kredi ve mali hizmet veren kurumların karar alma süreçlerine kadın müşterilerin katılımını ve bu kurumlara ortak olmalarını sağlamak.

64. Çok taraflı ve iki taraflı kalkınma işbirliği örgütleri tarafından:

Düşük gelirli, küçük ölçekli ve mikro ölçekli kadın girişimcilere ve üreticilere hizmet veren, hem kayıtlı hem de kayıt dışı sektörlerdeki mali kurumları, sermaye ve/veya kaynak sağlama yoluyla desteklemek.

65. Hükümetler ve çok taraflı mali kurumlar tarafından, uygun olduğunda:

Sermaye sağlamak, yeniden finanse etmek ve kendine yeterli geliştirecek şekildeki kurumsal kalkınma yardımı yoluyla düşük gelirli kadın ve erkeklerin büyük bir kısmına ulaşabilecek performansa sahip kurumları desteklemek.

66. Uluslararası örgütler tarafından :

Dezavantajlı ve yoksulluk içinde yaşayan kadınlar için gelir oluşturma amaçlı, sürdürülebilir ve üretime yönelik girişim faaliyetlerini yaygınlaştırmak üzere hazırlanmış program ve projelerin fonunu artırmak.

Stratejik hedef A.4. Cinsiyete dayalı metodolojiler geliştirmek ve yoksulluğun kadınla özdeşleşmesini ele alacak araştırmalar yapmak.

Yapılacak eylemler

67. Hükümetler, hükümetlerarası örgütler, akademik kurumlar, araştırma kurumları ve özel sektör tarafından:

- (a) Cinsiyete dayalı bakış açılarını, yapısal uyum plan ve programlarının dahil olduğu, ekonomik politika oluşturma sürecinin bütün alanlarıyla bütünleştirecek kavramsal ve pratik metodolojiler geliştirmek;
- (b) Yapısal uyum programları dahil, bütün politika ve programların "cinsiyetlere göre etkisi"ni analiz ederken bu metodolojileri uygulamak ve araştırma bulgularını yaymak.

68. Ulusal ve uluslararası istatistik örgütleri tarafından:

- (a) Yoksulluk ve ekonomik faaliyetin bütün alanları hakkında cinsiyet ve yaşa ilişkin toplanmamış verileri toplamak ve ekonomik performansın cinsiyete dayalı bakış açısıyla değerlendirilmesini kolaylaştıracak niteliksel ve niceliksel istatistiki göstergeler geliştirmek;
- (b) Kadınların yaptıkları bütün işleri ve ücretsiz işlerle ev işleri sektöründeki katkıları dahil, ulusal ekonomiye yaptıkları bütün katkıları tanyacak ve görünür kılacak uygun istatistiki araçlar geliştirmek ve ücretsiz işlerle yoksulluğun meydana geliş sıklığı ve kadınların yoksulluğa maruz kalmaları arasındaki ilişkiyi incelemek.

B. Kadınların Eğitimi ve Öğrenimi

69. Eğitim bir insan hakkıdır ve eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşılması için gerekli bir araçtır. Ayrımcı olmayan eğitim, hem kız çocuklar hem de erkek çocuklar için yararlıdır, böylece kadınla erkek arasında daha eşit ilişkiler kurulmasına büyük katkıda bulunur. Eğer daha çok kadın, değişimin gerçekleştiricisi olacaksa, eğitimin kazandırdığı niteliklerin kadınlar için de ulaşılabilir ve kazanılabilir olması şarttır. Kadının okur yazar olması, aile içinde sağlık, beslenme ve eğitimi geliştirmenin, ve kadınları, toplumdaki karar alma süreçlerine katılmaları için güçlendirmenin en önemli anahtarıdır. Kız çocukların ve kadınların resmi ve resmi olmayan eğitim ve öğrenimlerine yatırım yapmanın, olağanüstü yüksek sosyal ve ekonomik kazancı bir yana, sürdürülebilir kalkınmayı ve hem sürekli hem de sürdürülebilir ekonomik büyümeyi başarmanın en iyi araçlarından biri olduğu kanıtlanmıştır.

70. Eğitim araçlarının hâlâ yeterince ulaşılabilir olmadığı Afrika'nın bazı bölümleri, özellikle Sahra altı Afrikası ve Orta Asya hariç, bölgesel düzeyde kız ve erkek çocukların ilk öğretime eşit ulaşımı başarılmış durumdadır. Orta öğretimde ilerleme kaydedilmiş, bazı ülkelerde kız ve erkek çocukların orta öğretime eşit ulaşımı sağlanmıştır. Kız çocukların ve kadınların üçüncü basamak eğitime kayıt oranları önemli ölçüde artmıştır. Pek çok ülkede özel okullar her düzeydeki eğitimin ulaşılabilirliğini artırarak önemli ve tamamlayıcı bir rol oynamışlardır. Buna rağmen, Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı'nın (Jomtien, Tayland, 1990) Herkes İçin Eğitim Dünya Deklarasyonu'nu ve Temel Öğrenme İhtiyaçlarını Karşılama İçin Eylem Çerçevesi'ni ^{12/} kabul etmesinden yaklaşık 6 yıl sonra bile, en az 60 milyonu kız olan yaklaşık 100 milyon çocuk ilköğretime ulaşma imkanından yoksun durumdadır ve dünyada okuma yazma bilmeyen 960 milyon yetişkinin üçte ikisinden fazlası kadındır. Gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda, özellikle Sahra altı Afrikası'nda ve bazı Arap Ülkelerinde okuma yazma bilmeyenlerin yüksek oranda olması, kadınların ilerlemesinde ve kalkınmadaki en büyük engeldir.

71. Geleneksel yaklaşımlar, erken evlilikler ve gebelikler, yetersiz ve cinsiyet konusunda önyargılı öğretim ve eğitim malzemeleri, cinsel taciz ve okul araçlarının fiziksel ya da başka açıdan elde edilebilir olmayışı ya da yetersiz olması yüzünden, kız çocukların eğitime ulaşılabilirliğinde ayrımcılık çoğu bölgede devam etmektedir. Kız çocuklar çok erken yaştan itibaren ağır evişlerini üstlenirler. Kız çocukların ve genç kızların hem eğitimsel hem de ev işlerine ait sorumlulukları birlikte taşınması beklenir, bu da sıklıkla onların okulda başarılı olamamalarına ve eğitim sisteminden erkenden ayrılmalarına neden olur. Bu durum ise kadınların hayatının bütün yönlerini ömür boyu etkileyen sonuçlar doğurur.

72. Kadın ve erkeklerin, kız ve erkek çocukların eşit muamele gördükleri, tüm potansiyellerini gerçekleştirmeleri için teşvik edildikleri, düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlüklerine saygı duyulan, ve eğitim kaynaklarının kadın ve erkeklerin klişeleşmiş olmayan imajlarını yaydığı eğitici ve sosyal bir ortam oluşturmak, kadınlara yönelik ayrımcılığın nedenlerini ve kadınla erkek arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmakta etkili olacaktır.

73. Kadınların, gençlikte kazanılanların ötesinde, sürekli kazanılan bilgi ve becerilerden yararlanmasını sağlanmalıdır. "Hayatboyu öğrenme" kavramı, resmi eğitim ve öğrenimde kazanılan bilgi ve beceriler kadar, resmi olmayan yollardan örneğin gönüllü faaliyetlerden, ücretsiz işlerden ve geleneksel bilgilerden meydana gelen öğrenmeyi de kapsar.

74. Müfredat ve eğitim malzemeleri toplumsal cinsiyet konusunda büyük ölçüde önyargılıdır ve kız çocuklarla kadınların belirli ihtiyaçlarına nadiren duyarlıdır. Bu durum, kadının, toplumdaki tam ve eşit ortaklığını inkar eden geleneksel kadın ve erkek rollerini pekiştirir. Her düzeydeki eğitimcilerin toplumsal cinsiyete duyarlı olmaması, ayrımcılık eğilimini pekiştirerek ve kız çocukların özgüvenini baltalayarak, kadınla erkek arasında varolan

adaletsizlikleri güçlendirmektedir. Cinsel eğitim ve üreme sağlığı eğitimi eksikliğinin kadınlar ve erkekler üzerindeki etkisi büyüktür.

75. Özellikle fen bilimleri müfredatı cinsiyete karşı önyargılıdır. Fen bilimleri ders kitapları kadınların ve kız çocukların gündelik yaşantılarıyla bağlantılı değildir ve kadın bilimcileri tanıtmazlar. Genellikle kız çocuklar, kendilerine gündelik hayatlarını geliştirecek bilgiler sağlayan ve iş bulma olanaklarını artıran matematik ve bilimde temel eğitimden ve teknik eğitimden yoksun bırakılırlar. Bilim ve teknolojiye ilerlemiş çalışmalar, kadınları kendi ülkelerinin teknolojik ve endüstriyel kalkınmasında etkin bir rol almaya hazırlamakta, böylece mesleki ve teknik eğitimde farklı bir yaklaşımın gereği ortaya çıkmaktadır. Teknoloji hızla dünyayı değiştirmekte ve aynı zamanda gelişmekte olan ülkeleri de etkilemektedir. Kadınların teknolojiden sadece yararlanmasını değil, düzenlemesinden uygulamasına, izlemesinden değerlendirmesine kadar bu sürecin bütün aşamalarına katılmasını sağlamanın büyük önemi vardır.

76. Kız çocukların ve kadınların, yüksek öğrenim dahil eğitimin bütün düzeylerine ve bütün akademik alanlara ulaşabilmesi ve tutunabilmesi, mesleki faaliyetlerde sürekli gelişmelerini sağlamanın koşullarından biridir. Bununla beraber kızların hâlâ sınırlı sayıdaki çalışma alanında yoğunlaştığını belirtmeliyiz.

77. Kitle iletişim araçları güçlü bir eğitim malzemesidir. Eğitimciler, hükümet örgütleri ve hükümet dışı kuruluşlar kitle iletişim araçlarını kadının ilerlemesi ve kalkınma için eğitim amacıyla kullanabilirler. Bilgisayarlı eğitim ve bilgi sistemleri, öğrenmede ve bilginin yayılmasında giderek daha önemli bir unsur olmaktadır. Televizyon özellikle gençleri fazlasıyla etkilemektedir ve bu yüzden kadın ve kız çocukların değerlerini, tutumlarını ve algılama tarzlarını hem olumlu hemde olumsuz yönde biçimlendirme özelliği vardır. Bu nedenle eğitimcilerin eleştirel muhakeme ve analitik becerileri öğretmesi çok önemlidir.

78. Özellikle kız çocuklar ve kadınlar için eğitime ayrılan kaynaklar, çoğu ülkede yetersizdir ve bazı durumlarda düzenleme politika ve programları bağlamındaki dahil fazlasıyla azalmıştır. Bu tip yetersiz kaynak tahsislerinin uzun vadede insan gelişimine, özellikle kadınların gelişmesine olumsuz etkileri vardır.

79. Eğitim fırsatlarının yetersizliğini ve eşit olmayan ulaşılabilirliğini ele alırken, Hükümetler ve diğer aktörler, bütün politika ve programlara cinsiyete dayalı bakış açısını ana görüş olarak yerleştirmek amacıyla faal ve görünür bir politika izlemelidirler. Böylece kararlar alınmadan önce, bu kararların kadınları ve erkekleri nasıl etkileyeceğine ilişkin bir inceleme yapabilmek imkanı doğacaktır.

Stratejik hedef B.1.

Eğitime eşit ulaşılabilirlik sağlamak.

Yapılacak eylemler

80. Hükümetler tarafından :

- (a) Eğitimin bütün düzeylerinde, cinsiyet, ırk, dil, din, ulusal köken, yaş veya özürlü olmaya dayanan ayrımcılığı veya ayrımcılığın herhangi bir başka biçimini ortadan kaldıracak önlemler olarak eğitime eşit ulaşılabilirlik hedefini gerçekleştirmek ve uygun durumlarda, şikayete neden olan durumları ele alacak işlemleri başlatmayı düşünmek;
- (b) 2000 yılına kadar, temel eğitime evrensel düzeyde ulaşılabilirliği sağlamak ve ilköğretim çağındaki çocukların en az % 80'inin ilköğretimi tamamlamasını güvence altına almak; 2005

yılına kadar ilk ve orta öğretimdeki cinsler arası farkı kapatmak; 2015 yılından önce evrensel ilköğretimi bütün ülkelerde gerçekleştirmek;

- (c) Kadınların kariyer geliştirme, mesleki eğitim, burslar ve araştırma fonlarına eşit ulaşabilirliğini sağlayarak ve gerektiğinde olumlu ayrımcılığı benimseyerek, üçüncü basamak eğitimin bütün alanlarına ulaşabilirlikte toplumsal cinsiyet farklılıklarını ortadan kaldırmak;
- (d) Eşit eğitim ve öğrenim fırsatlarını sağlamak ve kadınların eğitime ilişkin idare, politika ve karar alma süreçlerine tam ve eşit katılımını güvence altına almak amacıyla toplumsal cinsiyete duyarlı bir eğitim sistemi oluşturmak;
- (e) Ebeveynler, gençlik örgütleri dahil hükümet dışı kuruluşlar, topluluklar ve özel sektörle işbirliği yaparak genç kadınlara, onları topluma tam olarak katılmaya hazırlayacak akademik ve teknik eğitim, kariyer planlama, liderlik, sosyal beceriler ve çalışma tecrübesi kazandırmak;
- (f) Uygun bütçe kaynaklarını tahsis ederek, ebeveynlerin ve toplumun desteğini alarak, kampanyalar, esnek okul programları, teşvik düzenlemeleri, burslar ve kız çocukların eğitiminin aileye maliyetini en aza indirecek ve ailenin kız çocuk için eğitim seçmesini kolaylaştıracak diğer araçları kullanarak ve din, ırk veya kültüre dayalı ayrımcı yasa ve tüzükleri iptal etme yoluyla eğitim kurumlarında kadın ve kız çocukların vicdan ve din özgürlüğü hakkına saygı gösterilmesini sağlayarak, kızların okula kayıt ve okulu bitirme oranlarını artırmak;
- (g) Hamile ergenlerin ve genç annelerin okula gitmesini önleyen bütün engelleri ortadan kaldıran bir eğitim ortamı oluşturmak, ve uygun durumlarda, okul yılları boyunca çocuklarının ya da bebeklerinin bakımından sorumlu olanların okula dönmesini, veya devam etmesini ve okulu tamamlamasını teşvik etmek için uygun maliyetli ve kolaylıkla ulaşılabilen çocuk bakım merkezleri kurmak ve ebeveyn eğitimi vermek;
- (h) Her yaşta kadının sosyal, ekonomik ve politik kalkınma sürecini gerçekleştirmek ve bu sürece eşit koşullar altında tam olarak katılmak için gereken bilgi, kapasite, yetenek, beceri ve ahlaki değerleri kazanabilmesi amacıyla eğitimin kalitesini artırmak ve kadınlarla erkekler için ulaşılabilirlik açısından eşit fırsatlar geliştirmek;
- (i) Gelecekteki kariyer fırsatlarını genişletecek akademik ve teknik müfredatı izlemeleri için kız çocukları teşvik edecek ayrımcı olmayan ve toplumsal cinsiyete duyarlı okul danışmanlığını ve mesleki eğitim programlarını kullanışlı hale getirmek;
- (j) Henüz onaylanmamış yerlerde Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 13/ onaylanmasını teşvik etmek.

Stratejik hedef B.2. Kadınlar arasında cehaleti yoketmek.

Yapılacak eylemler

81. Hükümetler, ulusal, bölgesel ve uluslararası organlar, iki taraflı ve çok taraflı mali kaynak sağlayan kurum ve kuruluşlar ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Kırsal kesim kadınlarına, göçmen, mülteci ve ülke içinde yerinden edilmiş kadınlara ve özürlü kadınlara özel bir önem vererek kadınların okuma yazma bilmeme oranını 1990 yılındaki düzeyin en az yarısına indirmek;
- (b) 2000 yılına kadar kız çocuklar için ilköğretime evrensel ulaşılabilirliği sağlamak ve ilköğretimin tamamlanmasında cinsiyet eşitliğini sağlamaya çalışmak;
- (c) Herkes İçin Eğitim Dünya Deklarasyonunda (Jomtien) tavsiye edildiği gibi, temel ve fonksiyonel okur yazarlıkta toplumsal cinsiyet farkını kapatmak;
- (d) Gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki farklılıkları azaltmak;
- (e) Herkes için okur yazarlığın yaygınlaştırılmasına yetişkinlerin ve ailelerin katılımını teşvik etmek;
- (f) Okur yazarlıkla birlikte yaşam için gerekli becerileri, bilimsel ve teknolojik bilgiyi yaygınlaştırmak ve günümüze ait hedeflerle referans noktalarını dikkate alarak okur yazarlık tanımının genişletilmesine yönelik çalışmalar yapmak.

Stratejik hedef B.3. Kadının mesleki eğitime, bilim ve teknolojiye ulaşılabilirliğini ve eğitimi sürdürmesini geliştirmek.

Yapılacak eylemler

82. İşverenler, işçiler ve sendikalarla, kadın ve gençlik örgütleri dahil uluslararası ve hükümet dışı kuruluşlarla ve eğitim kurumlarıyla işbirliği yaparak Hükümetler tarafından :

- (a) İstihdam imkanlarını geliştirmek ve değişen sosyo-ekonomik ortamın taleplerini karşılayacak becerileri kazanmalarını sağlamak için, başta genç kadınlar ve çalışma hayatına yeni giren kadınlar olmak üzere, kadınlara yönelik eğitim, öğretim ve yeniden öğretim politikaları geliştirmek ve uygulamak;
- (b) Kız çocuklar ve kadınlara yönelik resmi olmayan eğitim imkanlarının, eğitim sistemi tarafından tanınmasını sağlamak;
- (c) Kız çocuklar ve kadınlara, mesleki eğitimin, bilim ve teknolojiyle ilgili eğitim programlarının ve eğitimi sürdürme programlarının mevcudiyeti ve yararlarına ilişkin bilgi vermek;

- (d) İşsiz kadınlara, serbest çalışma ve girişime yönelik becerilerinin geliştirilmesi dahil, istihdam imkanlarını geliştirecek ve zenginleştirecek yeni bilgi ve becerileri kazandırmak için, eğitim ve mesleki eğitim programları düzenlemek;
- (e) Mesleki ve teknik eğitimin çeşitlerini artırmak, kız çocukların ve kadınların, bilim, matematik, mühendislik, çevre bilimleri ve teknolojisi, bilgi teknolojisi ve yüksek teknoloji ve iş idaresi gibi alanlarda eğitim ve mesleki eğitime ulaşabilirliğini ve eğitimi tamamlamasını sağlamak;
- (f) Gıda ve tarım araştırmalarında, genişleme ve eğitim programlarında kadının merkezi rolünü yaygınlaştırmak;
- (g) Müfredat ve eğitim malzemelerinin uygunluğunu ve destekleyici bir eğitim ortamını teşvik etmek ve fen bilimleri ile matematik öğretmenlerini, bilim ve teknolojinin kadınların yaşamıyla yakından ilişkisine duyarlı kılmak amacıyla, birkaç bilim dalına birden yer veren kurslar açmak dahil, kadınlar ve erkekler için geleneksel olmayan çeşitli meslek seçimlerine de olanak tanıyan eğitim programlarının yaygınlaştırılması için olumlu adımlar atmak;
- (h) Kadınların teknik ve bilimsel alanlara, özellikle temsil edilmedikleri veya yeterince temsil edilmedikleri alanlara daha iyi ulaşabilirliğini ve katılımını sağlayacak olumlu önlemler almak ve uygulamak, müfredat ve eğitim malzemeleri geliştirmek;
- (i) Kadınların bütün çiraklık programlarına katılmasını teşvik etmek için politikalar ve programlar geliştirmek;
- (j) Gelir getiren imkanları artırmak amacıyla tarım, balıkçılık, endüstri ve ticaret, el işleri gibi alanlarda çalışan kadınlar için teknik, idari, tarımsal genişlemeye yönelik eğitimi ve pazarlama alanlarını artırmak, özellikle taban örgütleri düzeyindeki kadın örgütleri aracılığıyla ve kadınların üretim, pazarlama, ticaret, bilim ve teknolojiye yaptıkları katkılar yoluyla ekonomik karar verme sürecine katılımlarını artırmak;
- (k) Çok az veya hiç eğitim görmemiş yetişkin kadınların, özürsüz kadınların, belgeli göçmen, mülteci ve yerinden edilmiş kadınların, istihdam imkanlarını geliştirecek bütün uygun düzeylerdeki kaliteli eğitim ve öğrenime ulaşabilirliklerini sağlamak.

Stratejik hedef B.4. Ayrımcı olmayan eğitim ve öğrenimi geliştirmek.

Yapılacak eylemler

83. Hükümetler, eğitim yetkilileri ve diğer eğitim kurumlarıyla akademik kuruluşlar tarafından:

- (a) Bütün ilgili derneklerle (yayıncılar, öğretmenler, kamu yetkilileri ve aile birlikleri) birlikte çalışarak, öğretmenlerin eğitimi dahil, eğitimin bütün düzeyleri için cinsiyete dayalı klişelerden bağımsız öğretim malzemeleri, ders kitapları ve müfredat geliştirmek ve ayrıntılı öneriler hazırlamak;

- (b) Öğretmenler ve eğitimciler için, kadınla erkeğin, ailedeki ve toplumdaki yukarıdaki paragraf 29'da tanımlanan statüsünü, rolünü ve katkısını daha iyi anlamalarını sağlayacak eğitim programları ve malzemeleri geliştirmek; bu bağlamda kız çocuklarla erkek çocuklar arasında eşitlik, işbirliği, karşılıklı saygı ve sorumlulukların paylaşılmasını okul öncesi düzeyden başlayarak yerleştirmek ve özellikle erkek çocukların kendi eviçi ihtiyaçlarını karşılamak ve hanehalkıyla bakıma muhtaç aile üyelerinin sorumluluğunu paylaşmak için gereken becerilere sahip olduklarını vurgulayacak eğitim modelleri geliştirmek;
- (c) Öğretmenler ve eğitimciler için, eğitim sürecindeki rollerinin daha iyi farkına varmalarını sağlamak ve onları cinsiyete duyarlı öğretim yöntemleri konusunda etkili stratejilerle donatmak amacıyla eğitim programları ve malzemeleri geliştirmek;
- (d) Her düzeyde kadın öğretmenler bulunmasının kız çocuklarını okula çekmek ve okulda tutabilmek açısından önemini bilerek, kadın öğretmen ve öğretim görevlilerinin, erkek öğretmen ve öğretim görevlileriyle aynı imkanlara ve eşit statüye sahip olmasını sağlayacak faaliyetlerde bulunmak;
- (e) Çatışmaları barışçı yolla çözüme eğitimini tanıtmak ve yaygınlaştırmak;
- (f) Eğitime yönelik politikalara ve karar alma süreçlerine ulaşabilmiş kadınların, eğitimin her düzeyindeki, özellikle bilimsel ve teknolojik alanlar gibi geleneksel olarak erkeklerin çoğunlukta olduğu akademik disiplinlerdeki kadın öğretmenlerin oranını artıracak olumlu önlemler almak;
- (g) Eğitimin her düzeyinde, özellikle akademik kurumların lisansüstü düzeyinde cinsiyete ilişkin araştırma ve çalışmaları geliştirmek ve desteklemek, ve üniversite müfredatı dahil, müfredatın, ders kitaplarının, eğitim malzemelerinin ve öğretmen eğitiminin geliştirilmesinde bunlardan yararlanmak;
- (h) Bütün kadınların, hem yetişkin hem de öğrenci olarak, sivil toplumda liderlik rolünü üstlenmelerini teşvik etmek için, liderlik eğitimini ve imkanlarını geliştirmek;
- (i) Kamuoyunu, özellikle ebeveynleri, çocuklar için ayrımcı olmayan eğitimin önemi ve aile sorumluluklarının kız ve erkek çocuklar tarafından eşit paylaşımı konusunda aydınlatan kitle iletişim araçlarıyla birlikte, birden fazla dil kullanımını da göz önüne alarak, uygun eğitim ve bilgilendirme programları hazırlamak;
- (j) Özellikle lisans ve lisansüstü hukuk, sosyal ve politik bilimler müfredatının, kadınların insan haklarını Birleşmiş Milletler anlaşmalarındaki şekliyle kapsamaması için başta yüksek öğrenim kurumlarını teşvik ederek, eğitimin her düzeyinde toplumsal cinsiyet boyutunu da içine alacak, insan hakları konulu eğitim programları geliştirmek;
- (k) Uygun olan yerlerde, cinsel sağlık ve üreme sağlığı eğitiminin, kadınların sağlık konularını dikkate alan resmi eğitim programı içinde yer almasını önleyen yasal, idari ve sosyal engelleri kaldırmak;
- (l) Ebeveynlerin rehberliği ve desteğiyle, ayrıca eğitim personeli ve kurumlarıyla işbirliği yaparak, kız ve erkek çocukların sorumluluklarının farkına varmalarını sağlayacak ve bu sorumlulukları

benimsemelerine yardımcı olacak eğitim programlarıyla, bütünleyici hizmetleri oluşturmayı teşvik etmek ve böyle bir eğitimin yanı sıra kişisel gelişimle öz saygının gelişmesine yönelik hizmetlerin önemini, istenmeyen gebeliklerden, cinsel yolla geçen hastalıkların yayılmasından özellikle HIV/AIDS'ten, cinsel taciz ve şiddet gibi olaylardan kaçınmaya yönelik acil ihtiyacı göz önüne almak;

- (m) Ulaşılabilir eğlenme-dinlenme ve spor tesisleri kurmak, kız çocuklar ve her yaşta kadınlar için eğitimde cinsiyete duyarlı programlar ve kamu kuruluşları oluşturmak ve güçlendirmek, antrenörlük, eğitmenlik ve yöneticilik dahil atletizm ve fiziksel aktivitelerin her alanında ve ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde katılımcılar olarak, kadınların ilerlemesini desteklemek;
- (n) Yerli halktan kadınların ve kız çocukların eğitim hakkını kabul etmek ve desteklemek, yerli halkın kullandığı dillerin imkan tanıdığı kadar, uygun eğitim programları, müfredat ve ders araçları geliştirmek ve yerli kadınların bu süreçlere katılımını sağlamak dahil, onların ihtiyaçlarına, isteklerine ve kültürlerine duyarlı, birkaç kültürü birden içeren eğitim yaklaşımını yaygınlaştırmak;
- (o) Yerli kadınların sanatsal, ruhsal ve kültürel faaliyetlerini bilmek ve saygı göstermek;
- (p) Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kültürel, dini ve diğer farklılıkların eğitim kurumlarında saygıyla karşılanmasını sağlamak;
- (r) Uygun maliyetli ve elverişli teknolojileri ve kitle iletişim araçlarını, örneğin radyo programlarını, kasetler ve gezici birimleri kullanarak kırsal kesimde yaşayan ve çiftçilikle uğraşan kadınlar için uygun eğitim, mesleki eğitim ve bilgilendirme programlarını yaygınlaştırmak;
- (s) Özellikle kırsal kesim kadınları için, sağlık, küçük girişimcilik, tarım ve yasal haklarıyla ilgili olarak potansiyellerinin farkına varmalarını sağlayacak resmi olmayan eğitim imkanları oluşturmak;
- (t) Hamile ergenler ve genç annelerin resmi eğitime ulaşılabilirliğindeki bütün engelleri kaldırmak ve gerekli yerlerde çocuk bakımı ve diğer destek hizmetlerinin kurulmasını desteklemek;

Stratejik hedef B.5. Eğitime yönelik reformların uygulanmasını izlemek ve bunlar için yeterli kaynak tahsis etmek.

Yapılacak eylemler

84. Hükümetler tarafından:

- (a) Eğitim sektörü için gereken bütçe kaynaklarını sağlamak ve eğitim sektörü içinde, temel eğitim fonlarının uygun Şekilde artmasını sağlayacak düzenlemeler yapmak;
- (b) Eğitime yönelik reformların ve ilgili bakanlıklardaki önlemlerin uygulanmasını, uygun düzeylerde izlemek için bir mekanizma kurmak, ve izleme çalışmalarının gündeme getirdiği konuları ele almak için, uygun yerlerde teknik yardım programları oluşturmak.

85. Hükümetler ve uygun olduğunda özel kuruluşlar ile kamu kurum ve kuruluşları, araştırma enstitüleri ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Gerekli olduğunda, kız çocukların ve kadınların olduğu kadar eşitlik temeline göre erkek çocukların ve erkeklerin de eğitimlerini tamamlamaları için, hizmetlerden yeterince yararlanamayan gruplara özel bir önem vererek, özel kuruluşlar, kamu kurum ve kuruluşları, araştırma enstitüleri ve hükümet dışı kuruluşlardan sağlanacak ek kaynakları harekete geçirmek;
- (b) Bütün kız çocuklar ve kadınlar için imkanları genişletmek amacıyla matematik, bilim ve bilgisayar teknolojisi gibi alanları içeren özel programlara fon sağlamak.

86. Dünya Bankası dahil çok taraflı kalkınma kuruluşları, bölgesel kalkınma bankaları, mali kaynak sağlayan iki taraflı kurum ve kuruluşlar tarafından :

- (a) Kalkınma yardımı programlarında bir öncelik olarak kız ocuk ve kadınların eğitim ve öğrenim ihtiyaçları için fonları artırmayı düşünmek;
- (b) Kadınlar için eğitim fonunun, yapısal uyum ve borç verme ile istikrar dahil ekonomik iyileşme programlarının kapsamına alınmasını ya da artırılmasını güvence altına almak için alıcı hükümetlerle birlikte çalışmayı düşünmek.

87. Uluslararası ve hükümetlerarası örgütler, özellikle Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür rgt tarafından, küresel düzeyde:

- (a) Ulusal, bölgesel ve uluslararası organlar tarafından oluşturulmuş eğitime yönelik göstergeleri kullanarak, Őimdiye dek elde edilmiş başarının değerlendirilmesine katkıda bulunmak ve hkmetleri, eğitim ve öğrenimdeki imkanlar ve bütün alanlarda, özellikle ilköğretim ve okuma yazma öğrenme programlarında başarılan düzey açısından, kadınlarla erkekler, kız çocuklarla erkek çocuklar arasındaki farklılıkları ortadan kaldıracak tedbirler uygulamaya zorlamak;
- (b) Gelişmekte olan ülkelere, isteğe bağlı olarak, eğitim, öğrenim ve araştırma imkanları açısından ve bütün alanlardaki, özellikle temel eğitim ve okuma yazma bilmemenin yokedilmesindeki

başarı düzeyi açısından kadınlarla erkekler arasındaki farkın kapatılmasına ilişkin gelişmeleri izleme kapasitesini güçlendirecek teknik yardım sağlamak;

- (c) Kız çocukların ve kadınların eğitim hakkını yaygınlaştıracak uluslararası bir kampanya yürütmek;
- (d) Kaynaklarının önemli bir oranını kadın ve kız çocukların temel eğitimine tahsis etmek.

Stratejik hedef B.6. Kız çocuklar ve kadınlar için hayat boyu eğitim ve öğrenim sağlamak.

Yapılacak eylemler

88. Hükümetler, eğitim kurum ve örgütleri tarafından :

- (a) Kız çocukların ve kadınların, kendi toplumları ve ulusları içinde yaşayabilmek, onlara katkıda bulunabilmek ve onlardan yararlanabilmek için gereken bilgi ve becerileri sürekli kazanmalarını sağlayacak çok çeşitli eğitim ve öğretim programlarının hazır bulunmasını güvence altına almak;
- (b) Annelerin okula devam edebilmesi için çocuk bakımı ve diğer hizmetlere destek vermek;
- (c) Kadınların bütün faaliyetlerinin, hayatlarındaki aşamalara göre değişmesini kolaylaştıran hayat boyu öğrenme için esnek eğitim, öğrenim ve yeniden eğitim programları oluşturmak.

C. Kadınlar ve Sağlık *

89. Kadınların ulaşılabilir en yüksek standartta fiziksel ve zihinsel sağlığa sahip olma hakkı vardır. Bu hakkın kullanılması, hayatları, iyi durumda olmaları, toplumsal ve özel yaşamın bütün alanlarına katılma yetenekleri açısından büyük önem taşır. Sağlık, sadece herhangi bir hastalık veya zayıflığın olmaması değil, fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan bütünüyle iyi olma durumudur. Kadın sağlığı, onun duygusal, sosyal ve fiziksel iyiliğini içerir ve biyoloji kadar, hayatlarının sosyal, politik ve ekonomik boyutu tarafından belirlenir. Bununla birlikte sağlık ve iyi durumda olmak, kadınların çoğu için sözkonusu değildir. Kadınların ulaşılabilir en yüksek standartta sağlığa sahip olmaları önündeki en büyük engel, hem kadınlarla erkekler arasındaki hem de farklı coğrafi bölgelerdeki, sosyal sınıflardaki, ve yerli ve etnik gruplardaki kadınlar arasındaki eşitsizliktir. Ulusal ve uluslararası forumlarda kadınlar, sağlığın hayat boyu en iyi durumda olmanın ve aile sorumluluklarının paylaşılmasının eşitlik, kalkınma ve barış için gerekli koşullar olduğunu vurgulamışlardır.

90. Kadınların, çocukluk dönemi hastalıkları, kötü beslenme, anemi (kansızlık), ishale bağlı hastalıklar, bulaşıcı hastalıklar, sıtma ve diğer tropikal hastalıkların ve diğerlerinin yanı sıra tüberkülozun önlenmesi ve tedavisi için düzenlenmiş birinci basamak sağlık hizmetlerinin dahil olduğu temel sağlık kaynaklarına ulaşılabilirliği ve bunları kullanımları farklıdır ve eşit değildir. Ayrıca kadınların kendi sağlıklarını koruma ve sürdürme imkanları da

* Vatikan bu bölüme genel muhalefet şerhi koymuştur. Vatikan temsilcisinin Ana Komite'nin 14 Eylül 1995 tarihindeki 4. toplantısında açıkladığı muhalefet şerhleri, görüş bildirme olarak yorumlanmalıdır .

farklıdır ve eşit değildir. Gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda acil doğum veya gebelik hizmetlerinin olmaması, ilgilenilmesi gereken ayrı bir sorundur. Sağlık politikaları ve programları, çoğu kez cinsiyet klişelerine göre düzenlenmiştir ve kadınlar arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizlikleri ve diğer farklılıkları gözden kaçırmışlar ve kadınların kendi sağlıkları konusunda özerklikten yoksun olduklarını tam olarak hesaba katmayabilirler. Kadınların sağlığı, aynı zamanda, sağlık sistemindeki cinsiyete dayalı önyargılardan ve kadınlara sunulan tıbbi hizmetlerin yetersizliğinden ve uygun olmamasından da etkilenmektedir.

91. Pek çok ülkede, özellikle en az gelişmiş ülkeler başta olmak üzere, gelişmekte olan ülkelerde, halk sağlığı harcamalarında azalma görülmekte, bazı durumlarda da yapısal uyum, halk sağlığı sistemlerinin bozulmasına katkıda bulunmaktadır. Buna ek olarak sağlık-bakım hizmetlerinin, uygun maliyetli sağlık hizmetlerine evrensel ulaşılabilirliği sağlayacak uygun teminatlar alınmadan özelleştirilmesi, sağlık hizmetlerinin elde edilebilirliğini daha da azaltmaktadır. Bu durum kız çocukların ve kadınların sağlığını doğrudan etkilediği gibi, bir de ailedeki ve toplumdaki rolleri dahil pek çok rolü sıklıkla gerektiği gibi tanınmayan, bu yüzden de gerekli sosyal, psikolojik ve ekonomik desteği göremeyen kadınların omuzuna orantısız sorumluluklar yüklemektedir.

92. Kadınların en yüksek standartta sağlığa ulaşma hakkı, erkeklerle eşit olarak, hayatları boyunca güvence altına alınmalıdır. Kadınlar da erkekler gibi çoğunlukla aynı sağlık koşullarından etkilenirler ama bunların kadınlar üzerindeki etkisi erkeklerinkinden farklıdır. Yoksulluğun kadınlar arasında yaygın olması, ekonomik bağımlılık, şiddete maruz kalmaları, kadın ve kız çocuklarına yönelik olumsuz tutumlar, ırk veya diğer türden ayrımcılıklar, pek çok kadının kendi cinsel ve üremeye yönelik yaşamı üzerindeki sınırlı gücü, ve karar alma süreçlerinde etkin olmamak, kadınların sağlığını olumsuz yönde etkileyen sosyal gerçeklerdir. Yiyecek yokluğu, yiyeceğin ev içinde kadın ve kız çocuklar açısından adil bir şekilde dağıtılmaması, özellikle kırsal ve yoksul kentsel alanlarda temiz suya, sıhhi tesisatlara ve yakıt kaynaklarına yeterince ulaşamama ve yetersiz barınma koşulları, kadınların ve ailelerinin yükünü artırmakta ve sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Sağlıklı olmak, verimli ve tatmin edici bir yaşam sürmenin temel koşuludur ve kadınların güçlendirilmesi için, sağlıklarının bütün yönlerini, özellikle doğurganlıklarını kontrol etme haklarının kabul edilmesi şarttır.

93. Beslenmede ve sağlık hizmetlerine ulaşmada, genellikle erkek çocuk tercihinden kaynaklanan, kız çocuklarına yönelik ayrımcılık onların halihazırdaki ve gelecekteki sağlıklarıyla huzurlarını tehlikeye atmaktadır. Kız çocuklarını erken evliliğe, gebeliğe ve çocuk doğurmaya zorlayan ve kadının cinsel organlarına zarar verme gibi zararlı uygulamalara maruz bırakan koşullar, ölümcül sağlık risklerine yol açmaktadır. Ergenlik çağındaki kızların büyürken, gerekli sağlık ve beslenme hizmetlerine ulaşmaya ihtiyaçları vardır ve genellikle bu imkandan yoksundurlar. Ergenlik çağındakiler için cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin bilgi, hizmet ve danışmanlığa ulaşılabilirlik hâlâ yetersiz veya bütünüyle eksiktir ve genç bir kadının gizlilik, mahremiyet, saygı görme ve bilgiyle karar verme hakkı çoğunlukla gözardı edilmektedir. Ergenlik çağındaki kızlar, hem biyolojik hem de psikososyal yönden cinsel taciz, şiddet ve fahişelik ve korunmasız gerçekleştirilen erken cinsel ilişkilerin sonuçları açısından, erkeklere oranla daha korunmasız durumdadırlar. Erken cinsel deneyimlere yönelik eğilim, bilgi ve hizmet eksikliğiyle birleşince, istenmeyen ve çok erken gebelik riskini, HIV enfeksiyonu ve diğer cinsel yolla geçen hastalıkları ve güvenli olmayan düşük riskini artırmaktadır. Erken çocuk doğurmak, dünyanın bütün bölgelerinde kadının eğitimsel, ekonomik ve sosyal statüsündeki gelişmeleri engellemeye devam etmektedir. Kısacası genç kadınlar için erken evlilik ve erken annelik, eğitim ve istihdam imkanlarını önemli ölçüde kısıtlamakta ve bu da uzun vadede kendilerinin ve çocuklarının yaşam standardını olumsuz etkilemektedir. Genç erkekler genellikle kadının hür iradesine saygı duyacak ve cinsellikle üreme konularında sorumluluğu kadınlarla paylaşacak şekilde eğitilmemektedirler.

94. Üreme sağlığı, sadece üreme sistemi ve onun fonksiyonlarıyla işleyişinde herhangi bir hastalık ya da zayıflık olmaması değil, fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan bütünüyle iyi olma durumudur. Bu nedenle üreme sağlığı, insanların tatmin edici ve güvenilir bir cinsel yaşam sürebilecekleri ve üreme yeteneği ile bu konuda karar

verme, zamanını ve sıklığını belirleme özgürlüğüne sahip oldukları anlamına gelmektedir. Bu son koşul, erkekle kadının bilgi edinme hakkını, kendi seçecekleri güvenli, etkili, uygun maliyetli ve kabul edilebilir aile planlaması yöntemlerine ulaşabilme hakkını, yine kendi seçecekleri ve yasalara aykırı olmayan, diğer doğurganlığı düzenleme yöntemlerinden ve kadının gebelikte doğumu güvenlik içerisinde geçirmesini ve çiftlerin sağlıklı bir bebeğe sahip olabilecekleri en iyi koşulları sağlayacak uygun sağlık bakım hizmetlerinden yararlanabilme hakkını da içerir. Üreme sağlığının yukarıdaki tanımına uygun olarak üreme sağlık bakım hizmetleri, üreme sağlığı sorunlarını önleyerek ve çözümlenerek üreme sağlığına ve iyiliğine katkıda bulunan yöntemler, teknikler ve hizmetler toplamı olarak tanımlanmıştır. Üreme sağlığı hizmetleri, aynı zamanda, amacı sadece üreme ve cinsel yolla geçen hastalıklara ilişkin danışmanlık ve bakım sunmak değil, hayatın ve kişisel ilişkilerin zenginleştirilmesi olan cinsel sağlığı da kapsamaktadır.

95. Yukarıdaki tanıma göz önünde tutarsak, üreme hakları, ulusal yasalarda, uluslararası insan hakları belgeleri ve diğer oybirliğiyle kabul edilmiş belgelerde benimsenmiş belirli insan haklarını kapsamaktadır. Bu haklar, bütün çiftlerin ve bireylerin özgürce ve sorumlulukla, çocuklarının sayısına, doğum aralığına ve zamanlamasına karar verebilme ve bunu yapabilecek bilgi ve araçlara sahip olma temel hakkının, cinsel sağlık ve üreme sağlığında en yüksek standarda ulaşma hakkının tanınmasına dayanmaktadır. İnsan hakları bildirgesinde ifade edildiği gibi ayrımcılık, baskı ve şiddete maruz kalmadan üremeye ilgili konularda karar verme hakkı da bu haklara dahildir. İnsanlar bu hakkı kullanırken halen hayatta olan ve gelecekteki çocuklarının ihtiyaçlarını, kendilerinin topluma olan sorumluluklarını göz önüne almalıdırlar. Bütün insanların bu hakları sorumlu bir biçimde kullanmalarını sağlamak, aile planlamasının dahil olduğu üreme sağlığı alanıyla ilgili hükümet ve toplum destekli politikalarla programların temel amacı olmalıdır. Bu politika ve programların üstlendiği yükümlülüklerin bir parçası olarak, cinsler arası ilişkilerde karşılıklı saygı ve hakkaniyetin sağlanmasına, özellikle kendi cinselliklerini olumlu ve sorumlu bir şekilde kullanabilmeleri için ergenlik çağındakilere gereken eğitim ve hizmetlerin verilmesine dikkat edilmelidir. Üreme sağlığı dünyadaki insanların çoğunun gözünden kaçmaktadır. Bunun nedenleri ise, insan cinselliği konusunda bilgi düzeylerinin yetersiz olması, üreme sağlığı bilgi ve hizmetlerinin uygun şekilde hazırlanmamış ya da düşük kaliteli olması, yüksek riskli cinsel davranışın yaygınlığı, ayrımcı sosyal uygulamalar, kadınlara ve kız çocuklara yönelik olumsuz tutumlar, pek çok kadın ve kızın kendi cinsel ve üremeye yönelik yaşamı üzerinde sınırlı bir güce sahip olmasıdır. Pek çok ülkede özellikle ergenlik çağındakilere bilgi eksikliği ve bu konuya ilişkin hizmetlerden yararlanamama nedeniyle korunmasız durumdadırlar. Yaşlı kadın ve erkeklerin ise genellikle yeterince ele alınmayan farklı üreme ve cinsel sağlık sorunları vardır.

96. Kadınların insan hakları, cinsel sağlık ve üreme sağlığı dahil, cinsellikleriyle ilgili konularda kontrol sahibi olma, baskı, ayrımcılık ve şiddete maruz kalmadan özgürce ve sorumlulukla karar verme hakkını kapsar. Kadınla erkek arasında, cinsel ilişki ve üremeye yönelik konulardaki eşit ilişki, kişinin bütünlüğüne tam saygı duymak dahil, karşılıklı saygı, anlayış ve cinsel davranış ile onun sonuçlarına ilişkin sorumluluklarının paylaşılmasını gerektirir.

97. Bundan başka kadınlar, cinsellik ve üremeye bağlantılı sağlık ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetlerin yokluğu veya yetersiz olması yüzünden belirli sağlık riskleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Hamilelik ve doğumla ilgili komplikasyonlar, gelişmekte olan dünyanın pek çok bölgesinde, doğurgan yaştaki kadınların önde gelen hastalık ve ölüm nedenlerinden biridir. Aynı sorunlar, ekonomileri geçiş sürecinde olan bazı ülkelerde de, belirli bir oranda görülmektedir. Güvenli olmayan düşük, çok sayıda kadının hayatını tehdit etmekte, en büyük riski en yoksullar ve en gençler taşıdığı için ölümcül bir halk sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ölümlerin, sağlık sorunlarının ve sakatlıkların çoğu, yeterli sağlık-bakım hizmetlerine ulaşabilirliğin güçlendirilmesiyle önenebilir. Bu hizmetler, kadınla erkeğin bilgi edinme ve kendi seçecekleri güvenilir, etkili, uygun maliyetli ve kabul edilebilir aile planlaması yöntemlerine ve yine kendi seçecekleri yasalara aykırı olmayan diğer doğurganlığı düzenleme yöntemlerine, kadının gebelikte doğumu güvenlik içerisinde geçirmesini ve çiftlerin sağlıklı bir bebeğe sahip olabilecekleri en iyi koşulları sağlayacak uygun sağlık bakım hizmetlerine ulaşma hakkını kabul ederek, güvenilir ve etkili aile planlaması yöntemlerini ve acil doğum veya gebelik bakımını da içermelidir. Bu sorunlar ve

önlemler, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı raporu temel alınarak ele alınmalı, özellikle Konferansın Eylem Programının 14/ ilgili paragraflarına başvurulmalıdır. Çoğu ülkede kadının üreme haklarının ihmal edilmesi, eğitim imkanlarıyla ekonomik ve politik yönden güçlendirilmeleri dahil, toplumsal ve özel yaşamdaki bütün imkanlarını son derece kısıtlamaktadır. Kadınların kendi doğurganlıklarını kontrol edebilmeleri, diğer hakların kullanımı için önemli bir dayanak teşkil etmektedir. Cinsel ve üremeye yönelik davranışlarla ilgili konularda kadınla erkeğin sorumlulukları paylaşmaları da, kadınların sağlığını geliştirmek için şarttır.

98. Bazen cinsel şiddetin sonucu olan HIV/AIDS ve diğer cinsel yolla geçen hastalıklar, başta ergenlik çağındaki kızlar ve genç kadınlar olmak üzere, kadınların sağlığı üzerinde yıkıcı bir etki yapmaktadır. Çoğu kez kadınların güvenli ve sorumlu cinsel deneyimler için ısrar etme güçleri yoktur ve korunma ile tedaviye ilişkin bilgilerle hizmetlere ulaşabilme imkanları sınırlıdır. HIV/AIDS'e ve cinsel yolla geçen diğer hastalıklara yeni yakalanan bütün yetişkinlerin yarısının kadın olması, sosyal açıdan korunmasız olmanın ve kadınla erkek arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerinin, cinsel yolla geçen hastalıkların yayılmasını önleme çabasını ve güvenli cinsel ilişkiyi engellediğini göstermektedir. HIV/AIDS'in sonuçları, kadınların sağlığının da ötesinde, annelik ve çocuklarla yaşlıların bakımından sorumlu kişi rollerini ve ailelerinin ekonomik koşullarına katkılarını da etkilemektedir. HIV/AIDS ve cinsel yolla geçen diğer hastalıkların sosyal açıdan, kalkınma ve sağlık açısından sonuçlarının cinsiyete dayalı bir bakış açısıyla ele alınması gerekmektedir.

99. Fiziksel ve psikolojik taciz dahil cinsel ve cinselliğe dayalı şiddet, kadın ve kız çocuklarının alınıp satılması, ve tacizin diğer türleriyle cinsel istismar, kadın ve kız çocuklarının fiziksel ve zihinsel travma, hastalık ve istenmeyen gebelik riskini fazlasıyla artırmaktadır. Bu tip durumlar çoğu kez kadınların sağlık ve diğer hizmetlerden yararlanmasını engellemektedir.

100. Aşırı yorulma, stres, ev içi şiddetin oluş sıklığının artması, ayrıca sürekli taciz, marjinalizasyon, güçten yoksun olma ve yoksulluğun yanı sıra bunlara bağlı zihinsel bozukluklar, kadınlara yönelik endişeleri artıran sağlık sorunlarından birkaçıdır. Bütün dünyadaki kadınlar, özellikle genç kadınlar, kendilerinin ve çocuklarının sağlığı üzerinde ciddi etkileri olan tütün kullanımını artırmaktadırlar. Çok sayıda kadının kayıtlı ya da kayıt dışı işlerde düşük ücretle, yorucu ve sağlıksız koşullarda çalışması, ve bu sayının giderek artması nedeniyle mesleğe bağlı sağlık konuları önem kazanmaktadır. Erken teşhis edildiğinde önlenebilen veya tedavi edilebilir göğüs ve rahim kanserleri ve üreme sisteminde görülen diğer türden kanserler ve kısırlık, giderek artan sayıda kadını etkilemektedir.

101. Yaşam süresi beklentisindeki artışa paralel olarak yaşlı kadınların sayısının artması, onların sağlık sorunlarına özel bir önem verilmesini gerektirmektedir. Menopozdaki değişiklikler, kadınların uzun vadeli sağlık beklentilerini etkilemektedir. Çünkü menopoza, kötü beslenme ve fiziksel hareketsizlik gibi hayat boyu sürmüş koşullarla ve diğer unsurlarla birleşerek kalp ve damar hastalıkları ve kemik erimesi riskini artırabilir. Yaşlanmaya bağlı diğer hastalıklar ve yaşlanmayla güçsüzlük arasındaki birbirine bağlı ilişki önem verilmesi gereken bir başka konudur.

102. Kadınlar da erkekler gibi, özellikle kırsal ve yoksul kentsel alanlarda yaşayanlar, çevresel bozulma ve felaketlerin sonucu olarak giderek artan oranda çevresel sağlık tehlikelerine maruz kalmaktadırlar. Kadınların çevresel tehlikelere, kirletici madde ve atıklara karşı farklı bir hassasiyeti vardır ve bunlara maruz kaldıklarında farklı şekilde etkilenirler.

103. Kadınlara yönelik sağlık bakımının kalitesi, yerel koşullara bağlı olarak genellikle pek çok açıdan farklılık gösterir. Çoğu kez kadınlara saygıyla davranılmadığı gibi ne gizlilik ve mahremiyet garantileri vardır ne de yararlanabilecekleri hizmet ve imkanlar konusunda tam bilgi alabilirler. Dahası bazı ülkelerde, kadının hayatına yönelik aşırı tıbbi ilgi vakaları yaygındır ve bunlar gereksiz cerrahi müdahalelere ve uygun olmayan ilaç tedavilerine yol açmaktadır.

104. Sağlıkla ilgili istatistiki veriler çoğu kez sistematik olarak toplanmaz, bir araya getirilmez, yaş, cinsiyet ve sosyo ekonomik statüye göre analiz edilmediği gibi, korunmasız, marjinal ve diğer bağlantılı değişkenlere özel bir önem vererek altgrupların sorunlarını çözecek ve onların yararlarına hizmet edecek sağlam demografik kriterlere göre incelenmez. Çoğu ülkede, kadınların hastalık ve ölüm oranlarına, özellikle kadınları etkileyen koşullar ve hastalıklara ilişkin yeni ve güvenilir veriler yoktur. Sosyal ve ekonomik unsurların her yaşta kadın ve kız çocuklarının sağlığını nasıl etkilediği, kız çocukları ve kadınlar için sağlık hizmetlerinin nasıl hazırlandığı ve onların bu hizmetleri nasıl kullandıkları ve kadınlara yönelik hastalıkların önlenmesi ve sağlığın yaygınlaştırılması programlarının değeri konusunda nispeten çok az şey bilinmektedir. Kadın sağlığı açısından önem taşıyan konular yeterince araştırılmamış ve kadın sağlığı araştırmalarına çoğu kez fon ayrılmamıştır. Çoğu ülkede tıbbi araştırmalar, örneğin kalp hastalıkları ve epidemiyolojik çalışmalar genellikle sadece erkekler üzerinde yapılmıştır, cinsiyeti temel almamışlardır. Kontraseptifler dahil ilaçların dozajı, yan etkileri ve etkililiklerine ilişkin temel bilgi sağlayan, kadınları da içeren klinik deneylerin yokluğu dikkat çekicidir ve bu deneyler her zaman araştırma ve denemelerin ahlaki standartlarına uymazlar. Kadınlara sunulan ilaç tedavilerinin, diğer tıbbi tedavilerin ve yeniliklerin çoğu cinsiyet farklılıklarını araştırmayan ve bu farklılara göre düzenlenmeyen, erkekler üzerinde yapılmış araştırmalara dayanır.

105. Hükümetler ve diğer aktörler sağlık durumu açısından kadınla erkek arasındaki eşitsizlikleri, sağlık bakım hizmetlerinin yetersizliğini ve bunlara ulaşmadaki eşitsizlikleri ele alırken, cinsiyete dayalı bir bakış açısını bütün politika ve programlara ana görüş olarak yerleştirmek amacıyla faal ve görünür bir politika izlemelidirler. Böylece kararlar alınmadan önce, bu kararların kadınları ve erkekleri nasıl etkileyeceğine ilişkin bir inceleme yapabilmek imkanı doğacaktır.

Stratejik hedef C.1.

Kadının, hayatının bütün dönemlerinde, uygun maliyetli ve kaliteli sağlık bakımına, bilgiye ve ilgili hizmetlere ulaşabilirliğini artırmak.

Yapılacak eylemler

106. Hükümet dışı kuruluşlarla, işveren ve işçi örgütleriyle işbirliği yaparak ve uluslararası kurumların desteğiyle Hükümetler tarafından :

- (a) Her yaşta kadın ve kız çocuklarının sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için, Sosyal Kalkınmaya Kopenhag Deklarasyonu, Sosyal Kalkınma Dünya Zirvesi'nin Eylem Programı 15/ ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi uyarınca Devletlerin üstlendiği yükümlülükleri, diğer ilgili uluslararası anlaşmaları ve Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nın Eylem Programındaki taahhütleri, bu Konferansın raporunda belirtildiği şekliyle desteklemek ve uygulamak;
- (b) Ulaşılabilir en yüksek standartta fiziksel ve zihinsel sağlığa sahip olma hakkını tekrar onaylamak, kadın ve kız çocukları için bu hakkın uygulanmasını korumak ve yaygınlaştırmak, ve ulusal yasalarla bütünleştirmek; örneğin gerekli yerlerde, sağlık yasaları dahil, halihazırdaki yasaları ve politikaları gözden geçirmek, bunların kadın sağlığına gereken önemi vermelerini ve nerede yaşarlarsa yaşasınlar kadınların değişen rol ve sorumluluklarına cevap vermelerini sağlamak;

- (c) Kadın ve toplum örgütleriyle işbirliği yaparak, kadınların hayatının bütün dönemlerindeki ihtiyaçlarına cevap verecek, çeşitli rol ve sorumluluklarını dikkate alacak, zaman kullanımına ilişkin isteklerini karşılayacak, kırsal kesim kadınlarının ve özürli kadınların özel ihtiyaçlarına cevap verecek, kadınların yaş, sosyo ekonomik durum, kültür ve diğer unsurlardan kaynaklanan farklı ihtiyaçlarını ele alacak, tek merkezden yönetilmeyen sağlık hizmetlerinin dahil olduğu, toplumsal cinsiyete duyarlı sağlık programları düzenlemek ve uygulamak; yerel ve yerli halktan kadınlar başta olmak üzere kadınları, sağlık-bakım öncelikleri ve programlarının tanımlanmasına ve planlanmasına dahil etmek; kadınlara yönelik sağlık hizmetleri önündeki bütün engelleri kaldırmak ve çok çeşitli sağlık-bakım hizmetleri sunmak;
- (d) Kadınların, hayatlarının bütün dönemlerinde sosyal güvenlik sistemlerine erkeklerle eşit olarak ulaşabilmelerine imkan tanımak;
- (e) Aile planlaması bilgi ve hizmetlerini de içeren cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinin dahil olduğu, ulaşılabilirliği kolay, elverişli, maliyeti uygun ve kalitesi yüksek birinci basamak sağlık bakım hizmetleri oluşturmak ve Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansının Eylem Programı'nda kabul edildiği gibi doğum öncesi ve acil doğumla ilgili bakıma özel bir önem vermek;
- (f) Sağlık görevlilerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmalarını sağlamak amacıyla, sağlık bilgisi, hizmetleri ve eğitimini kişilerarası ilişkilere ve iletişim becerisine, yararlanıcının gizlilik ve mahremiyet hakkına yer verecek ve bakış açısını yansıtacak şekilde yeniden düzenlemek; bu hizmetlerin, bilgi ve eğitiminde bütünsel yaklaşımın temel alınmasını sağlamak;
- (g) Bütün sağlık hizmetlerinin ve görevlilerinin, sorumlu, gönüllü ve bilgi vererek onay almayı hedefleyen, kadınlara yönelik sağlık hizmetlerinin sunuluşuna ilişkin ahlaki, mesleki ve cinsiyete duyarlı standartlara ve insan haklarına uymalarını güvence altına almak; halihazırdaki uluslararası tıbbi ahlak kurallarını ve diğer sağlık personelinin uymakla yükümlü oldukları ahlaki prensipleri temel alarak, ahlaki kuralların oluşturulmasını, uygulanmasını ve yayılmasını teşvik etmek;
- (h) Zararlı, tıbbi açıdan gereksiz veya baskıcı tıbbi müdahaleleri, kadınlara yönelik, uygun olmayan tedavileri ve aşırı tıbbi ilgiyi ortadan kaldırmak için bütün gerekli önlemleri almak ve kadınların, muhtemel yararlar ve potansiyel yan etkiler dahil, bütün tercihleri konusunda, uygun şekilde eğitilmiş personel tarafından tam olarak bilgilendirilmelerini sağlamak;
- (i) Kadınlar ve kız çocukları için kaliteli sağlık hizmetlerine evrensel ulaşılabilirliği sağlamak amacıyla, birinci basamak sağlık hizmetleri başta olmak üzere sağlık hizmetlerini güçlendirmek ve yeniden yönlendirmek; sağlıklı olmama ve anne hastalıklarını azaltmak ve oybirliğiyle kabul edilmiş olan, 2000 yılına kadar anne ölümlerini 1990 düzeyinin en az % 50'si kadar azaltmak ve 2015 yılına kadar bir % 50 daha azaltmak hedefini dünya çapında başarmak; gerekli hizmetlerin, sağlık sisteminin her düzeyinde bulunmasını sağlamak ve birinci basamak sağlık hizmetleri yoluyla üreme sağlığını, uygun yaşta bütün bireyler için mümkün olan en kısa sürede ve 2015 yılından sonra olmamak kaydıyla ulaşılabilir kılmak;
- (j) Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansının Eylem Programı'nın^{14/} 8.25 no'lu paragrafında kabul edildiği gibi güvenli olmayan düşüğü önemli bir toplum sağlığı sorunu olarak görmek ve sağlık üzerindeki etkilerini bilmek ve başa çıkmak;

- (k) "Düşük, hiçbir koşulda bir aile planlaması yöntemi olarak tanıtılmamalıdır. Bütün hükümetler ve ilgili hükümet içi kurumlarla hükümet dışı kuruluşlar kadın sağlığı konusundaki yükümlülüklerini yerine getirmeye, önemli bir toplum sağlığı sorunu olan güvenli olmayan düşüğün 16/ sağlık üzerindeki etkileriyle başa çıkmaya ve genişletilmiş ve geliştirilmiş aile planlaması hizmetleriyle düşüğe başvurmayı azaltmaya teşvik edilmelidirler. İstenmeyen gebeliklerin önlenmesi her zaman için öncelik taşınmalı ve düşüğe ihtiyaç duymayı ortadan kaldırmak için her türlü girişim yapılmalıdır. İstemeden gebe kalmış kadınların güvenilir bilgiye ve şefkatli danışmanlığa hemen ulaşabilmeleri sağlanmalıdır. Sağlık sistemi içinde düşükle ilgili herhangi bir önlem ya da değişiklik, ulusal yasama sürecine uygun olarak ancak ulusal ya da yerel düzeyde belirlenebilir. Düşüğün yasalara aykırı olmadığı koşullarda düşük güvenli şartlarda yapılmalıdır. Her durumda kadınların, düşükten kaynaklanan komplikasyonlarla başa çıkabilmesi için kaliteli hizmetlere ulaşabilmeleri gerekmektedir. Tekrarlayan düşüklerden kaçınmaya yardımcı olmak için, düşük sonrasında hemen danışmanlık, eğitim ve aile planlaması hizmetleri sunulmalıdır." Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nın Eylem Programı'nın 8.25 paragrafının ışığında, yasadışı düşük tecrübesi yaşamış kadınlar için cezai maddeler içeren yasaları gözden geçirmeyi düşündürmek;
- (l) Fiziksel faaliyetler dahil, sağlıklı davranışların yaygınlaştırılması başta olmak üzere kız çocuklarının ihtiyaçlarına özel bir önem vermek; kız çocuklarının dezavantajlı olduğu yerlerde hastalık ve ölüm oranlarındaki toplumsal cinsiyet farkını kapatmak için özel önlemler almak; bebek ve çocuk ölümlerini azaltmak amacıyla uluslararası kabul edilmiş hedeflere -2000 yılına kadar bebek ve 5 yaş altı çocuk ölümlerini 1990 düzeyinin üçte biri kadar azaltmak, ya da her 1000 canlı doğumda 50 veya 70'e düşürmek, (hangisi daha düşükse), 2015 yılına kadar da bebek ölüm oranını her 1000 canlı doğumda 35'in altına, 5 yaş altı çocuk ölüm oranını her 1000 canlı doğumda 45'in altına düşürmek- ulaşmak;
- (m) Kız çocukların çocukluktan yetişkinliğe sağlıklı geçişini kolaylaştırmak amacıyla gerekli sağlık ve beslenmeye ilişkin bilgi ve hizmetlere sürekli ulaşabilirliğini sağlamak;
- (n) Kadınların yaşlanmaya eşlik eden değişikliklere adapte olmalarına ve anlamalarına yardımcı olacak, fiziksel veya psikolojik açıdan bakıma muhtaç olanlara özel bir önem vererek yaşlı kadınların sağlık ihtiyaçlarını ele alacak ve tedavi edecek bilgi, programlar ve hizmetler geliştirmek;
- (o) Herhangi bir biçimde özürlü olan her yaşta kadın ve kız çocukların destekleyici hizmetler almasını sağlamak;
- (p) Gebe ve emziren kadınlara önem vererek evdeki, iş yerindeki ve diğer yerlerdeki çalışma ile bağlantılı çevresel ve mesleki sağlık tehlikelerini azaltmak ve yoketmek için gerekli yasaları yürürlüğe sokmak, özel politikalar oluşturmak ve programlar düzenlemek;
- (q) Zihinsel sağlık hizmetlerini birinci basamak sağlık bakım hizmetleriyle veya diğer uygun düzeylerle bütünleştirmek, ev içi şiddet başta olmak üzere herhangi bir türden şiddete, cinsel tacize veya silahlı ve silahsız çatışma sonucu başka türden tacize maruz kalmış her yaşta kadın ve kız çocuklarının sorunlarını tanıma ve bakım sağlama amacıyla birinci basamak sağlık görevlilerini eğitmek ve destekleyici programlar geliştirmek;

- (r) Emzirmenin yararları konusunda toplumu bilgilendirmek; WHO/UNICEF Anne Sütü Muadillerinin Pazarlanması ile ilgili Uluslararası Yasa'yı tam olarak uygulamak için yollar ve araçlar araştırmak ve yasal, ekonomik, pratik ve duygusal destek sağlayarak annelerin bebeklerini emzirmelerini mümkün kılmak;
- (s) Hükümet dışı kuruluşların, özellikle kadın örgütlerinin, meslek örgütlerinin ve kadınlarla kız çocuklarının sağlığını geliştirmek için çalışan diğer organların, hükümetin politika oluşturma süreçlerine, uygun yerlerde program düzenlemesine ve sağlık sektörüyle bağlantılı sektörlerin bütün düzeylerinde uygulamaya katılmalarını sağlamak ve destekleme mekanizmaları kurmak;
- (t) Kadın sağlığı konusunda çalışan hükümet dışı kuruluşları desteklemek ve sağlığı etkileyen bütün sektörler arasındaki koordinasyon ve işbirliğini güçlendirmeye yönelik ağların kurulmasına yardımcı olmak;
- (u) İlaç tedarikini modernleştirmek ve WHO Temel İlaçlar Örnek Listesi'ni rehber alarak yüksek kaliteli farmakolojik, kontraseptif ve diğer malzeme ile araç gerecin güvenilir, sürekli tedarikini sağlamak ve ulusal nizami ilaç onay süreçleri yoluyla ilaç ve araçların güvenilirliğini garanti altına almak;
- (v) Zararlı madde kullanıcısı kadınlar ve aileleri için uygun tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerine ulaşılabilirliği sağlamak;
- (w) Ev içi ve ulusal besin güvenliğini uygun şekilde sağlamak ve yaygınlaştırmak, beslenmede toplumsal cinsiyet farkını kapatmaya özellikle dikkat ederek, 5 yaşın altındaki çocuklarda şiddetli ve orta derecede kötü beslenmeyi 2000 yılına kadar bütün dünyada 1990 düzeyinin yarısı kadar azaltmak ve kız çocuklarla kadınlarda demir eksikliğine bağlı anemiyi 2000 yılına kadar 1990 düzeyinin üçte biri kadar azaltmak hedefleri dahil, Uluslararası Beslenme Konferansı'nın ^{17/} Beslenmeye İlişkin Eylem Planı'ndaki taahhütleri yerine getirerek bütün kız çocuklarının ve kadınların beslenme durumunu geliştirmeye yönelik programları uygulamak;
- (x) Güvenli içme suyu ve sıhhi koşulların elde edilebilirliğini ve evrensel ulaşılabilirliğini sağlamak ve mümkün olan en kısa sürede etkili toplumsal dağıtım sistemleri kurmak;
- (y) Yerli halktan kadınların sağlık bakım altyapısına ve hizmetlerine tam ve eşit ulaşılabilirliğini sağlamak.

Stratejik hedef C.2. Kadın sağlığını geliştiren önleyici programları güçlendirmek.

Yapılacak eylemler

107. Hükümet dışı kuruluşlar, kitle iletişim araçları, özel sektör ve uygun olduğunda Birleşmiş Milletler organlarının dahil olduğu ilgili uluslararası örgütlerle işbirliği yaparak Hükümetler tarafından:

- (a) Kadınların öz saygı geliştirmelerini, bilgi kazanmalarını, kendi sağlıklarıyla ilgili sorumluluk almalarını ve karar vermelerini sağlayacak ve destekleyecek, cinsellik ve doğurganlıkla ilgili konularda karşılıklı saygıyı yerleştirecek, kadın sağlığının ve iyiliğinin önemi konusunda

erkekleri eğitecek, kadınların cinsel organına zarar verme, erkek çocuk tercihi (çünkü bu, kız bebeklerin öldürülmesine ve doğum öncesi cinsiyet tercihine yol açmaktadır), çocuk evlilikleri dahil erken evlilik, kadınlara yönelik şiddet, cinsel istismar, bazen HIV/AIDS'in ve diğer cinsel yolla geçen hastalıkların bulaşmasına neden olan cinsel taciz, uyuşturucu kullanımı, yiyeceğin dağıtılmasında kadın ve kız çocuklara yönelik ayrımcılık ve kadının hayatıyla, sağlığıyla, iyiliğiyle ilgili diğer zararlı tutumlar ve uygulamalar dahil, bütün zararlı tutum ve uygulamaları yoketmeye özel bir önem veren ve bu tip uygulamaların bazılarının insan haklarının ve tıbbi ahlak prensiplerinin çiğnenmesi anlamına geldiğini kabul eden, hem kadınlar hem de erkekler için düzenlenmiş resmi ve resmi olmayan eğitim programlarına öncelik vermek;

- (b) Hastalıklara karşı dirençli kılmak ve sağlıklarını geliştirmek için, kadınların yoksulluğunu yoketmeye yönelik sosyal, insani gelişime yönelik, kalkınma, eğitim ve istihdam politikaları izlemek;
- (c) Çocuk bakımını ve evişlerini tam paylaşmaları ve onlarla birlikte yaşamasalar da ailelerinin geçimi için kendi paylarına düşen mali desteği sağlamaları için erkekleri teşvik etmek;
- (d) Kadınlara yönelik ayrımcılığı ortadan kaldıracak ve hem kadınları hem de erkekleri cinsel ve üremeye yönelik davranışlarının sorumluluğunu almaya teşvik edecek yasaları takviye etmek, kurumları düzenlemek ve standartlar ile uygulamaları yerleştirmek; kişinin bütünlüğüne tam saygı duyulmasını sağlamak, kadınların üreme haklarını kullanabilmeleri için gerekli koşulları sağlayacak adımları atmak ve baskıcı yasalar ile uygulamaları ortadan kaldırmak;
- (e) Kadın ve erkeklerin, özellikle gençlerin cinsellik ve üremeye ilgili bilgiler başta olmak üzere sağlıkları hakkında bilgi edinmelerini sağlayacak, çocuğun bilgi edinme, gizlilik, mahremiyet, saygı görme ve bilgiyle karar verme hakkını göz önüne aldığı gibi, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde kabul edildiği şekliyle çocuğun gelişen kapasitesini dikkate alarak uygun yönlendirme ve rehberlik sağlayacak ebeveynlerin ve yasal vasilerin sorumluluklarına, haklarına ve görevlerine de yer veren ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'yle uyum içinde olan bilgileri hazırlamak ve toplum sağlığı kampanyaları, medya, güvenilir danışmanlık ve eğitim sistemi aracılığıyla yaymak; çocuklarla ilgili her girişimde, öncelikle çocukların yararını düşünmek;
- (f) Eğitim sisteminde, iş yerinde ve toplumda, her yaştan kadın ve kız çocuklarının, spor, fiziksel aktivite ve dinlenme-eğlenme imkanlarına erkeklerle eşit ölçüde ulaşmalarını sağlayacak programlar oluşturmak ve desteklemek;
- (g) Ergenlik çağındakilerin özel ihtiyaçlarını tanımak ve yukardaki paragraf 107(e)'de ifade edilen çocuğun haklarını ve ebeveynlerin sorumluluk, hak ve görevlerini göz önüne alarak, cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında, HIV/AIDS dahil, cinsel yolla geçen hastalıklar konusunda eğitim ve bilgi vermek için özel hazırlanmış, uygun programları uygulamak;
- (h) Sağlık ve sosyal hizmetlerden yeterli destek ve programlar sağlayarak ailede ve toplumda birden çok rolü olan kadınların giderek artan orantısız yükünü azaltacak politikalar geliştirmek;
- (i) Ücretlendirme ve sağlık sisteminin bütün düzeylerinde kadınlara görev verilmesi dahil çalışma koşullarının ayrımcı olmamasını, kadınların etkili çalışmasını mümkün kılacak adil ve mesleki standartlara sahip olmasını sağlayacak yönetmelikleri kabul etmek;

- (j) Sağlık, beslenme bilgisi ve eğitiminin, yetişkinlere yönelik bütün okuma yazma programlarının ve birinci basamaktan itibaren okul müfredatının ayrılmaz parçası olmasını sağlamak;
- (k) Kadın ve kız çocuklarını, zararlı madde kullanımı ve bağımlılığın riskleri ve sağlık üzerindeki etkileri konusunda bilgilendirecek eğitim programları ve medya kampanyaları hazırlamak ve yürütmek, zararlı madde kullanımı ve bağımlılığından vazgeçirecek strateji ve programları izlemek, rehabilitasyon ve tedaviyi yaygınlaştırmak;
- (l) Daha çok kadınları etkileyen bir durum olan kemik erimesinin engellenmesi, erken teşhisi ve tedavisi için, kapsamlı ve uygun programlar geliştirmek ve uygulamak;
- (m) Göğüs, rahim ve üreme sisteminin diğer kanser türlerinin engellenmesi, erken teşhisi ve tedavisi için, medya kampanyaları dahil program ve hizmetleri güçlendirmek ve/veya oluşturmak;
- (n) Özellikle yoksul bölgeler ve topluluklarda sağlık açısından büyüyen bir tehdit oluşturan çevresel tehlikeleri azaltmak; Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda 18/ kabul edilen Çevre ve Kalkınmaya İlişkin Rio Deklarasyonu'nda oybirliğiyle benimsenen önlem yaklaşımını uygulamak ve Gündem 21'in 19/ uygulanmasını izlerken kadınların çevreyle bağlantılı sağlık risklerini bildiren raporları göz önüne almak;
- (o) Kadınların, sağlık görevlilerinin, politika oluşturanların ve genel olarak toplumun, tütün tüketiminden kaynaklanan ciddi ama önlenbilir sağlık tehlikelerinin ve sigara tüketimini azaltarak sağlığı yaygınlaştırma ile hastalıkları önleme çabalarının önemli bir destekçisi olacak sistematik ve eğitimsel önlemlerin gerekli olduğunun farkına varmalarını sağlamak;
- (p) Tıp okulları müfredatının ve sağlıkla bağlantılı diğer eğitimlerin, kadınların sağlığına ilişkin kapsamlı, cinsiyete duyarlı ve zorunlu dersler içermesini güvence altına almak;
- (r) Kadınları, gençleri ve çocukları, cinsel taciz, istismar, alınıp satılma ve şiddet dahil her türden tacizden koruyacak belirgin önlemler almak, yasalar düzenlemek ve uygulamak ve yasal korumanın yanı sıra tıbbi ve diğer türden yardım sağlamak.

Stratejik hedef C.3. Cinsel yolla geçen hastalıkları, HIV/AIDS'i, cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularını ele alan, toplumsal cinsiyete duyarlı girişimleri üstlenmek.

Yapılacak eylemler

108. Hükümetler, ilgili Birleşmiş Milletler örgütleri dahil uluslararası organlar, iki taraflı ve çok taraflı mali kaynak sağlayan kurum ve kuruluşlar ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Özellikle HIV/AIDS'ten veya cinsel yolla geçen diğer hastalıklardan etkilenmiş kadınlar olmak üzere kadınların, HIV/AIDS ve cinsel yolla geçen diğer hastalıklara ilişkin politika ve programların geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesiyle bağlantılı bütün karar alma mekanizmalarına katılımını sağlamak;

- (b) Kadınların HIV enfeksiyonuna ve cinsel yolla geçen diğer hastalıklara hassasiyetine katkıda bulunan sosyo kültürel uygulamaları kaldırmaya yönelik yasaları yürürlüğe koymak dahil, yasaları ve mücadele uygulamalarını gözden geçirmek ve düzeltmek, kadınları, ergenlik çağındakileri ve genç kızları HIV/AIDS bağlantılı ayrımcılıktan koruyacak yasaları, politika ve programları uygulamak;
- (c) Kamu sektörü dahil toplumun bütün sektörlerini ve uluslararası örgütleri, virüs bulaşmış bireylerin hakkını koruyacak, şefkatli, destekleyici, ayrımcı olmayan HIV/AIDS'e ilişkin politikalar ve uygulamalar geliştirmeye teşvik etmek;
- (d) Ülkelerindeki HIV/AIDS yayılımının boyutlarını bilmek, bunun kadınlar üzerindeki etkisini özellikle göz önüne alarak virüs bulaşmış kadınların, yolculuk dahil dışlanmalarını ve ayrımcılığa maruz kalmalarını önlemek;
- (e) Kadınların ve kız çocuklarının sosyal açıdan ikinci planda kalmalarına son verecek, onların sosyal ve ekonomik açıdan güçlendirilmelerini ve eşitliklerini sağlayacak, toplumsal cinsiyete duyarlı çoksektörlü programlar ve stratejiler geliştirmek; erkekleri HIV/AIDS ve cinsel yolla geçen diğer hastalıklardan kaçınma sorumluluğunun kabulü konusunda eğitecek programların yaygınlaştırılmasını kolaylaştırmak;
- (f) Her yaştan kadınları HIV ve cinsel yolla geçen diğer hastalıklardan koruyacak toplum stratejilerinin geliştirilmesini kolaylaştırmak; virüs bulaşmış kız çocukları, kadınlar ve aileleri için bakım ve destek sağlamak, ve bütün sorumlu yetkililerin HIV/AIDS sorununu zamanında, etkili, sürdürülebilir ve cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla ele almaları için onlara baskı yapmaları amacıyla toplumun bütün kesimlerini harekete geçirmek;
- (g) HIV/AIDS'le enfekte olmuş kişilere veya salgından etkilenenlere bakmakla veya ekonomik destek sağlamakla yükümlü olan kadınlara ve başta çocuklarla yaşlılar olmak üzere hastalıktan kurtulanlara kaynak ve kolaylıklar sağlamak dahil, HIV/AIDS ve cinsel yolla geçen diğer hastalıklarla ilgili cinsiyete duyarlı politika ve programlar oluşturmak ve geliştirmek için ulusal kapasiteyi güçlendirmek ve desteklemek;
- (h) Dini ve geleneksel yetkililer dahil toplumun bütün düzeylerindeki karar alıcılara, fikir önderleri ve ebeveynlere, HIV/AIDS'in ve cinsel yolla geçen diğer hastalıkların önlenmesini ve bunların her yaştan kadın ve erkekler üstündeki etkilerini konu alan seminerler, uzmanlaşmış eğitim ve mesleki eğitim sunmak;
- (i) Bütün kadınlara ve sağlık görevlilerine, HIV/AIDS dahil cinsel yolla geçen hastalıklara, bunların gebeliğe ve emzirme dahil bebek için sonuçlarına ilişkin bütün gerekli bilgi ve eğitimi vermek;
- (j) Etkin akran grubu eğitimi ve herkese seslenen programlar oluşturmaları ve geliştirmeleri için, ayrıca bu programların düzenlenmesine, uygulanmasına ve izlenmesine katılmaları için kadınlara ve hem resmi hem de resmi olmayan kadın örgütlerine yardım etmek;
- (k) Karşılıklı saygıya dayanan ve cinsler arası adil ilişkileri yaygınlaştırmaya ve özellikle ergenlik çağındakilerin, cinselliklerini olumlu ve sorumlu bir şekilde ele almalarını sağlayacak eğitim ve hizmetlere ilişkin ihtiyaçlarını karşılamaya önem vermek;

- (l) Her yaştan erkekler ve yetişkin erkekler için, yukarıdaki paragraf 107(e)'de ifade edilen ebeveyn rollerini kabul eden, HIV/AIDS ve cinsel yolla geçen diğer hastalıklardan kaçınmaları için cinsel perhiz ve kondom kullanımı dahil gönüllü, uygun ve etkili yöntemleri içeren, güvenli ve sorumlu cinsel ve üreme davranışını yerleştirecek tam ve doğru bilgiler sunan özel programlar düzenlemek;
- (m) Birinci basamak sağlık hizmetleri yoluyla çiftlerin ve bireylerin, HIV/AIDS dahil cinsel yolla geçen hastalıklara ilişkin, elverişli, maliyeti uygun, önleyici hizmetlere evrensel ulaşılabilirliklerini sağlamak; kadınlar için danışmanlık, gönüllü ve mahremiyete önem veren teşhis ve tedavinin yaygınlaşmasını sağlamak; cinsel yolla geçen hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçlar kadar yüksek kaliteli kondomların da, uygun olan yerlerde, yeterince bulundurulmasını ve sağlık hizmetlerine dağıtılmasını sağlamak;
- (n) Kadınların HIV'e yakalanma riskinin yüksek olmasının, damar içi zararlı madde kullanmak ve zararlı madde etkisiyle korunmasız ve sorumluluk dışı cinsel davranışlarda bulunmak dahil, yüksek riskli davranışlarla bağlantılı olduğunu gösteren, anlatan programları desteklemek ve uygun korunma önlemleri almak;
- (o) HIV ve cinsel yolla geçen diğer hastalıkları önlemek için kadınların kontrol edebileceği uygun maliyetli yöntemleri, kadınları, kendilerini HIV/AIDS dahil cinsel yolla geçen hastalıklardan korumaları için güçlendirecek stratejileri ve kadınlara yönelik bakım, destek ve tedavi yöntemlerini eylem doğrultusunda araştırmak ve desteklemek ve kadınların bu tip araştırmaların bütün yönlerine katılmalarını sağlamak;
- (p) Kadınlardaki HIV enfeksiyonuna ve cinsel yolla geçen diğer hastalıklara ilişkin araştırmalar dahil, kadınların ihtiyaç ve durumlarını, sperm öldürücü ilaçlar gibi kadınların kontrol edebileceği korunma yöntemlerini, kadınlarla erkeklerin risk taşıyan tutum ve uygulamalarını ele alan araştırmaları başlatmak ve desteklemek.

Stratejik hedef C.4. Kadın sağlığına ilişkin araştırmaları yaygınlaştırmak ve bilgileri yaymak.

Yapılacak eylemler

109. Hükümetler, Birleşmiş Milletler sistemi, sağlık görevlileri, araştırma kurumları, hükümet dışı kuruluşlar, mali kaynak sağlayan kurum ve kuruluşlar, ecza endüstrileri ve uygun olduğunda kitle iletişim araçları tarafından :

- (a) Araştırmacıları eğitmek ve diğer unsurların yanı sıra yaşa ve cinsiyete, diğer demografik ölçütlere ve sosyo ekonomik değişkenlere göre toplanmış, analiz edilmiş ve biraraya getirilmiş verilerin politika oluşturmada, uygun olduğunda planlama, izleme ve değerlendirme aşamalarında kullanılmasına imkan verecek sistemleri tanıtmak;
- (b) Toplumsal cinsiyete duyarlı ve kadını merkez alan sağlık araştırmalarını, tedavi ve teknolojiyi yaygınlaştırmak, geleneksel ve yerli halka ait bilgileri modern tıp'la bağdaştırmak, kadınların bilgiyle ve sorumlulukla karar vermelerini sağlayacak bilgileri ulaşılabilir kılmak;

- (c) Eşitliği mümkün olan en erken tarihte başarmak için, araştırmacılar ve bilim adamları dahil, sağlığa ilişkin mesleklerde liderlik konumunda olan kadınların sayısını artırmak;
- (d) Kadın sağlığı konularındaki önleyici ve uygun biyomedikal, davranışsal, epidemiyolojik araştırmalara ve sağlık hizmetleri araştırmalarına ve kadın sağlığı sorunlarının sosyal, ekonomik ve politik nedenleriyle, cinsiyete ve yaşa ilişkin eşitsizlikler dahil bunların sonuçlarına, özellikle, kardiyovasküler hastalıklar ve durumlar, kronik ve bulaşıcı olmayan hastalıklar, kanserler, üreme yolları enfeksiyonları ve hastalıkları, HIV/AIDS ve cinsel yolla geçen diğer hastalıklar, eviçi şiddet, mesleki sağlık, özürülük, çevreye bağlı sağlık sorunları, tropikal hastalıklar ve yaşlanmanın sağlığa etkileri gibi konulara ilişkin araştırmalara, bütün kaynaklardan, mali ve diğer türden destek sağlanmasını artırmak;
- (e) Sağlıkları konusunda bilgiyle karar verebilmeleri için kadınları, üreme yolları enfeksiyonları ve kanserlerinin oluşma riskini artıran faktörler konusunda bilgilendirmek;
- (f) Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin kadınların sağlığını nasıl etkilediğine ve hizmetlerin etiyojisine, epidemiyolojisine, sunuluşu ile kullanımına ve tedavinin nihai sonucuna ilişkin sosyal, ekonomik, politik ve kültürel araştırmalara mali kaynak sağlamak ve desteklemek;
- (g) Hizmet sunumunun kalitesini artırmak ve ulaşılabilirliğini güçlendirmek için, ailenin sağlığından sorumlu kişiler olan kadınlara uygun desteği sağlamak için, sağlık hizmetlerinin kadınlara sunuluş tarzını ve kadınların bu hizmetleri kullanma tarzını incelemek için, sağlık hizmeti sistemlerine ve işleyişlerine yönelik araştırmaları desteklemek;
- (h) Her iki cins için doğal aile planlaması dahil, güvenilir, etkili, uygun maliyetli ve kabul edilebilir doğurganlığı düzenleme yöntemlerini, HIV/AIDS ve cinsel yolla geçen diğer hastalıklardan korunma yöntemlerini, bu tip hastalıklar için basit ve ucuz teşhis yöntemlerini içeren, kadın ve erkeklerin üreme ve cinsel sağlığına ilişkin güvenilir, etkili, uygun maliyetli ve kabul edilebilir yöntemlerle teknolojilerin araştırılması için mali ve kurumsal destek sağlamak; bu araştırmanın her aşamasına kullanıcıların ve başta kadınları olmak üzere cinsiyete dayalı bakış açılarının rehberlik etmesini ve araştırmaların, biyomedikal araştırmalar için uluslararası kabul edilmiş yasal, ahlaki, tıbbi ve bilimsel standartlara kesinkes uymasını sağlamak;
- (i) Güvenli olmayan düşüğün ^{16/} kadınların sağlığı ve hayatı için önemli bir tehdit oluşturduğu göz önünde tutularak, bu tarz düşüğün belirleyici unsurlarını ve doğurganlık, üreme sağlığı ve zihinsel sağlık üzerindeki sonuçlarını anlamaya ve daha iyi ele almaya yönelik, kontraseptif kullanımını da içeren araştırmaları yaygınlaştırmak ve düşük komplikasyonlarının tedavisi ile düşük sonrası bakıma ilişkin araştırmaları desteklemek;
- (j) Sağlık hizmetlerinin sunuluşunda geleneksel sağlık bakımının değerini korumak ve onunla bütünleşmek görüşüyle, özellikle yerli kadınlar tarafından uygulanan yararlı geleneksel sağlık bakımını bilmek ve teşvik etmek, ve bu hedefi gerçekleştirmeye yönelik araştırmaları desteklemek;
- (k) Mevcut veri ve araştırma sonuçlarının araştırmacılara, politika oluşturanlara, sağlık görevlilerine ve diğerlerinin yanı sıra kadın gruplarına dağıtılmasını ve değerlendirilmesini sağlayacak mekanizmalar kurmak;

- (I) İnsan genetiğini ve bağlantılı genetik araştırmalarını kadın sağlığı açısından izlemek ve kabul edilmiş ahlaki standartlara göre yürütülen çalışmaların sonuçlarını ve elde edilen bilgileri yaymak.

Stratejik hedef C.5. Kadın sağlığına ilişkin kaynakları ve izleme çalışmalarını artırmak.

Yapılacak eylemler

110. Hükümetler tarafından bütün düzeylerde, ve uygun yerlerde hükümet dışı kuruluşlarla, özellikle kadın ve gençlik örgütleriyle işbirliği yaparak:

- (a) Birinci basamak sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere bütçe tahsisini artırmanın yanı sıra ikinci ve üçüncü düzeylere yeterli desteği sağlamak ve kız çocuklarla kadınların cinsel ve üreme sağlığına özel bir önem vererek, kırsal ve yoksul kentsel bölgelerdeki sağlık programlarına öncelik tanımak;
- (b) Toplumsal katılımı ve yerel finansmanı yaygınlaştırmak yoluyla sağlık hizmetlerine fon bulmada yenilikçi yaklaşımlar geliştirmek; gerekli yerlerde, kadınlara özgü sağlık ihtiyaçlarını ele alan hizmetlere, toplum sağlığı merkezlerine ve topluma dayalı programlara bütçe tahsisini artırmak;
- (c) Cinsiyete duyarlı toplumsal katılımı, öz bakımı ve özel düzenlenmiş önleyici sağlık programlarını birleştirerek yerel sağlık hizmetlerini geliştirmek;
- (d) Kadın sağlığının güçlendirilmesi ve cinsiyete, yaşa, diğer demografik ölçütlere ve sosyo ekonomik değişkenlere göre toplanmış niteliksel ve niceliksel verileri kullanarak cinsiyetler üzerindeki farklı etkileri değerlendiren programların planlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için, uygun yerlerde, hedefler ve zaman çizelgeleri geliştirmek;
- (e) Kadın sağlığı politikasının ve program reformlarının uygulanmasını izlemek amacıyla, uygun olduğunda, bakanlık içinde ve bakanlıklar arasında mekanizmalar kurmak ve kadına ilişkin sağlık konularının bütün ilgili hükümet birimlerinde ve programlarında ana görüş olarak yer almasını sağlama sorumluluğu taşıyan ulusal planlama yetkisine sahip makamlarda, uygun olduğunda, yüksek düzeyde odak noktaları oluşturmak.

111. Hükümetler, Birleşmiş Milletler ve onun uzman örgütleri, uluslararası finans kurumları, iki taraflı mali kaynak sağlayan kurum ve kuruluşlar ve uygun olduğunda özel sektör tarafından :

- (a) Kadın sağlığına ilişkin yatırımları destekleyen politikalar oluşturmak ve uygun yerlerde, bu tip yatırımlar için tahsisatı artırmak;
- (b) Cinsel sağlık ve üreme sağlığı dahil gençlerin sağlık alanındaki sorunlarını daha iyi ele almaları için, gençlere ilişkin hükümet dışı kuruluşlara uygun malzeme desteği, mali ve lojistik yardım sağlamak;

- (c) Kadın sağlığına daha çok öncelik vermek ve ilerlemeyi güvence altına almak için Eylem Platformu'nun ve ilgili uluslararası anlaşmaların sağlık hedeflerinin koordinasyonu ve uygulanması için mekanizmalar geliştirmek;

D. Kadınlara Yönelik Şiddet

112. Kadınlara yönelik şiddet, eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşılmasını engellemektedir. Kadınlara yönelik şiddet, kadınların insan haklarını ve temel özgürlüklerini kullanmalarını hem engellemekte hem de bozmakta veya değersiz hale getirmektedir. Kadınlara yönelik şiddet olaylarında bu hak ve özgürlüklerin korunması ve yaygınlaştırılmasında uzun süreli başarısızlık, bütün Devletlerin önem vermesi ve ele alması gereken bir konudur. Şiddetin nedenlerine ve sonuçlarına, oluş sıklığına ve mücadele önlemlerine ilişkin bilgi Nairobi Konferansı'ndan bu yana büyük ölçüde artmıştır. Az ya da çok ölçüde, ama bütün toplumlarda kadınlar ve kız çocukları, sınırları gelir, sınıf ve kültürle çakışan fiziksel, cinsel ve psikolojik tacize maruz kalmaktadırlar. Kadınların sosyal ve ekonomik statüsünün düşük olması, kadınlara yönelik şiddetin hem nedeni hem de sonucu olabilmektedir.

113. "Kadınlara yönelik şiddet" terimi, kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ister toplum önünde ister özel hayatta meydana gelmiş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet anlamına gelmektedir. Buna bağlı olarak kadınlara yönelik şiddet, aşağıdakileri kapsamakla birlikte, bunlarla sınırlı değildir :

- (a) Dayak dahil aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, evdeki kız çocuklarının cinsel istismarı, çeyizle bağlantılı şiddet, evlilikte tecavüz, kadınlara zararlı olan, kadının cinsel organına zarar verme ve diğer geleneksel uygulamalar, nikah dışı şiddet ve istismarla bağlantılı şiddet;
- (b) Tecavüz, cinsel taciz, işyerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde sarkıntılık ve cinsel zorlama dahil toplum içinde meydana gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadınların alınıp satılması ve fahişeliğe zorlanması;
- (c) Nerede olursa olsun, Devletin yürüttüğü veya göz yumduğu fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet.

114. Kadınlara yönelik şiddetin diğer türleri arasında, silahlı çatışma durumlarında kadınların insan haklarının ihlal edilmesi, özellikle cinayet, sistematik tecavüz, cinsel kölelik ve gebeliğe zorlama vardır.

115. Kadınlara yönelik şiddet hareketleri, aynı zamanda zorla kısırlaştırma ve düşüğe zorlama, kontraseptiflerin zorla/baskıyla uygulanması, kız bebeklerin öldürülmesi ve doğum öncesi cinsiyet seçimini de kapsamaktadır.

116. Bazı kadın grupları, örneğin azınlık grubuna mensup kadınlar, yerli kadınlar, mülteci ve göçmen kadınlar, kadın göçmen işçiler, kırsal veya uzak topluluklarda yaşayan yoksul kadınlar, muhtaç kadınlar, kurumlardaki veya hapishanelerdeki kadınlar, kız çocuklar, özürlü kadınlar, yaşlı kadınlar, yerinden edilmiş kadınlar, memleketine iade edilmiş kadınlar, yoksulluk içinde yaşayan kadınlar ve silahlı çatışma, düşman işgali, sıcak savaş, iç savaş, rehin alma dahil terörizmle karşı karşıya kalan kadınlar şiddete karşı özellikle korunmasızdırlar.

117. Şiddet hareketleri ve tehditleri, ister ev içinde ister toplumda meydana gelsin, veya Devlet tarafından icra edilmiş ya da göz yumulmuş olsun, kadınların hayatına korku ve güvensizliği sokar ve eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerinin başarılmasını engeller. Taciz dahil şiddet korkusu kadının hareketliliğine sürekli baskı yapar ve kaynaklarla temel faaliyetlere ulaşmasını kısıtlar. Bireyin ve toplumun ödediği yüksek sosyal, ekonomik ve sağlığa ilişkin bedeller, kadına yönelik şiddetle bağlantılıdır. Kadına yönelik şiddet, erkeklerle kıyaslandığında kadınları ikinci plana iten en önemli sosyal mekanizmalardan biridir. Çoğu zaman kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, şiddetin sıklıkla hoşgörülendiği aile içinde veya ev içinde meydana gelir. İhmal, cinsel ve fiziksel taciz, aile üyelerinin veya evhalkından diğer kişilerin kız çocuklara veya kadınlara tecavüzü, nikahlı eşin tacizi veya nikah dışı taciz olaylarının sıklığı genellikle gizli tutulur ve bu yüzden de saptanması zordur. Bu tür bir şiddet bildirilse bile, kurbanları korumada veya yapılanları cezalandırmada çoğu zaman başarısız kalınır.

118. Kadınlara yönelik şiddet, erkeklerin hakimiyetine ve kadınlara yönelik ayrımcılığa yol açan, kadınların ilerlemesini engelleyen, kadınla erkek arasında çağlar boyunca sürmüş eşit olmayan güç ilişkilerinin görünürdeki yüzüdür. Hayat boyunca devam eden kadına yönelik şiddet, temelde kültürel modellerden, özellikle de belirli geleneksel veya âdet olmuş uygulamaların zararlı etkilerinden kaynaklanır ve ırk, cinsiyet, dil veya dinle bağlantılı bütün aşırı hareketler, ailede, iş yerinde, toplulukta ve toplumda kadına uygun görülen düşük statüyü devamlı hale getirir. Sosyal baskı, özellikle aşağıda verilen, kadınların aleyhine olan bazı icraat ve faaliyetleri açıklamaktan duyulan utanç, kadınlara yönelik şiddeti artırmaktadır; kadının yasalara ilişkin bilgiye, yardım veya korunmaya ulaşabilirliğinin olmaması; kadınlara yönelik şiddeti etkin bir biçimde önleyecek yasaların olmaması; halihazırdaki yasaların reformunda başarısızlık; kamu yetkililerinin, halihazırdaki yasaları uygulama ve tanıtma çabalarının yetersiz olması; ve şiddetin nedenleri ile sonuçlarını ele alacak eğitimsel ve diğer türden araçların yokluğu. Kadınlara yönelik şiddetin medyadaki görüntüsü, özellikle tecavüz veya cinsel köleliğin yanı sıra pornografi gibi, kız çocukların ve kadınların cinsel nesne olarak kullanılmasını ayrıntılarıyla betimleyen görüntülere yer verilmesi, bu tür şiddetin devam etmesine katkıda bulunmakla kalmamakta, başta çocuklar ve gençler olmak üzere bütün toplumu derinden ve olumsuz olarak etkilemektedir.

119. Kadına yönelik şiddetin yaşanmadığı aileleri, toplumları ve ülkeleri yaygınlaştırmaya yönelik zor mücadele için bütünsel ve birçok disipline yer veren bir yaklaşım geliştirmek, gerekli ve başarılabilir bir görevdir. Eşitlik, kadınla erkek arasında ortaklık ve insanın bütünlüğüne saygı duyma, sosyalleşme sürecinin bütün aşamalarına nüfuz etmelidir. Eğitim sistemleri, özsaygıyı, karşılıklı saygıyı ve kadınla erkek arasında işbirliğini yerleştirmelidir.

120. Şiddetin oluş sıklığına ilişkin istatistiklerin ve cinsiyete göre biraraya getirilmiş verilerin yeterli ölçüde olmaması, programların ayrıntılı hazırlanmasını ve değişikliklerin izlenmesini zorlaştırmaktadır. İşyeri dahil toplumda ve özel yaşamda kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddet, cinsel taciz ve eviçi şiddete ilişkin araştırmalarla dokümantasyonun eksikliği ya da yetersizliği, duruma özgü müdahale stratejilerinin geliştirilmesini engellemektedir. Birkaç ülkedeki deneyimler, erkeklerin ve kadınların şiddetin bütün türlerinin üstesinden gelmek için harekete geçirilebileceklerini ve şiddetin hem nedenlerini hem de sonuçlarını göz önünde tutan etkili toplumsal önlemlerin alınabileceğini göstermektedir. Cinsler arası şiddeti ortadan kaldırmak için harekete geçmiş erkek grupları, değişim için gerekli bir ortaktır.

121. Kadınlar, çatışma olan ve olmayan durumlarda, yetkili konumdaki kişiler tarafından yapılan şiddete karşı korunmasız durumda olabilirler. Bütün görevlilerin insani hukuka ve insan hakları yasalarına göre eğitilmesi ve kadınlara yönelik şiddet hareketinde bulunanların cezalandırılması, temelde kadınların güvenmesi gereken polis, hapisane görevlileri ve güvenlik güçleri gibi kamu görevlilerinin bu tür şiddetten kaçınmasını sağlamaya yardım edecektir.

122. Seks ticareti için kadın ve kız çocuklarının alınıp satılmasının etkili bir şekilde önlenmesi, uluslararası ilginin artmasıyla mümkündür. 1949 tarihli Birleşmiş Milletler Kadın Ticareti ve Fahişelerin Sömürülmesinin

Önlenmesi Sözleşmesi'nin ve diğer ilgili uluslararası sözleşmelerin uygulanmasını gözden geçirmek ve güçlendirmek gerekmektedir. Uluslararası fuhuş ve kadın ticareti şebekelerinin kadınları kullanması uluslararası organize suçun önemli bir kolu haline gelmiştir. Kadın ve kız çocuklarının insan haklarını ve temel özgürlüklerini ihlal eden bu durumu araştıran, kadına yönelik şiddet konusunda çalışan İnsan Hakları Komisyonu Özel Raportörü, kendi görev alanı içinde ve acil olarak, seks ticareti amacıyla uluslararası kadın ticareti konusunun yanı sıra, fahişeliğe zorlama, tecavüz, cinsel taciz ve seks turizmi konularını da ele almaya davet edilmiştir. Bu uluslararası ticaretin kurbanı olan kadın ve kız çocuklarının, her tür şiddetin yanı sıra istenmeyen gebelik ve HIV/AIDS dahil cinsel yolla geçen hastalıklarla karşılaşma riski fazlasıyla yüksektir.

123. Hükümetler ve diğer aktörler kadına yönelik şiddeti ele alırken, bütün politika ve programlara cinsiyete dayalı bir bakış açısını ana görüş olarak yerleştirmek amacıyla faal ve görünür bir politika izlemelidirler. Böylece kararlar alınmadan önce, bu kararların kadınları ve erkekleri nasıl etkileyeceğine ilişkin bir inceleme yapabilmek imkanı doğacaktır.

Stratejik hedef D.1. Kadına yönelik şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak için bütünleşmiş önlemler almak.

Yapılacak eylemler

124. Hükümetler tarafından:

- (a) Kadına yönelik şiddeti kınamak ve Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Deklarasyonu'nda yer aldığı şekliyle şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik taahhütlerinden vazgeçmek için herhangi bir adet, gelenek ya da dini düşünceyi ileri sürmekten kaçınmak;
- (b) Kadına yönelik şiddete dahil olmaktan kaçınmak ve ister Devlet ister şahıslar tarafından yapılmış olsun, kadına yönelik şiddeti önlemek, araştırmak ve ulusal yasalara uygun olarak şiddet hareketlerini cezalandırmak için gerekli dikkat ve çabayı göstermek ;
- (c) Evde, işyerinde, toplulukta veya toplumda herhangi bir tür şiddete maruz kalmış kadın ve kız çocuklarına yönelik olarak yapılmış yanlışları düzeltmek ve cezalandırmak için, ulusal yasaların cezai, medeni, çalışma hayatıyla ilgili ve idari yaptırımlarını uygulamak ve/veya pekiştirmek;
- (d) Şiddetin önlenmesine ve suçluların kanuni takibine önem vererek, kadınlara yönelik şiddetin yokedilmesinde etkin olmalarını sağlamak amacıyla yasaları kabul etmek ve/veya uygulamak, düzenli olarak gözden geçirmek ve incelemek; şiddete maruz kalan kadınların korunmasını, telafi, tazminat ve kurbanların tedavisi dahil hızlı ve etkili çarelere ulaşmalarını sağlayacak önlemler almak ve şiddete başvuranların rehabilitasyonunu sağlamak;
- (e) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde, ^{21/} Uluslararası Medeni ve Politik Haklar Sözleşmesi'nde ^{13/} Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde, ^{13/} ve İşkence ve Diğer Zulüm, İnsanlıkdışı veya Küçültücü Davranış veya Cezalandırmaya Karşı Sözleşme'de yer alanlar dahil olmak üzere kadına yönelik şiddetle ilgili uluslararası insan hakları maddelerini ve araçlarını onaylamak ve/veya uygulamak için faal olarak çalışmak;

- (f) Kadınlara Karşı Ayrımanın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin 11. toplan-tısında ^{23/} kabul ettiği Genel Tavsiye 19'u göz önüne alarak, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini uygulamak;
- (g) Kadına yönelik şiddetle ilgili bütün politika ve programlara cinsiyete dayalı bir bakış açısını ana görüş olarak yerleştirmek için faal ve görünür bir politika izlemek, yasaları uygulamakla görevli olanlar, emniyet mensupları, adli, tıbbi ve sosyal çalışmacılar, azınlıklarla, göçmen ve mültecilere ilişkin konularla ilgilenenler gibi bu politikaları uygulamakla sorumlu olanların, kadına yönelik şiddetin nedenleri, sonuçları ve mekanizmalarına ilişkin bilgi ve anlayışlarını artırmayı hedefleyen program ve önlemleri etkin bir şekilde teşvik etmek, desteklemek ve uygulamak, ve şiddet kurbanı kadınların, cinsiyete duyarsız yasalar veya yargılamaya veya yürütmeye ilişkin uygulamalar yüzünden tekrar kurban konumuna düşürülmesini engelleyecek stratejiler geliştirmek;
- (h) Şiddete maruz kalmış kadınların adli mekanizmalara, ve ulusal yasaların öngördüğü şekliyle, gördükleri zararı telafi edecek hızlı ve etkili çarelere ulaşmalarını sağlamak ve bu mekanizmalar yoluyla haklarını aramaları için kadınlara, haklarının neler olduğu konusunda bilgi vermek;
- (i) Kadının cinsel organına zarar verme, kız bebeklerin öldürülmesi, doğum öncesi cinsiyet seçimi ve çeyizle bağlantılı şiddet gibi kadına yönelik şiddet hareketleri ve uygulamaları yapanlara karşı yasaları harekete geçirmek ve uygulamak;
- (j) Kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmak için bütün uygun düzeylerde eylem planları oluşturmak ve uygulamak;
- (k) Erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış modellerini değiştirmek ve cinslerden birinin üstünlüğü ya da aşağılığı düşüncesine ve erkeklerle kadınların klişeleşmiş rollerine dayanan önyargıları, geleneksel uygulamaları ve bütün diğer yaklaşımları ortadan kaldırmak amacıyla, özellikle eğitim alanında, bütün uygun önlemleri almak;
- (l) Kadınların ve kız çocuklarının, kendilerine yönelik şiddet hareketlerini, ceza veya misilleme korkusu olmadan, ücretsiz, güvenilir ve gizliliğe saygı duyan bir ortamda açıklayabilmeleri için kurumsal mekanizmaları oluşturmak veya güçlendirmek;
- (m) Özürlü kadınların, kadına yönelik şiddete ilişkin her tür bilgi ve hizmete ulaşmalarını sağlamak;
- (n) Yetkinin kötü kullanılarak kadına yönelik şiddete yol açmasından kaçınmak için adli, yasal, tıbbi, sosyal, eğitici, emniyet ve göçmenlerden sorumlu personele yönelik eğitim programlarını uygun şekilde oluşturmak, düzenlemek, geliştirmek ve finansmanını sağlamak, kadın kurbanların adil bir şekilde tedavi edilmesini garanti altına almak için, yukarıda sözü edilen personeli cinsiyete dayalı hareketlere ve şiddet tehditlerine duyarlı kılmak;
- (o) Görevini yerine getirirken kadına yönelik şiddet hareketlerine başvuran polis, güvenlik güçleri veya Devletin herhangi bir görevlisini cezalandıran halihazırdaki yasaları pekiştirmek, eğer yoksa, bu yasaları çıkarmak; bu tür şiddet uygulayanlara karşı halihazırdaki yasaları gözden geçirmek ve etkili önlemler almak;

- (p) Eylem planlarının bütün elverişli düzeylerde uygulanması için gereken kaynaklar dahil, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasıyla ilgili faaliyetlere bütçeden yeterli kaynak tahsis etmek ve toplumsal kaynakları harekete geçirmek;
- (q) Kadına yönelik şiddet konusuyla ilgili bilgileri ve Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Deklarasyonunu uygulamak için alınan önlemleri, ilgili Birleşmiş Milletler insan hakları belgelerinin koşullarına uygun olarak teklif edilen raporlara dahil etmek;
- (r) Kadına yönelik şiddet konusunda çalışan İnsan Hakları Komisyonu Özel Raportörü'ne görevi sırasında yardımcı olmak ve işbirliği yapmak ve istenen bütün bilgiyi sağlamak; ayrıca işkenceye ilişkin İnsan Hakları Komisyonu Özel Raportörü ve kadına yönelik şiddetle bağlantılı olarak, acele, mahkeme dışı ve keyfi infazlara ilişkin İnsan Hakları Komisyonu Özel Raportörü gibi diğer yetkili mekanizmalarla işbirliği yapmak;
- (s) İnsan Hakları Komisyonu'na, kadına yönelik şiddet konusunda çalışan Özel Raportörün 1997'de sona erecek olan yetkilerinin yenilenmesini, eğer izin verilirse yetkilerin güncelleştirilmesini ve güçlendirilmesini önermek.

125. Yerel yönetimler dahil Hükümetler, toplumsal örgütler, hükümet dışı kuruluşlar, eğitim kurumları, kamu ve özel sektör kuruluşları ve uygun olduğunda kitle iletişim araçları tarafından :

- (a) Şiddete maruz kalmış kadın ve kız çocuklarına mali yönden güçlü koruma evleri, destek ve yardımın yanı sıra tıbbi, psikolojik ve diğer danışma hizmetleriyle, gerekli olduğunda ücretsiz veya maliyeti az hukuki yardım sağlamak ve uygun bir geçinme yolu bulmalarına yardımcı olmak;
- (b) Cinsiyete dayalı şiddetin kurbanı olan göçmen kadın işçiler dahil göçmen kadın ve kız çocukları için dil ve kültür açısından ulaşılabilir hizmetler oluşturmak;
- (c) Evsahibi ülkedeki yasal statüleri, işverenin insafına kalmış olan göçmen kadın işçiler başta olmak üzere, kadın göçmenlerin şiddete ve diğer türden tacizlere karşı korunmasız durumda olduğunu kabul etmek;
- (d) Kadına yönelik şiddet konusunda bilinçlenmeyi artırmak ve şiddetin yok edilmesine katkıda bulunmak için bütün dünyadaki kadın örgütlerinin ve hükümet dışı kuruluşların girişimlerini desteklemek;
- (e) Kadına yönelik şiddetin, kadının insan haklarını kullanmasına engel olduğu ve hakların ihlali anlamına geldiği konusunda halkı bilinçlendirecek toplumsal eğitim kampanyaları düzenlemek, desteklemek ve bunları finanse etmek; ihtilafları çözmek amacıyla cinsiyete duyarlı, uygun, geleneksel ve yenilikçi yöntemleri kullanmaları için yerel toplulukları harekete geçirmek;
- (f) Birinci basamak sağlık hizmetleri merkezleri, aile planlaması merkezleri, halihazırdaki okul sağlığı hizmetleri, anne ve bebek koruma merkezleri, göçmen ailelere yönelik merkezler ve bu gibi aracı kurumların, tacize ilişkin bilgi ve eğitim alanındaki temel rolünü tanımak, desteklemek ve yaygınlaştırmak;

- (g) Kız ve erkek çocukları, kadınları ve erkekleri, ailedeki, topluluktaki ve toplumdaki şiddetin, kişi ve toplum üzerindeki zararlı etkilerine duyarlı kılmak amacıyla eğitici ve öğretici programlar, bilgilendirme kampanyaları düzenlemek ve finanse etmek; onlara, şiddete başvurmadan iletişim kurmanın yollarını öğretmek, kendilerini ve başkalarını bu tür şiddetten koruyabilmeleri için kurbanların ve potansiyel kurbanların eğitilmesini sağlamak;
- (h) Şiddet kurbanı olan kadınlar ve aileler için, yardım konusunda bilgi vermek;
- (i) Şiddete başvuranlar için rehabilitasyon ve danışmanlık programları sağlamak, finanse etmek ve desteklemek; bu türden şiddetin yeniden meydana gelmesini önlemek için rehabilitasyon ve danışmanlık programlarını geliştirecek araştırmaları yaygınlaştırmak;
- (j) Medyanın, kadınlara erkeğin klişeleşmiş olmayan görüntülerini yayma ve şiddeti körükleyecek medyatik sunuş biçimlerinden kaçınma sorumluluğuna ilişkin bilinci artırmak ve medyanın içeriğinden sorumlu olanları, mesleki yönetim kuralları ve koşulları oluşturmaya teşvik etmek; ayrıca, medyanın, kadına yönelik şiddetin nedenleri ve etkileri konusunda halkı bilgilendirme ve eğitmedeki, bu konuda kamuoyunda bir tartışma açmadaki önemli rolüne ilişkin bilinci artırmak.

126. Hükümetler, işverenler, sendikalar, toplum ve gençlik örgütleri ve uygun olduğunda hükümet dışı kuruluşlar tarafından:

- (a) Bütün eğitim kurumlarında, işyerlerinde ve diğer yerlerde kadına yönelik cinsel tacizi ve diğer türden şiddeti ortadan kaldırmak için programlar ve uygulamalar geliştirmek;
- (b) Suç teşkil eden ve kadının insan haklarının ihlali anlamına gelen şiddet hareketleri konusunda halkı eğitecek ve bilinçlendirecek programlar ve uygulamalar geliştirmek;
- (c) Tacizin meydana geldiği evlerde ve kurumlarda yaşayanlar başta olmak üzere, tacizkar ilişkilere maruz kalmış veya kalmakta olan kız çocukları, ergenlik çağındakiler ve genç kadınlar için danışmanlık, iyileştirme ve destek programları geliştirmek;
- (d) Genç kadınlar, mülteciler, ülke içinde ve dışında yerinden edilmiş kadınlar, özürli kadınlar ve kadın göçmen işçiler gibi şiddete karşı korunmasız durumdaki kadınlar başta olmak üzere, halihazırdaki yasaları uygulamak ve uygun olduğunda kadın göçmen işçiler için hem ayrıldıkları hem de gittikleri ülkelerde yeni yasalar oluşturmak dahil, kadına yönelik şiddeti ortadan kaldıracak özel önlemler almak.

127. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından :

Kadına yönelik şiddet konusunda çalışan İnsan Hakları Komisyonu Özel Raportörüne, özellikle diğer özel raportörler ve çalışma gruplarıyla ortak veya ayrı ayrı üstlendiği görevlerin gerçekleştirilmesinde ve takibinde, ve yetkili kılındığı bütün alanlarda, gerekli faaliyetleri yapabilmesi için personel ve kaynak yardımı başta olmak üzere bütün gerekli yardımın yapılması ve Kadınlara Karşı Ayrımın Ortadan Kaldırılması Komitesi'yle ve bütün sözleşme organlarıyla periyodik müzakereler yapılması için yeterli yardımı sağlamak.

128. Hükümetler, uluslararası örgütler ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

Mülteci Kadınların Korunmasına İlişkin UNHCR ilkelerinin ve Mültecilere Yönelik Cinsel Şiddete Tepki ve Şiddetin Önlenmesi'ne ilişkin UNHCR ilkelerinin yayılmasını ve uygulanmasını teşvik etmek.

Stratejik hedef D.2. Kadına yönelik şiddetin nedenleriyle sonuçlarını, ve engelleyici önlemlerin etkinliğini incelemek.

Yapılacak eylemler

129. Hükümetler, bölgesel örgütler, Birleşmiş Milletler, diğer uluslararası örgütler, araştırma kurumları, kadın ve gençlik örgütleri ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Başta eviçi şiddet olmak üzere, kadına yönelik şiddetin değişik türlerinin yaygınlığına ilişkin araştırmalar yapmak, veri toplamak ve istatistikler oluşturmak; kadına yönelik şiddetin nedenleri, doğası, ciddiyeti ve sonuçlarına, ve kadına yönelik şiddeti önlemek ve düzeltmek için uygulanan önlemlerin etkinliğine ilişkin araştırmaları teşvik etmek;
- (b) Araştırma ve inceleme bulgularını geniş ölçüde yaymak;
- (c) Şiddet hareketlerinin (örneğin ırza tecavüz) kadın ve kız çocuklar üzerindeki etkisine ilişkin araştırmaları başlatmak ve desteklemek ve sonuçta elde edilen bilgilerle istatistikleri kamuoyuna sunmak;
- (d) Cinsiyete dayalı şiddeti ve eşitsizlikleri körükleyen ticari reklamlardaki görüntüler dahil cinsiyete dayalı klişeleşmiş rollerin etkisini ve bu rollerin hayatın değişik dönemlerinde nasıl yansıtıldığını incelemesi için medyayı teşvik etmek ve şiddetten kurtulmuş bir toplum olma görüşüyle bu olumsuz görüntüleri ortadan kaldıracak önlemler almak.

Stratejik hedef D.3. Kadın ticaretini önlemek ve fahişlikle kadın ticaretine bağlı olarak şiddete maruz kalanlara yardımcı olmak.

Yapılacak eylemler

130. Menşe ülke, transit geçilen ve varış noktası olan ülkelerin Hükümetleri, bölgesel ve uluslararası örgütler tarafından :

- (a) İnsan ticareti ve köleliğe ilişkin uluslararası anlaşmaları onaylamayı ve yürürlüğe koymayı düşünmek;
- (b) Kadın ticaretini engellemek için, kadın ve kız çocuklarının haklarını daha iyi korumak ve şiddete başvuranları hem adli hem de toplumsal yasalarla cezalandırmak görüşüyle halihazırdaki yasaları güçlendirmek dahil, kadın ve kız çocuklarının fahişlik, seks ticaretinin diğer türleri, evliliğe zorlama ve çalışmaya zorlama amacıyla alınıp satılmasını teşvik eden temel nedenleri ve harici nedenleri göz önünde tutarak hazırlanmış uygun önlemler almak;

- (c) Kadın ticareti yapan ulusal, bölgesel ve uluslararası şebekeleri dağıtmak amacıyla bütün ilgili yasa uygulama yetkilileri ve kurumları arasındaki işbirliğini ve birlikte planlanmış eylemleri hızlandırmak;
- (d) Kadın ticareti kurbanlarını topluma kazandırmak ve iyileştirmek için, mesleki eğitimin, yasal yardımın ve gizliliğe önem veren sağlık hizmetlerinin dahil olduğu kapsamlı programlar hazırlamak ve bunlara kaynak tahsis etmek ve kadın ticareti kurbanlarına sosyal, tıbbi ve psikolojik yardım sağlamak için hükümet dışı kuruluşlarla işbirliği yapmak;
- (e) Genç kadınların ve çocukların korunmasına özel bir önem vererek seks turizmini ve kadın ticaretini önlemeyi hedef alan yasaları yürürlüğe koymayı düşünmek ve bu konuda eğitici ve öğretici programlarla politikalar geliştirmek.

E. Kadınlar ve Silahlı Çatışma

131. Dünya barışını koruyan, insan haklarıyla demokrasinin değerini bilen ve koruyan, tartışmaların barışçı bir ortamda yapıldığı, Birleşmiş Milletler kuruluş yasasında ifade edildiği gibi bölgesel bütünlüğe veya politik bağımsızlığa yönelik tehdit ve zor kullanımını içermeyen, ve egemenliğe saygılı bir ortam, kadınların ilerlemesi için önemli bir unsurdur. Barış, kadınlara erkek arasındaki eşitlik ve kalkınmayla ayrılmaz bir biçimde bağlantılıdır. Silahlı veya diğer türden çatışmalar, terörizm ve rehine almak, hâlâ dünyanın pek çok bölgesinde yaygın olan olaylardır. Saldırı, yabancı işgali, etnik ve diğer türden çatışmalar neredeyse bütün bölgelerde kadın ve erkekleri etkileyen gerçeklerdir. İnsan haklarının tam olarak kullanılmasına ciddi bir engel teşkil eden büyük çaplı ve sistematik ihlaller ve durumlar, dünyanın değişik bölgelerinde meydana gelmeye devam etmektedir. İşkence, zulüm, insanlık dışı ve küçültücü davranışlar ve cezaların yanı sıra, acele ve keyfi infazlar, kaybolmalar, keyfi alıkoymalar, her türden ırkçılık ve ırk ayrımcılığı, yabancı işgali ve yabancı üstünlüğü, yabancı düşmanlığı, yoksulluk, açlık ve ekonomik, sosyal, kültürel hakların diğer türden ihlali, dini hoşgörüsüzlük, terörizm, kadınlara yönelik ayrımcılık ve yasaların etkin olmaması, bu tür ihlallere ve engellere dahildir. Sivil halka saldırıda bulunmayı yasaklayan uluslararası insani yasaların sistematik olarak çiğnendiği, başta kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve özürlüler olmak üzere sivil halkı etkileyen silahlı çatışmalarla bağlantılı olarak insan haklarının sıklıkla ihlal edildiği zamanlar olmaktadır. Silahlı çatışma durumlarında kadınların insan haklarının ihlal edilmesi, uluslararası insan haklarının ve insani hukukun temel ilkelerinin ihlal edilmesi demektir. Özellikle katliam ve bir savaş stratejisi ya da sonucu olarak etnik temizlik biçimindeki büyük çaplı insan hakları ihlalleri, ve savaş durumunda kadınlara sistematik tecavüz dahil, ırza tecavüz, mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin kitle halinde ülkeden çıkarılması, şiddetle kınanan ve bu suçları işleyenleri cezalandırmanın yanı sıra hemen durdurulması gereken, nefret uyandıran uygulamalardır. Silahlı çatışma olaylarının bazıları, ülkenin başka bir Devlet tarafından işgal edilmesinden veya sömürge haline getirilmesinden ve bu durumun devletin ve askeri güçlerin baskısıyla sürdürülmek istenmesinden ileri gelmektedir.

132. 1949 tarihli, Savaş Zamanlarında Sivil Halkın Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve 1977 tarihli Ek Protokol ^{24/} kadınların, başta alçaltıcı ve küçültücü davranış görme, tecavüz, fahişeliğe zorlama ve herhangi bir türden ahlaksız saldırı olmak üzere, onur kırıcı her türden saldırıya karşı özellikle korunacağını açıklıkla belirtmektedir. Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda kabul edilen Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı'nın ifadesiyle, "silahlı çatışma durumlarında kadınların insan haklarının ihlal edilmesi, uluslararası insan haklarının ve insani hukukun temel ilkelerinin ihlal edilmesidir" ^{25/} Özellikle cinayet, tecavüz, sistematik tecavüz, cinsel kölelik ve gebeliğe zorlama dahil, bu türden bütün ihlallere etkin ve açık bir tepki göstermek şarttır. İnsan haklarının tam olarak kullanılmasına ciddi bir engel teşkil eden büyük çaplı ve sistematik ihlaller ve durumlar dünyanın değişik bölgelerinde meydana gelmeye devam etmektedir. İşkence, zulüm, insanlık dışı ve küçültücü davranışlar veya acele,

keyfi alıkoymaların yanı sıra her türden ırkçılık, ırk ayrımı, yabancı düşmanlığı, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların ihlali ve dini hoşgörüsüzlük, bu tür ihlallere ve engellere dahildir.

133. Silahlı çatışma ve askeri işgal durumlarında insan haklarının ihlal edilmesi, uluslararası insan hakları belgelerinde, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde ve buna ilişkin Ek Protokolde belirtilen uluslararası insan haklarının ve insani hukukun temel ilkelerinin ihlal edilmesidir. Savaştan harap olmuş ve işgal edilmiş bölgelerde büyük çaplı insan hakları ihlalleri ve etnik temizlik politikaları hâlâ sürdürülmektedir. Bu uygulamalar, diğer şeylerin yanı sıra, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan büyük bir çoğunluğu mülteci ve yerinden edilmiş kadınlar, ergenlik çağındaki kızlar ve çocuklar olan, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin kitlesel akışına yol açmıştır. Genellikle kadın ve çocuk olan sivil kurbanların sayısı, çoğu kez savaşta ölen askerlerin sayısından fazladır. Buna ek olarak kadınlar çoğu kez yaralı askerlerin bakımını üstlenmekte ve çatışmanın bir sonucu olarak beklenmedik bir şekilde kendilerini evin tek reisi, tek ebeveyn ve yaşlı akrabaların bakımından sorumlu olan kişi durumunda bulmaktadırlar.

134. İstikrarsızlığın ve şiddetin sürdüğü bir dünyada, barış ve güvenlik için işbirliğine dayalı yaklaşımların uygulanmasına acilen ihtiyaç vardır. Kadınların yetki mekanizmalarına eşit ulaşabilirliği ve tam katılımı, çatışmaları çözme ve önleme çabalarına tam anlamıyla dahil olması, barış ve güvenliğin yaygınlaşması ve sürekliliği için temel koşuldur. Kadınlar çatışmaların çözümünde, barışın korunmasında, savunma ve dış işler mekanizmalarında önemli roller oynamaya başlamakla birlikte karar alma pozisyonlarında hâlâ yeterince temsil edilmemektedirler. Kadınlar barışın güvence altına alınması ve sürdürülmesinde eşit rol oynayacaklarsa, politik ve ekonomik açıdan güçlendirilmeleri, ayrıca karar alma mekanizmalarının her düzeyinde yeterli bir biçimde temsil edilmeleri gerekmektedir.

135. Silahlı çatışma ve terörizmin sonuçları bütün toplumları acıya boğmakla birlikte, toplumdaki statüleri ve cinsiyetleri yüzünden kadınlar ve kız çocukları daha çok etkilenmektedirler. Çatışan taraflar ceza görmeyeceklerini bilerek çoğu kez kadınlara tecavüz etmekte, bazen de bir savaş ve terörizm taktiği olarak sistematik tecavüzü kullanmaktadırlar. Bu tip durumlarda kadına yönelik şiddet ve kadının insan haklarının ihlali, her yaşta kadının karşılaştığı bir davranıştır. Silahlı çatışma durumlarında kadınlar yerinden edilme, evin ve diğer mülkün kaybı, yakın akrabaların kaybı veya iradesi dışında ortadan kaybolması, yoksulluk, ailenin dağılması ve bütünlüğünün bozulmasıyla karşı karşıya kaldıkları gibi, özellikle etnik temizleme politikalarının ve diğer yeni şiddet biçimlerinin sonucu olarak cinayet, terörizm, işkence, kayıplar, yakın akrabaların ortadan kaybolması, cinsel kölelik, tecavüz, cinsel taciz ve gebeliğe zorlanma gibi durumların kurbanı olmaktadır. Bu durum, silahlı çatışmaların, yabancı işgalinin ve yabancı üstünlüğünün hayat boyu süren sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan sarsıcı sonuçlarıyla birleşmektedir.

136. Dünyadaki milyonlarca mülteci ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler dahil, diğer yerinden edilmiş kişilerin yaklaşık % 80'ini kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır. Bu kişiler şiddet ve güvende olmamanın yanı sıra gayrimenkul, mal ve hizmetlerden yoksun olma, kendi memleketlerine dönme haklarından yoksun kalma tehdidi altındadırlar. Sistematik terör ve yıldırma kampanyalarında bir zulüm yöntemi olarak ve belirli bir etnik, kültürel veya dini grubun üyelerini kendi ülkelerine dönmeye zorlamak amacıyla kullanılan, kökünden koparılmış kadın ve kız çocuklarına yönelik cinsel şiddete özel bir önem verilmelidir. Aynı zamanda kadınlar da, Mültecilerin Statüsü'ne ilişkin 1951 Sözleşmesinde ve 1967 Protokolünde tek tek belirtilen bütün nedenlerden dolayı ve cinsel şiddet veya cinsiyete dayalı diğer yöntemlerle zulüm görme dahil, zulüm korkusunun sonucu olarak ülkelerini terketmeye zorlanabilirler, ve bu terketme sırasında, iltica ettikleri ve yeniden yerleştikleri ülkelerde, kendi memleketlerine iade sırasında ve sonrasında, şiddete ve istismara karşı korunmasız durumda olmaya devam ederler. Hak talebi bu tip bir zulme dayandırıldığında, kadınlar iltica ettikleri bazı ülkelerde mülteci olarak tanınmakta zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

137. Mülteci, yerinden edilmiş ve göçmen kadınlar çoğu durumda güç, dayanıklılık ve beceriklilik gösterirler ve yeniden yerleştikleri ülkelere veya geri döndüklerinde kendi ülkelerine olumlu katkıda bulunabilirler. Bu durumdaki kadınların, kendilerini etkileyen kararlara uygun şekilde dahil edilmeleri gerekmektedir.

138. Pek çok hükümet dışı kadın kuruluşu, askeri harcamalarda dünya çapında kısıtlamaya gidilmesi, uluslararası silah ticaretinin, kaçakçılığının ve üretiminin azaltılması konusunda çağrıda bulunmuştur. Çatışmalardan ve aşırı askeri harcamalardan en olumsuz etkilenenler, temel hizmetlere yatırım yapılmadığı için yoksulluk içinde yaşayan kişilerdir. Özellikle tahripkar veya asker-sivil ayırmayan silahların kullanılması, başta kırsal kesimdekiler olmak üzere yoksulluk içinde yaşayan kadınların acı çekmesine neden olmaktadır. Bugün dünyadaki 64 ülkeye yayılmış, 100 milyondan fazla antipersonel kara mayını vardır. Aşırı askeri harcamaların, silah ticaretinin, silah üretimine ve kullanımına yapılan yatırımın kalkınma üzerindeki olumsuz etkisi mutlaka ele alınmalıdır. Bununla birlikte ulusal güvenlik ve barışın sürekli olması, ekonomik büyüme, kalkınma ve kadınların güçlendirilmesi için önemli bir koşuldur.

139. Silahlı çatışma ve toplumların çökme dönemlerinde kadınların rolü hayati bir önem kazanır. Kadınlar çoğu kez silahlı ve diğer türden çatışmaların ortasında sosyal düzeni korumaya çalışırlar. Kadınlar hem ailede hem de toplumda barışı öğreten kişiler olarak sosyal düzene önemli ama çoğu zaman değeri bilinmeyen bir katkıda bulunurlar.

140. Bütün uluslar ve insanlar için adaleti ve hoşgörüyü içinde barındıran bir barış kültürünü yerleştirmeye yönelik eğitim, ebedi barışa ulaşmak için şarttır ve erken bir yaşta başlamalıdır. Bu eğitim çatışma çözücü unsurları, arabuluculuğu, önyargıların giderilmesini ve farklılığa saygı duymayı da içermelidir.

141. Kararlar alınmadan önce bu kararların kadın ve erkekler üzerindeki etkisini inceleyebilmek için, silahlı ve diğer türden çatışmalar ele alınırken bütün politika ve programlara cinsiyete dayalı bir bakış açısını ana görüş olarak yerleştirmek amacıyla faal ve görünür bir politika izlenmelidir.

Stratejik hedef E. 1. Kadınların çatışmaların çözülmesine karar alma düzeylerinde katılmalarını artırmak ve silahlı veya diğer türden çatışmalar ile yabancı işgali altında yaşayan kadınları korumak.

Yapılacak eylemler

142. Hükümetler, uluslararası ve bölgesel hükümetlerarası kuruluşlar tarafından :

- (a) Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'nın 101. maddesinde ifade edilen hakkaniyetli coğrafik dağılım uyarınca, Birleşmiş Milletler Sekreteryası'ndaki düzeyler dahil, başta karar alma düzeyi olmak üzere kadınların, bütün forumlar ve barış eylemlerinin her düzeyine eşit katılmalarını sağlamak ve bu amaçla onlara eşit fırsatlar sunmak için harekete geçmek;
- (b) Silahlı veya diğer türden çatışmaların ve yabancı işgalinin çözümünde cinsiyete dayalı bir bakış açısından yararlanmak ve Birleşmiş Milletler Eski Yugoslavya ve Ruanda için Uluslararası Yargıçlar Kurulu ve Uluslararası Adalet Divanı gibi bütün ilgili uluslararası organlara, ve tartışmaların barışçı bir yolla çözülmesini amaçlayan diğer organların adli ve diğer mevkilerine aday gösterirken veya seçerken cinsler arası denge sağlamayı hedef almak;

- (c) Savcı, yargıç ve diğer görevlilere, silahlı çatışma durumlarında tecavüz, gebeliğe zorlama, ahlak dışı saldırılar ve terörizm dahil kadına yönelik şiddetin diğer türlerini kapsayan davalara bakarken, bu konulara ilişkin uygun mesleki eğitim vererek, yukarıda sözü edilen organların cinsiyete ilişkin konuları gerektiği gibi ele almasını sağlamak ve cinsiyete dayalı bakış açısını görevleriyle bütünleştirmek.

Stratejik hedef E.2. Aşırı askeri harcamaları azaltmak ve silahlanmayı kontrol etmek.

Yapılacak eylemler

143. Hükümetler tarafından :

- (a) Askeri kaynakların ve bağlantılı endüstrilerin dönüştürülerek kalkınma ve barışçıl amaçlar için kullanılması konusunu, uygun olduğunda ulusal güvenlik görüşmelerine dahil etmeyi artırmak ve hızlandırmak;
- (b) Küresel askeri harcamalar, silah ticareti, silah üretimi ve kullanımı için yapılan yatırımlar dahil aşırı askeri harcamaları azaltarak yeni toplumsal ve özel mali kaynaklar oluşturmanın yeni yollarını araştırmak; ulusal güvenlik taleplerini göz önünde tutarak, sosyal ve ekonomik kalkınma, özellikle de kadınların ilerlemesi için ek fonların muhtemel tahsisine izin vermek;
- (c) Kadına yönelik şiddet hareketinde bulunan, silahlı çatışma durumlarında uluslararası insani hukuku ve kadınların insan haklarını ihlal eden emniyet, güvenlik ve silahlı kuvvetler mensuplarını ve diğerlerini soruşturmak ve cezalandırmak için harekete geçmek;
- (d) Ulusal savunma ihtiyaçlarını yerine getirirken, silahlı çatışmanın toplumsal tehlikelerini, aşırı askeri harcamaların, silah ticaretinin, özellikle tahripkar ve asker-sivil ayrımı yapmadan silahların ticaretinin, silah üretimine ve kullanımına yapılan aşırı yatırımın olumsuz etkilerini kabul etmek ve ele almak; benzer şekilde, yasadışı silah ticareti, şiddet, suç, yasadışı uyuşturucuların üretimi, kullanılması ve ticareti, kadın ve çocuk ticareti ile mücadele etmek gerektiğini kabul etmek;
- (e) Antipersonel kara mayınlarının asker-sivil ayrımı olmaksızın kullanılmasının özellikle kadınları ve çocukları etkilediğini kabul ederek:
- (i) Henüz onaylanmadıysa, Aşırı Tahripkar veya asker-sivil ayrımı yapmadan Belirli Konvansiyonel Silahların Kullanılmasına İlişkin Yasaklar veya Kısıtlamaları İçeren 1981 Sözleşmesi'nin ve özellikle Mayınların, Bubi Tuzaklarının ve Diğer Araçların Kullanılmasına İlişkin Yasaklar veya Kısıtlamalar Protokolü'nün (Protokol II),^{26/}2000 yılına kadar evrensel olarak onaylanması için faal bir şekilde çalışmak;
- (ii) Kara mayınlarının asker-sivil ayrımı yapmadan kullanılmasının yol açtığı kayıpların ve sivil halka çektiği yoğun acının azaltılmasını sağlama Sözleşmesini güçlendirmeyi gerçekten düşünmek;

- (iii) Mayın temizleme araçlarını, bilgi alışverişini, teknoloji transferini kolaylaştırma ve bilimsel araştırmaları yaygınlaştırma yoluyla mayın temizliği için yardım sağlamayı üstlenmek;
  - (iv) Birleşmiş Milletler kapsamı içinde, mayın temizliğine yardımcı olacak, gereksiz ayrımcılığa yer vermeyen ortak bir tepki programı koordine etme çabalarını desteklemek;
  - (v) Henüz yapılmadıysa pek çok Devletin kara mayınlarının ihracı, nakliyesi ve satışı konusunda yükümlülüğünü ertelediğini ilan ettiğini açıklayarak, mümkün olan en erken tarihte antipersonel kara mayınlarının ihracatına ilişkin, hükümet dışı kurum ve kuruluşları da kapsayan bir ertelemeyi kabul etmek;
  - (vi) Antipersonel kara mayınlarının ergeç yokedilmesi görüşüyle, bunların yol açtığı sorunların çözümüne ilişkin uluslararası çabaları teşvik etmek ve Devletlerin tutarlı ve insancıl alternatifler geliştirdikçe bu hedefe daha çabuk ulaşabileceklerini kabul etmek;
- (f) Kadınların barış hareketinde oynadıkları önemli rolü kabul ederek:
- (i) Sıkı ve etkili bir uluslararası kontrol altında, genel ve tam bir silahsızlanmaya gidilmesi için faal bir şekilde çalışmak;
  - (ii) Nükleer silahsızlanmaya ve her türlü nükleer silahın çoğalmasını önlemeye katkıda bulunarak, evrensel, çok taraflı ve etkin bir şekilde onaylanabilecek kapsamlı bir nükleer denemeleri yasaklama antlaşmasıyla sonuçlanacak görüşmeleri gecikmeden desteklemek;
  - (iii) Kapsamlı bir nükleer denemeleri yasaklama antlaşmasını yürürlüğe koyma kararı kesin değilse, nükleer denemeler konusunda azami sınırlama uygulamak.

Stratejik hedef E. 3. Çatışmaların çözümünde şiddete dayalı olmayan yöntemleri yaygınlaştırmak ve çatışma durumlarında insan hakları ihlallerinin oluş sıklığını azaltmak.

Yapılacak eylemler

144. Hükümetler tarafından :

- (a) Savaş Zamanında Sivil Halkın Korunması'na ilişkin 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi, Uluslararası Silahlı Çatışma Kurbanlarının Korunması (Protokol I) ve Uluslararası Silahlı Çatışma Kurbanlarının Korunması'na (Protokol II) İlişkin 1949 Cenevre Sözleşmesi'nin Ek Protokolleri ^{24/} dahil, silahlı çatışmalarda kadın ve çocukların korunmasına ilişkin koşullar içeren uluslararası belgeleri onaylamayı veya onlara uymayı gündeme getirmek;

- (b) Silahlı çatışmalarda, uluslararası insani hukuk yasalarına tam olarak uymak ve tecavüz, gebeliğe zorlama ve ahlakdışı saldırıların diğer türleri başta olmak üzere kadın ve çocukların şiddete karşı korunması için gereken bütün önlemleri almak;
- (c) Kadınların rolünü güçlendirmek ve Genel Sekreterin, Sekreteryaya içinde kadınların statüsünün geliştirilmesine ilişkin stratejik eylem planındaki özel tavsiyelerini (1995-2000) (A/49/587, bölüm IV) dikkate alarak barışı koruma ve önleyici diplomasi konularında, bunlarla bağlantılı faaliyetlerin ve barış için arabulucuk ve müzakerelerin her aşamasında politika oluşturan veya varolan politikaları etkileyebilen ulusal ve uluslararası kurumlarla kuruluşların bütün karar alma düzeylerinde kadınların eşit temsil edilmelerini sağlamak.

145. Hükümetler, uluslararası ve bölgesel örgütler tarafından :

- (a) Başta sömürge veya diğer türden yabancı üstünlüğü koşullarında veya yabancı işgali altında yaşayan insanlar olmak üzere, bütün insanların hür iradesini kullanma hakkını ve bu hakkın, Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda kabul edilen Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı'nda ^{2/} ifade edildiği gibi etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinin önemini teyid etmek;
- (b) Anlaşmazlıkların, Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'na, özellikle 2. madde, paragraf 3 ve 4'e uygun olarak, diplomasi, müzakere ve barışçı yollarla çözülmesini teşvik etmek;
- (c) Kastî bir savaş ve etnik temizlik aracı olarak kadınlara sistematik tecavüzün ve diğer türden insanlık dışı ve küçültücü davranışların tespit edilmesini ve kınanmasını sağlamak, ve bu türden tacizin kurbanı olanlara, fiziksel ve ruhsal tedavilerinde tam anlamıyla yardımcı olmayı garanti altına alacak adımlar atmak;
- (d) Silahlı çatışma durumlarında tecavüzün bir savaş suçu olduğunu, belirli koşullar altında bir insanlık suçu sayılacağını ve Katliam Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nde ^{27/} tanımlandığı gibi bir katliam hareketi olduğunu teyid etmek; kadınları ve çocukları bu tür davranışlardan korumak için gereken bütün önlemleri almak, sorumluları belirleme ve cezalandırma mekanizmalarını güçlendirmek ve yapanları adalete teslim etmek;
- (e) Silahlı ve diğer türden çatışma durumlarında kadınlara yönelik bütün şiddet hareketlerini önlemek için, uluslararası insani hukukta ve uluslararası insan hakları belgelerinde tanımlanan standartları pekiştirmek ve desteklemek; savaş sırasında kadınlara yapılmış tecavüz, özellikle sistematik tecavüz, fahişeliğe zorlama ve diğer türden ahlakdışı saldırılar ve cinsel kölelik dahil bütün şiddet hareketlerini tümüyle araştırmayı üstlenmek; kadınlara karşı savaş suçları işlemiş bütün suçluları yargılamak ve kadın kurbanlar için tazminat sağlamak;
- (f) Terörizmin bütün biçimlerini ve tezahürlerini kınaması ve bunlara karşı harekete geçmesi için uluslararası topluluğa çağrıda bulunmak;
- (g) Bütün ilgili personeli uluslararası insani hukuk ve insan hakları konusunda bilinçlendirecek eğitim programları geliştirirken cinsiyete duyarlı olmayı gerektiren meseleleri göz önüne almak ve özellikle kadınlara yönelik şiddeti önleme gayesiyle böyle bir eğitimi, Birleşmiş Milletlerin barışı koruma ve insani yardım çabalarında görev alanlara da tavsiye etmek;

- (h) Uluslararası hukuk ve Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'yla uyumlu olmayan, başta çocuklar olmak üzere ülke halkının ekonomik ve sosyal kalkınmayı başarmasını engelleyen, onların refahını geciktiren ve herkesin sağlıklı ve refah içinde olmasına yetecek bir yaşam standardına, gıdaya, tıbbi bakıma ve gerekli sosyal hizmetlere sahip olma hakkı dahil, insan haklarını tam olarak kullanmalarına engel olan herhangi bir tek taraflı önlemin kabulünden sakınmak ve vazgeçmek. Bu konferans, gıda ve ilacın bir politik baskı aracı olarak kullanılmaması gerektiğini teyid eder;
- (i) Ekonomik tedbirlerin kadın ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmek gayesiyle, uluslararası yasalara uygun önlemler almak.

Stratejik hedef E. 4. Barış kültürünü yayma çabalarına kadınların katkısını artırmak.

Yapılacak eylemler

146. Hükümetler, uluslararası ve bölgesel hükümetlerarası kurumlar ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Çatışmaların barışçı yollarla çözümünü ve eğitim, öğretim, toplumsal faaliyetler, özellikle genç kadınlar için gençlik değişim programları yoluyla barış, uzlaşma ve hoşgörüyü yaygınlaştırmak;
- (b) Silahlı çatışmaların kadın ve çocuklar üzerindeki etkisini, kadınların ulusal, bölgesel ve uluslararası barış hareketlerine katılımlarının etkisini ve doğasını inceleyecek, kadınların da katılacağı barış araştırmalarını geliştirmeyi teşvik etmek; araştırmalara katılmak ve şiddet ile çatışmaların çözümüne ilişkin yenilikçi mekanizmalar belirleyip bunları topluma yaymak ve kadınlarla erkeklerin kullanmasını sağlamak;
- (c) Çatışmaların sonuçlarını ele alacak politika ve programlar geliştirmek gayesiyle, silahlı çatışmaların, başta genç kadınlar ve kız çocukları olmak üzere kadınlar üzerindeki fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal etkilerine ilişkin araştırmalar yapmak ve bulguları yaymak;
- (d) Kız ve erkek çocuklar için, çatışmaları şiddete dayalı olmayan yöntemlerle çözmeye ve hoşgörünün yerleştirilmesine özel bir önem veren bir barış kültürünü yaygınlaştıracak eğitim programları oluşturmayı düşünmek.

Stratejik hedef E. 5. Mülteci kadınlara, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer yerinden edilmiş kadınlara ve ülke içinde yerinden edilmiş kadınlara koruma, yardım ve eğitim sağlamak.

Yapılacak eylemler

147. Hükümetler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu ve Dünya Gıda Programı dahil olmak üzere mülteci kadınlara, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer yerinden edilmiş kadınlara ve ülke içinde

yerinden edilmiş kadınlara koruma, yardım ve eğitim sağlama konusuyla ilgili, hükümetlerarası ve hükümet dışı kuruluşlarla diğer kurum ve kuruluşlar tarafından :

- (a) Kadınların, mülteci kadınlara, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer yerinden edilmiş kadınlara ve ülke içinde yerinden edilmiş kadınlara, mülteci kamplarının ve kaynakların idaresi dahil pek çok konuda, yardım sağlayan kısa vadeli ve uzun vadeli projelerin ve programların planlama, düzenleme, uygulama, izleme ve değerlendirmesine tam olarak katılmalarını güvence altına alacak adımlar atmak; mülteci ve yerinden edilmiş kadınlarla kız çocuklarının sunulan hizmetlere doğrudan ulaşabilmesini sağlamak;
- (b) Kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş kadın ve çocuklara yeterli koruma ve yardım sunmak, zorunlu yer değişimini önlemek gayesiyle sorunun temel nedenlerine yönelik çözümler bulmak ve uygun olduğunda, geri dönmelerini veya yeniden yerleştirilmelerini kolaylaştırmak;
- (c) Mülteci kadınların, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer yerinden edilmiş kadınların ve ülke içinde yerinden edilmiş kadınların yer değiştirmeleri ve kendi ülkelerine dönmeleri sırasında, rehabilitasyon programları dahil, güvenliklerini ve fiziksel bütünlüklerini koruyacak adımlar atmak; mülteci veya yer değiştirmiş kadınları şiddetten koruyacak etkili önlemler almak; tarafsızlığa dikkat ederek bu türden şiddet hareketlerini soruşturmak ve sorumlularını adalete teslim etmek;
- (d) Mültecilere haksızlık yapılmaması ilkesini tam olarak kabul ederek ve bu ilkeye kesinlikle uyarak, mülteci ve yerinden edilmiş kadınların güvenlik ve bütünlük içinde, isteyerek kendi ülkelerine dönme haklarını ve geri dönüşlerinden sonra korunma haklarını garanti altına alacak bütün gerekli adımları atmak;
- (e) Kendi bölgelerine isteyerek ve güvenli bir biçimde dönme hakları dahil olmak üzere, ülke içinde yerinden edilmiş kadınların bütün sorunlarına kalıcı çözümler bulmak amacıyla, Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'na uygun olarak, uygun yerlerde uluslararası işbirliğinden de yararlanarak, ulusal düzeyde önlemler almak;
- (f) Uluslararası topluluğun ve onun uluslararası örgütlerinin, mülteci kadınların, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer yerinden edilmiş kadınların ve ülke içinde yerinden edilmiş kadınların özel ihtiyaçlarını, kaynaklarını ve potansiyellerini göz önüne alan acil yardım ve diğer uzun vadeli yardımlar için mali ve diğer türden kaynak sağlamasını güvence altına almak; koruma ve yardım sağlarken, kadın ve kız çocuklarının uygun ve yeterli yiyeceğe, suya ve barınmaya, eğitime, sosyal hizmetlere ve üreme sağlığı, anne-çocuk bakımı ve tropikal hastalıklarla mücadele hizmetlerinin dahil olduğu sağlık hizmetlerine eşit ulaşabilirliğini güvence altına almak için onlara yönelik ayrımcılığı ortadan kaldıracak bütün gerekli önlemleri almak;
- (g) Mülteci ve yerinden edilmiş çocukların okula gitmeyi sürdürmelerine yardımcı olmak için, acil durumlar dahil, uygun dillerde eğitim malzemesi bulundurmaya kolaylaştırmak;
- (h) Göçe ilişkin ulusal yönetmelikleri ilgili uluslararası belgelere uyacak şekilde düzenlemenin yanı sıra, mültecilere haksızlık yapılmaması ilkesini tam olarak kabul etmek ve bu ilkeye kesinlikle uymak dahil, iltica ve sığınma talebinde bulunan ve bekleme sürecinde olan kadınlarla erkeklere eşit davranılması ve eşit imkanlar sunulması için uluslararası kuralları

uygulamak ve mülteci statüsü talebi, cinsel şiddet yoluyla veya cinsiyete dayalı diğer yöntemlerle zulüm görme dahil, Mültecilerin Statüsü'ne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nde 28/ ve 1967 Protokolünde 29/ belirtilen nedenlerle zulüm görme korkusuna dayanan kadınları mülteci olarak tanımayı düşünmek, ve cinsel saldırı gibi hassas veya acı veren konularda kadınlarla görüşme yapmak için başta kadın görevliler olmak üzere özel eğitim görmüş görevlilere başvurmak;

- (i) Devletlerin özellikle kadınlara yöneltilmiş şiddete gösterilecek tepkiler konusunda kriterler ve standartlar geliştirme çabalarını desteklemek ve yaygınlaştırmak, bu tip kriterler ve standartlar geliştirme girişimlerinde bilgi alışverişi yapmak ve bunların adil ve tutarlı bir biçimde uygulanmasını sağlamak;
- (j) Mülteci kadınların, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer yerinden edilmiş kadınların ve ülke içinde yerinden edilmiş kadınların kendine güven kapasitesini artırmak, mülteci ve geri dönmeye karar veren topluluklarda başta genç kadınlar olmak üzere, kadınlara, liderlik ve karar vermeye ilişkin programlar sağlamak;
- (k) Mülteci ve yerinden edilmiş kadınların insan haklarını korumak ve mülteci kadınlarla yerinden edilmiş kadınların bu hakların bilincinde olmalarını sağlamak; aile birleşiminin hayati önemini kabul edilmesini sağlamak;
- (l) Mülteci statüsü tanınmış kadınlara, uygun olduğunda, dil eğitimi dahil mesleki / profesyonel eğitim, küçük ölçekli girişimleri planlama ve geliştirme eğitimi ve işkence ile travma kurbanları için rehabilitasyon programlarını da içeren, kadına yönelik şiddetin bütün biçimlerine ilişkin danışmanlık hizmeti vermek; hükümetlerin ve mali kaynak sağlayan kuruluşların, büyük mülteci nüfuslarının artan taleplerinin evsahibi ülke üzerindeki etkilerini ve mali kaynak sağlayanları artırma ile yük paylaşımını daha büyük oranda gerçekleştirme gereğini göz önünde tutarak, mülteci kadınlar, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer yerinden edilmiş kadınlar ve ülke içinde yerinden edilmiş kadınlara yönelik yardım programlarına yeterli katkıda bulunmalarını sağlamak;
- (m) Mülteci kadınların yeniden yerleştikleri ülkelere yaptıkları katkı konusunda toplumsal bilinci artırmak, onların insan haklarının, ihtiyaçlarının ve yeteneklerinin anlaşılmasını sağlamak, kültürler ve ırklar arası uyumu yerleştirecek eğitici programlar hazırlamak yoluyla karşılıklı anlayış ve kabullenmeyi teşvik etmek;
- (n) Terörizm, şiddet, uyuşturucu kaçakçılığı veya şiddet içeren durumlarla bağlantılı diğer nedenler yüzünden zorunlu olarak yerinden edilmiş kadınlara temel hizmetler ve destek hizmetleri sağlamak;
- (o) Kadının insan haklarına ilişkin toplumsal bilinci artırmak ve uygun olduğunda, silahlı çatışma bölgelerinde ve mültecilerin bulunduğu bölgelerde görev yapan ordu ve emniyet mensuplarına, insan haklarına ilişkin eğitim vermek.

148. Hükümetler tarafından :

- (a) Mülteci Kadınların Korunması'na ve Travma ve Şiddet Kurbanlarının Bakımı ve Değerlendirilmesi'ne İlişkin UNHCR Tüzüklerini uygulamak ve yaymak, veya mülteci

kadınlarla yakın işbirliği yaparak mülteci programlarının bütün sektörlerinde, benzer bir tüzük oluşturmak;

- (b) Aile bireyleri olarak göç eden kadın ve çocukları istismardan veya kefillerinin onların insan haklarını gözardı etmesinden korumak ve aile ilişkisi bozulsa da bu kişilerin, ulusal yasalar çerçevesinde, kalış sürelerini uzatmayı düşünmek.

Stratejik hedef E. 6. Sömürgelerde ve özerk olmayan bölgelerde yaşayan kadınlara yardım sağlamak.

Yapılacak eylemler

149. Hükümetler, hükümetlerarası ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Liderliğe ilişkin özel programlar ve karar alma konusuyla ilgili eğitim verme yoluyla, Viyana Deklarasyonu'nda ve Eylem Programı'nda belirtildiği gibi bütün insanların hür iradesini kullanma hakkının uygulanmasını desteklemek ve yaygınlaştırmak;
- (b) Sömürgelerdeki ve özerk olmayan bölgelerdeki kadınların durumunu daha iyi anlamak için özel programlar, her düzeyde eğitim ve uygun olduğunda kitle iletişim araçları yoluyla toplumsal bilinci artırmak.

F. Kadınlar ve Ekonomi

150. Kendi toplumlarındaki ekonomik yapılar üzerinde nüfuz sahibi olmaya yönelik fırsatlar ve bu fırsatlara ulaşma açısından kadınlarla erkekler arasında büyük farklılıklar vardır. Dünyanın pek çok bölgesinde kadınlar, mali, parasal, ticari ve diğer ekonomik politikaların düzenlenmesi dahil, ekonomik karar alma mekanizmalarında, vergi sistemlerinde ve ödemelere ilişkin kararlarda hemen hemen hiç yer almamakta ya da yeterince temsil edilmemektedirler. Erkeklerin ve kadınların, zamanlarını ücretli işlerle ücretsiz işler arasında nasıl bölüşüreceklerine ilişkin kişisel kararları çoğu kez yukarıda sözü edilen politikaların çerçevesi içinde kaldığından, bu ekonomik yapıların ve politikaların gerçekten gelişmesi, kadın ve erkeklerin ekonomik kaynaklara ulaşabilirliğini, ekonomik güçlerini ve sonuç olarak da bireysel, ailesel ve bir bütün olarak toplumsal düzeyde aralarındaki eşitliğin ölçüsünü, doğrudan etkileyecektir.

151. Pek çok bölgede, kadınların kayıtlı ve kayıt dışı işlerde ücretli çalışmaları önemli ölçüde artmış ve son onyılıda epeyce değişikliğe uğramıştır. Kadınlar hâlâ tarım ve balıkçılıkla uğraşmalarına rağmen aynı zamanda giderek artan oranda mikro, küçük ve orta ölçekli girişimlerde yer almaya başlamışlar ve bazı durumlarda, genişleyen kayıt dışı sektörde daha üstün konuma geçmişlerdir. Başka şeylerin yanı sıra zor ekonomik koşullar ve cinsler arası eşitsizlikten kaynaklanan, pazarlık gücünden yoksun olma, pek çok kadını düşük ücretli ve kötü çalışma koşullarına sahip işleri kabul etmeye zorlamış, böylece kadınlar çoğu kez tercih edilen işçiler haline gelmişlerdir. Öte yandan kadınlar, haklarının bilincine varıp onları talep etmeye başladıklarında, gönüllü olarak işgücüne girme oranları artmıştır. Bazıları istediği işyerine girmeyi ve yükselmeyi başarmış, ücretlerini ve çalışma koşullarını iyileştirmişlerdir. Bununla birlikte kadınlar, ekonomik durumdan ve istihdamın doğasını değiştiren ve bazı durumlarda profesyonel ve yetenekli kadınların bile işlerini kaybetmelerine yol açan yeniden yapılanma

süreçlerinden özellikle etkilenmektedirler. Buna ek olarak, başka fırsatların olmaması çoğu kadının kayıt dışı sektörde çalışmasına neden olmaktadır. Koşulları belirleyen ve Hükümetlerle işbirliği yaparak yapısal uyum programlarının amaçlarını, borçları ve bağışları saptayan çok taraflı kurumların politika oluşturma süreçlerine kadınların katılımı ve cinsler arası meselelere yer verme hâlâ söz konusu değildir ama bunların, ekonomik politikalarla bütünleştirilmesi şarttır.

152. Eğitimde ve öğretimde, işe almada ve ücret belirlemede, yerleştirmede ve yatay geçiş uygulamalarında ayrımcılığın yanı sıra esnek olmayan çalışma koşulları, üretim kaynaklarına ulaşabilirlikten yoksun olma, aile sorumluluklarının yetersiz paylaşımına ek olarak çocuk bakımı gibi hizmetlerin yetersiz olması, kadınların istihdam, ekonomi, meslek ve diğer konulardaki imkanlarını sınırlandırmaya devam etmekte ve katılımlarını zorlaştırmaktadır. Dahası, tutumsal engeller kadınların ekonomik politikalar geliştirmeye katılımında bulunmalarını önlemekte ve bazı bölgelerde kadınların ve kız çocuklarının ekonomik idare konusundaki eğitim ve öğretime ulaşabilirliklerini sınırlandırmaktadır.

153. Kadınların işgücü içindeki payı artmakta, ev içinde ve toplumda ücretsiz işlerin sorumluluğunu paylaşmada paralel bir gelişme olmamasına rağmen, hemen her yerde kadınlar daha çok ev dışında çalışmaktadırlar. Kadınların geliri, her türden aile için giderek artan bir ihtiyaç haline gelmektedir. Bazı bölgelerde, kadın girişimciliğinde ve özellikle kayıt dışı sektörde kendine güvene dayalı diğer faaliyetlerde artış meydana gelmiştir. Pek çok ülkede geçici, gündelik, yarı zamanlı, sözleşmeli ve evde çalışmaya dayanan istihdam gibi standart dışı işlerde çalışanların çoğunluğu kadındır.

154. Ev işlerinde çalışanlar dahil kadın göçmen işçiler, gönderdikleri paralarla, terk ettikleri ülkenin ekonomisine, işgücüne katılımlarıyla da, göç ettikleri ülkenin ekonomisine katkıda bulunurlar. Bununla birlikte göçmen alan ülkelerin çoğunda kadınlar, göçmen olmayan işçilerle ve erkek göçmen işçilerle kıyaslandığında daha yüksek oranda işsizlikle karşı karşıya kalmaktadırlar.

155. Cinsiyet analizine yeterli önemin verilmemesi, kadınların, mali piyasalar ve kurumlar, işgücü piyasaları, akademik bir disiplin olarak ekonomi, ekonomik ve sosyal altyapı, vergilendirme ve sosyal güvenlik sistemleri gibi ekonomik yapılara, hatta aileye ve evin geçimine katkısının çoğu kez gözardı edilmesine yol açmaktadır. Bunun sonucu olarak da pek çok politika ve program, kadınla erkek arasındaki eşitsizliğe katkıda bulunmaya devam edecektir. Cinsiyete dayalı bakış açısını politika ve programlarla bütünleştirmede ilerleme kaydedildiğinde, bu durum politika ve programların etkinliğinin artmasını da sağlayacaktır.

156. Pek çok kadının ekonomik ilerleme sağlamasına rağmen, kadınların çoğunluğu, özellikle ek engellerle karşılaşanlar, varlığını sürdüren engeller yüzünden ekonomik bağımsızlığa ulaşamamakta, kendileri ve bakmakla yükümlü oldukları kişiler için sürdürülebilir bir geçim yolu sağlayamamaktadırlar. Kadınlar, ücretli işten, geçinmek için çiftçilik, balıkçılık yapmaya ve kayıt dışı sektörde çalışmaya kadar birçok ekonomik alanda, çoğu zaman bir kaçını birarada yaptıkları işlerde çalışırlar. Bununla birlikte, toprak, doğal kaynaklar, sermaye, kredi, teknoloji ve diğer üretim araçlarına sahip olmalarını veya ulaşabilirliklerini önleyen yasal ve geleneksel engeller kadar ücret farklılıkları da, kadınların ekonomik ilerlemesini engellemeye devam etmektedir. Kadınlar kalkınmaya sadece ücretli işlerle değil, karşılığını almadıkları çok sayıda işle de katkıda bulunurlar. Bir yandan kadınlar, piyasa ve eviçi tüketim için tarımda, gıda üretiminde veya aile girişimlerinde, mal ve hizmet üretimine katılırlar ve Birleşmiş Milletler Ulusal Gelirlerin Hesaplanması Sistemine dahil edilmesine ve bu nedenle işgücü istatistiklerinin uluslararası standartlarına girmesine rağmen bu türden ücretsiz işler, özellikle tarımla ilgili olanlar, çoğu kez yeterince değerlendirilmez ve kayıtlara tam olarak geçmez. Öte yandan kadınlar, bu işlerine ek olarak, çocukların ve yaşlıların bakımı, aile için yemek hazırlamak, çevreyi korumak, korunmasız ve dezavantajlı bireylere ve gruplara gönüllü yardım sağlamak gibi, ücretsiz ev içi ve toplumsal işlerin büyük bir çoğunluğunu üstlenirler. Bu çalışma genellikle sayısal olarak ifade edilmez ve ulusal hesaplamalarda değerlendirilmez. Kadınların kalkınmaya yaptıkları

katkı gerçekten yeterince değerlendirilmemekte, bu yüzden de sosyal açıdan kabul edilmesi sınırlı olmaktadır. Ücretsiz işlerin türünü, büyüklüğünü ve dağılımını tam anlamıyla görünür hale getirmek, aynı zamanda sorumlulukların daha adil paylaşılmasını da sağlayacaktır.

157. Ekonominin küreselleşmesi kadınlar için bazı yeni istihdam imkanlarının doğmasına yol açıyorsa da, kadınla erkek arasındaki eşitsizlikleri şiddetlendiren yönelimler hâlâ varlıklarını sürdürmektedirler. Ekonomik entegrasyonun dahil olduğu küreselleşme, yeni imkanlar yaratmasının yanı sıra, yeni koşullara uyma ve ticaret biçimleri değiştikçe yeni istihdam kaynakları bulma gereği yüzünden kadınların istihdam durumu üzerinde baskı yaratabilir. Küreselleşmenin, kadının ekonomik statüsüne etkisi konusunda daha fazla analiz yapılması gerekmektedir.

158. Hem kayıtlı hem de kayıt dışı sektördeki bu yönelimlerin özellikleri, düşük ücretler, çalışma standartlarının hiç korunmaması veya çok az korunması, özellikle kadının mesleki sağlığı ve güvenliği açısından kötü çalışma koşulları, düşük beceri düzeyleri ve iş güvenliğiyle sosyal güvenliğin olmamasıdır. Pek çok ülkede ve sektörde kadınların işsizliği, ciddi ve büyüyen bir sorundur. Çalışma ve göç yasalarının en az koruduğu gruplar, kayıt dışı ve kırsal sektörlerdeki genç işçiler ve kadın göçmen işçilerdir. Esnek olmayan çalışma koşulları ve aile sorumluluklarının erkekler ve toplum tarafından yetersiz paylaşılması dahil pek çok neden kadınların, özellikle küçük çocuğu olan aile reisi kadınların istihdam imkanlarını kısıtlamaktadır.

159. Önemli politik, ekonomik ve sosyal dönüşümlerden geçmekte olan ülkelerde kadınların yetenekleri, daha iyi kullanıldığı takdirde, kendi ülkelerinin ekonomik yaşamına önemli bir katkıda bulunabilir. Kadınların enerjisini geliştirmeye devam etmek, desteklemek ve potansiyellerini daha çok gerçekleştirmek gerekmektedir.

160. Özel sektördeki işsizlik ve toplumsal hizmetlerle toplumsal hizmete dayalı işlerde kısıntıya gidilmesi, kadınları nispeten daha çok etkilemiştir. Bazı ülkelerde kadınlar, evden eksilen geliri telafi etmek için, özellikle bu türden toplumsal hizmetlerin olmadığı yerlerde, çocukların, hastaların veya yaşlıların bakımı gibi ücretsiz işleri daha çok üstlenmeye başlamışlardır. İstihdam yaratma stratejileri çoğu zaman kadınların hakim olduğu meslekleri ve sektörleri yeterince dikkate almadıkları gibi, kadınların, geleneksel olarak erkeklerin çalıştığı mesleklere ve sektörlerle ulaşabilirliğini yeterince yaygınlaştırmamışlardır.

161. Ücretli işlerde çalışan kadınların çoğu, potansiyellerini tam olarak gerçekleştirmelerini engelleyen uygulamalarla karşılaşmaktadır. Kadınlar büyük oranda, yönetimin alt kademelerinde yer almakta ve tutumsal ayrımcılık daha fazla ilerlemelerini çoğu zaman engellemektedir. Cinsel taciz, işçinin saygınlığına hakarettir ve kadınların yetenekleriyle orantılı bir katkıda bulunmalarını önlemektedir. Kullanışlı ve uygun maliyetli çocuk bakımı hizmetlerinin olmaması, esnek olmayan çalışma saatleri ve aile gibi yakın ve dostane bir çalışma ortamından yoksun olmak da, kadınların potansiyellerini tam olarak gerçekleştirmelerini engelleyen diğer nedenlerdir.

162. Uluslararası ve ulusal kuruluşların dahil olduğu özel sektörde kadınlar, işe almada, yerleştirme politikalarında ve uygulamalarında ayrımcılık yapıldığının göstergesi olarak, idari ve politikaya ilişkin düzeylerde istihdam edilmemektedirler. Elverişli olmayan çalışma ortamlarının yanı sıra istihdam fırsatlarının sınırlı sayıda olması, pek çok kadını alternatif aramaya yöneltmiştir. Kadınlar giderek artan oranlarda serbest çalışmakta, mikro, küçük ve orta ölçekli yatırımların yöneticisi ve sahibi olmaktadır. Pek çok ülkede kayıt dışı sektörün, tek kişilik ve bağımsız yatırımların genişlemesi, üretim ve ticaretteki işbirliğine yatkınlıkları, kendi kendilerine yetmeleri ve geleneksel tecrübeleriyle girişimcilikleri hayati bir ekonomik kaynak oluşturan kadınların sayesinde gerçekleşmiştir. Sermaye, kredi ve diğer kaynaklara, teknoloji ve eğitime ulaşabildiklerinde ve bunları kontrol edebildiklerinde kadınlar, sürdürülebilir kalkınma için üretimi, pazarlamayı ve geliri arttırabilirler.

163. Devam eden eşitsizliklerin kaydadeğer bir ilerlemeyle birlikte varolabileceği gerçeği göz önüne alınarak, cinsiyete dayalı bakış açısını yerleştirmek ve daha çok sayıdaki çeşitli fırsatlara dikkat çekmenin yanı sıra mevcut çalışma ve istihdam biçimlerinin cinsiyete dayalı olumsuz uygulamalarını ele almak için istihdam politikalarını yeniden düşünmek gerekmektedir. Ekonomiye katkıları açısından kadınla erkek arasında tam eşitliği gerçekleştirmek için, kadın ve erkeklerin çalışmasının, tecrübelerinin, bilgi ve değerlerinin toplumdaki etkisinin eşit tanınması ve takdir edilmesi yönünde faal olarak çaba göstermek şarttır.

164. Hükümetler ve diğer aktörler kadının ekonomik potansiyelini ve bağımsızlığını ele alırken, bütün politika ve programlara cinsiyete dayalı bir bakış açısını ana görüş olarak yerleştirmek amacıyla faal ve görünür bir politika izlemelidirler. Böylece kararlar alınmadan önce, bu kararların kadınları ve erkekleri nasıl etkileyeceğine ilişkin bir inceleme yapabilmek imkanı doğacaktır.

Stratejik hedef F.1

İstihdama, uygun çalışma koşullarına ve ekonomik kaynakların kontrolüne ulaşılabilirlik dahil, kadınların ekonomik haklarını ve bağımsızlığını yaygınlaştırmak.

Yapılacak eylemler

165. Hükümetler tarafından :

- (a) Kadınların ve erkeklerin eşit işe veya eşit değerdeki işe eşit ücret hakkını garanti altına alacak yasaları yürürlüğe koymak ve uygulamak;
- (b) Özellikle yaşlı kadın işçileri düşünerek, işe alma ve yerleştirme, istihdam imtiyazlarının dağılımı, sosyal güvenlik ve çalışma koşulları açısından işgücü piyasasında cinsiyete dayalı ayrımcılığı engelleyen yasaları kabul etmek ve uygulamak;
- (c) İşverenlerin ayrımcı uygulamalarını ortadan kaldırmak ve kadınların üremeye yönelik rolüyle fonksiyonlarını göz önünde tutarak, gebeliğe veya emzirmeye bağlı olarak işten çıkarılma veya izin verilmemesi veya kontraseptif kullanımına dair delil istenmesi gibi durumlar için uygun önlemler almak ve gebe kadınların, annelik izni kullanan kadınların veya doğumdan sonra çalışmaya geri dönen kadınların ayrımcılığa maruz kalmamalarını sağlayacak etkin önlemler almak;
- (d) Kadınların, maliye ve ticaret bakanlıkları, ulusal ekonomik komisyonlar, ekonomiye ilişkin araştırma kurumları ve diğer anahtar kuruluşların yanı sıra uygun uluslararası organlara katılım yoluyla politikaların oluşturulması ve yapıların belirlenmesi süreçlerinde tam ve eşit olarak yer almalarını sağlayacak olumlu faaliyetlerde bulunmak ve mekanizmalar geliştirmek;
- (e) Kadınların, toprak ve diğer türden gayrimenkul, kredi, miras, doğal kaynaklar ve uygun yeni teknolojinin dahil olduğu ekonomik kaynaklara sahip olma ve bunları kontrol etme açısından erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlayacak yasal ve idari reformları gerçekleştirmek;
- (f) Kadınlara yönelik herhangi bir önyargıyı ortadan kaldırmak amacıyla ulusal gelir, miras vergisi ve sosyal güvenlik sistemlerini gözden geçirmek;

- (g) Başta bakıma muhtaç olanlarla ilgili işler ve aile çiftliği veya girişimi için yapılan işler olmak üzere, ücretsiz işlerin türünü, büyüklüğünü ve dağılımını ölçmek ve daha iyi anlamak için çaba göstererek, çalışma ve istihdam konusunda daha kapsamlı bilgiler geliştirmeye gayret etmek ve bu alandaki çalışmalarla deneyimlerden elde edilen bilgileri yaymayı ve paylaşmayı teşvik etmek; geleneksel milli gelir hesaplamalarından ayrı ama onlarla tutarlı hesaplarda yansıtılmasını mümkün kılmak için, ücretsiz işlerin değerini sayısal olarak ifade etmeyi sağlayacak yöntemler geliştirmek;
- (h) Mali kuruluşların kadın ve erkeklere eşitlik temeline dayalı hizmetler sunmasını garantilemek için, bu kuruluşların işleyişini düzenleyen yasaları gözden geçirmek ve değiştirmek;
- (i) Uygun düzeylerde, daha açık ve şeffaf bütçe süreçlerini kolaylaştırmak;
- (j) Kadınlar için geleneksel tasarruf, kredi ve borç verme mekanizmalarını destekleyen ulusal politikaları düzenlemek ve uygulamak;
- (k) Uluslararası ve bölgesel ticaret anlaşmalarıyla bağlantılı ulusal politikaların, kadınların yeni ve geleneksel ekonomik faaliyetlerini olumsuz etkilememesini sağlamaya çalışmak;
- (l) Uluslararası şirketler dahil bütün şirketlerin, ulusal yasalara ve tüzüklere, sosyal güvenlik yönetmeliklerine, çevreyle ilgili olanlar dahil uygulanabilir uluslararası anlaşmalara, belge ve sözleşmelere ve diğer geçerli yasalara uymasını güvence altına almak;
- (m) Aile sorumluluklarının paylaşılmasını yaygınlaştırmak amacıyla istihdam politikalarını, çalışma biçimlerinin yeniden yapılandırılmasını kolaylaştıracak şekilde düzenlemek;
- (n) Kadın girişimcilerin ve kadın işçilerin, ekonomi ile ilgili bakanlıklar ve mali kurumlarca geliştirilen politika ve programların düzenlenmesine katkıda bulunmalarını sağlayacak mekanizmalar ve diğer forumlar oluşturmak;
- (o) Eşit fırsat yasalarını yürürlüğe koymak ve uygulamak, çeşitli araçlardan yararlanarak kamu ve özel sektörün bunlara uymasını sağlamak ve olumlu eylemlerde bulunmak;
- (p) Makro ve mikro ekonomik ve sosyal politikaları geliştirirken toplumsal cinsiyet etki analizi yapmak, böylece bu tür etkiyi izlemek ve zararlı etkilerin meydana geldiği yerlerde politikaları yeniden yapılandırmak;
- (r) Teknik, idari ve girişimcilikle ilgili alanlarda erkeklerle eşit ortaklar olarak kadınları güçlendirmek için cinsiyete duyarlı politikaları ve önlemleri yaygınlaştırmak;
- (s) Yasaları yeniden düzenlemek veya güvenli çalışma koşulları, örgütlenme hakkı ve adalete ulaşılabilirlik dahil, bütün kadın işçilerin korunmasını sağlayacak çalışma yasalarının oluşturulmasını destekleyen ulusal politikaları yasalaştırmak.

Stratejik hedef F.2

Kadınların, kaynaklara, istihdama, piyasalara ve ticarete eşit şekilde ulaşmasını kolaylaştırmak.

Yapılacak eylemler

166. Hükümetler tarafından :

- (a) Kadınların serbest çalışmasını ve küçük yatırımların gelişmesini desteklemek ve yaygınlaştırmak, uygun yerlerde, geleneksel olmayan ve karşılıklı kredi düzenlemelerini ve mali kurumlarla yenilikçi bağlantılar kurmayı da içeren, kadın girişimciliğini yaygınlaştırmayı hedef almış kurumları artırma yoluyla, kadınların kredi ve sermayeye erkeklerle eşit ve uygun koşullarda ulaşabilmelerini güçlendirmek;
- (b) Kadınlar ve erkekler için bir eşit fırsatlar politikası geliştirmek amacıyla Devletin, işveren olarak teşvik edici rolünü güçlendirmek;
- (c) Kırsal kesim kadınlarının üretim kaynaklarına, toprak, kredi, sermaye, mülk hakları, kalkınma programları ve kooperatiflere eşit ulaşabilirliğini ve bunlar üzerinde kontrol sahibi olmasını kolaylaştırarak, ulusal ve yerel düzeyde gelir oluşturma potansiyellerini zenginleştirmek;
- (d) Mikro yatırımları, yeni küçük işletmeleri, işbirliğine dayalı yatırımları, genişletilmiş pazarları ve diğer istihdam imkanlarını yaygınlaştırmak ve güçlendirmek ve uygun olan yerlerde, özellikle kırsal kesimlerde, kayıt dışı sektörün kayıtlı hale getirilmesini kolaylaştırmak;
- (e) Kadınların gıda temin etmedeki hayati rolünü kabul eden ve güçlendiren, özellikle çiftçilik, balıkçılık ve su tarımı gibi yiyecek üretimiyle ilgili alanlarda ve kentsel yatırımlarda çalışan ücretli ve ücretsiz kadın üreticilerin yerel ve ülke düzeyinde, uygun teknolojilere, nakliye hizmetlerine, pazarlama ve kredi kolaylıklarına eşit ulaşmasını sağlayan programları ve politikaları düzeltmek ve oluşturmak;
- (f) Kadın kooperatiflerinin gerekli hizmetlere ulaşabilirliği en yüksek düzeye çıkarmasını sağlayacak sektörlerarası kurumları teşvik etmek ve uygun mekanizmalar oluşturmak;
- (g) Ekonomik programlara teknik veya idari yardım sağlayan kadın çalışanların ve diğer devlet görevlilerinin sayısını artırmak;
- (h) Kadınlar tarafından çalıştırılan kentsel ve kırsal alandaki mikro, küçük ve orta ölçekli yatırımlara karşı ayrımcılık yapılmamasını güvence altına almak için, iş, ticaret ve sözleşme yasaları ve yönetmelikleri dahil konuya ilişkin programları uygulamak, gözden geçirmek ve gerekiyorsa yeniden düzenlemek;
- (i) Ücretli çalışan, serbest çalışan ve girişimci kadınların ihtiyaçlarıyla çıkarlarını, sektörel ve bakanlıklararası politika, program ve bütçelerle bütünleştiren politikaları incelemek, tavsiye etmek, koordine etmek ve uygulamak;
- (j) Kadınların mesleki eğitime, meslek içi eğitime, danışmanlığa ve geleneksel istihdam alanlarıyla sınırlı olmayan istihdama eşit şekilde ulaşabilmelerini sağlamak;
- (k) Kadınların sosyal ve kalkınma programlarında karşılaştıkları, özel ve bireysel girişimlerine destek olmayan politika ve düzenlemelere ilişkin engelleri kaldırmak;

- (I) Zorla çalıştırma ve çocuk çalıştırmayı yasaklama, dernek kurma özgürlüğü, örgütlenme ve toplu pazarlık hakkı, kadınlar ve erkekler için eşit değerdeki işe eşit ücret ve istihdamda ayrımcılığa yer verilmemesinin dahil olduğu temel işçi haklarının kabulünü yaygınlaştırmak ve bu hakları korumak, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün sözleşmelerine imza koyan Devletlerin bu sözleşmeleri tam olarak uygulaması, sözleşmelere imza koymayan Devletlerin ise, sürekli ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınmayı gerçekten başarabilmeleri için, bu sözleşmelerde ifade edilen ilkeleri göz önüne almaları.

167. Hükümetler, merkez bankaları ve ulusal kalkınma bankaları, uygun olan yerlerde özel bankacılık kuruluşları tarafından:

- (a) Bütün sektörlerden kadın girişimcilerin ve onlara yönelik örgütlerin, ekonomi ile ilgili bakanlıklar ve bankalar tarafından geliştirilen politika ve programların düzenlenmesine ve gözden geçirilmesine katkıda bulunmalarını sağlamak için, kadın girişimciler dahil, kadınların danışma kurullarına ve diğer forumlara katılımlarını artırmak;
- (b) Hem kırsal hem de kentsel bölgelerdeki kadın girişimcilerin ve üreticilerin ihtiyaçlarına cevap veren aracı kurumlar geliştirmek; teşvikler sağlamak yoluyla borç vermeyi ve tekrar finanse etmeyi artırması ve kadınları liderlik, planlama ve karar verme düzeylerine dahil etmesi amacıyla bankacılık sektörünü harekete geçirmek;
- (c) Mikro, küçük ve orta ölçekli yatırımlarla ilgilenen kırsal ve kentsel bölge kadınlarına ulaşacak hizmetleri oluşturmak, bunu yaparken özellikle genç kadınları, düşük gelirlili kadınları, etnik ve ırksal azınlığa mensup olan kadınları ve sermaye ile varlıklara ulaşabilirlikten yoksun olan yerli halktan kadınları göz önüne almak; mali kurumların, kadınlara ait mikro, küçük ve orta ölçekli yatırımların, kredi ve diğer mali ihtiyaçlarını daha iyi karşılamaya yönelik doğrudan ve dolaylı çabalarını destekleyen mali denetime ve düzenlemeye ilişkin reformları teşvik ederek ve tanımlayarak kadınların mali piyasalara ulaşabilirliklerini artırmak;
- (d) Kadınlara ilişkin önceliklerin, su ve sıhhi tesisat, elektrifikasyon ve enerji tasarrufu, ulaşım ve yol yapımı gibi ekonomik altyapılar için hazırlanan kamu yatırım programlarına dahil edilmesini sağlamak ve bu programlarda yer alan görevlere ulaşabilmelerini sağlamak için, kadın yararlanıcıların proje planlama ve uygulama aşamalarına daha çok katılmalarını sağlamak.

168. Hükümetler ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Piyasa, ticaret ve kaynaklara ilişkin bilgi yayarken kadınların ihtiyaçlarına özel bir dikkat göstermek ve bu alanlarda uygun eğitim imkanları sağlamak;
- (b) Hükümetlerarası ortaklığa dayanan sosyo-ekonomik kalkınma stratejilerini teşvik etmek ve hem iş yaratmaları, hem de bireylerin, ailelerin ve toplumun sosyal koşullarını ele almaları için sivil toplum üyelerini teşvik etmek.

169. Çok taraflı fon sağlayan kuruluşlar ve bölgesel kalkınma bankaları, bunların yanı sıra uluslararası, bölgesel ve alt bölgesel düzeyde iki taraflı ve özel fon kuruluşları tarafından:

- (a) Kaynakların büyük bir oranının özellikle kırsal alandaki kadınlara ulaşmasını sağlayacak politika, program ve projeleri gözden geçirmek, gerekli yerlerde yeniden düzenlemek ve uygulamak;
- (b) Kadınların ekonomik faaliyetlerini hedef alan aracı kurumları finanse etmek için esnek fon düzenlemeleri geliştirmek ve kadınların ekonomik yatırımlarının kendi kendine yeterliliği, kapasite artırımını ve kârlılığı yaygınlaştırmak;
- (c) Kadınların mikro, küçük ve orta ölçekli yatırımlar sektörüne tam ve eşit katılım imkanlarını artırmak ve bu sektörün koordinasyonunda ve etkinliğinin artırılmasında kadınlarla birlikte çalışmak için, kadın örgütlerinin yanı sıra iki taraflı kuruluşlardan, Hükümetlerden ve hükümet dışı örgütlerden bilirkişiler ve mali kaynaklar sağlayarak kadınların bu sektöre yardımlarını pekiştirecek ve güçlendirecek stratejiler geliştirmek.

170. Uluslararası, çok taraflı ve iki taraflı kalkınma işbirliği örgütleri tarafından :

Sermaye ve/veya kaynak sağlama yoluyla, kayıtlı ve kayıtdışı sektörlerdeki düşük gelirli, küçük ve mikro ölçekli kadın yatırımcılara hizmet eden mali kuruluşları desteklemek.

171. Hükümetler ve/veya çok taraflı mali kuruluşlar tarafından:

Ulusal ve uluslararası resmi mali kuruluşların, kırsal kesimdeki kadınlara kredi kolaylıkları sağlayan Grameen Bankası modelini aynen uygulamalarına engel olan kurallarını ve yönetmeliklerini gözden geçirmek.

172. Uluslararası örgütler tarafından :

Başta dezavantajlılar (özürlü, tek ebeveynli, yaşlı) olmak üzere, kadınların sürdürülebilir ve verimli yatırım faaliyetlerini yaygınlaştırmaya yönelik program ve projelere yeterli destek sağlamak.

Stratejik hedef F.3

Özellikle düşük gelirli kadınların iş bulabilmelerine yönelik hizmetlere, mesleki eğitim ve iş piyasalarına, bilgiye ve teknolojiye ulaşmalarını sağlamak.

Yapılacak eylemler

173. Hükümet dışı kuruluşlar ve özel sektörle işbirliği yaparak, hükümetler tarafından:

- (a) Erkek ve kadın girişimcilerin piyasalara eşit ulaşabilirliklerini sağlayacak kamusal altyapıyı oluşturmak;
- (b) Özellikle yeni teknolojilerle ilgili eğitim ve mesleki eğitim programları geliştirmek ve kadınlar için iş idaresi, ürün geliştirme, finans, üretim ve kalite kontrol, pazarlama ve işin yasal boyutlarıyla ilgili, maliyeti uygun hizmetler geliştirmek;

- (c) Başta kırsal bölgedekiler olmak üzere yoksul ve düşük gelirli kadınları piyasa ve teknolojiye ulaşabilme imkanları konusunda bilgilendirecek ve bu imkanlardan yararlanmaları için yardım sağlayacak programlar hazırlamak;
- (d) Ticareti yaygınlaştırma programlarında özellikle düşük gelirli kadınları hedef alan ve kadınlara ait işler için yatırım fonlarının dahil olduğu ayrımcı olmayan destek hizmetleri oluşturmak;
- (e) Hem geleneksel hem de geleneksel olmayan ekonomik faaliyetlerde başarılı olan kadın girişimcilerle ve başarı için sahip olunması gereken yeteneklerle ilgili bilgi yaymak ve yayın ağlarının kurulmasını ve bilgi alışverişini kolaylaştırmak;
- (f) İşsiz kadınlar, tek ebeveynler, aile sorumlulukları veya başka nedenlerle çalışmaya uzun bir ara verdikten sonra çalışma hayatına tekrar başlayan kadınlar ve yeni üretim biçimleri ya da tasarruf nedeniyle yerinden edilmiş kadınlar dahil, kadınların işyerinde hizmetiçi eğitime eşit ulaşabilirliklerini sağlayacak önlemler almak ve kadınlara geleneksel olmayan alanlarda eğitim veren mesleki eğitim ve öğretim merkezlerinin sayısını artırarak, girişimde bulunmayı teşvik etmek;
- (g) Çalışan kadın ve erkeklerin ihtiyaçlarını göz önüne alan, kaliteli, esnek ve uygun maliyetli çocuk bakımı gibi destek hizmetleri sağlamak.

174. Yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası iş örgütleri ve kadın konularıyla ilgilenen hükümet dışı kuruluşlar tarafından:

Kayıt dışı sektördeki kadınlar dahil, kadınlara ait işleri ve yatırımları yaygınlaştırmayı ve desteklemeyi ve kadınların üretim kaynaklarına eşit ulaşabilirliğini her düzeyde savunmak.

Stratejik hedef F.4

Kadının ekonomik kapasitesini ve ticari ağları güçlendirmek.

Yapılacak eylemler

175. Hükümetler tarafından :

- (a) Kırsal ve kentsel bölgelerdeki kadın girişimcilere hizmet sağlamak amacıyla, iş örgütlerini, hükümet dışı kuruluşları, kooperatifleri, döner sermayeleri, kredi kooperatiflerini, taban örgütlerini, kadın gruplarını ve diğer grupları destekleyecek politikaları kabul etmek;
- (b) Cinsiyete dayalı bakış açısını ekonomik yeniden yapılandırma ve yapısal uyum programlarına yerleştirmek ve yapısal uyum programlarının da dahil olduğu ekonomik yeniden yapılanmadan etkilenen kadınlar ve kayıt dışı sektörde çalışan kadınlar için programlar düzenlemek;
- (c) Geleneksel olmayan şekillerde destek sağlama ve dernek kurma özgürlüğü ve örgütlenme hakkını kabul etme yoluyla, kadın grupları, işçi örgütleri ve kooperatifleri için elverişli bir ortam yaratacak politikaları kabul etmek;

- (d) Genç kadınlar, özürlü kadınlar, yaşlı kadınlar ve ırksal ya da etnik azınlığa mensup kadınlar gibi kadın gruplarının özgüvenlerini artıracak programları desteklemek;
- (e) Kadınlara ilişkin çalışmaları yaygınlaştırmak ve bu çalışmalarla toplumsal cinsiyet araştırmalarının sonuçlarını, ekonomik, bilimsel ve teknolojik alanlar dahil, bütün alanlarda kullanarak, cinsler arası eşitliği yerleştirmek;
- (f) Durumlarını iyileştirmek ve gelişmelerine katkıda bulunmak için, geleneksel bilgilerini göz önüne alarak, yerli halktan kadınların ekonomik faaliyetlerini desteklemek;
- (g) Evde ücretli iş yapanlar için çalışma yasalarının ve sosyal güvenlik koşullarının korunmasını sağlayacak veya bu yasalarla koşulları genişletecek politikaları kabul etmek;
- (h) Bilim ve teknolojiye hizmet eden kadınların bu alanlardaki araştırmalara katkısını kabul etmek ve teşvik etmek;
- (i) Politika ve düzenlemelerle, kadınlar tarafından işletilen mikro, küçük ve orta ölçekli yatırımlara karşı ayrımcılık yapılmamasını güvence altına almak.

176. Aracı mali kurumlar, ulusal eğitim kurumları, kredi kooperatifleri, hükümet dışı kuruluşlar, kadın dernekleri, meslek örgütleri ve uygun yerlerde özel sektör tarafından :

- (a) Kadınların, özellikle genç kadınların, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde ekonomiye ilişkin karar verme mekanizmalarına katılmalarına imkan tanıyacak, bu düzeylerde hazırlanmış, işle, mali idareyle ve teknik becerilerle ilgili, değişik eğitimler vermek;
- (b) Ekonominin ihracat sektöründe çalışanlar dahil, kadınların yatırımlarına, pazarlama ve ticarete ilişkin bilgi, ürün tasarımı ve yenileştirme, teknoloji transferi ve kalitenin dahil olduğu, iş hizmetleri sunmak;
- (c) Toplumsal teşvikleri desteklemek amacıyla kadın girişimciler arasında ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde ortak yatırımlar oluşturmak, teknik ve ticari bağları yaygınlaştırmak;
- (d) Özellikle kırsal bölgelerde, pazarlama imkanları ve mali destek sağlayarak, marjinal kadınlar dahil kadınların üretim ve pazarlama kooperatiflerine katılımını güçlendirmek;
- (e) Kadınların mikro yatırımlarını, yeni küçük işletmeleri, işbirliğine dayalı yatırımları, genişletilmiş pazarları ve diğer istihdam imkanlarını yaygınlaştırmak ve güçlendirmek ve uygun olduğunda, kırsal ve kentsel alanlarda kayıt dışı sektörden kayıtlı sektöre geçişi kolaylaştırmak;
- (f) Kadınların ticari girişimlerini finanse edecek yatırım tahvilleri geliştirmek ve sermaye vermek;
- (g) Pazar ekonomisine girmeye çalışan kadınlara teknik yardım, danışmanlık hizmetleri, mesleki eğitim ve hizmet-içi eğitim imkanları sağlamaya yeteri derecede önem vermek;
- (h) Geleneksel tasarruf yöntemlerinin dahil olduğu kredi ağlarını ve yenilikçi yatırımları desteklemek;

- (i) Girişimci kadınlar için, tecrübesizlerin daha tecrübeli olanlarca eğitilmesine yönelik imkanlar da içeren ağlar kurulmasını sağlamak;
- (j) Toplumsal örgütleri ve kamu yetkililerini küçük ölçekli, başarılı, işbirliğine dayalı modelleri örnek alarak kadın girişimciler için borç havuzları oluşturmaları için teşvik etmek.

177. Ülkelerarası ve ulusal şirketlerin dahil olduğu özel sektör tarafından :

- (a) İşe alma sürecinde yer alan anlaşmaların, ayrımcı olmamayı temel olarak düzenlenmesini sağlayacak politikaları kabul etmek ve mekanizmalar kurmak;
- (b) Liderlik, karar alma ve yönetimde, erkeklerle eşit koşullarda kadınları görevlendirmek ve eğitim programları düzenlemek;
- (c) Kadınları etkileyen yasalar başta olmak üzere, ulusal çalışma, çevre, tüketici, sağlık ve güvenlik yasalarını dikkatle incelemek.

Stratejik hedef F.5

Mesleki ayrımı ve istihdama ilişkin her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak.

Yapılacak eylemler

178. Hükümetler, işverenler, işçiler, sendikalar ve kadın örgütleri tarafından :

- (a) Kadın ve erkek işçilere eşit uygulanacak işçi haklarına ve eşit ücrete ilişkin Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 100 numaralı Sözleşmesi'nde belirtilen uluslararası çalışma standartlarını garanti altına alan gönüllü idari uygulamaları teşvik etmek, yasa ve yönetmelikleri yürürlüğe koymak ve uygulamak;
- (b) İstihdama ulaşılabilirlikle, eğitim, yerleştirme, sağlık ve güvenliğin dahil olduğu istihdam koşullarıyla veya işten çıkarılmayla ve cinsel ve ırksal tacize karşı yasal korumanın dahil olduğu işçilerin sosyal güvenliğiyle ilgili konularda cinsiyete, evli olmaya veya ailevi duruma dayalı doğrudan ve dolaylı ayrımcılığı yasaklamak için, tazminat ve boyun eğme durumlarında adaletle başvurma dahil, önlemleri uygulamaya koymak, yasaları yürürlüğe sokmak ve harekete geçirmek;
- (c) İşgücü piyasasında, özellikle yaşlı kadın işçileri göz önüne alarak işe almada ve yerleştirmede, ve istihdam imkanlarıyla sosyal güvenliğin genişletilmesinde cinsiyete dayalı ayrımcılığı önleyecek, ayrımcı çalışma koşullarını ve cinsel tacizi engelleyecek işyeri politikaları geliştirmek ve konuya ilişkin yasaları yürürlüğe koymak ve uygulamak; ayrıca bu yasaların düzenli olarak gözden geçirilmesi ve izlenmesine yönelik mekanizmalar geliştirmek;

- (d) İşverenlerin, gebelik ve emzirme sorumlulukları nedeniyle işe almama veya işten çıkarma dahil, kadınların üremeye yönelik rollerine ve fonksiyonlarına dayanan ayrımcı uygulamalarını engellemek;
- (e) İşgücü piyasasına yeni giren ve/veya yeniden giren başta yoksul kentli, kırsal kesimden ve genç kadınlar olmak üzere, serbest çalışan ve yapısal uyumdan olumsuz etkilenen kadınlar için istihdam programları, hizmetler geliştirmek ve yaygınlaştırmak;
- (f) Başta özürlü kadınlar ve diğer dezavantajlı gruplara mensup kadınlar olmak üzere, işgücünde, işe almada, işte tutmada ve yükseltmede ve bütün sektörlerdeki kadınların mesleki eğitiminde kadınlara yönelik sistemli ayrımcılığı ele alacak olumlu eylem programlarını, adil ve olumlu kamu ve özel sektör istihdamını uygulamak ve izlemek;
- (g) Özellikle kadınların yüksek düzeyde beceri gerektiren işlere ve üst yönetim pozisyonlarına eşit katılımlarını sağlayarak ve buldukları işte kariyer yapmalarını ve işgücü piyasasında yükselmelerini sağlayacak danışmanlık ve yerleştirme gibi diğer önlemleri uygulayarak ve kadınlarla erkeklerin meslek seçimlerinde değişikliği teşvik ederek mesleki ayrımı ortadan kaldırmak; kadınları, başta bilim ve teknoloji olmak üzere geleneksel olmayan işleri seçmeleri için teşvik etmek ve erkekleri sosyal sektörde iş aramaya yöneltmek;
- (h) Toplu sözleşmeyi bir hak olarak kabul etmek ve hem kadınlar için ücret eşitsizliğini giderecek, hem de çalışma koşullarını iyileştirecek önemli bir mekanizma olarak görmek;
- (i) Sendikalara kadın görevlilerin seçilmesini yaygınlaştırmak ve kadınları temsil etmek üzere seçilmiş sendika görevlilerine, görevlerine son verilmesi durumunda iş ve can güvenliği sağlamak;
- (j) Özürlü kadınlara işe girme ve işi sürdürebilme imkanları sağlayacak özel programlar geliştirmek ve bu programlara ulaşabilmelerini güvence altına almak; Özürlü Kişiler İçin Fırsat Eşitliğine ilişkin Standart Kurallara 30/ uygun olarak özürlü kadınların bütün uygun düzeylerde eğitim ve öğrenime ulaşmasını sağlamak; çalışma koşullarını mümkün olduğunca özürlü kadınların ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemek ve özürleri nedeniyle iş bulamamaktan doğan kayıplarına karşı, yasal koruma sağlamak;
- (k) Kadınlarla erkekler arasındaki ücret farkını kapatmaya yönelik çabaları artırmak, uluslararası çalışma yasalarıyla standartlarına uymak dahil, konuya ilişkin yasaları güçlendirerek ve cinsiyet ayrımı gözetmeyen kriterlere göre hazırlanmış iş değerlendirme planlarını teşvik ederek, eşit değerdeki işe eşit ücret ilkesini uygulamaya yönelik adımlar atmak;
- (l) Ücret ayrımcılığıyla ilgili konularda hüküm ve karar verecek mekanizmalar kurmak ve/veya güçlendirmek;
- (m) Kabul edilmiş uluslararası standartlara ters düşen bütün biçimlerdeki çocuk çalıştırma uygulamasını ortadan kaldırmak için belirli tarihler saptamak ve konuya ilişkin mevcut yasaların tam olarak uygulanmasını sağlamak; uygun olan yerlerde, çalışan çocukların, özellikle sokak çocuklarının, uygun sağlık, eğitim ve diğer sosyal hizmetlerin sağlanması yoluyla korunmasını güvence altına alan Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ve Uluslararası Çalışma Örgütü standartlarını uygulamak için gereken yasaları yürürlüğe koymak;

- (n) Uygulanabilir yerlerde, çocuk işçi çalıştırmayı ortadan kaldırmaya yönelik stratejilerin, aynı zamanda bazı kız çocukların kendi evlerinde ve başka evlerdeki ücretsiz işlerde aşırı bir biçimde çalıştırılmalarını da ele almasını sağlamak;
- (o) Düşük statü ve kazançlarını yükseltmek gayesiyle öğretmenlik, hemşirelik ve çocuk bakımı gibi, kadınların daha çok çalıştıkları mesleklerin ücret yapılarını gözden geçirmek, incelemek ve uygun olan yerlerde yeniden düzenlemek;
- (p) Yabancı eğitim ve lisansların daha çok tanınması ve çalışma piyasası eğitiminin, dil eğitimini de kapsayan bütünsel bir yaklaşımla ele alınması yoluyla belgeli göçmen kadınların (Mültecilerin Statüsü'ne İlişkin 1951 Sözleşmesi'ne göre mülteci statüsü onaylanmış kadınlar dahil) verimli bir şekilde istihdamını kolaylaştırmak.

Stratejik hedef F.6

Kadınlar ve erkekler için çalışma ve aile sorumluluklarının uyumlu olmasını yaygınlaştırmak.

Yapılacak eylemler

179. Hükümetler tarafından :

- (a) Yarı zamanlı, geçici, mevsimlik ve evde çalışan işçiler için çalışma yasalarını ve sosyal güvenlik haklarını koruyacak politikaları benimsemek; çalışma ve aile sorumluluklarını uyumlu bir şekilde düzenleyen çalışma koşullarını temel alan mesleki gelişimi yaygınlaştırmak;
- (b) Kadın ve erkeklerin, tam ve yarı zamanlı işleri eşit koşullarda özgürce seçebilmelerini sağlamak ve istihdama ulaşma, çalışma koşulları ve sosyal güvenlik açısından atipik (yarı zamanlı, geçici, mevsimlik ve evde çalışan işçiler) işçilere, uygun koruma sağlamayı düşünmek;
- (c) Yasalar, teşvikler ve/veya teşvik etmek yoluyla, kadın ve erkeklerin çalışma güvenliğine sahip ebeveynlik iznini ve ebeveynlik yardımlarını artırmak; uygun yasalar, teşvikler ve/veya teşvik etmek dahil, gerekli önlemlerle kadın ve erkeklerin aile sorumluluklarını eşit paylaşımlarını yaygınlaştırmak ve aynı zamanda çalışan anneler için emzirme odalarını düzenlemek;
- (d) Evdeki işlerde, özellikle yaşlıların ve çocukların bakımıyla ilgili işlerde aile sorumluluklarının paylaşılması kavramını yerleştirmek için, cinsiyete dayalı işbölümünü pekiştiren tutumları değiştirmeye yönelik eğitim politikaları geliştirmek;
- (e) Ev işlerinin yanı sıra mesleki çalışmaları da kolaylaştıracak, kendini geçindirmeyi teşvik edecek, gelir getirecek, üretimle ilgili süreçlerde cinsiyete göre tanımlanmış rolleri değiştirecek ve kadınların düşük ücretli işlerden çıkmalarını mümkün kılacak teknolojilerin geliştirilmesini ve bunlara ulaşabilirliği güçlendirmek;
- (f) Cinsler arası eşitliğin ve esnekliğin, insanların zamanlarını eğitim ve öğrenim, ücretli istihdam, aile sorumlulukları, gönüllü faaliyetler ve diğer yararlı toplumsal çalışma biçimleri, dinlenme

ve eğlence arasında bölüştürmelerini ve bunlardan yararlanmalarını sağlayacak bir biçimde, yerleştirmenin yapılması için, ulusal önceliklere ve politikalara uygun olarak, sosyal güvenlik yasaları ve vergilendirme sistemleri dahil çeşitli politika ve programları gözden geçirmek.

180. Hükümetler, özel sektör ve hükümet dışı kuruluşlar, sendikalar ve uygun olduğunda Birleşmiş Milletler tarafından :

- (a) Kadın ve erkeklerin işlerinden geçici olarak ayrılmalarına, istihdam ve emeklilik haklarının transfer edilmesine, işlerinde ve mesleklerinde gelişme ve ilerleme beklentilerinden fedakarlık etmelerini istemeden çalışma saatlerinin değiştirilmesine yönelik düzenlemelere imkan veren uygun önlemleri, ilgili hükümet organlarını, işçi ve işveren derneklerini de kapsayacak biçimde almak;
- (b) Cinsiyet eşitliği ve kadınla erkeğin aile içinde klişeleşmiş olmayan, cinsiyet rolleri konusunda bilinci artırmak için, yenilikçi medya kampanyaları, okulda ve toplumda uygulanacak eğitim programları hazırlamak ve geliştirmek; işyerinde çocuk bakımı merkezleri ve esnek çalışma düzenlemeleri gibi destek hizmetler ve kolaylıklar sağlamak;
- (c) Bütün işyerlerinde cinsel ve diğer türden tacizleri engelleyecek yasaları yürürlüğe koymak ve uygulamak.

G. Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadınlar

181. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, kadın veya erkek, herkesin, kendi ülkesinin Hükümetinde görev almaya hakkı olduğunu belirtir. Hem şeffaf ve sorumlu bir hükümetin ve idarenin başarılabilmesi, hem de hayatın her alanında sürdürülebilir kalkınmaya ulaşılabilmesi için, kadınların güçlendirilmesi ve özerkliği, bunların yanı sıra da kadının sosyal, ekonomik ve politik statüsünün geliştirilmesi şarttır. Kadınların tatmin edici bir yaşam sürmelerini engelleyen güç ilişkileri, en kişiselden kamuya en açık olan noktalara kadar toplumun pek çok düzeyinde görülmektedir. Kadın ve erkeklerin karar alma süreçlerine eşit katılımlarını sağlama hedefine ulaşmak, demokrasiyi güçlendirmek ve düzgün çalışmasını yaygınlaştırmak için gerekli olduğu kadar, toplumun yapısını daha doğru yansıtan bir denge de sağlayacaktır. Eşitlik, politik karar verme süreçlerinde bir destek görevi görür ki bu olmadan, eşitlik boyutunun hükümetin politika oluşturma süreçleriyle gerçekten bütünleşmesi mümkün değildir. Bu açıdan kadınların politik yaşama eşit katılımı, kadınların ilerlemesine ilişkin genel süreçte odak rolü oynamaktadır. Kadınların karar alma süreçlerine eşit katılımı sadece basit bir adalet veya demokrasi talebi olmakla kalmayıp, aynı zamanda kadınların çıkarlarının göz önüne alınması için gerekli bir koşul olarak da görülebilir. Kadınların faal katılımı ve karar almanın bütün düzeylerine kadın bakış açısının yerleştirilmesi gerçekleşmedikçe, eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşamayacaktır.

182. Pek çok ülkede yaşanan, demokratikleşmeye yönelik yaygın hareketlere rağmen kadınlar, başta bakanlıklar ve diğer yönetim organları olmak üzere hükümetin pek çok düzeyinde yeterince temsil edilmemektedirler ve yasama organlarında politik güç elde etme veya Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından belirlenen, 1995 yılına kadar, karar alma düzeylerindeki mevkilerin % 30'unda kadınların bulunması hedefini başarmada çok az ilerleme kaydetmişlerdir. Küresel olarak şu anda yasama organları üyelerinin sadece % 10'u kadındır. Bakanlığa ilişkin görevlerdeki kadınların oranı ise çok daha azdır. Gerçekten de, köklü politik, ekonomik ve sosyal değişimlerden geçmekte olan ülkelerin de dahil olduğu bazı ülkelerde, yasama organlarında temsil edilen kadınların sayısı önemli ölçüde azalmıştır. Kadınlar, neredeyse bütün ülkelerde seçmen kitlesinin en az yarısını oluşturmalarına ve Birleşmiş

Milletlere üye Devletlerin neredeyse hepsinde oy kullanma ve seçme-seçilme hakkına sahip olmalarına rağmen, devlet görevlerine aday olma açısından yeterince faal değildirler. Pek çok siyasi partinin ve hükümet biriminin geleneksel çalışma biçimleri, kadınların toplumsal hayata katılmalarına engel olmaya devam etmektedir. Ayrımcı tutumlar ve uygulamalar, aile ve çocuk bakımına ilişkin sorumluluklar ve devlet görevinde çalışmanın ve o görevi elde tutmanın yüksek bedeli, kadınları siyasi görev alma isteğinden uzaklaştırabilir. Politikadaki, Hükümetlerin karar alma konularındaki ve yasama organlarındaki kadınlar, politik önceliklerin yeniden belirlenmesine, kadınların cinsiyetlerine özgü ilgi, değer ve deneyimlerini yansıtan ve ele alan yeni maddelerin politik gündeme alınmasına ve gündeme hakim siyasi meselelere yeni bakış açıları getirilmesine katkıda bulunurlar.

183. Kadınlar toplumda, kayıt dışı örgütlerde ve devlet görevlerinde önemli liderlikler üstlenmişlerdir. Bununla birlikte sosyalleşme ve medyanın sunduğu klişeler dahil, kadınlara erkeklerle ilişkili olumsuz klişeler, politik karar alma konularının erkeklerin alanı olarak kalmasına yönelik eğilimleri pekiştirmektedir. Benzer şekilde kadınların sanat, kültür, spor, medya, eğitim, din ve hukuk alanlarının karar alma konularında da yeterince temsil edilmemeleri, onların pek çok kurum ve kuruluş üzerinde önemli bir etkiye sahip olmalarını engellemiştir.

184. Siyasi partilerin, işveren örgütlerinin ve sendikaların karar verme organları gibi, yetkiye uzanan geleneksel yollara ulaşabilirlikleri kısıtlı olduğundan kadınlar, başta hükümet dışı kuruluşlar olmak üzere, yetkiye alternatif yapılanmalardan ulaşma yolunu seçmişlerdir. Kadınlar, hükümet dışı kuruluşlar ve taban örgütleri yoluyla çıkarlarını ve düşüncelerini dile getirme imkanı bulmuşlar ve kadınlara ilişkin konuları ulusal, bölgesel ve uluslararası gündemlere getirmişlerdir.

185. Toplumsal alanda eşitsizlik, çoğu kez ayrımcı tutumlar ve uygulamalardan, ve yukardaki paragraf 29'da belirtildiği gibi aile içerisinde kadınlara erkeğin eşit olmayan güç ilişkilerinden kaynaklanır. Eşit olmayan güç ilişkileri yüzünden aileye ilişkin işlerin ve sorumlulukların eşit bölüşülmemesi de kadınların daha geniş toplumsal forumların karar verme süreçlerine katılabilmeleri için gereken yetenekleri geliştirme ve zaman bulma potansiyellerini sınırlandırmaktadır. Bu sorumlulukların kadınlara erkek arasında daha eşit paylaşılması, kadınlar ve kız çocukları için daha iyi koşullara sahip bir yaşam sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda kadınların toplumsal politika, uygulama ve harcamaları, kendi çıkarları doğrultusunda ve onları ele alacak şekilde biçimlendirme ve düzenleme imkanlarını artıracaktır. Yerel toplum düzeyinde baskın bir erkek iktidarını yansıtan resmi olmayan ağlar ve karar alma biçimleri, kadınların politik, ekonomik ve sosyal yaşama eşit olarak katılma yeteneklerini sınırlandırmaktadır.

186. Yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde ekonomik ve politik kararlar alanların arasında, kadınların çok düşük bir oranda olması, olumlu önlemlerle ele alınması gereken yapısal ve tutumsal engelleri yansıtmaktadır. Hükümetler, ülkelerarası ve ulusal şirketler, kitle iletişim araçları, bankalar, akademik ve bilimsel kurumlar ve Birleşmiş Milletler sistemindekilerin dahil olduğu bölgesel ve uluslararası örgütler, üst düzey yöneticiler, politika oluşturanlar, diplomatlar ve arabulucular olarak kadınların yeteneklerinden tam olarak yararlanmamaktadırlar.

187. Yetkinin ve karar almanın bütün düzeylerde adil dağılımı, Hükümetlerin ve diğer aktörlerin istatistiklere dayalı cinsiyet analizi yapmasına, cinsiyete dayalı bir bakış açısını politika geliştirmeye ana görüş olarak yerleştirmesine ve programları uygulamasına bağlıdır. Karar almada eşitlik, kadının güçlendirilmesi için temel koşuldur. Bazı ülkelerde olumlu ayrımcılık, kadınların yerel ve ulusal hükümetlerde % 33.3 veya daha fazla temsil edilmelerini sağlamıştır.

188. Ulusal, bölgesel ve uluslararası istatistik kurumlarının, ekonomik ve sosyal alanlarda kadınlarla erkeklere eşit davranılmasına ilişkin konuları nasıl sunacaklarına dair hâlâ yeterli bilgileri bulunmamaktadır. Özellikle mevcut veri tabanları ve metodolojiler, karar verme gibi önemli bir alanda yeterince kullanılmamaktadır.

189. Hükümetler ve diğer aktörler, yetki ve karar almanın bütün düzeylerini paylaşma konusunda kadın erkek arasında varolan eşitsizliği ele alırken, bütün politika ve programlara cinsiyete dayalı bakış açısını ana görüş olarak yerleştirmek amacıyla faal ve görünür bir politika izlemelidirler. Böylece kararlar alınmadan önce, bu kararların kadınları ve erkekleri nasıl etkileyeceğine ilişkin bir inceleme yapabilmeye imkanı doğacaktır.

Stratejik hedef G.1. Kadınların yetkili ve güçlü mevkilere ve karar alma süreçlerine eşit ulaşmalarını ve tam katılmalarını sağlayacak önlemler almak.

Yapılacak eylemler

190. Hükümetler tarafından :

- (a) Hükümet organları ve komitelerinde, kamu yönetim birimlerinde ve yasama organlarında cinsler arası dengeyi oluşturmada kararlılık göstermek; kadın ve erkeklerin eşit temsil edilmelerini sağlamak gayesiyle belirli hedefler saptamak ve kadınların sayısını önemli ölçüde artıracak önlemleri uygulamak, gerekirse bütün hükümet ve kamu yönetim pozisyonlarında olumlu ayrımcılık uygulamak;
- (b) Uygun olan yerlerde, siyasi partileri, seçim ve atama yoluyla belirlenen kamu görevlerinde kadınları erkeklerle aynı oranda ve aynı düzeyde değerlendirmeye teşvik etmenin dahil olduğu önlemler almak;
- (c) Kadın ve erkeklerin siyasi faaliyetlere eşit olarak katılma hakkını ve siyasi partiler ile sendikalara üyeliğin dahil olduğu dernek kurma özgürlüğünü korumak ve yaygınlaştırmak;
- (d) Seçim sistemlerinin, kadınların seçilmiş organlardaki politik temsiline ilişkin farklı etkilerini gözden geçirmek ve uygun olan yerlerde, bu sistemlerin uyarlanmasını veya değiştirilmesini düşünmek;
- (e) Kamu ve özel sektördeki çeşitli karar alma konularının her düzeydeki kadın ve erkeklere ilişkin niceliksel ve niteliksel verileri düzenli olarak toplamak, incelemek ve yaymak yoluyla kadınların temsil edilmesi konusundaki ilerlemeyi izlemek ve değerlendirmek ve Hükümetlerin çeşitli düzeylerde istihdam ettiği kadın ve erkeklerin sayısına ilişkin verileri yıllık olarak toplayıp yaymak; bu alandaki ilerlemeyi izlemek amacıyla kadın ve erkeklerin hükümete ilişkin yapılanmadaki kamu görevlerinin ve yükselme mekanizmalarının hepsine eşit ulaşabilirliğini güvence altına almak;
- (f) Kadınların karar alma mekanizmalarına katılımı, bu mekanizmalar üzerindeki etkisi ve karar alma ortamlarına ilişkin çalışmalar yürüten hükümet dışı kuruluşları ve araştırma kurumlarını desteklemek;
- (g) Yerli halktan kadınların karar alma mekanizmalarına bütün düzeylerde daha çok katılmalarını teşvik etmek ;

- (h) Uygun olan yerlerde, hükümetin mali kaynak verdiği örgütlerin ayrımcı olmayan politikalar ve uygulamalar benimsemesini, böylece örgütlerin bünyelerindeki kadınların sayısını artırmalarını ve pozisyonlarını yükseltmelerini sağlamak ve teşvik etmek ;
- (i) Kadınla erkeğin işleri ve ebeveynliğe ilişkin sorumlulukları paylaşmalarının, kadının toplumsal yaşama katılımını artıracak kabul etmek ve bunu başarmak için, aile yaşamıyla çalışma yaşamını uzlaştıracak önlemler dahil, uygun önlemler almak;
- (j) Birleşmiş Milletler organları, uzman örgütler ve Birleşmiş Milletler sisteminin diğer özerk örgütlerinde, özellikle yüksek düzeydeki görevlere seçilme veya atanma için aday gösterilen ulusal aday listelerinde cinsler arası dengeyi hedeflemek.

191. Siyasi partiler tarafından :

- (a) Kadınların katılımı konusunda doğrudan veya dolaylı olarak ayrımcılık yapan bütün engelleri kaldırmak için partinin yapısını incelemeyi düşünmek;
- (b) Kadınların bütün dahili politika oluşturma yapılarına ve atama ile seçime bağlı aday gösterme süreçlerine tam katılımını sağlamak için teşvikler geliştirmeyi düşünmek;
- (c) Kadınların siyasi partilerin liderliğine erkeklerle eşit koşullarda katılmalarını sağlayacak önlemler olarak, cinsiyete ilişkin konuları politik gündeme dahil etmeyi düşünmek.

192. Hükümetler, ulusal organlar, özel sektör, siyasi partiler, sendikalar, işveren örgütleri, araştırma kurumları ve akademik kurumlar, altbölgesel ve bölgesel organlar ve hükümet dışı kuruluşlar ve uluslararası örgütler tarafından :

- (a) Stratejik karar alma pozisyonlarındaki kadın liderler, yöneticiler ve idarecilerden, birbirleriyle etkileşimde bulunabilecekleri bir grup oluşturmak için olumlu eylemler yapmak;
- (b) Uygun olduğunda, kadınların, üst düzey karar alma süreçlerine ulaşabilirliğini izleyecek mekanizmalar kurmak veya güçlendirmek;
- (c) Danışma ve karar alma organlarında işe alma ve atama, üst pozisyonlarda işe yerleştirme kriterlerini gözden geçirmek ve bu kriterlerin kadınlara yönelik ayrımcılığa karşı ve konuya uygun olmasını sağlamak;
- (d) Hükümet dışı kuruluşların, sendikaların ve özel sektörün, karar alma organlarına ve bütün alanlarla bütün düzeylerdeki müzakerelere eşit katılım dahil mevkileri açısından kadın-erkek eşitliğini sağlama çabalarını teşvik etmek;
- (e) Kadınla erkeğin toplumdaki ve yukardaki paragraf 29'da belirtildiği gibi ailedeki yeni rollerine ilişkin toplumsal tartışmaları yaygınlaştırmak için iletişim stratejileri geliştirmek;
- (f) İşe alma ve kariyer geliştirme programlarını, başta genç kadınlar olmak üzere bütün kadınların, iş yerinde eğitimin dahil olduğu idari, girişimci, teknik eğitime ve liderlik eğitimine eşit ulaşmalarını sağlayacak şekilde yeniden düzenlemek;

- (g) Her yaştan kadınlar için, kariyer planlamayı, izlemeyi, yol göstermeyi, taktik vermeyi, eğitimi ve meslek-içi eğitimi kapsayan kariyer geliştirme programları geliştirmek;
- (h) Hükümet dışı kadın kuruluşlarının Birleşmiş Milletler konferanslarına ve konferansların hazırlık aşamalarına katılmasını teşvik etmek ve desteklemek;
- (i) Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası forumların delegasyonlarının düzenlenmesinde cinsler arası dengeyi gözetmek ve desteklemek.

193. Birleşmiş Milletler tarafından :

- (a) Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'nın 101. Madde 3. paragrafına uygun olarak, coğrafi dağılımı mümkün olduğunca göz önünde tutarak personel almanın önemini kabul ederek 2000 yılına kadar özellikle profesyonel düzeyde ve üstünde olmak kaydıyla cinsiyet eşitliğini her düzeyde sağlamak için yeni istihdam politikaları ve önlemleri benimsemek ve mevcut istihdam politikalarını uygulamak;
- (b) Birleşmiş Milletlerde, uzman örgütlerde ve Birleşmiş Milletler sisteminin diğer örgütleriyle organlarındaki üst düzey görevlere, kadın adayların aday gösterilmesini sağlayacak mekanizmalar kurmak;
- (c) Karar alma mevkilerindeki kadın ve erkeklere ilişkin niceliksel ve niteliksel veri toplamaya ve yaymaya devam etmek, farklı cinslerin karar alma mevkilerindeki farklı etkilerini incelemek ve Genel Sekreterin, 2000 yılına kadar idari ve karar alan mevkilerin % 50 sinde kadınların bulunması hedefinin başarılmasına ilişkin ilerlemeyi izlemek.

194. Kadın örgütleri, hükümet dışı kuruluşlar, sendikalar, toplumsal ortaklar, üreticiler, endüstriyel ve mesleki örgütler tarafından :

- (a) Bilgilendirme, eğitim ve duyarlılık kazandırma yoluyla kadınlar arasında dayanışma oluşturmak ve güçlendirmek;
- (b) Kadınların politik, ekonomik ve sosyal kararları, süreçleri ve sistemleri etkilemelerini mümkün kılmayı her düzeyde savunmak ve seçilmiş temsilcilerin cinsler arası meselelere ilişkin taahhütlerini yerine getirmelerine yönelik çalışmalar yapmak;
- (c) Veri koruma kurallarına uyararak, kadınlara ilişkin veri tabanları oluşturmak ve bunların, kadınların üst düzey karar alma ve danışmanlık mevkilerine atanmalarında kullanılması için ve Hükümetlere, bölgesel ve uluslararası örgütlere ve özel kuruluşlara, siyasi partilere ve diğer ilgili organlara dağıtılması için gereken nitelikte olmasını sağlamak.

Stratejik hedef G.2. Kadınların karar alma ve liderlik pozisyonlarına katılma kapasitelerini artırmak.

Yapılacak eylemler

195. Hükümetler, ulusal organlar, özel sektör, siyasi partiler, sendikalar, işveren örgütleri, altbölgesel ve bölgesel organlar, hükümet dışı kuruluşlar, uluslararası örgütler ve eğitim kurumları tarafından :

- (a) Özgüvenlerini geliştirmek ve karar alma mevkilerini almaları için onları teşvik etmek amacıyla kadınlara, özellikle de belirgin ihtiyaçları olan özürli kadınlara ve ırksal veya etnik azınlıklara mensup kadınlara yardımcı olacak liderlik ve özgüven eğitimi vermek;
- (b) Karar alma mevkileri için şeffaf kriterler uygulamak ve seçici organların cinsiyetler arası dengeyi gözetmesini sağlamak;
- (c) Deneyimi olmayan kadınlar için rehberlik hizmeti oluşturmak ve özellikle liderlik ve karar alma, toplum önünde konuşma ve düşüncelerini savunabilme ve siyasi kampanyaların işleyişiyle ilgili eğitim sunmak;
- (d) Ayrımcı olmayan çalışma koşullarını yerleştirmek ve iş idaresindeki farklılara saygı duymayı yerleştirmek için, kadınlara ve erkeklere cinsiyete duyarlı eğitim vermek;
- (e) Kadınları seçim sürecine, politik faaliyetlere ve liderliğe ilişkin diğer alanlara girmeye teşvik edecek mekanizmalar ve eğitim programları geliştirmek.

H.Kadınların İlerlemesinde Kurumsal Mekanizmalar

196. Üye Devletlerin hemen hepsinde, kadınların ilerlemesini yaygınlaştıracak politikaların düzenlenmesini, uygulanmasını, yürürlüğe konmasını, izlenmesini, değerlendirilmesini, savunulmasını ve desteğin harekete geçirilmesini sağlayacak ulusal mekanizmalar kurulmuştur. Ulusal mekanizmaların biçimleri değişiktir ve etkileri birbirleriyle eşit değildir, bazı durumlarda başarısızlığa uğramıştır. Ulusal hükümet birimlerinde çoğu kez marjinalleştirilen bu mekanizmalar, açık olmayan görev tanımları, yeterli personel, eğitim, veri ve kaynak yokluğu ve ulusal politik liderlerin yeterli desteği vermeyişi yüzünden sıklıkla engellenmektedir.

197. Ortak politik, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma görüşünün ve kalkınma ile insan hakları konusundaki girişimlerin ayrılmaz bir parçası olarak kadınların ilerlemesini yaygınlaştıracak bölgesel ve uluslararası düzeylerdeki mekanizmalar ve kurumlar, yüksek düzeylerdeki kararlılık eksikliğinden kaynaklanan benzer sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

198. Politika ve programları planlarken cinsiyete ilişkin unsurları göz önüne alma gereği, bir dizi uluslararası konferansta özellikle belirtilmiştir. Bununla birlikte pek çok durumda bunun için çaba gösterilmemiştir.

199. Kadının Statüsü Komisyonu ve Kadınlara Karşı Ayrımcı Ortadan Kaldırılması Komitesi gibi uluslararası mekanizmalarla birlikte, kadının ilerlemesiyle ilgilenen bölgesel organlar da güçlendirilmiştir. Buna rağmen, elverişli kaynakların sınırlı sayıda olması, bu mekanizmaların görevlerini tam olarak yapmalarını engellemeye devam etmektedir.

200. Pek çok örgüt, politika ve programlarda cinsiyete dayalı analizler yapmaya ve politikaların kadınlarla erkekler üzerindeki farklı etkilerini ele almaya yarayan metodolojiler geliştirmiştir ve bunlar kullanılmaya hazırdır. Ama çoğu kez kullanılmamakta ya da sürekli olarak kullanılmamaktadırlar.

201. Kadınların ilerlemesi için bir ulusal mekanizma da, hükümetin içindeki politika koordinasyon merkezi birimidir. Bu birimin ana görevi, cinsiyet eşitliğine dayalı bir bakış açısını bütün politik alanlarda hakim kılmayı hükümet çapında desteklemektir. Bu tip ulusal mekanizmaların etkili çalışması için gereken koşullar, aşağıdakileri de kapsamalıdır :

- (a) Kabine üyesi bir bakanın sorumluluğu altında, Hükümette mümkün olan en yüksek düzeyde faaliyet göstermek;
- (b) Hükümet dışı kuruluşlar ve tabandan yukarı doğru toplumsal örgütleri dahil etme amacıyla tek merkezden yönetilmeyen planlama, uygulama ve izlemeyi uygun şekilde kolaylaştıran kurumsal mekanizmalar veya süreçler;
- (c) Bütçe ve profesyonel kapasite açısından yeterli kaynaklar;
- (d) Bütün hükümet politikalarının geliştirilmesini etkileme imkanı.

202. Hükümetler ve diğer aktörler, kadınların ilerlemesini yaygınlaştırma mekanizmalarını ele alırken bütün politika ve programlara cinsiyete dayalı bakış açısını ana görüş olarak yerleştirmek amacıyla faal ve görünür bir politika izlemelidirler. Böylece kararlar alınmadan önce, bu kararların kadınları ve erkekleri nasıl etkileyeceğine ilişkin bir inceleme yapabilme imkanı doğacaktır.

Stratejik hedef H.1. Ulusal mekanizmalar kurmak ve hükümet organları oluşturmak veya güçlendirmek.

Yapılacak eylemler

203. Hükümetler tarafından :

- (a) Kadınların ilerlemesi için sorumluluğun, hükümetin mümkün olan en yüksek düzeyine verilmesini sağlamak; (çoğu durumda bu Kabine üyesi bir bakan düzeyinde olabilir ;)
- (b) Güçlü bir politik kararlılığa dayanarak, olmayan yerlerde ulusal bir mekanizma oluşturmak ve kadınların ilerlemesi için hükümetin mümkün olan en yüksek düzeyinde varolan mekanizmaları, uygun şekilde güçlendirmek; mekanizmaların görev alanlarını ve yetkilerini açık olarak tanımlamak; politikaları etkileme, yasaları düzenleme ve gözden geçirme için bilgi, beceri, yeterlilik ve yeterli kaynaklar gibi önemli unsurları sağlamak; bu mekanizmaların, diğer incelemelerin yanı sıra politika analizleri yapmasını, uygulamaları izlemesini, savunmayı, iletişimi ve koordinasyonu üstlenmesini sağlamak;
- (c) Verileri cinsiyete dayalı bakış açısıyla düzenleme ve inceleme konusunda personel eğitimi vermek;
- (d) Mekanizmaların, politik konular hakkında başlangıçlarından itibaren hükümet çapında bilgi toplamasını, bunları politika geliştirmede sürekli olarak kullanmasını ve Hükümet içindeki işleyişi gözden geçirmesini mümkün kılacak süreçler oluşturmak;

- (e) Eylem Platformu'nun uygulanmasını göz önüne alarak, cinsiyete ilişkin konuları hakim kılmak için, uygun olduğunda, bu alandaki çalışmalarda kaydedilen ilerlemeyi yasama organlarına düzenli olarak bildirmek;
- (f) Kamu, özel ve gönüllü sektörlerdeki çok çeşitli ve farklı kurumsal aktörlerin, kadın-erkek eşitliğini sağlama çalışmalarına faal olarak katılmalarını teşvik etmek ve yaygınlaştırmak.

Stratejik hedef H.2. Cinsiyete dayalı bakış açısını yasalar, kamu politikaları, programları ve projeleriyle bütünleştirmek.

Yapılacak eylemler

204. Hükümetler tarafından :

- (a) Politika kararları alınmadan önce, bunların sırasıyla kadınlar ve erkekler üzerindeki etkisine ilişkin bir inceleme yapılmasını sağlamaya çalışmak;
- (b) Kadınların kalkınmadan doğrudan yararlanmalarını sağlamak ve hem ücretli hem de ücretsiz işlerle kalkınmaya katkıda bulunmalarının ekonomik politika ve planlamada göz önüne alınmasını garantilemek amacıyla istihdam ve gelir politikalarının etkisini değerlendirerek, ulusal politika, program ve projeleri ve bunların uygulanışını düzenli olarak gözden geçirmek;
- (c) Kadının haklarını kullanmasına yönelik engelleri ortadan kaldırmak amacıyla kadın-erkek eşitliğini sağlamayı hedefleyen ulusal stratejileri yaygınlaştırmak ve kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak;
- (d) Cinsiyete dayalı bakış açısını bütün yasa ve politikalara yerleştirmek için, uygun olduğunda yasama organları üyeleriyle birlikte çalışmak;
- (e) Bütün bakanlıklara, politika ve programları cinsiyete dayalı bakış açısıyla ve Eylem Platformu'nun ışığında gözden geçirmeleri için görev vermek; bu görevin uygulanması sorumluluğunu mümkün olan en yüksek düzeye vermek; bu görevi gerçekleştirmek, gelişmeleri izlemek ve ilgili mekanizmalarla bağlantı kurmak için bakanlıklararası bir koordinasyon birimi oluşturmak ve/veya güçlendirmek.

205. Ulusal mekanizmalar tarafından :

- (a) Kadın-erkek eşitliğine ilişkin hükümet politikalarının düzenlenmesini ve uygulanmasını kolaylaştırmak, uygun stratejiler ve metodolojiler geliştirmek ve cinsiyete dayalı bakış açısını bütün politika oluşturma süreçlerinde hakim kılmak için merkezi hükümet içinde koordinasyon ve işbirliğini yaygınlaştırmak;
- (b) Hükümetin ilgili birimleriyle, kadın çalışmaları ve araştırmaları merkezleriyle akademik ve eğitim kurumlarıyla, özel sektör, medya, hükümet dışı kuruluşlarla, özellikle de kadın örgütleriyle ve sivil toplumun diğer bütün aktörleriyle işbirliğine dayalı ilişkiler kurmak ve sağlamlaştırmak;

- (c) Diğer konuların yanı sıra aileye, istihdam koşullarına, sosyal güvenliğe, gelir vergisine, eğitimde eşit fırsatlara, kadınların ilerlemesini yaygınlaştıracak olumlu önlemlere ve eşitlikten yana bir kültürün ve tutumların yerleşmesine ilişkin yasal reformlara odaklanmış faaliyetlerde bulunmak ve yasal politikada ve reformların programlanmasında cinsiyete dayalı bakış açısını yaygınlaştırmak;
- (d) Kadınların, herkes için yaşam standardının gelişmesiyle sonuçlanacak olan kalkınma sürecine hem faal gerçekleştirci hem de yararlanıcı olarak artan katılımlarını yaygınlaştırmak;
- (e) Kadınların ilerlemesine yönelik çalışmalar yapan ulusal, bölgesel ve uluslararası organlarla doğrudan bağlantı kurmak;
- (f) Cinsiyete dayalı bakış açısını program ve politikalarıyla bütünleştirmeleri için hükümet birimlerine eğitim ve danışmanlık niteliğinde yardımda bulunmak.

Stratejik hedef H.3. Planlama ve değerlendirme için cinsiyete göre toplanmış veri ve bilgi oluşturmak ve yaymak.

Yapılacak eylemler

206. Ulusal, bölgesel ve uluslararası istatistik kurumları ve ilgili hükümet ve Birleşmiş Milletler organları tarafından, araştırma ve dokümantasyon örgütleriyle her birinin kendi sorumluluk alanında işbirliği yaparak:

- (a) Bireylere ilişkin istatistiklerin cinsiyete ve yaşa göre toplanmasını, sıralanmasını, incelenmesini ve sunulmasını ve toplumda kadınlara erkeğe ilişkin sorunların, konuların ve sorunların yansıtılmasını güvence altına almak;
- (b) Politika ve program planlamasında ve uygulamasında kullanılmak üzere, bağlı değişkenlerin sayısı dahil, yaşa, cinsiyete, sosyo ekonomik duruma ve diğer ilgili göstergelere göre biraraya getirilmiş verileri düzenli olarak toplamak, sıralamak, incelemek ve sunmak;
- (c) Kadın çalışmaları merkezlerinin ve araştırma örgütlerinin, cinsiyet analizini güçlendirecek uygun göstergelerin ve araştırma metodolojilerinin geliştirilmesine ve denenmesine, ayrıca Eylem Platformu'nun amaçlarına ilişkin uygulamaların izlenmesi ve değerlendirilmesine katılmalarını sağlamak;
- (d) Cinsiyete dayalı istatistik programlarını güçlendirecek, istatistik çalışmasının bütün alanları arasında koordinasyon, izleme ve bağlantılar sağlayacak ve çeşitli konu alanlarına ilişkin istatistikleri birbiriyle bütünleştiren çıktılar hazırlayacak personel seçmek ve atamak;
- (e) Kayıt dışı sektörlerdeki katılımları dahil, kadın ve erkeklerin ekonomiye katkılarının tamamına ilişkin veri toplamayı güçlendirmek;
- (f) Her türlü iş ve istihdam hakkında daha kapsamlı bilgi edinmek için şunları yapmak :

- (i) Birleşmiş Milletler Ulusal Gelirlerin Hesaplanması Sistemine dahil edilmiş bulunan, başta geçinmeye dayalı tarım olmak üzere tarım ve pazara çıkmayan diğer üretim türleri gibi ücretsiz işlere ilişkin veri toplamayı geliştirmek;
  - (ii) Kadınların iş gücü piyasasında istihdam edilememesini ve istediği şekilde iş bulamamasını veya yeter derecede çalıştırılmamasını gerektiği gibi değerlendiremeyen mevcut ölçekleri geliştirmek;
  - (iii) Kadınların ekonomiye katkısının kabul edilmesini sağlamak ve ücretli işlerle ücretsiz işlerin kadınla erkek arasında eşit olmayan biçimde dağılımını görünür kılmak amacıyla, ulusal hesaplamaların dışında olan ama geleneksel milli gelir hesaplamalarıyla uyum içinde ancak onlardan ayrı yapılan uydu veya diğer resmi hesaplamalarda yansıtılması muhtemel olan, yaşlıların ve çocukların bakımı, yemek hazırlamak gibi ücretsiz işlerin değerini sayısal olarak hesaplamak için, uygun forumlarda yöntemler geliştirmek;
- (g) Zaman kullanımı istatistiklerine ilişkin faaliyetler için, ücretli işlerle ücretsiz işler konusunda kadınlarla erkekler arasındaki farklılıklara duyarlı, uluslararası bir sınıflama geliştirmek ve cinsiyete dayalı veriler toplamak. Ulusal düzeyde, ulusal sınırlamalara bağlı olarak:
- (i) Ücretsiz işleri sayısal olarak ölçmek için düzenli olarak veya periyodik zaman kullanımlı araştırmalar yapmak ve eş zamanlı olarak ücretli veya ücretsiz faaliyetleri kaydetmek;
  - (ii) Ulusal hesaplamaların dışında olan ücretsiz işleri sayısal olarak ölçmek ve bunların değerini hesaplamak ve geleneksel milli gelir hesaplamalarıyla uyumlu ama onlardan ayrı olan uydu veya diğer resmi hesaplamalarda doğru olarak yansıtmak için yöntemler geliştirmeye çalışmak;
- (h) Kaynaklara ulaşılabilirlikleri dahil, kadınlarla erkeklerin yoksulluğunu ölçmeye ilişkin veri toplama yöntemleri ve kavramları geliştirmek;
- (i) Önemli istatistik sistemleri geliştirmek ve cinsiyet analizini yayınlarla ve araştırmalarla bütünleştirmek; hastalıklara ilişkin verileri güçlendirmek amacıyla, araştırmaların düzenlenmesinde, veri toplamada ve analizde cinsler arası farklılıklara öncelik vermek; kapsamlı cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine, doğum bakımı ve aile planlamasına ulaşılabilirlik dahil, sağlık hizmetlerine ulaşılabilirliğe ilişkin veri toplamayı, ergenlik çağındaki annelere ve yaşlıların bakımına özel öncelik vererek, geliştirmek;
- (j) Ev içi şiddet, cinsel saldırı, tecavüz, ensest, cinsel taciz, kadın ve kız çocuklarının alınıp satılması ve kamu çalışanlarınca uygulanan şiddet gibi kadına yönelik her türden şiddetin kurbanlarına ve uygulayıcılarına ilişkin cinsiyete göre toplanmış ve yaşa göre sınıflanmış ayrıntılı veri geliştirmek;
- (k) Kaynaklara ulaşılabilirlikleri dahil, özürlü kadın ve erkeklerin katılımı konusunda veri toplamaya ilişkin yöntemler ve kavramlar geliştirmek.

- (a) Cinsiyet hakkındaki konularda, kadınlar ve erkeklere ilişkin güncel verileri, teknik bilgisi olmayan çok çeşitli kullanıcılara uygun bir biçimde sunan ve yorumlayan bir istatistik yayının düzenli olarak çıkarılmasını sağlamak;
- (b) Her ülkedeki istatistikçilerin ve kullanıcıların resmi istatistik sisteminin ve onun cinsiyete ilişkin konuları ele alış biçiminin yeterliliğini düzenli olarak gözden geçirmelerini ve gereken yerlerde, ihtiyaç duyulan gelişmeler için bir plan hazırlamalarını sağlamak;
- (c) Araştırma örgütleri, sendikalar, işverenler, özel sektör ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından yürütülen, hem kamu hem de özel sektördeki üst düzey karar alma pozisyonlarındaki kadın ve erkeklerin sayısının da dahil olduğu, niceliksel ve niteliksel çalışmaların geliştirilmesini teşvik etmek;
- (d) Program ve projelerin uygulanmasında ve politikaların düzenlenmesinde cinsiyete duyarlı verileri daha çok kullanmak.

208. Birleşmiş Milletler tarafından :

- (a) Birleşmiş Milletlerin ilgili organları tarafından kullanılmak üzere, kadına yönelik şiddet dahil kadının insan haklarıyla ilgili olabilecek verilerin toplanması, karşılaştırılması ve analizi için daha iyi yollar bulmaya yönelik yöntemler geliştirilmesini yaygınlaştırmak;
- (b) Kadının ekonomik, sosyal, kültürel ve politik kalkınmadaki yerine ilişkin verileri geliştirecek istatistiki yöntemleri daha da geliştirmek;
- (c) Beş yıllık düzenli aralıklarla Dünya Kadınları adlı yayının (The World's Women) yeni sayısını hazırlamak ve dağıtımını çok geniş tutmak;
- (d) Cinsiyete ilişkin politika ve programların geliştirilmesinde, isteğe bağlı olarak, ülkelere yardım etmek;
- (e) Birleşmiş Milletler Sekreteryası İstatistik Bölümünün ve Kadının İlerlemesi İçin Uluslararası Araştırma ve Eğitim Enstitüsünün ilgili konularda ulusal ve uluslararası düzeylerdeki gelişmelere ilişkin rapor, veri ve yayınlarının düzenli ve usulüne uygun olarak Kadının Statüsü Komisyonu'na yollanmasını sağlamak.

209. Çok taraflı kalkınma kuruluşları ve iki taraflı mali kaynak sağlayan kurum ve kuruluşlar tarafından :

Ülkelerin, ücretli ve ücretsiz işler dahil, kadın ve erkeklerin çalışmasını tam olarak ölçebilmeleri için kaynak ve teknik yardım sağlayarak, ücretsiz işler için uygun yerlerde uydu veya diğer resmi hesaplamaları kullanarak, ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelerle, gelişmekte olan ülkelerin ulusal kapasitesinin gelişmesini desteklemek.

I. Kadınların İnsan Hakları

210. İnsan hakları ve temel özgürlükler bütün insanların doğuştan kazandıkları haklardır; bunların korunması ve yerleştirilmesi Hükümetlerin öncelikli sorumluluğudur.

211. Dünya İnsan Hakları Konferansı, bütün Devletlerin Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasasına uygun olarak bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin herkes için kullanılmasını ve korunmasını ve bu hak ve özgürlüklere evrensel olarak saygı duyulmasını sağlamaya ilişkin taahhütlerini yerine getirme kesin kararlılığını teyid etmiştir. Bu hak ve özgürlüklerin evrensel niteliği tartışılmaz.

212. Bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin yerleştirilmesi ve korunması, uluslararası işbirliği amacına, Birleşmiş Milletler amaçlarına ve ilkelerine uygun öncelikli bir hedef olarak ele alınmalıdır. Bu amaç ve ilkeler çerçevesinde, bütün insan haklarının yerleştirilmesi ve korunması, uluslararası topluluğun yasal konusudur. Uluslararası topluluk insan haklarını evrensel olarak, adil ve eşitlikçi bir tutumla, aynı temele dayanarak ve aynı önemi vererek uygulamalıdır. Eylem Platformu, insan haklarına ilişkin konular ele alınırken evrenselliği, tarafsızlığı ve seçici olmamayı sağlamanın önemini teyid eder.

213. Eylem Platformu, kalkınma hakkı dahil, medeni, kültürel, ekonomik, politik ve sosyal bütün insan haklarının, İnsan Hakları Dünya Konferansı'nda kabul edilen Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı'nda belirtildiği gibi evrensel, bölünemez, birbirine bağlı ve birbiriyle ilgili olduğunu teyid eder. Konferans, kadınların ve kız çocukların haklarının, evrensel insan haklarının vazgeçilmez, bütünleşmiş ve bölünemez bir parçası olduğunu teyid etmiştir. Kadın ve kız çocuklarının bütün insan haklarını ve temel özgürlükleri tam ve eşit kullanmaları, Hükümetlerin ve Birleşmiş Milletlerin öncelikli konusu ve kadının ilerlemesi için temel koşuldur.

214. Kadın ve erkeğin eşit hakları, Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'nın giriş bölümünde açıkça belirtilmiştir. Bütün önemli uluslararası insan hakları belgeleri cinsiyeti, Devletlerin ayrımcılık yapmaması gereken bir alan olarak ele alırlar.

215. Hükümetler sadece bütün kadınların insan haklarını ihlal etmekten kaçınmakla kalmamalı, bu hakların yerleştirilmesi ve korunması için faal olarak çalışmalıdırlar. Birleşmiş Milletlere Üye Devletlerin dörtte üçünün Kadınlara Karşı Her Türden Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'ne imza koyması, kadının insan haklarının önemini kabul edildiğini gösteren bir gerçektir.

216. Dünya İnsan Hakları Konferansı, kadının hayatının bütün dönemlerini kapsayan insan haklarının, evrensel insan haklarının vazgeçilmez, bütünleşmiş ve bölünemez bir parçası olduğunu açıkça teyid etmiştir. Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı, kadının üremeye ilişkin haklarını ve kalkınma hakkını teyid etmiştir. Hem Çocuk Hakları Bildirgesi ^{31/} hem de Çocuk Hakları Sözleşmesi ^{11/} çocukların haklarını garanti eder ve cinsiyete dayalı ayrımcılık yapılmaması ilkesini benimser.

217. Hakların varlığıyla etkin kullanılması arasındaki derin uçurum, Hükümetlerin bu hakları yerleştirme ve koruma kararlılığının yeterli olmamasından ve Hükümetlerin kadınlarla erkekleri haklar konusunda eşit bilgilendirmedeki başarısızlığından kaynaklanır. Ulusal ve uluslararası düzeylerde uygun başvuru mekanizmalarının olmaması ve her iki düzeydeki yetersiz kaynaklar problemi şiddetlendirmektedir. Kadınlara Karşı Her Türden Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'yle garanti edilen hakların ulusal yasalarda yansıtılması için gereken adımlar pek çok ülkede atılmıştır. Bazı ülkelerde de kadınların kendi haklarını kullanma yeteneklerini güçlendirecek mekanizmalar kurulmuştur.

218. Kadınların insan haklarını korumak için, çekincelere başvurmadan mümkün olduğunca kaçınmak ve sözleşmenin hedef ve amacıyla uyumlu olmayan hiç bir çekincenin uluslararası antlaşma hukukuyla da uyumlu olmamasını güvence altına almak gerekmektedir. Kadınların insan hakları, uluslararası insan hakları belgelerinde

belirtildiği şekilde, tam olarak tanınmadıkça ve etkin olarak korunmadıkça, ulusal yasalarca yürürlüğe konup uyarlanıp uygulanmadıkça, ayrıca ailede, medeni yasalar ve ceza yasalarında, iş ve ticaret yasalarında, idari kurallar ve yönetmeliklerde ulusal olarak uygulanmadıkça, sadece sözde kalacaktır.

219. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ve diğer uluslararası insan hakları belgelerine henüz taraf olmamış ülkelerde veya sözleşmenin amaç ve hedefiyle uyumlu olmayan çekincelerin konulduğu yerlerde veya ulusal yasaların henüz uluslararası kural ve standartları uygulayacak şekilde düzenlenmediği yerlerde kadınların yasal eşitliği henüz güvence altına alınmamıştır. Bazı ulusal yasalarla uluslararası yasalar ve insan haklarına ilişkin uluslararası belgeler arasındaki aykırılıklar, kadınların eşit hakları tam olarak kullanmalarını engellemiştir. Aşırı karmaşık idari işlemler, yargılama süreci içindeki bilinç eksikliği ve bütün kadınların insan hakları ihlallerinin yeterince izlenmemesi, kadınların adalet sisteminde yeterince temsil edilmemesi, varolan haklara ilişkin yetersiz bilgisi, ısrarlı tutum ve uygulamalarla birleşerek, kadınların halihazırdaki eşitsizliğini sürekli hale getirmektedir. Kadınların insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam olarak kullanmalarını güvence altına alması amaçlanan aile hukuku, medeni hukuk, ceza hukuku, iş ve ticaret hukuku veya yasalarının, idari kurallar ve yönetmeliklerin yürürlüğe konmasındaki eksiklikler, mevcut eşitsizliği sürekli hale getiren bir diğer unsurdur.

220. Herkesin kültürel, ekonomik, politik ve sosyal kalkınmaya katılma, katkıda bulunma ve ondan yararlanma hakkı vardır. Kadınlar ve kız çocukları, çoğu durumda, ekonomik ve sosyal kaynakların tahsisinde ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar. Bu da onların ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının doğrudan ihlal edilmesi demektir.

221. Bütün kadınların ve kız çocuklarının insan hakları, Birleşmiş Milletlerin insan hakları eylemlerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Bütün kadın ve kız çocuklarının eşit statüsünü ve insan haklarını, Birleşmiş Milletler sistemindeki eylemlere hakim olan görüşle bütünleştirmek ve bu konuların ilgili organlarla mekanizmalar tarafından düzenli ve sistematik bir biçimde ele alınmasını sağlamak için yoğunlaştırılmış çabalara ihtiyaç vardır. Bu da, Kadının Statüsü Komisyonu, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri, özel ve tematik raportörler, bağımsız uzmanlar, çalışma grupları ve Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu dahil İnsan Hakları Komisyonu, Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu, Sosyal Kalkınma Komisyonu, Suç Önleme ve Ceza Hukuku Komisyonu, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, diğer insan hakları antlaşma organları ve uzman örgütleri dahil Birleşmiş Milletler sisteminin bütün ilgili kuruluşları arasında güçlendirilmiş işbirliği ve koordinasyon gerektirir. İşbirliği aynı zamanda, Birleşmiş Milletler insan hakları sistemini güçlendirmek, modernleştirmek ve elverişli hale getirmek için ve gereksiz tekrarlar ile yetki ve görevlerin aşılmasından kaçınmak gereğini göz önünde tutarak, bu sistemin etkinliğini ve verimliliğini artırmak için de gereklidir.

222. İnsan haklarını herkes için tam gerçekleştirme hedefi başarılabaksa uluslararası insan hakları belgeleri, kadına yönelik ayrımcılığın cinsiyet analizleri tarafından açıkça gösterilen sistematik ve bütün sisteme etki eden niteliğini daha açıkça ele alacak bir biçimde uygulanmalıdır.

223. Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nın Eylem Programını ¹⁴/ ve Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda kabul edilen Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programını ²/ akılda tutarak, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, üreme haklarının, bütün çiftlerin ve bireylerin çocuklarının sayısına, doğum aralığına ve zamanlamasına özgürce ve sorumlulukla karar verme, bunu yapacak bilgiye ve araçlara sahip olma ve cinsel sağlıkla üreme sağlığında en yüksek standarda ulaşma temel hakkınının tanınmasına dayalı olduğunu teyid eder. İnsan hakları bildirgesinde ifade edildiği gibi, ayrımcılık, baskı ve şiddete maruz kalmadan üremeyle ilgili konularda karar verme hakkı da bu haklara dahildir.

224. Kadına yönelik şiddet, kadınların insan haklarını ve temel özgürlüklerini hem ihlal etmekte hem de bozmakta veya değersiz kılmaktadır. Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Deklarasyonu ve özel raportörlerin çalışmaları göz önüne alındığında, dayak ve diğer eviçi şiddet, cinsel taciz, cinsel kölelik ve istismar, uluslararası kadın ve çocuk ticareti , fahişeliğe zorlama ve cinsel saldırı gibi cinsiyete dayalı şiddet ve kültürel önyargılardan kaynaklanan kadına yönelik şiddet, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, pornografi, etnik temizlik, silahlı çatışma, yabancı işgali, dini ve din karşıtı aşırılık ve terörizm, insanın değerine ve bütünlüğüne aykırıdır ve mücadele edilip ortadan kaldırılması zorunludur. Belirli bir gelenek, adet veya modern uygulamanın zararlı, kadın haklarını ihlal eden herhangi bir yönü yasaklanmalı ve ortadan kaldırılmalıdır. Hükümetler, özel ve toplumsal yaşamda ister Devlet ister şahıslar tarafından yapılsın veya hoşgörülün, kadına yönelik her türlü ayrımcılıkla mücadele etmek ve ortadan kaldırmak için acilen eyleme geçmelidirler.

225. Pek çok kadın, ırk, dil, etnik köken, kültür, din, özürlülük veya sosyo ekonomik sınıf yüzünden veya yerli halktan, göçmen, göçmen kadın işçi, yerinden edilmiş kadın veya mülteci oldukları için insan haklarını kullanmakta ek engellerle karşılaşmaktadır. Kadınlar aynı zamanda insan haklarının tanınmaması ve bu konudaki genel bir bilgi eksikliği yüzünden ve haklarının ihlali durumunda bilgilendirme ve başvuru mekanizmalarına ulaşmada karşılaştıkları engeller yüzünden dezavantajlı ve marjinalleşmiş olabilirler.

226. Mülteci kadınların, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer yerinden edilmiş kadınların ve ülke içinde yerinden edilmiş kadınların göç etmesine neden olan unsurlar, erkekleri etkileyen unsurlardan farklı olabilir. Bu kadınlar göçleri sırasında ve sonra, insan haklarının ihlal edilmesine karşı korunaksız durumda olmaya devam ederler.

227. Kadınların haklarını kullanmak için yasal sistemi kullanmalarında artış olmasına rağmen, bu hakların varlığına ilişkin bilincin pek çok ülkede eksik olması, kadınları, insan haklarını tam olarak kullanmaktan ve eşitliğe ulaşmaktan alıkoyan bir engeldir. Pek çok ülkedeki deneyimler göstermiştir ki eğitim veya sosyo ekonomik statü düzeyleri ne olursa olsun kadınları güçlendirmek ve haklarını savunmaya yöneltmek mümkündür. Yasal okuma yazma programları ve medya stratejileri kadınların, kendi haklarıyla hayatlarının diğer yönleri arasındaki bağlantıyı anlamalarına yardımcı olmak yönünden ve kadınların bu hakları elde etmelerine yardımcı olmak için uygun maliyetli girişimlerde bulunulabileceğini göstermek yönünden etkili olmuştur. Haklarının ihlali durumunda başvuracakları bilgilendirme ve yardım mekanizmalarına ilişkin bilgi dahil, kadınların insan haklarının anlaşılmasını sağlamak için insan hakları eğitimi düzenlemek gerekmektedir. Bütün bireylerin, özellikle de korunmasız durumda olan kadınların, kendi hakları konusunda tam bilgiye ve haklarının ihlaline karşı yasal danışmanlığa ulaşabilirliğe sahip olmaları şarttır.

228. İnsan haklarını savunmakla ilgilenen kadınların korunması gerekir. İnsan haklarının yerleştirilmesi ve korunması için kişisel veya kurumsal bir kapasiteyle barış içinde çalışan kadınlar tarafından İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde, Uluslararası Medeni ve Politik Haklar Anlaşması'nda ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Anlaşması'nda belirtilen bütün hakların tam olarak kullanılmasını garanti etmek Hükümetlerin görevidir. Hükümet dışı kuruluşlar, kadın örgütleri ve feminist gruplar, taban faaliyetleri, ağlar kurma ve savunma yoluyla kadının insan haklarının yaygınlaştırılmasında harekete geçirici bir rol oynamışlardır ve bu faaliyetlerine devam edebilmek için Hükümetlerin desteğine, teşvik etmesine ve bilgi sağlamasına ihtiyaçları vardır.

229. İnsan haklarının kullanılmasını ele alırken, Hükümetler ve diğer aktörler, cinsiyete dayalı bakış açısını bütün politika ve programlara ana görüş olarak yerleştirmek için faal ve görünür bir politika izlemelidirler. Böylece kararlar alınmadan önce bu kararların kadınları ve erkekleri nasıl etkileyeceğine ilişkin bir inceleme yapabilmek imkanı doğacaktır.

Stratejik hedef I.1.

Bütün insan hakları belgelerini özellikle de Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni bütünüyle uygulayarak kadının insan haklarını yaygınlaştırmak ve korumak.

Yapılacak eylemler

230. Hükümetler tarafından :

- (a) Uluslararası ve bölgesel insan hakları antlaşmalarının onaylanması veya kabul görmesine ve uygulanmasına yönelik olarak faal bir şekilde çalışmak;
- (b) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni onaylamak, kabul görmesini ve uygulanmasını sağlamak, böylece Sözleşmenin 2000 yılına kadar evrensel olarak onaylanmasına yardımcı olmak;
- (c) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ilişkin herhangi bir çekincenin kapsamını sınırlamak; bu türden herhangi bir çekinceyi mümkün olduğunca kesin ve dar kapsamlı düzenlemek; Sözleşmenin hedef ve amacıyla uyuşmayan hiçbir çekincenin uluslararası antlaşma hukukuna uygun olmamasını sağlamak ve geri çekme ihtimalini göz önünde tutarak çekinceleri düzenli olarak gözden geçirmek, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin hedef ve amacına ters düşen ve bu nedenle uluslararası antlaşma hukukuna uygun olmayan çekinceleri geri çekmek;
- (d) Dünya İnsan Hakları Konferansı'nca tavsiye edildiği gibi, kadının insan hakları dahil bütün insan haklarının yerleştirilmesini ve korunmasını geliştirecek adımları belirten ulusal eylem planları hazırlamayı düşünmek;
- (e) Dünya İnsan Hakları Konferansı'nca tavsiye edildiği gibi, kadının insan hakları dahil bu hakların korunması ve yerleştirilmesi için bağımsız ulusal kurum ve kuruluşları oluşturmak veya güçlendirmek;
- (f) Kadınları kendi hakları konusunda, diğerlerini de kadınların insan hakları konusunda bilinçlendirmek için kapsamlı bir insan hakları eğitimi programı geliştirmek;
- (g) Sözleşmeye taraf olan Devletlerin, Sözleşmede belirtilen taahhütlere uymaları için bütün ulusal yasaları, politikaları, uygulama ve işlemleri gözden geçirerek Sözleşmeyi uygulamalarını sağlamak; bütün Devletlerin, ulusal yasalarını, politikalarını, uygulama ve işlemlerini gözden geçirip insan haklarına ilişkin uluslararası taahhütlere uyacak şekilde düzenlemelerini sağlamak;
- (h) ILO Sözleşmeleri dahil bütün diğer insan hakları sözleşmeleri ve belgeleri hakkında rapor verirken, kadınların insan haklarının incelenmesini ve gözden geçirilmesini sağlamak için, cinsiyete ilişkin konuları da dahil etmek;
- (i) Komitenin belirlediği kural ve ilkelere uyarak ve uygun olduğunda hükümet dışı kuruluşları dahil ederek veya onların raporun hazırlanmasına yaptıkları katkıları göz önüne alarak, Sözleşme'nin uygulanmasıyla ilgili olarak Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne, programa uygun bir şekilde rapor vermek;

- (j) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne taraf olan Devletlerin 22 Mayıs 1995 tarihinde, madde 20, paragraf 1'le 32/ ilgili olarak kabul ettikleri düzeltmenin yaygın olarak onaylanmasıyla yeterli toplantı süresi sağlayarak ve etkin çalışma yöntemlerini yaygınlaştırarak, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin, üstlendiği görevleri tam olarak yerine getirmesine imkan tanımak;
- (k) Genel Sekreterin isteğe bağlı protokol hakkındaki raporunu, protokolün uygulanma imkanına ilişkin görüşleri de dahil göz önüne alarak, bir talepte bulunma sürecinden sonra mümkün olan en kısa sürede, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ilişkin taslak halindeki isteğe bağlı protokolün, ayrıntılı bir şekilde getirilmesi için Kadının Statüsü Komisyonu tarafından başlatılan süreci desteklemek;
- (l) 1995 sonundan önce Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin evrensel olarak onaylanmasını ya da kabul görmesini başarmak için acil önlemler almak ve kız ve erkek çocukların eşit haklarını güvence altına almak için Sözleşmenin bütünüyle uygulanmasını sağlamak; 2000 yılına kadar Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin evrensel olarak uygulanmasını gerçekleştirmek amacıyla, henüz taraf olmamış Devletleri Sözleşmeyi onaylamaya davet etmek;
- (m) Kız çocukların öldürülmesi, çocukların zararlı işlerde çalıştırılması, çocukların ve organlarının satılması, çocuk fuhuşu, çocuk pornografisi ve diğer türden cinsel taciz gibi uygulamaların önlenmesi ve yokedilmesi için etkili uluslararası önlemler almayı hedefleyen Birleşmiş Milletler sistemi bağlamındaki çabaları destekleyerek ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne ilişkin isteğe bağlı bir protokolün tasarlanmasına katkıda bulunmayı düşünerek, çocukların acil problemlerini ele almak;
- (n) Kadın ve çocukların cinsel istismar amacıyla alınıp satılmaları dahil, organize ve her türden alınıp satılmaları, pornografi, fahişelik ve seks turizmiyle, uluslararası işbirliğinden de yararlanarak mücadele etmek ve bunları ortadan kaldırmak için bütün ilgili insan hakları belgelerinin uygulanmasını güçlendirmek ve kurbanlar için yasal ve sosyal hizmetler düzenlemek; kadın ve çocukların organize istismarından sorumlu olanların yargılanması ve cezalandırılması için uluslararası işbirliğinden yararlanmak;
- (o) Yerli halktan kadınların insan haklarına bütünüyle saygı duyulmasını garantileme gereğini göz önünde tutarak, Genel Kurul tarafından Dünya Uluslararası Yerli Halk On Yılı içinde kabul edilmesi amacıyla yerli halkın haklarına ilişkin bir deklarasyon düşünmek ve yerli halk örgütlerinin katılımına ilişkin kurallara uygun olarak, yerli halktan kadınların, deklarasyon taslağını ayrıntılı hale getiren çalışma grubuna katılmalarını teşvik etmek.

231. Birleşmiş Milletler sisteminin ilgili organları, oluşumları ve örgütleri, Birleşmiş Milletler sisteminin bütün insan hakları organları, ayrıca Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri tarafından, çeşitli organlar, mekanizmalar ve süreçlerin daha iyi koordinasyonu yoluyla daha büyük etkinlik ve verimlilik sağlarken, gereksiz tekrarlardan ve görev alanlarıyla yetkilerinin aşılmasından kaçınma gereğini gözönüne alarak :

- (a) Kalkınma hakkı dahil, medeni, kültürel, ekonomik, politik ve sosyal bütün insan haklarını evrensel olarak yaygınlaştırma ve koruma görevlerini yerine getirirken kadınların insan haklarına tam, eşit ve sürekli bir dikkat göstermek;

- (b) Kadının insan haklarının bütünüyle kabul edilmesini ve ortak görüş haline gelmesini sağlamak için, İnsan Hakları Dünya Konferansı'nın tavsiyelerini uygulamayı güvence altına almak;
- (c) Danışmanlık hizmeti, teknik yardım, rapor metodolojisi, cinsiyet-etki değerlendirmeleri, koordinasyon, toplumsal bilgilendirme ve insan hakları eğitimiyle ilgili faaliyetler dahil olmak üzere, kadınların insan haklarını bütün Birleşmiş Milletler sisteminde ana görüş kılmak için kapsamlı bir politika programı geliştirmek ve bu programın uygulanmasında etkin bir rol oynamak;
- (d) Kadınların hem gerçekleştirci hem de yararlanıcı olarak kalkınma süreciyle bütünleşmelerini ve bu sürece katılmalarını sağlamak, Çevre ve Kalkınmaya ilişkin Rio Deklarasyonu'nda 18/ ifade edilen, kadınların sürdürülebilir ve adil kalkınmaya yönelik olarak yapacakları küresel eylemler için belirlenmiş hedefleri tekrarlamak;
- (e) Faaliyetlerinde cinsiyete dayalı insan hakları ihlallerine ilişkin bilgiye de yer vermek ve bu konudaki bulguları bütün program ve faaliyetleriyle bütünleştirmek;
- (f) Kadınların insan haklarına bütünüyle saygı duyulmasını garantilemek için bütün insan hakları organlarıyla mekanizmaları arasında güçlü bir koordinasyon ve işbirliği kurulmasını sağlamak;
- (g) Kadınların insan haklarını yerleştirmek için kendi görev alanları içinde çalışan Kadının Statüsü Komisyonu, İnsan Hakları Komisyonu, Sosyal Kalkınma Komisyonu, Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu, Suç Önleme ve Ceza Hukuku Komisyonu, Kadınlara Karşı Ayrımın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin dahil olduğu, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Anlaşmalarını İzleme Organları ve Birleşmiş Milletler Kadınlar İçin Kalkınma Fonu, Kadının İlerlemesi İçin Uluslararası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu ve Birleşmiş Milletler sisteminin diğer örgütleri arasında koordinasyon ve işbirliğini güçlendirmek ve Kadının İlerlemesi Bölümüyle İnsan Hakları Merkezi arasında işbirliğini geliştirmek;
- (h) İnsan haklarının, özellikle katliam, etnik temizlik, savaş durumlarında kadınlara sistematik tecavüz, mülteci akınları ve diğer yer değiştirmeler gibi kitlesel ihlallerini ve mülteci, yerinden edilmiş ve geri dönen kadınların belirli insan hakları tacizlerine maruz kalabildikleri gerçeğini göz önüne alarak, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği arasında, kendi ayrı görev alanları içerisinde, etkin bir işbirliği oluşturmak;
- (i) İnsan hakları danışma hizmetleri programlarının bağlamı içinde, cinsiyete dayalı bir bakış açısının ulusal eylem programlarıyla, insan haklarıyla ve ulusal kurum ve kuruluşlarla birleştirilmesini teşvik etmek;
- (j) Başta insan hakları ve insani yardım faaliyetlerinde çalışanlar olmak üzere, bütün Birleşmiş Milletler personeline ve görevlilerine kadının insan haklarına ilişkin eğitim vermek ve kadının insan haklarına ilişkin anlayışlarını geliştirerek, kadının insan hakları ihlallerini tanımalarını ve başa çıkmalarını ve işlerinin cinsiyete ilişkin yönünü bütünüyle kavramalarını sağlamak;

- (k) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi On Yılı'nın (1995-2004) eylem planının uygulanmasını gözden geçirirken, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nın sonuçlarını dikkate almak.

Stratejik hedef I.2.

Yasalarda ve uygulamalarda eşitliği ve ayrımcılık yapılmamasını sağlamak.

Yapılacak eylemler

232. Hükümetler tarafından :

- (a) Kadınların ve erkeklerin bütün insan haklarını ve temel özgürlüklerini, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politik veya diğer görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statülerine ilişkin hiçbir ayırım yapılmaksızın bütünüyle ve eşit kullanmalarını yaygınlaştırmaya ve korumaya öncelik vermek;
- (b) Her yaştan bütün kadınlar ve kız çocukları için cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasaklayan anayasal güvenceler oluşturmak ve/veya uygun yasaları yürürlüğe koymak ve her yaştan kadınların eşit haklarını ve bunların bütünüyle kullanılmasını temin etmek;
- (c) Kadınla erkeğin eşit olduğu ilkesini bütün yasalarda belirtmek ve yasalar ve diğer uygun araçlarla bu ilkenin uygulamasını sağlamak;
- (d) Bütün ilgili uluslararası insan hakları belgelerinin ilke ve yönetmeliklerinin ulusal yasalarca uygulanmasını sağlamak amacıyla, aile, medeni, ceza, iş ve ticaret hukuku alanlarındaki yasal uygulamalar ve geleneklere dayalı yasalar dahil bütün ulusal yasaları gözden geçirmek, cinsiyete dayalı ayrımcılık yapan diğer türden bütün yasaları iptal etmek ve adaletin uygulanmasında cinsiyete ilişkin önyargıları kaldırmak;
- (e) İnsan hakları komisyonları veya halkın şikayetlerini takip eden merciler gibi insan haklarına ilişkin programlar yürüten ulusal kurum ve kuruluşların, kadınların insan haklarını koruyacak programlar geliştirmelerini teşvik etmek ve güçlendirmek, onlara uygun statü, kaynak ve bireylere, özellikle de kadınlara yardımcı olması için Hükümete ulaşabilmelerini sağlamak ve bu kurum ve kuruluşların kadının insan haklarının ihlal edilmesini de içeren sorunlara yeterli dikkati göstermesini güvence altına almak;
- (f) Yukarıdaki paragraf 94-95-96'da belirtilen haklar dahil kadının insan haklarının bütünüyle kabul edilmesini ve korunmasını güvence altına alacak eylemlerde bulunmak;
- (g) Zararlı geleneksel veya adetlere ilişkin uygulamalardan, kültürel önyargılardan ve aşırılıklardan kaynaklanan ve bir insan hakları ihlali olan kadına yönelik şiddetle mücadele etmek ve ortadan kaldırmak için acil eylemlerde bulunmak;
- (h) Uygulandığı yerlerde, kadının cinsel organına zarar verilmesini yasaklamak, hükümet dışı kuruluşların, toplumsal örgütlerin ve dini kurum ve kuruluşların bu tip uygulamaları ortadan kaldırma çabalarına etkin destek vermek;

- (i) Polis ve askeri personel, cezaevi görevlileri, sağlık ve tıp personeli dahil bütün kamu görevlilerine, göç ve ilticaya ilişkin alanlarda çalışanlar dahil sosyal çalışmacılara ve eğitim sisteminin bütün düzeylerindeki öğretmenlere, cinsiyete duyarlı insan hakları eğitimi ve öğrenimi vermek ve toplumsal sorumluluklarını daha iyi yerine getirmelerini sağlamak amacıyla bu tür bir eğitim ve öğrenimi yasama ve parlamento üyeleri için de kullanışlı hale getirmek;
- (j) Kadınların, sendikalar ve diğer mesleki ve sosyal örgütlere eşit üye olabilme hakkını yaygınlaştırmak;
- (k) Kadının insan haklarının her türden kamu görevlisi tarafından ihlalini soruşturmak için etkili mekanizmalar kurmak ve ulusal yasalara uygun olarak gerekli cezalandırıcı yasal önlemleri almak;
- (l) Ceza hukuku ve yönetmeliklerinin, uygulayıcıyla kurban arasındaki ilişkiyi dikkate almadan, kadına yönelmiş veya daha çok kadını etkileyen suçlara karşı, kadınlara etkili koruma ve yargılama garanti etmesini sağlamak amacıyla, kadına yönelik her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak için, gerektiğinde ceza hukukunu ve yönetmeliklerini gözden geçirmek ve düzeltmek ve kadın davalılarının, kurbanların ve/veya tanıklarının, suçun soruşturulması ve yargılanması sürecinde yeniden kurban konumuna düşürülmesini veya ayrımcılığa maruz kalmasını önlemek;
- (m) Kadınların, hakim, avukat veya diğer mahkeme görevlileri, polis memuru ve hapisane ve gözetim görevlisi ve diğer mesleklerde yer alma konusunda erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak;
- (n) Haklarının ihlaline ilişkin olarak hak arayan dezavantajlı kadınlara yardımcı olmak için ücretsiz veya maliyeti uygun, hazır, kullanışlı, alternatif idari mekanizmalar ve yasal yardım programları oluşturmak veya varolanları güçlendirmek;
- (o) Bütün kadınların, hükümet dışı kuruluşların ve onların kalkınma hakkı dahil, medeni, kültürel, ekonomik, politik ve sosyal bütün insan haklarının korunması ve yaygınlaştırılması alanında çalışan bütün üyelerinin, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine ve diğer bütün insan hakları belgelerine uygun olarak ve ulusal yasaların korunması altında, bütün insan haklarını ve özgürlüklerini bütünüyle kullanmalarını sağlamak;
- (p) Özürlü kadınların ve kız çocuklarının, kadına yönelik şiddete ilişkin bilgi ve hizmetlere, bunun yanı sıra toplumun bütün alanlarına faal olarak katılma ve ekonomik katkıda bulunma imkanına ulaşabilirliklerini sağlamak dahil, bütün insan haklarını ve temel özgürlüklerini eşit ve ayrımcılığa maruz kalmadan kullanmalarını garantilemeye özel bir önem vererek, Özürlü Kişiler İçin Fırsat Eşitliğine İlişkin Standart Kuralların^{30/} içerdiği tavsiyelerin uygulanmasını teşvik etmek ve güçlendirmek;
- (r) Cinsiyete duyarlı insan hakları programlarının geliştirilmesini teşvik etmek.

Stratejik hedef I.3.

Yasal okur yazarlığı başarmak.

Yapılacak eylemler

233. Hükümetler ve hükümet dışı kuruluşlar, uygun olduğunda Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası örgütler tarafından :

- (a) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Uluslararası Medeni ve Politik Haklar Anlaşması, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Anlaşması, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Her Türlü Irk Ayrımının Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi ^{33/}, Çocuk Hakları Sözleşmesi, İşkence ve Diğer Zulüm, İnsanlık dışı veya Küçültücü Davranış veya Cezalandırmaya Karşı Anlaşma, Kalkınma Hakkı Deklarasyonu ^{34/} ve Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Deklarasyonu, Birleşmiş Milletlerin ilgili konferans ve zirvelerinin raporları ve Kadınlara Karşı Ayrımın Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne sunulan ulusal raporlar dahil, bütün kadınların insan haklarına ve eşit statüsüne ilişkin yasa ve bilgileri, mümkün olduğunda yerel ve yerli halk diline tercüme etmek, özür ve okuma yazmanın alt düzeylerinde bulunan kişilere uygun değişik biçimlerde düzenlemek, basmak ve dağıtmak;
- (b) Bu konulara ilişkin bilgileri kolaylıkla anlaşılabilir şekilde ve özürlerle ilgili okuma yazmanın alt düzeylerinde bulunan kişilere uygun, değişik biçimlerde basmak ve yaymak;
- (c) Ulusal yasalara ve bunların kadınlar üzerindeki etkisine ilişkin, bireyin haklarını kullanmak için adalet sisteminden nasıl yararlanacağı konusunda yol göstermeyi de kapsayan bilgiler yaymak;
- (d) İnsan haklarının etkin bir şekilde korunmasını sağlamak amacıyla özellikle askeri, polis ve diğer yasa uygulayıcı personel, yasama, hukuk ve sağlığa ilişkin mesleklerden olanlar gibi özel gruplar için düzenlenmiş yetişkin eğitimi ve hizmetçi eğitim programlarında, toplumsal bilgilendirme ve insan hakları eğitimi faaliyetlerinde, uluslararası ve bölgesel belgelere ve standartlara ilişkin bilgilere de yer vermek;
- (e) Kadınların insan hakları ihlal edildiğinde hak arama için başvurabilecekleri ulusal, bölgesel ve uluslararası mekanizmaların varlığına ilişkin bilgiyi geniş çapta yaymak ve bu mekanizmaları bütünüyle tanıtmak;
- (f) Kadınları kendi insan hakları konusunda bilinçlendirecek insan hakları eğitim programlarının uygulanmasında yerel ve bölgesel kadın gruplarıyla, ilgili hükümet dışı kuruluşlarla, eğitimciler ve medyayla koordinasyon ve işbirliği yapmak ve bu grupları, bu programları uygulamaya teşvik etmek;
- (g) Eğitimin her düzeyindeki okul müfredatında kadınların insan hakları ve yasal haklarına ilişkin eğitimi yaygınlaştırmak ve kadını erkeğin toplumsal ve özel yaşamındaki eşitliğini, aile içindeki haklarını ve ulusal ve uluslararası yasalar uyarınca ilgili insan hakları belgelerini vurgulayan, ülkede en yaygın kullanılan dilleri göz önünde tutarak hazırlanacak, toplumsal kampanyalar düzenlemek;
- (h) Bütün ülkelerde, Birleşmiş Milletlerin barış koruma operasyonlarında görevli olanlar dahil ulusal güvenlik ve silahlı kuvvetler mensuplarına, düzenli ve devamlı olarak insan hakları ve uluslararası insani hukuk eğitimi vermek, kadınların ve çocukların korunmasına ve silahlı

çatışma durumlarında insan haklarının korunmasına ilişkin kurallara özel bir önem vererek, onlara görev sırasında ve dışında, her zaman kadınların haklarına saygılı olmaları gerektiğini hatırlatmak ve bu gerçeğe duyarlı olmalarını sağlamak;

- (i) Mülteci ve yerinden edilmiş kadınların, göçmen kadınların ve göçmen kadın işçilerin kendi insan hakları ve yararlanabilecekleri başvuru mekanizmaları konusunda bilgi sahibi olmalarını güvence altına alacak uygun önlemler almak.

J. Kadınlar ve Medya

234. Bilgi teknolojisinde son on yılda kaydedilen gelişmeler ulusal sınırları aşan küresel bir iletişim ağını kolaylaştırmış ve kamu politikasını, başta çocukların ve genç yetişkinlerinki olmak üzere özel tutum ve davranışları etkilemiştir. Medyanın her yerde, kadının ilerlemesine çok daha büyük katkıda bulunma potansiyeli vardır.

235. İletişim sektöründe kariyer yapmayı seçen kadın sayısı artmış olmakla birlikte, bunların pek azı karar alma düzeylerindeki konumlara gelmişler veya medya politikasını etkileyen yönetim kurulları ve organlarında yer almışlardır. Kamu ve özel, yerel, ulusal ve uluslararası medya örgütlerinde sıkça raslanan cinsiyete dayalı klişeleştirme tutumunun ortadan kaldırılmasına ilişkin başarısızlık, medyanın cinsiyete duyarlı olmadığını kanıtlamaktadır.

236. Elektronik, basılı, görsel ve işitsel medyanın iletişimde sürekli olarak kadının olumsuz ve alçaltıcı imajlarına yer vermesinin değişmesi gerekmektedir. Çoğu ülkedeki elektronik ve basılı medya, kadınların farklı yaşamlarını ve değişen dünyada topluma katkılarını dengeli olarak yansıtmamaktadır. Buna ek olarak, şiddete yer veren, küçültücü ve pornografik medya ürünleri kadınları ve onların topluma katılmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Kadının geleneksel rollerini pekiştiren programlar da aynı ölçüde sınırlayıcı olabilmektedir. Tüketim eğiliminin dünya çapında yaygınlaşması, reklamların ve ticari mesajların kadınları çoğu kez asıl tüketiciler olarak gösterdiği ve uygun olmayan bir biçimde kız çocuklarını ve her yaşta kadınları hedef aldığı bir ortamın doğmasına yol açmıştır.

237. Becerilerini, bilgilerini ve bilgi teknolojisine ulaşabilirliklerini zenginleştirerek, kadınları güçlendirmek gerekmektedir. Bu onların, kadınların olumsuz imajlarıyla uluslararası çapta mücadele etme ve önemi giderek artan bir endüstrinin gücünü kötüye kullanmasına karşı çıkma yeteneklerini güçlendirecektir. Medyanın iç işleyişine yönelik mekanizmalar oluşturmasına ve güçlendirmesine, ayrıca cinsiyete önyargılı programların ortadan kaldırılması için geliştirilmiş yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Çoğu kadın, özellikle gelişmekte olan ülkelerdekiler, genişleyen elektronik bilgi yollarına etkin bir biçimde ulaşamamakta, bu nedenle kendilerine değişik bilgi kaynakları sağlayacak ağlar kuramamaktadırlar. Bu yüzden kadınların, yeni teknolojilerin geliştirilmesiyle ilgili karar alma mevkilerinde bulunmalarını ve böylelikle bu yeni teknolojilerin büyüme ve etkilerine bütünüyle katılmalarını sağlamak gerekmektedir.

238. Hükümetler ve diğer aktörler medyanın harekete geçirilmesi konusunu ele alırken, cinsiyete dayalı bakış açısını politikalarına ve programlarına yerleştirmek için faal ve görünür bir politika izlemelidirler.

Stratejik hedef J.I.

Medya ve yeni iletişim teknolojileri içinde kadınların karar alma ve kendilerini ifade etme konularına katılımını ve ulaşabilirliğini artırmak.

Yapılacak eylemler

239. Hükümetler tarafından :

- (a) Medyanın bütün alanlarına ve düzeylerine eşit ulaşabilirliklerini sağlamak ve yaygınlaştırmak için kadınların eğitimini, öğrenimini ve istihdamını desteklemek;
- (b) Dikkat ve eylem gerektiren alanları belirlemek için kadın ve medyanın bütün alanlarında araştırmaları desteklemek ve cinsiyete dayalı bakış açısı yerleştirmek amacıyla halihazırdaki medya politikalarını gözden geçirmek;
- (c) Yönetim, programlama, eğitim, öğretim ve araştırma dahil kadınların medyaya tam ve eşit katılımlarını yaygınlaştırmak;
- (d) Kadın ve erkeklerin, özel, Devlet veya kamusal medyaya bağlantılı olanlar dahil, bütün danışma, idare, düzenleme ve izleme organlarına atanmasında, cinsiyetler arası denge oluşturmayı hedeflemek;
- (e) İfade özgürlüğünün izin verdiği ölçüde, kadının ihtiyaç ve düşüncelerinin gerektiği gibi ele alınmasını sağlamak amacıyla, bu organları, kadınlar için ve kadınlar tarafından hazırlanan programların sayısını artırmaya teşvik etmek;
- (f) Elektronik ağlar ve diğer yeni iletişim teknolojileri dahil kadınların medya ağlarını uluslararası ve diğer düzeylerde bir bilgi dağıtma ve görüş alışverişinde bulunma aracı olarak kabul etmek ve teşvik etmek ve bu amaçla medyaya ilişkin bütün alanlarda ve iletişim sistemlerinde faaliyet gösteren kadın gruplarını desteklemek;
- (g) Ulusal medyadaki programların, yerli halkın çeşitli kültürleri ve ulusal yasalar çerçevesinde sosyal ve eğitime ilişkin konuların gelişimi hakkında bilgi yayarak yaratıcı bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla araçlar ve ödüller oluşturmak ve teşvik etmek;
- (h) Medyanın özgürlüğünü ve bunu takiben ulusal yasalar çerçevesinde korunmasını garanti altına almak ve ifade özgürlüğüne uygun olarak medyanın kalkınmaya ve sosyal konulara olumlu ilgisini teşvik etmek;

240. Ulusal ve uluslararası medya sistemleri tarafından :

Medya ve uluslararası iletişim sistemlerinin, kadınlara ilişkin dengeli ve farklı imajlar yaymasını sağlayacak ve kadınlarla erkeklerin prodüksiyon ve karar alma süreçlerine katılımlarını artıracak, ifade özgürlüğüne uygun, gönüllü ve diğer türden düzenleyici mekanizmalar geliştirmek.

241. Uygun olduğunda Hükümetler veya kadının ilerlemesine yönelik ulusal mekanizmalar tarafından :

- (a) Deneysel çabalar için fon sağlama dahil, kitle iletişim araçlarına bilgi sağlamak amacıyla, kadınlara yönelik eğitim ve öğrenim programları geliştirmeyi ve ister kamu ister özel sektörde olsun, yeni iletişim teknolojilerinin, siberetik uzay ve uyduların kullanılmasını teşvik etmek;
- (b) Yeni teknolojiler dahil iletişim sistemlerinin, kadınların demokratik süreçlere katılımlarını güçlendiren bir araç olarak kullanılmasını teşvik etmek;
- (c) Kadın medya uzmanlarının yer aldığı bir rehberin hazırlanmasını kolaylaştırmak;
- (d) Medyanın, kadının dengeli ve klişeleşmiş olmayan imajlarına yer vermesini sağlamak amacıyla, kadınların mesleki standartlar ve idari kuralların veya diğer iç işleyişine ilişkin mekanizmaların geliştirilmesine katılmalarını teşvik etmek;

242. Hükümet dışı kuruluşlar ve medyaya ilişkin meslek birlikleri tarafından :

- (a) Medyayı izleyebilecek ve kadının ihtiyaçlarıyla düşüncelerinin gerektiği gibi yansıtılması konusunda medyaya görüş alışverişi yapabilecek medya gözlem gruplarının kurulmasını teşvik etmek;
- (b) Uluslararası düzey dahil, iletişimde bilgi teknolojisinden ve medyadan daha çok yararlanmaları için kadınları eğitmek;
- (c) Medyadaki kadınların özel ihtiyaçlarını belirlemek için, hükümet dışı kuruluşlar, kadın örgütleri ve mesleki medya örgütleri arasında ağlar oluşturmak ve onlar için bilgilendirme programları geliştirmek ve kadınların insan haklarıyla, erkekle kadın arasındaki eşitliği yaygınlaştırmak amacıyla bu örgütler arasındaki Güney-Güney ve Kuzey-Güney diyalogunu destekleme açısından, özellikle uluslararası düzeyde kadınların iletişime daha çok katılmalarını kolaylaştırmak;
- (d) Medya endüstrisinin, eğitiminin ve medya enstitülerinin geliştirilmesini, uygun dillerde öykücülük, drama, edebiyat ve şarkı gibi geleneksel, yerli halka ait ve diğer etnik kültür biçimlerini yansıtan programlara yer verilmesini teşvik etmek ve bu tür iletişimi kalkınma ve sosyal konulara ilişkin bilgileri yaymak için kullanmak.

Stratejik hedef J.2. Medyada kadınların dengeli ve klişeleşmiş olmayan görüntülerini yaygınlaştırmak.

Yapılacak eylemler

243. Hükümetler ve uluslararası örgütler tarafından, ifade özgürlüğünün izin verdiği ölçüde :

- (a) Kadınların ve kız çocuklarının ve onların farklı rollerinin, dengeli bir biçimde yansıtılmasını yaygınlaştırmayı hedef alan bir bilgilendirme, eğitim ve iletişim stratejisinin araştırılmasını ve uygulanmasını sağlamak;

- (b) Medya ve reklam ajanslarını, Eylem Platformu konusunda bilinci artıracak özel programlar geliştirmeye teşvik etmek;
- (c) Medyada kadınların klişeleşmiş olmayan, dengeli ve farklı görüntülerinin yaratılmasını ve kullanılmasını teşvik etmek için, medya şirketleri sahipleri ve yöneticileri dahil, medyaya ilişkin mesleklerden olanlara, cinsiyete duyarlılık kazandıracak eğitim verilmesini teşvik etmek;
- (d) Medyanın, kadınları aşağı dereceden insanlar olarak sunmaktan ve seks objesi ya da eşyası olarak göstererek istismar etmekten kaçınmasını, bunun yerine kadınları yaratıcı, kalkınma sürecine katkıda bulunan ve ondan yararlanan önemli insanlar olarak sunmasını teşvik etmek;
- (e) Medyada sergilenen, cinselliği ön plana çıkaran klişelerin, cinsiyet ayrımcılığı yaptığı, doğası gereği küçültücü olduğu ve hakaret içerdiği kavramını yerleştirmek;
- (f) Medyada kadın ve çocuklara yönelik şiddetin yansıtılmasını ve pornografiyi önlemek için uygun yasalar çıkarmak dahil, etkili önlemler almak veya bu tür önlemler oluşturmak,

244. Kitle iletişim araçları ve reklam örgütleri tarafından :

- (a) Kadınların klişeleşmiş olmayan görüntülerinin sunulmasını yaygınlaştırmak için, ifade özgürlüğüne uygun mesleki standartlar, idari kurallar ve iç işleyişe yönelik diğer türden düzenlemeler geliştirmek;
- (b) Reklamlar dahil medyada yeralan, kadını küçültücü, şiddet içeren veya pornografik materyale ilişkin olarak, ifade özgürlüğü ile uyumlu mesleki standartlar ve idari kurallar oluşturmak;
- (c) Toplulukları, tüketicileri ve sivil toplumu ilgilendiren bütün konularda cinsiyete dayalı bir bakış açısı geliştirmek;
- (d) Medyanın bütün düzeylerindeki karar alma süreçlerine kadınların katılımını artırmak.

245. Medya, hükümet dışı kuruluşlar ve özel sektör tarafından, uygun olduğunda kadının ilerlemesine yönelik ulusal mekanizmalarla işbirliği yaparak :

- (a) Cinsiyet eşitliğini ve kadınla erkeğin aile içinde, klişeleşmiş olmayan cinsiyet rollerini vurgulayan ve ev içi şiddet dahil kadına yönelik şiddetin bütün türlerini, eş ve çocuk tacizini ortadan kaldırmayı hedefleyen bilgiler yayan medya kampanyaları yoluyla aile sorumluluklarının eşit paylaşımını yaygınlaştırmak;
- (b) Özellikle genç kadınlara model oluşturması için; anne, eş, meslek sahibi kadın, yönetici ve girişimci olarak iş ve aile sorumluluklarını dengelemeye ilişkin tecrübeleri dahil, ama bunlarla sınırlı olmayan pek çok değişik yaşam tecrübesini liderlik pozisyonlarına taşımayı başarmış kadın liderlerle ilgili medya materyalleri hazırlamak ve/veya yaymak;
- (c) Kadınların insan haklarına ilişkin bilgi yaymak ve bu alandaki bilinci artırmak için, toplumsal ve özel eğitim programlarının da kullanıldığı geniş kampanyalar düzenlemek;

- (d) Kadınlara ve konularına ilişkin bilgi yaymak için, uygun olduğunda alternatif medyanın gelişmesini ve bütün iletişim araçlarının kullanılmasını desteklemek ve finanse etmek;
- (e) Cinsiyet analizlerini medya programlarına uygulamak için yaklaşımlar geliştirmek ve uzmanları eğitmek.

K. Kadınlar ve Çevre

246. Sürdürülebilir kalkınma kavramının merkezi insandır. Bütün insanların doğayla uyum içinde sağlıklı ve verimli bir yaşam sürmeye hakkı vardır. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edildiği ve Gündem 21'de yansıtıldığı gibi kadınların, sürdürülebilir ve ekolojik açıdan doğru olan tüketim ve üretim biçimlerinin ve doğal kaynakların yönetimine ilişkin yaklaşımların geliştirilmesinde çok önemli bir rolü vardır. Kaynak azalmasına, doğal sistemlerin bozulmasına ve kirliliğe yol açan maddelerin tehlikelerine ilişkin bilinç, son on yılda önemli ölçüde artmıştır. Bu giderek kötüleşen koşullar, hassas ekosistemleri yoketmekte, toplumları, özellikle de kadınları üretime yönelik faaliyetlerden alıkoymakta ve güvenli, sağlıklı bir doğal çevreye yönelik, giderek büyüyen bir tehdit oluşturmaktadır. Yoksulluk ve çevresel bozulma birbiriyle yakından bağlantılıdır. Yoksulluk, çevre üzerinde belirli baskılara yol açarken, küresel çevrenin giderek daha da bozulmasının en önemli nedeni, özellikle endüstrileşmiş ülkelerdeki sürdürülemez üretim ve tüketim biçimleridir; bunlar yoksulluğu ve dengesizlikleri şiddetlendiren, hayati önemi olan meselelerdir. Küresel ısınmanın sonucu olarak deniz seviyelerinin yükselmesi, ada ülkelerinde ve kıyı bölgelerde yaşayan insanları tehdit eden çok ciddi ve acil bir sorundur. Kloroflorokarbon, halojenler ve metil bromür (plastiklerin ve köpüklerin imal edildiği) içeren ürünler gibi ozon tüketen maddelerin kullanılması, atmosferi olumsuz etkilemekte, böylece aşırı düzeylerdeki zararlı ultraviyole ışınlarının Dünya yüzeyine ulaşmasına neden olmaktadır. Bu durum insan sağlığını önemli ölçüde etkilemekte, cilt kanseri, göz rahatsızlıkları ve zayıf bağışıklık sistemlerine ilişkin oranlarda artış görülmektedir. Ayrıca çevre de bundan olumsuz etkilenmekte, ekinler ve okyanustaki yaşam zarar görmektedir.

247. Bütün Devletler ve bütün insanlar, yaşam standartlarındaki farklılığı azaltmak ve dünyadaki insanların çoğunun ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabilmek amacıyla, sürdürülebilir kalkınmanın zorunlu bir gereği olarak yoksulluğu ortadan kaldırma görevinde işbirliği yapacaklardır. Kasırgalar, tayfunlar, diğer doğal felaketler ve bunlara ek olarak kaynakların tahrip edilmesi, şiddet, yer değiştirmeler ve savaş, silahlı veya diğer türden çatışmaların etkileri, nükleer silahların denenmesi ve kullanılması ve yabancı işgali, çevresel bozulmayı artıran unsurlardır. Doğal kaynakların azalması toplumları, özellikle de kadınları gelir getirici faaliyetlerden alıkoymakta bir yandan da ücretsiz işlerin artmasına yol açmaktadır. Hem kırsal hem de kentsel alanlarda çevresel bozulma, başta kız çocukları ve her yaşta kadınlar olmak üzere nüfusun yaşam standardını, refahını ve sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Kırsal alanlarda yaşayan kadınların ve tarım sektöründe çalışanların rolüne ve durumuna özel bir önem vermek ve eğitime, toprağa, doğal kaynaklara, üretim kaynaklarına, krediye, kalkınma programlarına ve kooperatiflere ulaşmalarını sağlayarak sürdürülebilir kalkınma sürecine katılımlarını artırmak gerekmektedir. Kadınların çeşitli kimyasalların zararlı etkilerine karşı farklı hassasiyetleri vardır. Bu yüzden evde ve işyerindeki çevresel tehlikeler onların sağlıklarını önemli ölçüde etkileyebilir. Kadının sağlığını tehdit eden bu riskler özellikle kentsel alanlarda ve çevreyi kirleten endüstri tesislerinin yoğun olduğu alanların civarındaki düşük gelirli bölgelerde yüksektir.

248. Kadınlar doğal kaynakları kullanarak ve yöneterek aileleri ve toplum için yiyecek sağlarlar. Tüketici ve üretici, ailelerinin bakımından sorumlu kişiler ve eğitimci olarak kadınlar, şu andaki ve gelecek kuşakların hayat standardı ve sürekliliğine ilişkin dikkat ve ilgileriyle sürdürülebilir kalkınmanın yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamaktadırlar. Hükümetler, Gündem 21'in 24. bölümünde ^{19/} belirtildiği gibi, kuşaklar içinde ve arasında,

çevresel sürekliliği cinsler arası eşitlik ve adaletle bütünleştiren yeni bir kalkınma örneği oluşturma konusunda kararlılıklarını ifade etmişlerdir.

249. Kadınlar, doğal kaynaklar ve çevrenin yönetimi, muhafaza, koruma ve iyileştirme çabalarına ilişkin karar alma ve politika oluşturma süreçlerinin hiçbir düzeyinde yeterince yer almamakta ve onların doğal kaynakların doğru yönetimini izleme ve savunmaya ilişkin tecrübeleriyle becerileri, politika oluşturma ve karar alma organlarında, eğitim kurum ve kuruluşları ile çevreyle bağlantılı örgütlerin idari düzeylerinde çoğu kez dikkate alınmamaktadır. Arazi kullanım planlamacısı, ziraat mühendisi, orman mühendisi, deniz bilimcisi ve çevre avukatı gibi doğal kaynakların yönetimine ilişkin ve politika oluşturma kapasitesine sahip meslekleri seçen kadınların sayısı çok azdır. Doğal kaynakların yönetimine ilişkin meslekler seçen kadınların olduğu yerlerde bile onlar çoğu kez, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde politika oluşturma kapasitesine sahip resmi kurum ve kuruluşlarda yeterince temsil edilmemektedirler. Çoğunlukla kadınlar, aldıkları kararlarla çevresel kaliteyi büyük ölçüde etkileyen mali ve şirketleşmiş kurumların yönetimine eşit olarak katılmamaktadırlar. Dahası, bu konunun bütün düzeylerinde çalışmayı amaçlayan, kadınlara ilişkin hükümet dışı kuruluşların son zamanlardaki hızlı artışına ve şeffaflığına rağmen, kadınlara ilişkin hükümet dışı kuruluşlarla çevresel konuları ele alan ulusal kurumlar arasındaki koordinasyonda eksiklikler vardır.

250. Kadınlar genellikle çevresel ahlakı yerleştirmede, kaynak kullanımını azaltmada, israfı ve aşırı tüketimi en aza indirmek için kaynakların yeniden ve dönüştürülerek kullanılmasını yaygınlaştırmada önderlik rolünü üstlenmişler ya da başı çekmişlerdir. Kadınlar sürdürülebilir tüketim kararlarını etkilemede belirgin bir biçimde güçlü rol oynayabilirler. Buna ek olarak kadınların, çevrenin korunması için taban ve gençlik kampanyaları düzenlemek dahil çevresel yönetime yaptıkları katkılar, genellikle çevresel konularda sorumluluğun paylaşıldığı eylemlere ve kesin kararlara en çok ihtiyaç duyulan yerel düzeylerde meydana gelmektedir. Kadınlar, özellikle yerli halktan kadınlar, ekolojik bağlantılar ve hassas ekosistemlerin yönetimi konusunda belirli bilgilere sahiptirler. Çoğu toplumda kadınlar, balıkçılık dahil geçinmeye yönelik üretimde asıl işgücünü oluştururlar; bu nedenle yiyecek ve besin temininde, geçimin ve kayıt dışı sektörlerin zenginleşmesinde ve çevrenin korunmasında çok önemli rol oynarlar. Belirli bölgelerde, erkekler genellikle uzak yerlerdeki işlerin peşine düşüp, doğal çevreyi korumayı ve ev içinde ve toplumda yeterli ve sürdürülebilir kaynak kullanımını kadınlara bıraktıklarından, genellikle kadınlar toplumun en daimi üyeleridir.

251. Çevrenin doğru bir biçimde yönetilmesi için ihtiyaç duyulan stratejik eylemler, bütünsel, disiplinlerarası ve sektörlerarası bir yaklaşım gerektirmektedir. Kadınların bu yaklaşımın her yönüne katılmaları ve liderlikleri çok önemlidir. Birleşmiş Milletlerin kalkınmaya ilişkin konferanslarında ve Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nın bölgesel hazırlık konferanslarında onaylandığı gibi, kadınlarla erkeklerin eşit katılımını içermeyen sürdürülebilir kalkınma projeleri uzun vadede başarılı olamayacaklardır. Bu konferanslarda kadınlar, bilgi oluşturma ve çevresel eğitimin bütün düzeylerinde karar alma ve yönetime etkin bir biçimde katılmaya çağrılmışlardır. Bu nedenle kadınların ekolojik açıdan sağlam bir çevreye katkıları ve tecrübeleri, 21. yüzyıl gündeminin merkezinde olmalıdır. Kadınların, çevresel yönetime yaptıkları katkılar kabul edilip desteklenmedikçe, sürdürülebilir kalkınma ulaşılamayan bir hedef olarak kalacaktır.

252. Hükümetler ve diğer aktörler, kadınların doğal kaynakların yönetimine, muhafazasına ve çevrenin korunmasına yaptıkları katkıların yeterince kabul edilmemesini ve desteklenmemesini ele alırken, kararlar alınmadan önce bu kararların sırasıyla kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerine ilişkin bir inceleme yapmak dahil, cinsiyete dayalı bir bakış açısını bütün politika ve programlara yerleştirmek için faal ve görünür bir politika izlemelidirler.

Stratejik hedef K.1. Çevreye ilişkin bütün karar alma düzeylerine kadınları etkin olarak dahil etmek.

Yapılacak eylemler

253. Uygun olduğunda belediyeler dahil hükümetin bütün kademeleri tarafından :

- (a) Yerli halka mensup olanlar dahil kadınlara, yönetici, düzenleyici ve planlayıcı olarak çevresel kararların bütün düzeylerine, uygulayıcı ve düzenleyici olarak da çevresel projelere katılmaları için imkanlar sağlamak;
- (b) Bilim, teknoloji ve ekonomiye ilişkin alanlar dahil, kadınların bilgi ve eğitime ulaşabilirliğini kolaylaştırmak ve artırmak, böylelikle çevresel kararlara katılmaları için bilgi, beceri ve imkanlarını zenginleştirmek;
- (c) Yerli halk ve yerel topluluklara mensup kadınların geleneksel ilaçlara, biyolojik çeşitliliklere ve yerli teknolojilere ilişkin uygulamaları dahil bilgilerinin, yenilik ve uygulamalarının, ulusal yasaların idaresi altında ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne ^{35/} uygun olarak etkin bir biçimde korunmasını ve kullanılmasını teşvik etmek, bunların ekolojik açıdan sürdürülebilir bir tarzda kabul edilmesini, sürdürülmesini, yaygınlaştırılmasını ve korunmasını sağlamaya çalışmak ve bu bilgiye sahip olanların katılımı ve onayıyla daha geniş çapta uygulanmasını sağlamak. Bunlara ek olarak, bu kadınların ulusal ve uluslararası yasaların koruması altındaki fikri mülkiyet haklarını muhafaza etmek; bu tür bilgi, yenilik ve uygulamaları, ulusal yasaların idaresi altında ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne ve ilgili uluslararası yasalara uygun olarak etkin bir biçimde korumak ve kullanmak için gerekli yerlerde, ilave yollar ve araçlar bulmak için faal olarak çalışmak. Bu tür bilgi, yenilik ve uygulamaların kullanılmasından doğan yararların adil ve hakkaniyetli paylaşılmasını teşvik etmek;
- (d) Çevre ve Kalkınmaya ilişkin Rio Deklarasyonu'nda ^{18/} kabul edilen, önlem almaya yönelik yaklaşımı dikkate alarak, evde, işyerinde ve diğer ortamlarda tanımlanmış çevresel tehlikelerin kadın sağlığına yönelik risklerini azaltmak için, temiz teknolojilerin uygun kullanımı dahil, uygun önlemler almak;
- (e) Cinsiyete dayalı bakış açısını, diğer konuların yanısıra, çevresel açıdan doğru ve sürdürülebilir kaynak yönetimi mekanizmalarının, üretim tekniklerinin ve kırsal ve kentsel alanlarda altyapı geliştirme çalışmalarının düzenlenmesi ve uygulanmasıyla bütünleştirecek önlemler almak;
- (f) Evlerinde, yaşadıkları toplumda ve işyerlerinde erkeklerle birlikte etkin çevresel tedbirler almaları için kadınları üretici ve tüketici olarak güçlendirecek önlemler almak;
- (g) Yerel toplulukların özellikle de kadınların, kamu hizmetine ilişkin ihtiyaçların ve uzamsal planlamanın belirlenmesine ve kentsel altyapının sağlanmasıyla düzenlenmesine katılmalarını yaygınlaştırmak.

254. Hükümetler, uluslararası örgütler ve uygun olduğunda özel sektör kuruluşları tarafından :

- (a) Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu'nun ve diğer uygun Birleşmiş Milletler organlarının çalışmalarında ve uluslararası mali kurum ve kuruluşların faaliyetlerinde cinsiyete dayalı etkileri göz önünde tutmak;
- (b) Küresel Çevre Kuruluşları ve diğer uygun Birleşmiş Milletler örgütlerinin fon sağladığı projelerin düzenlenmesine, onaylanmasına ve yürütülmesine kadınların katılımını sağlamak ve cinsiyete dayalı bakış açısını bu projelerle bütünleştirmek;
- (c) Küresel Çevre Kuruluşları'nın ilgilendiği alanlarda, kadınların yararlanacağı ve kadınlar tarafından yönetilen projeler düzenlenmesini teşvik etmek;
- (d) Kadınların, doğal kaynakların yönetimine ve çevresel koruma ile muhafazaya ilişkin politika ve programların düzenlenmesine ve uygulanmasına, özellikle taban düzeyinde, karar alıcılar, planlamacılar, yöneticiler, bilimsel ve teknik konularda danışmanlar ve yararlanıcılar olarak katılma oranlarını artıracak stratejiler ve mekanizmalar oluşturmak;
- (e) Çevresel bozulmayı ve bunun kadınlar üzerindeki etkisini ele almaları için sosyal, ekonomik, politik ve bilimsel kurum ve kuruluşları teşvik etmek.

255. Hükümet dışı kuruluşlar ve özel sektör tarafından :

- (a) Çevresel yönetim ve doğal kaynak yönetiminin kadınları ilgilendiren konular olduğunu savunmak ve çevresel koruma ile muhafaza için kaynak seferberliğine katkıda bulunacak bilgileri temin etmek;
- (b) Kadın çiftçilerin, balıkçıların ve köylülerin, bilgi, beceri, pazarlama hizmetleri ve çevresel açıdan doğru teknolojilere ulaşabilirliğini kolaylaştırarak, kaynak yönetimi ve biyolojik farklılıkların muhafazasındaki hayati rollerini ve tecrübelerini desteklemek ve güçlendirmek.

Stratejik hedef K.2. Cinsiyete ilişkin konuları ve bakış açılarını, sürdürülebilir kalkınma politikaları ve programlarıyla bütünleştirmek

Yapılacak eylemler

256. Hükümetler tarafından :

- (a) Yerli halka mensup olanlar dahil kadınları, bakış açılarını ve bilgilerini, erkeklerle eşit olarak, sürdürülebilir kaynak yönetiminin ve özellikle toprağın çevresel bozulmasını önlemek ve ele almak için düzenlenmiş programların dahil olduğu sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin politika ve programların karar alma süreçleriyle bütünleştirmek ;

- (b) Politika ve programları, çevresel etki ve kadınların doğal kaynaklara eşit ulaşabilirliği ve bu kaynakları kullanması açısından değerlendirmek;
- (c) Gerekli olduğunda, başta düşük gelirli, yerli halka veya azınlıklara mensup kadınlar olmak üzere belirli kadın gruplarına ilişkin veri toplamak ve araştırma yapmak dahil, kadınların çevresel bozulma ve tehlikelere nasıl ve ne ölçüde hassas ya da maruz olduğunu değerlendirmek için yeterli araştırma yapılmasını güvence altına almak;
- (d) Kırsal bölge kadınlarının sürdürülebilir kaynak kullanımına ve yönetimine ilişkin geleneksel bilgi ve uygulamalarını çevresel yönetim ve genişleme programlarıyla bütünleştirmek;
- (e) Sürdürülebilir insan yerleşimleri geliştirmek amacıyla, cinsiyete duyarlı araştırmaların sonuçlarını halihazırdaki politikalarla bütünleştirmek;
- (f) Kadınların, özellikle de kırsal bölgelerdeki ve yerli halktan kadınların, yiyecek toplama ve üretimi, toprağın korunması, sulama, su havzalarının yönetimi, sıhhi koşullar, kıyı şeridi ve deniz kaynaklarının yönetimi, zararlılarla mücadele, toprak kullanım planlaması, orman muhafazası ve bireysel ormancılık, balıkçılık, doğal felaketleri önleme, yeni ve yenilenebilir enerji kaynakları gibi önemli konulardaki rolüne ilişkin bilgileri, özellikle yerli kadınların bilgi ve tecrübelerini dikkate alarak yaygınlaştırmak ve bu konulardaki araştırmaları finanse etmek;
- (g) Kadınların sürdürülebilir kalkınmaya tam ve eşit katılımı, kaynaklara ve kontrolüne eşit ulaşabilirliği önündeki önleyen engelleri ortadan kaldırmak için bir değişim stratejisi geliştirmek;
- (h) Bilgiyle seçim yapabilmeleri, ayrıca doğal ve yerel kaynakların ve ekosistemlerin yönetimine ve uygun kullanımına ilişkin yerel, ekonomik, bilimsel ve çevresel öncelikler belirlenirken bilgiye dayalı girdiler sunabilmeleri için, kız çocuklarının ve her yaştan kadınların bilim, teknoloji, ekonomi ve doğal çevreyle bağlantılı diğer alanlarda eğitimini yaygınlaştırmak;
- (i) Meslek sahibi ve bilimle uğraşan kadınların, ayrıca teknik idari ve büro çalışanlarının, çevresel yönetime katılmalarını sağlayacak programlar geliştirmek, kadınlar ve kız çocukları için bu alanlarda eğitim programları hazırlamak, işe alma imkanlarını genişleterek bu alanlarda kadınların sayısını artırmak ve kadınların bu faaliyetlere katılımını ve uzmanlığını geliştirecek özel önlemler uygulamak;
- (j) Kadınlara danışılarak düzenlenmiş, geliştirilmiş ve hem kadınlara hem de erkeklere uygun olan çevresel açıdan doğru teknolojileri belirlemek ve yaygınlaştırmak;
- (k) Katılımcıya ilişkin ihtiyaçların değerlendirilmesi, enerji planlaması ve yerel ve ulusal düzeylerde politika düzenlemeleri yoluyla kadınların eve ilişkin altyapı, temiz su, ve rüzgar, güneş, biomass ve diğer yenilenebilir kaynaklar gibi sürdürülebilir ve uygun maliyetli enerji kaynaklarına eşit ulaşabilirliğini desteklemek;
- (l) 2000 yılına kadar temiz suyun herkes için ulaşılabilir ve elde edilebilir olmasını ve kirlenmiş su sistemlerini arıtmak ve hasar görmüş su havzalarını yeniden inşa etmek için çevresel koruma ve muhafaza planlarının yapılmasını ve uygulanmasını garanti etmek.

257. Uluslararası örgütler, hükümet dışı kuruluşlar ve özel sektör kurum ve kuruluşları tarafından :

- (a) Başta ürünlerin, teknolojilerin ve endüstriyel işlemlerin çevre ve sağlık üzerindeki etkileri olmak üzere çevreye ilişkin konularda toplumsal bilinci artırmak için kadınların iletişim endüstrilerine girmelerini sağlamak;
- (b) Tüketicilerin satın alma güçlerini kullanarak çevresel açıdan güvenilir ürünlerin yaygınlaşmasını teşvik etmelerini sağlamak ve çevresel açıdan doğru ve verimli tarımsal, balıkçılıkla ilgili, ticari ve endüstriyel faaliyetlere ve teknolojilere yapılan yatırımları desteklemek;
- (c) Dönüştürme kolaylığı olan ürünlerin, üstünde ürüne ilişkin bilgilerin yer aldığı ve zehirli kimyasallarla böcek öldürücü içerenlerin, yaş ve okuma yazma düzeyinden bağımsız olarak bütün tüketiciler tarafından anlaşılacak dilde ve sembollerle etiketlenmesi dahil, etiketi olan ürünlerin ve organik gıdaların pazarlanmasını yaygınlaştırarak kadınların tüketici inisiyatiflerini desteklemek.

Stratejik hedef K.3. Kalkınma ve çevreye ilişkin politikaların kadınlar üzerindeki etkisini değerlendirmek için ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde mekanizmalar kurmak veya güçlendirmek .

Yapılacak eylemler

258. Hükümetler, bölgesel ve uluslararası örgütler ve uygun olduğunda hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) İnsan kaynakları gelişiminin devamlı yaygınlaşmasını, çevresel açıdan doğru teknolojilerin ve kadın girişimciliğinin geliştirilmesini sağlamak için, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kadınlara, tarım, balıkçılık, küçük girişimcilik, ticaret ve endüstri sektörlerinde teknik yardım sağlamak;
- (b) Aşağıdaki konularda, akademik kurumlar ve yerel kadın araştırmacılarla işbirliği yaparak, cinsiyete duyarlı veri tabanları, bilgi ve izleme sistemleri, katılımcı faaliyete dayalı araştırmalar, metodolojiler ve politika analizleri geliştirmek;
- (i) Sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin veri tabanları ve bilgi sistemlerine dahil edilmesi için, kadınların doğal kaynakların yönetimi ve muhafazası hakkındaki bilgi ve deneyimleri;

- (ii) Diğer şeylerin yanısıra, sürdürülemez üretim ve tüketim biçimlerinden, kuraklık, kalitesiz su, küresel ısınma, çölleşme, deniz seviyesinin yükselmesi, tehlikeli atıklar, doğal felaketler, zehirli kimyasalların ve böcek ilaçlarının kalıntıları, radyoaktif atıklar, silahlı çatışmalar ve onun sonuçlarından kaynaklanan çevresel bozulma ve doğal kaynak azalmasının kadınlar üzerindeki etkisi;
  - (iii) Tarım, endüstri, balıkçılık, ormancılık, çevresel sağlık, biyolojik farklılık, iklim, su kaynakları ve sıhhi koşullar gibi belirli alanlara özel bir önem vererek, cinsiyetler arası ilişkiler, çevre ve kalkınma arasındaki yapısal bağlantıların analizi;
  - (iv) Program ve politikaların geliştirilmesinde ve izlenmesinde önemli bir adım olarak çevresel, ekonomik, kültürel, sosyal ve cinsiyete dayalı analizleri içeren, geliştirilecek önlemler;
  - (v) Kırsal ve kentsel bölgelerde kadınlara çevresel açıdan doğru teknolojileri aktaracak, eğitim, araştırma ve kaynak merkezleri oluşturmak için programlar;
- (c) İlgili yerlerde -Basel Sözleşmesi ve tehlikeli atıkların (zehirli atıklar dahil) sınır aşırı nakliyesine ilişkin diğer sözleşmeler ve radyoaktif atıkların nakliyesine ilişkin Uluslararası Atom Enerjisi Ajansının Uygulama Yönetmeliği dahil, ilgili uluslararası yükümlülüklerle bütünüyle uymayı güvence altına almak; güvenilir depolama ve nakliyata ilişkin çevresel açıdan doğru yönetim tüzüklerini yürürlüğe koymak ve uygulamak; güvenilir ve garantili olmayan, nakliyenin yasaklanması için harekete geçmeyi düşünmek; ilgili uluslararası ve bölgesel yükümlülüklerle uygun olarak tehlikeli atıkların ve radyoaktif atıkların sıkı kontrolünü ve idaresini sağlamak ve bu tür atıkların ithal edilmesini bireysel olarak veya uluslararası anlaşmalar yoluyla, yasaklayan ülkelere bunların ihraç edilmesini engellemek;
- (d) Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonundan, Gündem 21'in uygulanmasını kadın ve çevre açısından gözden geçirirken, Kadının Statüsü Komisyonu'ndan, Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığıyla girdi istemesini talep ederek, Gündem 21'in 24. bölümünün ve Eylem Platformu'nun uygulanması için kurumlar arasında ve içinde koordinasyonu yaygınlaştırmak.

L . K ı z Ç o c u k

259. Çocuk Hakları Sözleşmesinde belirtildiği gibi, "Taraflar Devletler, bu sözleşmede belirtilen hakları, kendi yetkileri içerisinde, hiç bir türden ayrımcılığa yer vermeden, çocuğun, ebeveynlerinin veya yasal vasisinin ırkına, rengine, cinsiyetine, diline, dinine, politik veya diğer görüşüne, ulusal, etnik veya sosyal kökenine, mülkiyetine, özürle oluşuna, doğuştan veya benzeri başka bir statüsüne bakmadan her çocuğa garanti edecekler ve bu haklara saygı duyacaklardır. (madde 2, paragraf 1) 11/. Bununla birlikte pek çok ülkedeki göstergeler, kız çocuğun hayatının ilk dönemlerinden itibaren çocukluğu ve yetişkinliği boyunca ayrımcılığa maruz kaldığını göstermektedir. Dünyanın bazı bölgelerinde erkekler her 100 kişide 5 fazlayla kadınları sayıca geçmektedirler. Bu farklılığın nedenleri arasında, kadının cinsel organına zarar verme gibi zararlı tutum ve uygulamalar, erkek çocuk tercihi (kız çocukların öldürülmesi ve doğum öncesi cinsiyet seçimi bunun sonucudur) çocuk evlilikleri dahil erken evlilikler, kadına yönelik şiddet, cinsel istismar, cinsel taciz, yiyecek paylaştırmada ve sağlık ve iyilikle bağlantılı diğer uygulamalarda kız çocuğa yönelik ayrımcılık da bulunmaktadır. Bunun sonucunda, hayatta kalıp yetişkin olabilen kız çocuk sayısı, erkek çocuk sayısından az olmaktadır.

260. Çoğu kez kız çocukları ikinci sınıf insan olarak görülür ve başkalarından sonra gelmeyi kabullenecek biçimde yetiştirilirler, böylece özgüvenleri yeterince gelişmez. Çocuklukta ayrımcılığa maruz kalma ve ihmal edilme, hayatboyu aşağıya doğru inen bir yoksunluk ve sosyal yönelimlerden dışlanma süreci başlatabilir. Kız çocukları, sosyal, ekonomik, politik ve kültürel liderliğin her düzeyine erkek çocuklarla eşit, etkin ve faal bir biçimde katılmaya hazırlayacak girişimlerde bulunmak şarttır.

261. Müfredatın, eğitim araçlarının ve uygulamalarının dahil olduğu cinsiyete önyargılı eğitim süreçleri, öğretmenlerin tutumları ve sınıf içi etkileşim, cinsiyetler arasında varolan eşitsizlikleri pekiştirmektedir.

262. Kız çocukları ve ergenlik çağındakiler cinsiyete ilişkin rolleri konusunda ebeveynlerinden, öğretmenlerinden, akranlarından ve medyadan birbirini tutmayan, zihin karıştıran çeşitli mesajlar alabilirler. Erkeklerin ve kadınların, çocuk haklarını ve aşağıdaki paragraf 267'de belirtilen ebeveynlere ilişkin sorumlulukları, hakları ve görevleri dikkate alarak, cinsiyete ilişkin klişeleri kırmak için çocuklar ve gençlerle birlikte çalışmalarını gerekmektedir.

263. Son 20 yılda eğitim gören çocuk sayısı bazı ülkelerde artmış olmasına rağmen, erkek çocukların oranı kızlarınkinden çok daha yüksektir. 1990 yılında 130 milyon çocuğun ilkokula ulaşabilirlik imkanı yoktu ve bunların 81 milyonu kız çocuktur. Bu durum, geleneksel tutumlar, çocuk işçi çalıştırma, erken evlilikler, fonların ve yeterli okul binalarının eksikliği, ergenlik çağı hamilelikleri ve yukardaki paragraf 29'da belirtildiği gibi aile içindeki ve toplumdaki cinsiyete dayalı eşitsizlikler gibi unsurlarla açıklanabilir. Bazı ülkelerde kadın öğretmenlerin eksikliği, kızların okula kayıt olmalarını engelleyen bir unsur olabilmektedir. Çoğu durumda kızlar ağır ev işlerini çok erken yaşlardan itibaren üstlenmekte ve hem okuldaki hem de evdeki sorumluluklarıyla başa çıkmaları istenmektedir, bu da genellikle okulda başarılı olamamalarına ve okulu tamamlamadan bırakmalarına yol açmaktadır.

264. Ortaokula kayıt olan kızların oranı, bazı ülkelerde hâlâ önemli ölçüde düşüktür. Genellikle kız çocuklarına bilimsel ve teknik alanlarda eğitim ve öğrenim görme imkanı verilmez veya bu alanlarda eğitim görmeye teşvik edilmezler. Bu da onların gündelik hayatları ve istihdam fırsatları için ihtiyaç duydukları bilgilere yeterince sahip olmalarını engeller.

265. Erkek çocuklara oranla kız çocukları, toplumun sosyal, ekonomik ve politik işleyişine katılmaya ve bunlar hakkında bilgi sahibi olmaya daha az teşvik edilirler. Bunun sonucunda karar alma süreçlerinde yer almaları için erkeklere sunulan fırsatlar, onlara sunulmaz.

266. Kız çocuğun beslenmeye, fiziksel ve zihinsel sağlık hizmetlerine ulaşmada karşılaştığı ayrımcılık, onun halihazırdaki ve gelecekteki sağlığını tehlikeye atmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde yaklaşık 450 milyon yetişkin kadının protein eksikliğine yol açan çocukluk çağındaki kötü beslenme nedeniyle yeterince gelişmediği saptanmıştır.

267. Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne uygun olarak, çocuğun bilgiye ulaşabilirlik, mahremiyet, gizlilik, saygı görme ve bilgiyle karar verme haklarını, bunun yanı sıra da çocuğun gelişen kapasitesini göz önüne alarak uygun yönlendirme ve rehberlik sağlayacak ebeveynlerin ve yasal vasilerin sorumluluklarını, haklarını ve görevlerini dikkate alarak, Eylem Programının paragraf 7.3'ünde ^{14/} belirtilen "cinsiyetler arası ilişkilerde karşılıklı saygı ve hakkaniyetin sağlanmasına, özellikle kendi cinselliklerini olumlu ve sorumlu bir biçimde kullanabilmeleri için ergenlik çağındakilere gereken eğitim ve hizmetlerin verilmesine dikkat edilmelidir" ilkesini kabul etmiştir. Çocuklarla ilgili her faaliyette öncelikli yaklaşım, çocuğun yararı olmalıdır. Ebeveynlerin destek ve rehberliğiyle, erkeklerin kendi cinsellikleri ve doğurganlık konusundaki sorumluluklarını vurgulayan, bu sorumlulukları yerine getirmelerine yardımcı olacak genç insanlara yönelik tam bir cinsel eğitime destek verilmelidir.

268. Her yıl yaşları 15-19 arasında değişen 15 milyondan fazla kız çocuk, doğum yapmaktadır. Çok küçük yaşta annelik, gebelik ve doğum sırasında komplikasyonlara yol açmakta ve annenin ölüm riski ortalamadan çok daha yüksek olmaktadır. Genç annelerin çocuklarında hastalık ve ölüm oranları daha yüksektir. Erken yaşta çocuk doğurmak, dünyanın bütün bölgelerinde kadının eğitimsel, ekonomik ve sosyal statüsünün gelişmesini engellemeye devam etmektedir. Kısacası erken evlilik ve erken annelik eğitim ve iş imkanlarını önemli ölçüde azaltmakta ve bu da uzun vadede kendilerinin ve çocuklarının yaşam standardını olumsuz etkilemektedir.

269. Cinsel şiddet ve HIV/AIDS dahil cinsel yolla geçen hastalıklar çocukların sağlığına yıkıcı bir etki yapmaktadır ve kız çocukları, önlem alınmamış ve erken cinsel ilişkilerin sonuçlarına karşı erkeklerden daha korunmasız durumdadırlar. Kızlar genellikle cinsel ilişkiye girmeleri için baskıyla karşılaşmaktadırlar. Gençlikleri, sosyal baskılar, koruyucu yasaların eksikliği veya yasaları uygulamada başarısızlık gibi unsurlara bağlı olarak kızlar, başta tecavüz ve cinsel taciz, cinsel istismar, alınıp satılma dahil cinsel şiddet olmak üzere organlarının ve dokularının satılması ve zorla çalıştırılmayı da kapsayan her türden şiddete karşı daha korunmasız durumdadırlar.

270. Özürlü kız çocuklar ilave engellerle karşılaşır ve Özürlü Kişiler İçin Fırsat Eşitliğine İlişkin Standart Kurallara uygun olarak onların, bütün insan haklarını ve temel özgürlüklerini ayrımcılığa maruz kalmadan ve eşit kullanabilmelerini güvence altına almak gerekmektedir.

271. Bazı çocuklar, özellikle de terkedilmiş, evsiz ve yerinden edilmiş çocuklar, sokak çocukları, çatışma bölgelerindeki çocuklar ve etnik veya ırksal azınlığa mensup oldukları için ayrımcılığa maruz kalan çocuklar, belirgin bir biçimde korunmasızdırlar.

272. Bu nedenle istisnasız bütün kız çocukların eğitim, öğrenim, beslenme, fiziksel ve zihinsel sağlık hizmetlerine ve bu konulara ilişkin bilgilere eşit ulaşabilirliğini sağlayarak potansiyellerini ve becerilerini tam olarak geliştirmelerini mümkün kılmak için, bütün engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

273. Hükümetler, çocuklar ve gençlerle ilgili konuları ele alırken, cinsiyete dayalı bir bakış açısını bütün politika ve programlara ana görüş olarak yerleştirmek amacıyla faal ve görünür bir politika izlemelidirler. Böylece kararlar alınmadan önce bu kararların kız ve erkek çocukları nasıl etkileyeceğine ilişkin bir inceleme yapabileme imkanı doğacaktır.

Stratejik hedef L.1.

Kız çocuğa yönelik her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak .

Yapılacak eylemler

274. Hükümetler tarafından :

- (a) Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalamamış veya onaylamamış Devletler için, Dünya İnsan Hakları Konferansı'nın, Sözleşmenin 1995 sonundan önce imzalanmasına ilişkin güçlü tavsiyesini göz önüne alarak, sözleşmenin imzalanması ve onaylanması için acilen harekete geçmek; Sözleşmeyi imzalamış veya onaylamış Devletler içinse, bütün gerekli yasal, idari ve diğer önlemleri alarak ve çocuk haklarına bütünüyle uymayı teşvik eden elverişli bir ortam oluşturarak Sözleşmenin tam olarak uygulanmasını sağlamak;
- (b) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 7.maddesine 11/ uygun olarak, çocuğun doğumdan hemen sonra kaydedilmesini sağlayacak ve her çocuğun doğuştan bir isim ve bir uyruk kazanma, ve

mümkün olduğunca, ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkını garantileyecek önlemler almak;

- (c) Diğer önlemlerin yanı sıra çocuk yardımı yasalarını yürürlüğe koyarak çocukların ebeveynlerinden uygun mali destek görmelerini garantileyecek adımlar atmak;
- (d) Bütün çocukların haklarını ayrımcılığa maruz kalmadan kullanabilmelerini sağlamak için kız çocuğun mirasa ilişkin konularda karşılaştığı engelleri ve adaletsizlikleri ortadan kaldırmak; uygun olduğunda, çocuğun cinsiyetine bakılmaksızın vekalet ve mirasdan eşit yararlanma hakkını garantileyen yasalar çıkarmak ve uygulamak;
- (e) Evliliğin, sadece evlenecek tarafların özgür ve tam rızasıyla gerçekleşmesini güvence altına alan yasaları yürürlüğe koymak ve kesin bir şekilde uygulamak; buna ek olarak, asgari yasal rıza gösterme yaşı ile evlilik için asgari yaş konusundaki yasaları yürürlüğe koymak ve kesin bir şekilde uygulamak ve gerekli yerlerde asgari evlilik yaşını yükseltmek;
- (f) Kız çocuğun hayatta kalmasına, korunmasına, gelişmesine ve ilerlemesine yönelik, onun insan haklarını koruyacak ve bütünüyle kullanmasını yaygınlaştıracak, kız çocuklarına eşit imkanlar sağlayacak kapsamlı politikalar, eylem planları ve programları geliştirmek ve uygulamak; bu planların genel kalkınma sürecinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmasını sağlamak;
- (g) Bu tür programların planlama, uygulama ve izleme aşamalarında cinsiyete dayalı bakış açısına yer vermek için, sağlık, eğitim ve diğer sektörlerde, çocuklara ilişkin bütün verilerin, yaşa ve cinsiyete göre biraraya getirilmesini sağlamak.

275. Hükümetler, uluslararası ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Çocuklara ilişkin bilgi ve verileri cinsiyete ve yaşa göre biraraya getirmek, kız çocukların durumuna ilişkin araştırmalar yapmak ve uygun olduğunda araştırma sonuçlarını ve verileri, kız çocukların ilerlemesine yönelik politika ve programların düzenlenmesinde ve karar verme sürecinde kullanmak;
- (b) Evlilik için yasal asgari yaşa ilişkin yasaların uygulanmasında, özellikle kız çocuklarına eğitim imkanı sağlayarak, sosyal destek oluşturmak.

Stratejik hedef L.2. Kız çocuklarına yönelik olumsuz kültürel tutum ve uygulamaları ortadan kaldırmak.

Yapılacak eylemler

276. Hükümetler tarafından :

- (a) Uygun olduğunda, hükümet dışı kuruluşların ve toplumsal örgütlerin, kız çocuklarına yönelik olumsuz tutum ve uygulamalarda değişiklik yapmaya yönelik çabalarını teşvik etmek ve desteklemek;

- (b) Belirli geleneksel veya adet olmuş uygulamaların kız çocuklar üzerindeki zararlı etkileri konusunda yetişkinleri bilgilendirecek ve duyarlı kılabilecek eğitim programları hazırlamak, eğitim malzemeleri ve ders kitapları geliştirmek;
- (c) Özellikle kadınların geleneksel olarak yeterince temsil edilmedikleri, matematik, bilim ve teknoloji gibi alanlarda kız çocukların kendileri hakkındaki görüşlerini, hayatlarını ve iş imkanlarını düzelterek müfredat, eğitim malzemeleri ve ders kitaplarını geliştirmek ve kabul etmek;
- (d) Gelenek ve dinin ve bunların ifade edilme biçimlerinin kız çocuklarına yönelik ayrımcılığa temel teşkil etmemesini sağlayacak adımlar atmak.

277. Hükümetler ve uygun olduğunda, uluslararası ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Bebeklerinin ya da çocuklarının bakım sorumluluğunu taşıyanlara, okul yılları sırasında, okula dönmeleri veya devam etmeleri ve okulu bitirmeleri için yardımcı olacak ebeveynlik eğitimi ve uygun maliyetli, ulaşımı kolay çocuk bakım tesisleri sağlamak dahil, evli ve/veya hamile kızların ve genç annelerin okula devamını önleyen bütün engelleri ortadan kaldıran bir eğitim ortamını yaygınlaştırmak;
- (b) Eğitim kurum ve kuruluşları ile medyayı, kız ve erkek çocukların klişeleşmiş olmayan dengeli görüntülerini benimsemeleri ve yansıtılmaları için teşvik etmek ve çocuk pornografisi ile kız çocuğun onurunu kırıcı ve şiddet içeren görüntüleri ortadan kaldırmaya çalışmak;
- (c) Doğum öncesi cinsiyet seçimi ve kız çocukların öldürülmesi gibi zararlı ve ahlak dışı uygulamalara yol açan erkek çocuk tercihinin temel nedenlerini ve kız çocuğa yönelik her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak; (çünkü fetüs'ün cinsiyetini saptayan teknolojilerin giderek artan kullanımıyla birleşen bu durum, dişi fetüs'ün düşürülmesiyle sonuçlanmaktadır)
- (d) Kız çocuklarına yardımcı olacak ve bilgi kazanmalarını, özgüven geliştirmelerini ve kendi hayatlarının sorumluluğunu almalarını sağlayacak resmi ve resmi olmayan eğitim programlarına öncelik vererek, politika ve programlar geliştirmek; yiyecek paylaşımında kız çocuklarına yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması, erken evlilik, kız çocuklarına yönelik şiddet, kadınların cinsel organına zarar verme, çocuk fahişeliği, cinsel taciz, tecavüz ve enstest dahil, kız çocukların fiziksel ve zihinsel sağlığının ve refahının önemi konusunda kadın ve erkekleri, özellikle de ebeveynleri eğitecek programlara özel bir önem vermek.

Stratejik hedef L.3.

Kız çocuğun haklarını korumak ve yaygınlaştırmak ve onun ihtiyaçlarıyla potansiyeline ilişkin bilinci artırmak .

Yapılacak eylemler

278. Hükümetler, uluslararası ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Kız çocukların dezavantajlı durumuna ilişkin olarak, her düzeyde politika oluşturanların, planlamacıların, yönetici ve uygulayıcıların, bunların yanı sıra da ailenin ve toplumun bilincini artırmak;
- (b) Kız çocuğunun, özellikle de zor koşullardaki kız çocuğunun, kendi potansiyelinin farkına varmasını sağlamak, onun için yürürlüğe konan yasalar ve Çocuk Hakları Sözleşmesi dahil bütün uluslararası insan hakları belgelerince garanti edilen hakları konusunda onu eğitmek, onun statüsünü geliştirmek için çalışan hükümet örgütleri ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından alınan çeşitli önlemleri öğrenmesini sağlamak;
- (c) Kız çocukların statüsünü yerleştirmek için kadınları, erkekleri kız ve erkek çocukları eğitmek ve onları, kız ve erkek çocuklar arasında karşılıklı saygı ve eşit ortaklık sağlamaya yönelik çalışmalar yapmaya teşvik etmek;
- (d) Özürlü kız çocuklarının uygun hizmet ve araçlardan eşit şekilde yararlanmalarını kolaylaştırmak ve uygun olduğunda ailelerine ilgili destek hizmetlerini vermek.

Stratejik hedef L.4. Eğitimde, beceri geliştirmede ve öğrenimde kızlara yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak.

Yapılacak eylemler

279. Hükümetler tarafından :

- (a) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. maddesinde 11/ taahhüt edildiği gibi evrensel olarak bütün çocukların ilköğretime eşit ulaşabilirliğini ve ilköğretimi tamamlamasını sağlamak, kız ve erkek çocuklar arasında mevcut farkı ortadan kaldırmak; aynı şekilde 2005 yılına kadar orta öğretime eşit ulaşabilirliği sağlamak ve dezavantajlı olanlarla harika çocuklar dahil bütün kız ve erkek çocuklar için mesleki ve teknik eğitimin dahil olduğu daha yüksek eğitime eşit ulaşabilirliği sağlamak;
- (b) Özellikle okul dışındaki kız çocuklar için hazırlanmış fonksiyonel okuma yazma ve aritmetik programlarını, kalkınma programlarıyla bütünleştirecek adımlar atmak;
- (c) Eğitim programlarında insan hakları eğitimi yaygınlaştırmak ve kadınlarla kız çocukların insan haklarının, evrensel insan haklarının vazgeçilmez, bütünleşmiş ve bölünemez bir parçası olduğu gerçeğini insan hakları eğitimine dahil etmek;
- (d) Bütçeden uygun kaynakları tahsis ederek kampanyalar, esnek okul programları, ödüller, burslar ve okul dışındaki kız çocuklarının ulaşabileceği programlar ve diğer önlemlerle ebeveynlerin ve toplumun desteğini sağlayarak kız çocuklarının okula kayıt olma oranını artırmak ve okulu tamamlama oranlarını geliştirmek;
- (e) Öğretmenler ve eğitimcilere cinsiyete duyarlı eğitim için etkili stratejiler kazandıracak, onların eğitim sürecindeki rollerinin bilincine varmalarını sağlayacak eğitim programları ve malzemeleri geliştirmek;

- (f) Kadın öğretmen ve öğretim görevlilerinin, erkek öğretmen ve öğretim görevlileriyle aynı imkan ve statüye sahip olmalarını sağlayacak önlemler almak.

280. Hükümetler, uluslararası ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Kız çocuklarının istihdam ve karar alma süreçlerine ulaşabilirlik imkanlarını artıracak eğitim ve beceri geliştirme programları düzenlemek;
- (b) Kız çocuklarının ekonomik, mali ve politik sistemlerin işleyişine ilişkin bilgi ve becerilerini artıracak eğitim sağlamak;
- (c) Yaşama bütünüyle katılabilmelerini sağlamak için özürlü kız çocuklarının uygun eğitim ve beceri kazanmaya ulaşabilirliklerini güvence altına almak;
- (d) Kız çocukların spor, tiyatro ve kültürel faaliyetler gibi ders programı dışında kalan faaliyetlere tam ve eşit katılımını yaygınlaştırmak.

Stratejik hedef L.5. Sağlık ve beslenmede kız çocuklarına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak.

Yapılacak eylemler

281. Hükümetler, uluslararası ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Yiyecek tahsisinde, beslenme ve sağlık hizmetlerine ulaşabilirlikte kız çocuklarına yönelik ayrımcılığın kaldırılması konusunda toplumu bilgilendirmek;
- (b) Kız çocuklarını, ebeveynleri, öğretmenleri ve toplumu, genel sağlık ve beslenmeye ilişkin konularda duyarlı kılmak ve erken gebeliğe bağlı ciddi sağlık problemleri ve diğer sorunlar konusunda bilinci artırmak;
- (c) Cinsel sağlık ve üreme sağlığının dahil olduğu birinci basamak sağlık hizmetleri başta olmak üzere sağlık eğitimine ve hizmetlerine yeni bir yön vermek ve güçlendirmek, kız çocuklarının fiziksel ve zihinsel ihtiyaçlarına cevap verecek, ayrıca genç, hamile ve emziren annelerin ihtiyaçlarını karşılayacak kaliteli sağlık hizmetleri düzenlemek;
- (d) Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nın (ICPD) Eylem Programında kabul edildiği ve bu Eylem Platformu'nun 267. paragrafında belirtilen ebeveyn rollerini kabul eden ICPD raporunda vurgulandığı gibi, kız çocuklarının HIV/AIDS ve diğer cinsel yolla geçen hastalıklara karşı korunmasızlığını azaltmaya yönelik bireysel ve toplu eylemleri güçlendirmek amacıyla, akran eğitimi ve yaygın eğitim programları düzenlemek;
- (e) Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nın Eylem Programında kabul edildiği ve yukarıdaki paragraf 267. de belirtilen ebeveyn rollerini kabul eden Konferans raporunda vurgulandığı gibi, özellikle ergenlik çağındakiler olmak üzere kız çocuklarına, üreme psikolojisi, üreme sağlığı ve cinsel sağlık, sorumlu aile planlaması uygulamaları, aile yaşamı,

cinsel yolla geçen hastalıklar, HIV enfeksiyonu ve AIDS'i önleme eğitimi vermek ve bu konulara ilişkin bilgi yaymak;

- (f) Kız çocuğun yararlanması için, sağlık ve beslenmeye ilişkin eğitimi, birinci düzeyden itibaren okuma yazma programları ve okul müfredatının ayrılmaz bir parçası haline getirmek;
- (g) Paragraf 267'de tartışıldığı gibi uygun hizmetler ve danışmanlık sağlayarak ergenlik çağındakilerin cinsel ve üreme sağlığına, bu konulardaki davranışlarına ilişkin sorumluluklarını ve rollerini vurgulamak;
- (h) Kız çocuğun özel sağlık ihtiyaçları konusunda sağlık planlamacıları ve uygulayıcıları için bilgilendirme ve hizmet içi eğitim programları geliştirmek;
- (i) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 11/ 24. maddesinde taahhüt edildiği gibi, çocuk sağlığına önyargılı yaklaşan geleneksel uygulamaları kaldırmak amacıyla bütün uygun önlemleri almak.

Stratejik hedef L.6. Cocuk işçilerin ekonomik istismarını ortadan kaldırmak ve çalışan genç kızları korumak.

Yapılacak eylemler

282. Hükümetler tarafından :

- (a) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 11/ 32. maddesine uygun olarak, çocukları ekonomik istismardan ve eğitimlerini tehlikeye sokabilecek veya mani olabilecek veya çocuğun sağlığı, fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki veya sosyal gelişimi açısından zararlı olabilecek işlerde çalışmaktan korumak;
- (b) Çocukların çalışabileceği asgari yaşı belirleyen ve bütün çalışma sektörlerindeki kız çocuklarını da kapsayan, halihazırdaki uluslararası çalışma standartları ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'yle uyumlu ulusal yasalar çıkarmak;
- (c) Çalışan genç kızları korumak amacıyla, diğer önlemlerin yanı sıra aşağıdaki önlemleri almak;
  - (i) İşe başvurma için asgari bir yaş ya da yaşları belirlemek;
  - (ii) Çalışma koşullarını sıkı sıkıya denetlemek (çalışma süresi, ulusal yasaların izin vermediği işlerin çocuklara yaptırılmasını yasaklamak ve işyerindeki hijyen ve sağlık koşullarını denetlemek açısından);
  - (iii) Sosyal güvenlikten yararlanma başvurusu yapmak;
  - (iv) Sürekli eğitim ve öğrenim sağlamak.
- (d) Çocukların çalışmasını düzenleyen yasaları, gerekli yerlerde, güçlendirmek ve yasaların etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için uygun cezalar veya diğer yaptırımlar oluşturmak;

- (e) Ulusal çalışma yasaları ve politikalarının düzenlenmesinde rehber olarak uygun olduğunda, çalışan çocukların korunması için ILO standartlarının dahil olduğu halihazırdaki uluslararası çalışma standartlarını kullanmak.

Stratejik hedef L.7. Kız çocuğa yönelik şiddeti yoketmek.

Yapılacak eylemler

283. Hükümetler ve uygun olduğunda uluslararası ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) İşyerindeki her türden şiddete karşı kız çocuklarının güvenliğini ve emniyetini koruyacak eğitim programları ve destek programları dahil yasaları yürürlüğe koyacak ve uygulayacak önlemler almak ve etkin eylemlerde bulunmak; eğitim kurumlarında ve diğer kurumlarda kız çocuklarının cinsel tacize maruz kalmalarını ortadan kaldıracak önlemler almak;
- (b) Kız çocuğunu, evde ve toplumda her türden fiziksel ve zihinsel şiddetten, yaralanma veya tacizden, ihmalkarlıktan veya ihmalkar davranışlardan, kötü muamele veya cinsel taciz dahil istismardan koruyacak uygun yasal, idari, sosyal ve eğitimsel önlemler almak;
- (c) Şiddet kurbanı kız çocuklarının iyileştirilmesi ve rehabilitasyonu ile ilgilenenlere ve yardım programlarında yer alanlara cinsiyete duyarlı hizmet içi eğitim vermek ve şiddet kurbanı kız çocukları için bilgilendirme, destek ve eğitim programlarını yaygınlaştırmak;
- (d) Kız çocukları, kız bebeklerin öldürülmesi ve doğum öncesi cinsiyet seçimi, kadınların cinsel organına zarar verme, enest, cinsel taciz, cinsel istismar, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisinin dahil olduğu her türden şiddetten koruyacak yasaları yürürlüğe koymak ve uygulamak ve şiddete maruz kalmış kız çocuklarına yardımcı olacak, yaşa uygun güvenli ve güvenilir programlar ile tıbbi, sosyal ve psikolojik destek hizmetleri geliştirmek.

Stratejik hedef L.8. Kız çocuğun sosyal, ekonomik ve politik yaşama ilişkin bilincini ve katılımını artırmak .

Yapılacak eylemler

284. Hükümetler ve uluslararası ve hükümet dışı kuruluşlar tarafından :

- (a) Kız çocuklarının sosyal, kültürel, ekonomik ve politik konularda eğitime, bilgiye ve medyaya ulaşabilirliğini sağlamak ve medyada görüşlerini dile getirmelerini mümkün kılmak;

- (b) Hükümet dışı kuruluşların, özellikle de gençlere ilişkin hükümet dışı kuruluşların, kız çocuklarının topluma katılımını ve eşitliğini yaygınlaştırmaya yönelik çabalarını desteklemek.

Stratejik hedef L.9. Kız çocuğunun statüsünü geliştirmede ailenin rolünü* güçlendirmek.

Yapılacak eylemler

285. Hükümetler tarafından, hükümet dışı kuruluşlarla işbirliği yaparak :

- (a) Kız çocuğuna yönelik aile içi şiddetin ortadan kaldırılmasını özellikle vurgulayan ve paragraf 29'da belirtildiği şekliyle, destekleme, eğitime ve bakıp büyütme rollerinde aileye yardımcı olacak politika ve programlar düzenlemek;
- (b) Kız çocuğun potansiyelini koruyan, saygı duyan ve yaygınlaştıran, destekleyici ve önleyici adımlar atmak amacıyla, paragraf 29'da belirtildiği şekilde ailenin güçlendirilmesine yardımcı olacak bir ortam oluşturmak;
- (c) Kız ve erkek çocuklara eşit davranmaları ve paragraf 29'da belirtildiği gibi aile içi sorumlulukların kız ve erkek çocuklar arasında eşit paylaşılmasını sağlamaları için ebeveynleri ve çocuğun bakımından sorumlu olanları eğitmek ve teşvik etmek.

BÖLÜM V

KURUMSAL DÜZENLEMELER

286. Eylem Platformu, köklü değişikliklere yol açması gereken bir dizi eylem saptamaktadır. 2000 yılına kadar bu hedeflere ulaşmak isteniyorsa hemen harekete geçmek ve sorumluluk almak şarttır. Uygulama öncelikle Hükümetlerin sorumluluğu olmakla birlikte, kamu, özel ve hükümet dışı kuruluşların toplumsal, ulusal, altbölgesel/bölgesel ve uluslararası düzeylerindeki çeşitli ve çok sayıdaki kurumlara da bağlıdır.

287. Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı (1976-1985) boyunca, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde kadınların ilerlemesini amaç edinen, pek çok kurum oluşturuldu. Uluslararası düzeyde, Kadının İlerlemesi İçin

---

* Yukardaki paragraf 29' da belirtildiği şekliyle.

Uluslararası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (INSTRAW), Birleşmiş Milletler Kadınlar İçin Kalkınma Fonu (UNIFEM) ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni İzleme Komitesi kuruldu. Kadının Statüsü Komisyonu ve sekreteryasıyla birlikte bu kuruluşlar, yani Kadının İlerlemesi Bölümü, Birleşmiş Milletler içinde, küresel olarak kadının ilerlemesini hedefleyen, başlıca kurumlar haline gelmişlerdir. Ulusal düzeyde ise birçok ülke kadının ilerlemesine ilişkin konularda planlamaya, danışmanlığa ve gelişmeleri izlemeye yönelik ulusal mekanizmalar kurmuşlar veya geliştirmişlerdir.

288. Hem kamu hem de özel sektördeki ulusal, altbölgesel/bölgesel ve uluslararası kurumların Eylem Platformunu uygulamasını kolaylaştırmak için şeffaflığın, ağlar ve örgütler arasındaki bağlantıların artması ve bütün ilgililere devamlı bilgi akışının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca net hedefler ve sorumluluk alma mekanizmalarına da ihtiyaç vardır. Ulusal, altbölgesel/bölgesel ve uluslararası düzeylerdeki diğer kurumlarla ve kadının ilerlemesine yönelik ağlar ve örgütlerle bağlantılar kurulması gerekmektedir.

289. Hükümet dışı kuruluşların ve taban örgütlerinin, kadın-erkek eşitliğini temel alan sosyal, ekonomik, politik ve entellektüel bir ortam oluşturmada çok önemli rolleri vardır. Kadınlar Eylem Platformu'nun uygulanmasına ve izlenmesine etkin olarak katılmalıdırlar.

290. Eylem Platformu'nun etkin biçimde uygulanması aynı zamanda, kurumların ve örgütlerin, kadınların ilerlemesine ters düşen değer, davranış, kurallar ve süreçler dahil iç dinamiklerinin değişmesini gerektirecektir. Cinsel tacizin ortadan kaldırılması şarttır.

291. Ulusal, altbölgesel/bölgesel ve uluslararası kurumların görev alanları açık ve kesin olarak tanımlanmalı, Eylem Platformunda belirtilen görevlerin yerine getirilmesi için gereken yetki, kaynak ve sorumluluk alma mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bunların işleyiş yöntemleri, Eylem Platformu'nun etkin ve verimli bir biçimde uygulanmasını sağlamalıdır. Bütün eylemlerin temeli olarak kadın erkek eşitliğine ilişkin uluslararası kural ve standartları açıkça taahhüt etmek gerekmektedir.

292. Hükümetler, Birleşmiş Milletler sistemi ve bütün diğer ilgili örgütler, Eylem Platformu'nun etkin biçimde uygulanmasını sağlamak ve ulusal, altbölgesel/bölgesel ve uluslararası düzeylerde kadının ilerlemesine yönelik çabaları zenginleştirmek için, cinsiyete dayalı bakış açısını, diğer alanların yanı sıra bütün politika ve programların izlenmesi ve değerlendirilmesine ana görüş olarak yerleştirmek amacıyla faal ve görünür bir politika izlemelidirler.

A . U l u s a l D ü z e y

293. Eylem Platformu'nun uygulanması öncelikle Hükümetlerin sorumluluğudur. Uygulama için en yüksek politik düzeyde kararlılık şarttır ve Hükümetler, kadının ilerlemesinde kaydedilen gelişmenin koordinasyonunda, izlenmesi ve değerlendirilmesinde öncülük etmelidirler. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, ulusal ve uluslararası taahhüt ve eylem konferansıdır. Buda Hükümetlerin ve uluslararası topluluğun taahhüdünü gerektirmektedir. Eylem Platformu devam eden bir sürecin parçasıdır ve kız çocuklarla her yaşta kadınlara pratik sonuçlar sağlayacağı ve programlara katkıda bulunacağı için harekete geçirici bir etkisi vardır. Devletler ve uluslararası topluluk eylem için taahhütlerde bulunarak bu mücadeleye katılmaya teşvik edilmişlerdir. Bu sürecin bir parçası olarak pek çok Devlet, diğer açıklamaların yanı sıra ulusal görüşlerinde yansıtıldığı gibi eylem için taahhütlerde bulunmuşlardır.

294. Kadının ilerlemesine yönelik ulusal mekanizmalar ve kurumlar, toplumsal politikaların düzenlenmesine katılmalı ve özel sektör dahil çeşitli organlar ve kurumlar aracılığıyla Eylem Platformu'nun uygulanmasını teşvik etmeli ve gerekli olduğunda, mevcut kurumların kapsamına girmeyen alanlarda 2000 yılına kadar yeni programlar geliştirmek için harekete geçirici bir rol oynamalıdırlar.

295. Yasama organları, akademik kurumlar ve araştırma kurumları, mesleki birlikler, sendikalar, kooperatifler, yerel gruplar, kadın örgütleri ve feminist gruplar dahil hükümet dışı kuruluşlar medya, dini gruplar, gençlik örgütleri ve kültürel gruplar, ayrıca mali kurumlar ve kâr amacı gütmeyen örgütler dahil, diğer yaygın ve çok çeşitli kurumsal aktörlerin etkin desteği ve katılımı teşvik edilmelidir.

296. Eylem Platformu'nun uygulanması için Hükümetlerin, kadının ilerlemesine yönelik ulusal mekanizmaların, bakanlıklararası ve içi uygun işlemlerin ve personelin, ayrıca kadının katılımını artırma ve cinsiyet analizlerini politikalar ve programlarla bütünleştirme yetkisine ve kapasitesine sahip diğer kurumların en yüksek politik düzeyde etkili olmasını sağlaması veya geliştirmesi gerekmektedir. Bu sürecin ilk adımı, bütün kurumların hedeflerini, programlarını ve eyleme yönelik süreçlerini, Platformda belirtilen eylemler açısından gözden geçirmeleri olmalıdır. Diğer araçların yanı sıra kitle iletişim araçları ve toplumsal eğitim yoluyla halkı Eylem Platformu konusunda bilinçlendirmek ve hedeflerine destek olmalarını sağlamak en önemli faaliyetlerden biridir.

297. Mümkün olan en kısa sürede, tercihan 1995 sonuna kadar Hükümetler, ilgili kurumlar ve hükümet dışı kuruluşlarla müzakereler yaparak Platform için uygulama stratejileri geliştirmeye başlamalı ve tercihan 1996 sonuna kadar kendi eylem stratejilerini veya planlarını geliştirmiş olmalıdırlar. Hükümetin üst düzey yetkilileri ve sivil toplumun ilgili aktörleri de bu planlama sürecinde yer almalıdırlar. Hazırlanacak uygulama stratejileri kapsamlı olmalı, izleme için süresi önceden saptanmış hedefleri ve sabit noktaları olmalı ve uygulama için kaynakların tahsisine veya yeniden tahsisine ilişkin teklifler içermelidir. Gerekli yerlerde, uluslararası topluluğun, kaynaklar dahil her açıdan desteği sağlanmalıdır.

298. Hükümet dışı kuruluşlar bu stratejilerin veya ulusal eylem planlarının düzenlenmesine ve uygulanmasına katkıda bulunmaya teşvik edilmeli, aynı zamanda da hükümetin çabalarını tamamlayacak kendi programlarını geliştirmeleri için desteklenmelidirler. Kadın örgütleri ve feminist gruplar diğer hükümet dışı kuruluşlarla işbirliği yaparak, gerekli olduğunda, ağlar oluşturmaya ve Hükümetlerin, bölgesel ve uluslararası organların Eylem Platformunu uygulamasına destek olmaya ve buna ilişkin çabaları savunmaya teşvik edilmelidirler.

299. Hükümetler, uygun olduğunda, hükümete bağlı bütün komiteler, kurullar ve diğer ilgili resmi organlarda ve hatta uluslararası organlar, kurumlar ve örgütlerde, diğer önlemlerin yanı sıra özel mekanizmalar oluşturma ve tercihan daha çok sayıda kadın aday sunma ve tanıtma yoluyla cinsiyetler arası dengeyi sağlamada kararlılık göstermelidirler.

300. Başta kalkınma kurumları olmak üzere bölgesel ve uluslararası örgütler, özellikle INSTRAW, UNIFEM ve iki taraflı mali kaynak sağlayan kurumlar, bilgi toplama, ağlar kurma ve görevlerini yerine getirme kapasitelerini artırmak amacıyla ulusal mekanizmalara, buna ek olarak da Hükümetlerle işbirliği yaparak kendi görev alanları içerisinde kadının ilerlemesini yaygınlaştırmaları için onları güçlendirmek amacıyla uluslararası mekanizmalara mali yardım ve danışmanlık hizmeti sağlamalıdırlar.

B . A l t b ö l g e s e l / B ö l g e s e l D ü z e y

301. Birleşmiş Milletlerin bölgesel komisyonları ve diğer altbölgesel /bölgesel yapılanmalar, görev alanlarına küresel Eylem Platformu'nun izlenmesi ve uygulanması dahil olan ilgili ulusal kurumları yaygınlaştırmalı ve onlara yardımcı olmalıdırlar. Birleşmiş Milletlerin ekonomik, sosyal, insan hakları ve ilgili alanlardaki konferanslarının birbiriyle tutarlı takibine ilişkin gereklilik dikkate alınarak, bu faaliyetler ilgili bölgesel platform veya eylem planlarının uygulanmasıyla tutarlı olarak ve Kadının Statüsü Komisyonu'yla yakın işbirliği içinde gerçekleştirilmelidir.

302. Ekonomik ve Sosyal Konsey, bölgesel uygulama, izleme ve değerlendirme sürecini kolaylaştırmak amacıyla, cinsiyete ilişkin konuları Eylem Platformu'nun ışığında ele almalarını sağlamak için, kadın birlikleri / odak noktaları dahil olmak üzere, Birleşmiş Milletlerin bölgesel komisyonlarının kendi görev alanları içerisinde kurumsal kapasitesini ve ayrıca bölgesel platformları ve eylem planlarını gözden geçirmeyi düşünmelidir. Diğer konuların yanı sıra, uygun yerlerde, kapasitenin bu açıdan da güçlendirilmesi düşünülmelidir.

303. Mevcut görev ve faaliyet alanları içinde bölgesel komisyonlar, kadın konularını ve cinsiyete dayalı bakış açılarını ortak görüş haline getirmeli ve aynı zamanda, hem Eylem Platformu'nun hem de bölgesel platform ve eylem planlarının uygulanmasını ve izlenmesini garantileyecek mekanizma ve süreçler oluşturmayı düşünmelidirler. Bölgesel komisyonlar, kendi görev alanları içinde, diğer bölgesel hükümetlerarası örgütlerle, hükümet dışı kuruluşlarla, mali kurumlar ve araştırma kurumlarıyla ve özel sektörle cinsiyete ilişkin konularda işbirliği yapmalıdırlar.

304. Birleşmiş Milletler sisteminin uzman örgütlerinin bölgesel büroları, uygun olduğunda, Eylem Platformunu uygulamak amacıyla, zaman çizelgelerinin ve kaynakların belirlenmesinin dahil olduğu bir eylem planı geliştirmeli ve tanıtımını yapmalıdır. Bölgesel düzeyde teknik yardım ve uygulamaya yönelik faaliyetler, kadının ilerlemesi için açıkça belirlenmiş hedefler oluşturmalıdır. Bu amaçla Birleşmiş Milletler organları ve örgütleri arasında düzenli koordinasyon çalışmaları yürütülmelidir.

305. Bölge dahilindeki hükümet dışı kuruluşların, küresel Eylem Platformuna ve ilgili bölgesel platformlara veya eylem planlarına ilişkin bilgi yayma ve tarafların koordinasyonunu sağlayacak ağlar oluşturma çabaları desteklenmelidir.

C . U l u s l a r a r a s ı D ü z e y

1. Birleşmiş Milletler

306. Eylem Platformu'nun 1995-2000 döneminde, özellikle Birleşmiş Milletler sisteminin bütün organları ve örgütlerinin çalışmalarıyla ve daha geniş bir programlamanın ayrılmaz bir parçası olarak uygulanması gerekmektedir. Birleşmiş Milletlerin küresel zirve ve konferanslarının sonuçlarını dikkate alarak, Eylem Platformu'nun entegre edilmesini ve kapsamlı bir biçimde uygulanmasını, takibini ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, cinsiyete ilişkin konulardaki uluslararası işbirliği için ve 1995-2000 döneminde bu işbirliğinin çerçevesini daha da genişletmek için çalışmalar yapılmalıdır. Bütün bu zirve ve konferanslarda Hükümetlerin, kadınların değişik alanlarda güçlendirilmesini taahhüt ettikleri gerçeği, bu Eylem Platformu'nun takip stratejilerinde koordinasyonun büyük önem taşıdığını göstermektedir. Kalkınma ve Barış Gündemi, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nın Eylem Platformunu dikkate almalıdır.

307. Eylem Platformu'nun uygulanmasındaki sorumluluğu koordine etmesi ve gerçekleştirilmesi için Birleşmiş Milletlerin kurumsal kapasitesini ve bunun yanı sıra kadının ilerlemesini yaygınlaştırmaya ilişkin uzmanlığıyla çalışma yöntemlerini geliştirmesi gerekmektedir.

308. Eylem Platformu'nun uygulanmasını sağlama ve cinsiyete dayalı bir bakış açısını Birleşmiş Milletler sisteminin bütün politika ve programlarına yerleştirme sorumluluğu üst düzeyler tarafından gerçekleştirilmelidir.

309. Sistemin eşitliğe ve kadının güçlendirilmesine ulusal düzeyde sağladığı desteğin etkinliğini ve verimini artırmak ve Eylem Platformu'nun hedeflerini başarma kapasitesini zenginleştirmek için, Birleşmiş Milletler

sisteminin çeşitli bölümlerini yenilemek, değiştirmek ve yeniden canlandırmak gerekmektedir. Bu çabalar, kadının ilerlemesine yönelik farklı Birleşmiş Milletler mekanizmalarını modernleştirmek amacıyla onların stratejilerini ve çalışma yöntemlerini güçlendirmeyi ve uygun olduğunda, diğer ilgili organ ve örgütlerle bağlantılı olarak danışmanlık, harekete geçirme ve izleme fonksiyonlarını geliştirmeyi de içermelidir. Kadın/cinsiyet birimleri etkili bir ana görüş oluşturmada çok önemlidirler ama cinsiyet boyutunun bütün faaliyetlere ana görüş olarak yerleştirilmesine ters düşen, marjinalleşme tutumunu önlemek için stratejileri daha ayrıntılı geliştirmek gerekmektedir.

310. Birleşmiş Milletler sisteminin kadının ilerlemesine odaklanmış bütün kuruluşları Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nın takibi için bütün gerekli kaynaklara ve takip faaliyetlerini yürütmek için gerekli desteğe sahip olmalıdırlar. Örgütler içindeki cinsiyete ilişkin odak noktalarının çabaları, bütün politika, planlama, programlama ve bütçe faaliyetleriyle bütünleştirilmelidir.

311. Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası örgütler, Eylem Platformuna uygun olarak kendi örgütleri içinde kadının ilerlemesine ilişkin engelleri ortadan kaldırmak için harekete geçmelidirler.

Genel Kurul

312. Birleşmiş Milletlerin en yüksek hükümetlerarası organı olarak Genel Kurul, konferansın takibine ilişkin konularda politika oluşturan ve değerlendiren başlıca organdır ve böyle olduğu için, cinsiyete ilişkin konuları çalışmalarıyla bütünleştirmelidir. Bu konuların sosyal, politik ve ekonomik politikalarla kesiştiğini kabul ederek, Eylem Platformu'nun etkin uygulanışında kaydedilen ilerlemeyi değerlendirmelidir. 1995 yılındaki 50. oturumunda Genel Kurul'a, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nın raporu sunulacaktır. Genel Kurul, 49/161 sayılı kararına uygun olarak, ayrıca Genel Sekreterin konferansın takibine ilişkin ve konferansın tavsiyelerini dikkate alan raporunu inceleme imkanı bulacaktır. Genel Kurul Konferansın takibini, kadının ilerlemesine ilişkin devam eden çalışmalarının bir parçası olarak kabul etmelidir. 1996, 1998 ve 2000 yıllarında Eylem Platformu'nun uygulanmasını gözden geçirmelidir.

Ekonomik ve Sosyal Konsey

313. Ekonomik ve Sosyal Konsey, Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'nda belirtilen rolü bağlamında ve Genel Kurulun 45/264, 46/235 ve 48/162 sayılı kararlarına uygun olarak Eylem Platformu'nun uygulanmasına ilişkin sistem çapındaki koordinasyonu yönetecek ve bu amaçla tavsiyelerde bulunacaktır. Konsey, Kadının Statüsü Komisyonu'nun raporlarına gerekli dikkati göstererek Eylem Platformu'nun uygulanmasını gözden geçirmeye davet edilmelidir. Bir koordinasyon organı olarak Konsey, diğer ilgili komisyonlarla ve Konferans takibi için etkili koordinasyon gerekliliğini dikkate alarak Kadının Statüsü Komisyonunun görev alanını gözden geçirmeye davet edilmelidir. Konsey, Komisyon tarafından hazırlanan tavsiyelere gerekli dikkati göstererek, politika belirleme tartışmalarında cinsiyete ilişkin konulara yer vermelidir. Konsey, 2000 yılından önce en az bir üst düzey bölümünü kadının ilerlemesi çalışmalarına ve Eylem Platformu'nun uygulanmasına tahsis etmeyi ve diğerlerinin yanı sıra Dünya Bankası ve IMF dahil uzman örgütlerinin aktif katılımını sağlamayı düşünmelidir.

314. Konsey, 2000 yılından önce en az bir koordinasyon bölümünü, kadının ilerlemesine yönelik hazırlanmış, sistem çapındaki orta vadeli düzeltilmiş planı temel alarak, kadının ilerlemesi çalışmalarının koordinasyonuna tahsis etmeyi düşünmelidir.

315. Konsey, 2000 yılından önce en az bir uygulanabilir faaliyetler bölümünü, Birleşmiş Milletler sisteminin fonları ve programları yoluyla Eylem Platformu'nun uygulanmasına ilişkin standartlar ve süreçler belirlemek

amacıyla, kadının ilerlemesine yönelik hazırlanmış sistem çapındaki orta vadeli düzeltilmiş planı temel alarak cinsiyete ilişkin kalkınma faaliyetlerinin koordinasyonuna tahsis etmeyi düşünmelidir.

316. Koordinasyon Yönetim Komitesi (ACC), Eylem Platformu'nun hedeflerinin uygulanmasına ve takibine yardımcı olmak için sistem çapında ve örgütler arası düzeyde koordinasyon sağlayan mevcut süreçleri de kullanarak, katılımcı kuruluşlarının faaliyetlerini en iyi sonucu verecek biçimde nasıl koordine etmeleri gerektiğini düşünmelidir.

Kadının Statüsü Komisyonu

317. Genel Kurul ve Ekonomik ve Sosyal Konsey, kendi yetki alanları içerisinde, Eylem Platformu ve Konferansın takibi ve uygulanması için diğer ilgili komisyonlarla birlikte çalışma gereğini ve sistem çapında bir yaklaşıma ihtiyaç olduğunu göz önünde tutarak, Kadının Statüsü Komisyonu'nun görev alanını gözden geçirmeye ve güçlendirmeye davet edilmektedirler.

318. Ekonomik ve Sosyal Konseye yardımcı olan işlevsel bir komisyon olarak Kadının Statüsü Komisyonu Eylem Platformu'nun Birleşmiş Milletler sistemi içinde uygulanmasını izlemeye ve Konseye bu alanda tavsiyelerde bulunmada merkezi bir rol oynamalıdır. Komisyonun görevleri açık olarak tanımlanmalı ve bu görevleri gerçekleştirmesi için Birleşmiş Milletlerin düzenli bütçesi içindeki kaynakların yeniden tahsisi yapılarak Komisyona yeterli personel ve mali kaynak sağlanmalıdır.

319. Kadının Statüsü Komisyonu, Birleşmiş Milletler sisteminin ilgili örgütlerinin Eylem Platformu'nun uygulanmasına ilişkin rapor hazırlamalarını koordine etme görevinde Ekonomik ve Sosyal Konsey'e yardımcı olmalıdır. Komisyon, Birleşmiş Milletler sisteminin diğer örgütlerinden ve uygun olduğunda öteki kaynaklardan girdiler sağlamalıdır.

320. Kadının Statüsü Komisyonu, 1995-2000 dönemi için çalışma programı geliştirirken Eylem Platformu'nun ilgilenilmesi gereken kritik alanlarını gözden geçirmeli ve Dünya Kadın Konferansı'nın takip çalışmalarını gündemiyle nasıl bütünleştireceğini düşünmelidir. Bu bağlamda Kadının Statüsü Komisyonu, cinsiyete dayalı bakış açısını Birleşmiş Milletler faaliyetlerine ana görüş olarak yerleştirmede önderlik etme rolünü nasıl geliştireceğini düşünmelidir.

Diğer işlevsel komisyonlar

321. Ekonomik ve Sosyal Konseyin diğer işlevsel komisyonları da, kendi görev alanları içerisinde Eylem Platformunu dikkate almalı ve cinsiyete ilişkin konuları kendi çalışma alanlarıyla bütünleştirmeye gayret etmelidirler.

Kadınlara Karşı Ayrımın Ortadan Kaldırılması Komitesi ve diğer antlaşma organları

322. Kadınlara Karşı Ayrımın Ortadan Kaldırılması Komitesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ilişkin sorumluluklarını yerine getirirken, kendi görev alanı içerisinde, taraf Devletlerce sunulan raporları ele alırken Eylem Platformunu göz önünde tutmalıdır.

323. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne imza koyan Devletler, Sözleşmenin 18. maddesi uyarınca rapor hazırlarken, Kadınlara Karşı Ayrımın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin kadınların sözleşmeyle garanti edilen haklarını kullanma kapasitelerini etkin bir biçimde izlemesini kolaylaştırmak amacıyla, Eylem Platformu'nun uygulanması için alınan önlemlere ilişkin bilgiyi de raporlarına dahil etmeye davet edilmektedirler.

324. Birleşmiş Milletlerin düzenli bütçesinden, yasal uzmanlık yardımı dahil yeterli personel ve mali kaynak sağlayarak ve Genel Kurul'un 49/164 sayılı kararı ve Sözleşmeye imza koyan Devletlerin Mayıs 1995 tarihindeki toplantısında alınan karar uyarınca, Komite için yeterli toplantı süresi tanıyarak Kadınlara Karşı Ayrımın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin Sözleşmenin uygulanmasını izleme kapasitesini güçlendirmek gerekmektedir. Komite, Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programının tavsiyelerini dikkate alarak diğer insan hakları antlaşma organlarıyla koordinasyonunu artırmalıdır.

325. Diğer antlaşma organları da kendi görev alanları içerisinde, Eylem Platformu'nun uygulanmasını dikkate almalı ve çalışmalarıyla kadının insan hakları ve eşit statüsünü bütünleştirmeye gayret etmelidirler.

Birleşmiş Milletler Sekreteryası

Genel Sekreterlik

326. Genel Sekreterin, Eylem Platformu'nun uygulanması için Birleşmiş Milletler içindeki politikanın koordinasyonunu ve sistem çapında cinsiyete dayalı bakış açısını sözkonusu organların görev alanlarını dikkate alarak Birleşmiş Milletlerin bütün faaliyetlerine ana görüş olarak yerleştirme sorumluluğunu üstlenmesi rica edilmektedir. Genel Sekreter bu hedeflerin uygulanmasında etkili koordinasyon sağlamak için özel önlemler almayı düşünmelidir. Bu amaçla Genel Sekreter, Genel sekreterlik makamı içinde, mevcut personeli ve mali kaynakları kullanarak, cinsiyete ilişkin konularda Genel sekreterin danışmanı olarak görev yapacak ve Kadının İlerlemesi Bölümüyle yakın işbirliği içinde Eylem Platformu'nun sistem çapında uygulanmasını güvence altına alacak üst düzeyde bir birim oluşturmaya davet edilmektedir.

Kadının İlerlemesi Bölümü

327. Politika Koordinasyonu ve Sürdürülebilir Kalkınma Dairesinin Kadının İlerlemesi Bölümü'nün öncelikli görevi, Kadının Statüsü Komisyonuna ve kadının ilerlemesine ilişkin konularla ilgilendiklerinde diğer hükümetlerarası organlara, bunların yanı sıra da Kadınlara Karşı Ayrımın Ortadan Kaldırılması Komitesine devamlı hizmet sunmaktadır. Bu bölüm, Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin uygulanması amacıyla oluşturulmuş bir odak noktasıdır. Paragraf 313'de belirtildiği gibi Kadının Statüsü Komisyonu'nun görev alanının gözden geçirilmesinin ışığında, Kadının İlerlemesi Bölümünün işlevlerinin de yeniden değerlendirilmesine ihtiyaç vardır. Genel Sekreterin, diğer önlemlerin yanısıra Birleşmiş Milletlerin düzenli bütçesinden yeterli personel ve mali kaynak sağlayarak Bölümün daha işlevsel hale gelmesini garantilemesi rica edilmektedir.

328. Bölüm, cinsiyetler arası etki analizini Kadının Statüsü Komisyonu için politika çalışmalarına uyarlayarak ve diğer yardımcı organları destekleyerek, kadının ilerlemesindeki engelleri dikkatle gözden geçirmelidir. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'ndan sonra, 1995-2000 dönemi için kadının ilerlemesine ilişkin sistem çapındaki orta vadeli planın düzeltilmesine yönelik hazırlıkların koordinasyonunu üstlenmeli ve kadının ilerlemesinde örgütler arası koordinasyon sekreteryası olarak hizmet vermeyi sürdürmelidir. Eylem Platformu'nun uygulanmasına ilişkin konularda, ulusal komisyonlar, kadının ilerlemesine yönelik ulusal kurumlar ve hükümet dışı kuruluşlar arasında bilgi akışı sağlamaya devam etmelidir.

Birleşmiş Milletler Sekreteryasının Diğer Birimleri

329. Birleşmiş Milletler Sekreteryası'nın çeşitli birimleri, Eylem Platformu'nun koordineli olarak yürütülmesine en iyi nasıl katkıda bulunabileceklerine karar vermek amacıyla programlarını dikkatle gözden geçirmelidirler. 1996-2001 dönemi için kadının ilerlemesine yönelik sistem çapındaki orta vadeli planın düzeltilmesine ve 1998-2002

dönemi için Birleşmiş Milletlerce teklif edilen orta vadeli planda, Platformun uygulanmasına ilişkin tekliflere de yer verilmesi gerekmektedir. Eylemlerin içeriği, ilgili organların görev alanlarına bağlı olacaktır.

330. Cinsiyete dayalı bakış açısının Sekreteryanın bütün faaliyetlerinin merkez boyutu haline gelmesini sağlamak amacıyla bütün Sekreterya içinde mevcut bağlantıların güçlendirilmesi ve yeni bağlantıların kurulması gerekmektedir.

331. İnsan Kaynakları Yönetimi Bürosu dünyanın her tarafındaki program yöneticileriyle işbirliği yaparak, Sekreterya içindeki kadınların statüsünü iyileştirmeye yönelik stratejik eylem planı (1995-2000) uyarınca ve Genel Kurul'un 45/125 ve 45/239 C sayılı kararlarında belirtilen ve Genel Kurul'un 46/100, 47/93, 48/106 ve 49/167 sayılı kararlarıyla teyid edilen hedeflere ulaşmak amacıyla coğrafi dağılıma tabi olan görevlere, özellikle politika oluşturma ve karar almaya ilişkin üst düzey görevlere kadınların alınmasına ve yerleştirilmesine öncelik tanımaya ilişkin anlaşmaya uymaya devam etmelidir. Hizmet içi eğitim bölümü, cinsiyete duyarlılık eğitimi planlamalı ve düzenli olarak uygulamalı veya cinsiyete duyarlılık eğitimini bütün faaliyetlerine dahil etmelidir.

332. Enformasyon Bölümü, cinsiyete dayalı bakış açısını kendi genel bilgilendirme faaliyetleriyle bütünleştirmeye ve mevcut kaynaklarını kullanarak, kadına ve kız çocuğuna ilişkin programlarını geliştirip güçlendirmeye çalışmalıdır. Bu amaçla Bölüm, yeni teknolojiyi bütünüyle göz önüne alarak Eylem Platformu'nun uygulanmasını destekleyecek çok yönlü bir medya iletişim stratejisi oluşturmalıdır. Bölümün düzenli yayınları, özellikle gelişmekte olan ülkelerde Platformun amaçlarını yaygınlaştırmalıdır.

333. Ekonomik ve Sosyal Enformasyon ve Politika Analizi Departmanı'nın İstatistik Bölümü, yukarıdaki bölüm IV'te, stratejik hedef H.3'te tanımladığı gibi, istatistiğe ilişkin uluslararası çalışmalarda önemli bir koordinatör rolü oynamalıdır.

Kadının İlerlemesi İçin Uluslararası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü

334. INSTRAW'un, kadının durumuna ve kalkınmasına ilişkin araştırmaları ve eğitimi yaygınlaştırma görevi vardır. INSTRAW Eylem Platformu'nun ışığında kendi çalışma programını gözden geçirmeli ve görev alanına giren, Eylem Platformu'nun belirli hedeflerini uygulamak için bir program geliştirmelidir. Öncelik verilmesi gereken araştırmaları ve araştırma yöntemlerini belirlemeli, kız çocuğunun statüsüne ilişkin olanlar dahil kadınlara ilişkin çalışmaların ve toplumsal cinsiyet araştırmalarının yürütülmesi için ulusal kapasiteleri güçlendirmeli ve bu amaçla harekete geçirilebilecek araştırma kurumlarından ağlar oluşturmalıdır. Ayrıca Enstitünün etkin olarak destekleyebileceği ve yaygınlaştırabileceği eğitim ve öğretim türlerini belirlemelidir.

Birleşmiş Milletler Kadınlar İçin Kalkınma Fonu

335. UNIFEM'in görevi, kadın boyutunu kalkınmanın bütün düzeylerine dahil edecek teknik ve mali yardım sağlayarak gelişmekte olan ülkelerde kadınların ekonomik ve sosyal yönden kalkınmasına ilişkin tercih ve fırsatları artırmaktır. Bu nedenle UNIFEM, uygun olduğunda, kadınların politik ve ekonomik yönden güçlendirilmelerine odaklanarak, Eylem Platformu'nun ışığında kendi çalışma programını gözden geçirmeli ve güçlendirmelidir. UNIFEM'in savunma rolü, kadının güçlendirilmesine ilişkin çok taraflı bir politik diyalog oluşturmaya yoğunlaşmalıdır. İşlevlerini yerine getirebilmesi için yeterli kaynaklara sahip olması sağlanmalıdır.

Birleşmiş Milletler sisteminin uzman örgütleri ve diğer örgütleri

336. Ulusal düzeydeki eylemlere verdikleri desteği güçlendirmek ve Birleşmiş Milletlerin koordineli takip faaliyetlerine katkılarını artırmak için, her bir örgüt, önceliklerin yeniden sıralanması için amaçların ve hedeflerin

belirlenmesi ve Eylem Platformunda ifade edilen küresel önceliklerin gerçekleştirilmesi için dolaylı kaynakların saptanması dahil, kendi yürüteceği belirli eylemleri tanımlamalıdır. Sorumluluğun ve sorumluluk alacakların açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Bu konuya ilişkin teklifler, kadının ilerlemesi için 1996-2001 dönemini kapsayan sistem çapındaki orta vadeli planda yer almalıdır.

337. Her örgüt, en yüksek düzeyinden itibaren kararlılık göstermeli ve hedeflerini gerçekleştirirken, kadın konularına ilişkin kendi odak noktalarının rollerini ve sorumluluklarını zenginleştirerek ve destekleyecek adımlar atmalıdır.

338. Buna ek olarak, görevleri, özellikle Afrikadakiler olmak üzere gelişmekte olan ülkelere ve en az gelişmiş ülkelere teknik yardım sağlamak olan uzman örgütler*, kadının ilerlemesinde devam eden yaygınlaştırmayı güvence altına almak için daha çok işbirliği yapmalıdırlar.

339. Birleşmiş Milletler sistemi, kadının ilerlemesine ilişkin belirli sorunlarını çözmelerini kolaylaştırmak için ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelere uygun teknik yardım ve diğer türden yardımlar sağlamayı düşünmeli ve bu yardımları gerçekleştirmelidir.

340. Her örgüt, başta karar alma düzeylerinde olmak üzere cinsiyetler arası dengeyi sağlamak için, kadınların profesyonel düzeyde işe alınmaları ve yerleştirilmelerine daha fazla öncelik vermelidir. Personel istihdamında ve hizmet koşullarının belirlenmesinde dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, en yüksek standartta verimlilik, yeterlilik, ve bütünlük sağlama gereğidir. Buna bağlı olarak personel istihdamında mümkün olduğu kadar geniş bir coğrafi dağılıma yer vermenin önemi unutulmamalıdır. Örgütler, bu amaca ilişkin gelişmeleri düzenli olarak kendi yönetim organlarına bildirmelidirler.

341. Eylem Platformu'nun bütünüyle dikkate alınmasını sağlamak için, Birleşmiş Milletlerin ülke düzeyindeki uygulamaya yönelik kalkınma faaliyetlerinin koordinasyonu, Genel Kurul'un ilgili kararları, özellikle de 47/199 sayılı kararı uyarınca ülke temsilcisinin yerleşik koordinatörlüğünde sistem vasıtasıyla güçlendirilmelidir.

2. Diğer Uluslararası Kurumlar ve Örgütler

342. Eylem Platformu'nun uygulanmasında, yatırımların ve programların kadınların yararına olmasını ve böylece sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmalarını garantilemek için, uluslararası mali kurumlar, politika, süreç ve personeli gözden geçirmeye ve düzeltmeler yapmaya teşvik edilmişlerdir. Bu kurumlar aynı zamanda, üst düzey görevlerde yer alan kadınların sayısını artırmaya, personelin cinsiyet analizi konusunda eğitilmesini yaygınlaştırmaya ve borç verme programları ile diğer faaliyetlerin kadınlarla erkekler üzerindeki farklı etkilerini bütünüyle ele almayı sağlayan politikalar ve standartlar oluşturmaya teşvik edilmişlerdir. Bu açıdan Bretton Woods Enstitüleri, Birleşmiş Milletler, ve onun fonları, programları ve uzman örgütleri, kadının ve ailesinin yararı için hazırlanmış programların etkisini güçlendirmek amacıyla, yardımlarının daha verimli ve etkin koordinasyonunu sağlamak için, geniş kapsamlı diyalog dahil düzenli ve sağlam bir diyalog kurmalıdırlar.

343. Genel Kurul, Dünya Ticaret Örgütünü, Birleşmiş Milletler sistemiyle işbirliği yaparak gerçekleştireceği faaliyetler dahil, Eylem Platformu'nun uygulanmasına nasıl katkıda bulunabileceğini düşünmeye davet etmelidir.

---

* (UNDP, UNFPA...)

344. Eylem Platformu'nun uygulanmasında uluslararası hükümet dışı kuruluşların önemli bir rolü vardır. Platformun çeşitli düzeylerde uygulanmasını yaygınlaştırmada hükümet dışı kuruluşlarla işbirliği yapmak için bir mekanizma oluşturulması düşünülmelidir.

BÖLÜM VI

MALİ DÜZENLEMELER

345. Kadının ilerlemesi için mali kaynaklar ve insan kaynakları genellikle yetersiz olmuştur. Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin uygulanmasının bugüne kadarki yavaş gelişiminin nedenlerinden biri de budur. Birleşmiş Milletlerin daha önceki zirve ve konferanslarında kabul edilen, konuya ilişkin taahhütlerin dahil olduğu Eylem Platformu'nun tam ve etkin bir biçimde uygulanması, kadının güçlendirilmesine yönelik mali kaynak ve insan kaynaklarını sağlamaya ilişkin siyasi bir kararlılığı gerektirmektedir. Bu da, politika ve programların bütçesine ilişkin kararlarda, cinsiyete dayalı bakış açısına yer vermeyi ve kadın erkek eşitliğini güvenceye alacak özel programların yeterli finansmanını gerektirecektir. Eylem Platformunu uygulamak için fonların belirlenmesi ve bütün sektörlerdeki mevcut kaynakların harekete geçirilmesi gerekecektir. Programlar içinde ve arasında politikaların yeniden düzenlenmesine ve kaynakların yeniden tahsisine ihtiyaç olabilir ama her politika değişikliğinin mali düzenlemeler gerektirmeyeceği ortadadır. Yenilikçi fon bulma yollarıyla sağlanacak kaynaklar dahil, hem özel hem de kamu sektörlerinden sağlanacak ek kaynakların harekete geçirilmesi gerekli olabilir.

A . U l u s a l D ü z e y

346. Eylem Platformu'nun stratejik hedeflerini uygulama sorumluluğu öncelikle Hükümetlere aittir. Bu hedeflere ulaşmak için Hükümetler, kadınların kamu sektörü harcamalarından nasıl yararlandıklarını sistematik olarak gözden geçirmeye çaba göstermeli; hem üretim kapasitesini artırmak hem de sosyal ihtiyaçları karşılamak için kamu sektörü harcamalarına eşit ulaşabilirliği sağlayacak bütçe ayarlamaları yapmalı; ve Birleşmiş Milletlerin diğer zirve ve konferanslarında kabul edilen cinsiyete ilişkin taahhütleri gerçekleştirmelidirler. Hükümetler, Eylem Platformuna ilişkin başarılı ulusal uygulama stratejileri geliştirmek için, cinsiyetler arası etki analizlerini gerçekleştirmeye yönelik kaynaklar dahil, yeterli kaynak tahsis etmelidirler. Aynı zamanda da Hükümetler, ek kaynakları harekete geçirmeleri için hükümet dışı kuruluşları, özel sektörü ve diğer kurumları teşvik etmelidirler.

347. Kadının ilerlemesine yönelik ulusal mekanizmalara, ve bunların yanı sıra, uygun olduğunda, Eylem Platformu'nun uygulanmasına ve izlenmesine katkıda bulunabilecek bütün kurumlara yeterli kaynak tahsis edilmelidir.

348. Kadının ilerlemesine yönelik ulusal mekanizmaların henüz varolmadığı ya da henüz sürekli olacak biçimde kurulmadığı yerlerde Hükümetler, bu tür mekanizmalar için yeterli ve sürekli kaynaklar sağlamaya çalışmalıdırlar.

349. Eylem Platformu'nun uygulanmasını kolaylaştırmak için Hükümetler, uygun olduğunda, ulusal güvenlik ihtiyaçlarıyla uyumlu olarak aşırı askeri harcamaları ve silah üretimiyle kullanımına yapılan yatırımları azaltmalıdırlar.

350. Hükümet dışı kuruluşlar, özel sektör ve sivil toplumun diğer aktörleri, Eylem Platformu'nun uygulanması için gerekli olan kaynakların tahsis edilmesini teşvik etmelidirler. Hükümetler, bu amaca katkılarının sürekli olmasını sağlamak için hükümet dışı kuruluşların, özellikle de kadın örgütlerinin ve ağlarının, feminist grupların,

özel sektörün ve sivil toplumun diğer üyelerinin kaynakları harekete geçirmesi için destekleyici bir ortam oluşturmalıdır. Hükümet dışı kuruluşların kapasitesi bu açıdan güçlendirilmeli ve zenginleştirilmelidir.

B. Bölgesel Düzey

351. Bölgesel kalkınma bankaları, bölgesel ticaret birlikleri ve diğer bölgesel kurumlar, Eylem Platformu'nun uygulanması için , borç verme ve diğer faaliyetlerinde kaynakların harekete geçirilmesine katkıda bulunmaya ve yardımcı olmaya davet edilmelidirler. Aynı zamanda da politikalarında ve fon sağlama yöntemlerinde Eylem Platformunu dikkate almaya teşvik edilmelidirler.

352. Altbölgesel ve bölgesel örgütler ve Birleşmiş Milletlerin bölgesel komisyonları uygun olan yerlerde ve belirlenmiş görev alanları içerisinde Eylem Platformu'nun uygulanması için fonların harekete geçirilmesine yardımcı olmalıdır.

C. Uluslararası Düzey

353. Eylem Platformu'nun gelişmekte olan ülkelerde, özellikle Afrika'da ve en az gelişmiş ülkelerde uygulanması için yeterli mali kaynaklar uluslararası düzeyde taahhüt edilmelidir. Eylem Platformu'nun gelişmekte olan ülkelerde uygulanması için ulusal kapasiteleri güçlendirmek, gelişmiş ülkelerin gayri safi milli hasıllarının % 0.7'sini genel resmi kalkınma yardımı olarak kullanmalarına ilişkin kabul edilmiş hedefin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesini ve bunun yanı sıra da Eylem Platformunu uygulamak için düzenlenmiş faaliyetlerin fon paylarının artırılmasını gerektirecektir. Buna ek olarak kalkınmada işbirliği yapan ülkeler, cinsiyete dayalı bir yaklaşımla bütünleştirme yoluyla yardımların kalitesini ve etkililiğini artırmak için kendi yardım programlarının eleştirel bir analizini yapmalıdır.

354. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonunun dahil olduğu uluslararası mali kurumlar ve bölgesel kalkınma bankaları, bağışlarını ve kalkınma yardımlarını incelemeye ve Eylem Programının gelişmekte olan ülkelerde, özellikle Afrika'da ve en az gelişmiş ülkelerde uygulanmasına yönelik programlara bağış ve kredi tahsisi yapmaya davet edilmelidirler.

355. Birleşmiş Milletler sistemi, Eylem Platformu'nun uygulanması için başta Afrika'dakiler olmak üzere gelişmekte olan ülkelere, ve en az gelişmiş ülkelere teknik işbirliği ve diğer türden yardım sağlamalıdır.

356. Eylem Platformu'nun ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelerde uygulanması, uluslararası yardım ve işbirliğinin sürekli olmasını gerektirecektir. Birleşmiş Milletler sisteminin teknik ve sektörel örgütler dahil tüm örgütleri ve organları, bu tür ülkelerin kadının ilerlemesi için politika ve program geliştirme ve uygulama çabalarını kolaylaştırmalıdır. Bu amaçla Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası, bu çabalara yardımcı olmaya davet edilmelidirler.

357. Eylem Platformu'nun hedeflerinin gerçekleştirilmesini kolaylaştırmak amacıyla Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesinin ve Birleşmiş Milletlerin diğer dünya zirve ve konferanslarının borç yönetimine ve azaltılmasına ilişkin kararlarının uygulanması gerekmektedir.

358. Eylem Platformu'nun uygulanmasını kolaylaştırmak için, resmi kalkınma yardımının ve ulusal bütçenin ortalama % 20'sini temel sosyal programlara tahsis etme konusunda karşılıklı bir taahhütte bulunmayı kabul eden ilgili gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ortakları, cinsiyete dayalı bakış açısını dikkate almalıdırlar.

359. Birleşmiş Milletler sisteminin kalkınma fonları ve programları, mevcut program ve projelerinin Eylem Platformu'nun uygulanmasına hangi ölçüde yöneltilmiş olduğuna ilişkin bir analizi hemen yapmalı ve bir sonraki planlama dönemi için, kadınla erkek arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmaya yönelik teknik yardım ve fon sağlama faaliyetlerinin yeterli kaynağa sahip olmasını güvence altına almalıdırlar.

360. Birleşmiş Milletler fonlarının, programlarının ve örgütlerinin özellikle de UNIFEM ve INSTRAW'un kadının güçlendirilmesindeki ve dolayısıyla kendi görev alanları içerisinde Eylem Platformu'nun uygulanmasındaki, kadının ilerlemesi için araştırma, eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerindeki ve cinsiyete dayalı bakış açısını kalkınma çabalarıyla bütünleştirmeye yönelik teknik ve mali yardımlardaki önemli rolü göz önüne alındığında , uluslararası topluluk tarafından sağlanan kaynakların elverişli ve yeterli düzeyde olması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

361. Kadının ilerlemesini yaygınlaştırma çabalarında Birleşmiş Milletler sisteminin verimliliğini ve etkililiğini geliştirmek ve Eylem Platformu'nun hedeflerini gerçekleştirme kapasitesini artırmak için, Birleşmiş Milletler sisteminin çeşitli bölümlerini, özellikle de Birleşmiş Milletler Sekreteryası'nın Kadının İlerlemesi Bölümü'nün ve kadının ilerlemesini yaygınlaştırmaya yönelik özel görevleri olan diğer birimlerin ve yardımcı organların yenilenmesi, düzeltilmesi ve yeniden canlandırılması gerekmektedir. Bu açıdan Birleşmiş Milletler sistemi içindeki idari organlar Eylem Platformu'nun etkin uygulanmasına özel önem vermeye ve fonların bu amaçla en etkin ve en verimli şekilde kullanılmasını sağlamak için politika, program, bütçe ve faaliyetlerini gözden geçirmeye teşvik edilmişlerdir. Eylem Platformu'nun uygulanması için Birleşmiş Milletlerin düzenli bütçesinden ek kaynakların tahsis edilmesi gerekebilecektir.

NOTLAR

- 1/ Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı : Eşitlik, Kalkınma ve Barış'ın Kazanımlarını Gözden Geçirmek ve Değerlendirmek İçin Düzenlenen Dünya Konferansı Raporu, Nairobi 15-26 Temmuz 1985 (Birleşmiş Milletler yayını, Satış No. E.85. IV. 10), böl. I, kıs, A.
- 2/ Dünya İnsan Hakları Konferansı Raporu, Viyana 14-25 Haziran 1993 (A/Conf. 157/24 (Bölüm I)), bölüm III.
- 3/ Genel Kurul Kararı 34/180, ek.
- 4/ Genel Kurul Kararı 45/164.
- 5/ Genel Kurul Kararı 44/82.
- 6/ Genel Kurul Kararı 48/126.
- 7/ A/47/308-E/1992/97, ek.
- 8/ Genel Kurul Kararı 48/104.
- 9/ Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı, Dünya İnsan Hakları Konferansı Raporu....., böl. III, para.5.
- 10/ Bakınız Çok Tarafli Ticaret Görüşmelerinin Uruguay Round'u Sonuçları : Yasal Metinler Cenevre GATT Sekreteryası 1994)
- 11/ Genel Kurul Kararı 44/25, ek.
- 12/ Herkes İçin Eğitim : Temel Öğrenme İhtiyaçlarını Karşılama İçin Dünya Konferansı Son Raporu, Jomtien, Tayland, 5-9 Mart 1990, Herkes İçin eğitim Dünya Konferansı'nın Örgütler arası Komisyonu (UNDP, UNESCO, UNICEF, Dünya Bankası), New York, 1990, ek I.
- 13/ Genel Kurul Kararı 2200 A (xxı), ek.
- 14/ Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Raporu, Kahire 5-13 Eylül 1994 (Birleşmiş Milletler yayını, Satış No.E.95. XIII. 18), böl I, karar 1, ek.
- 15/ Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi Raporu, Kopenhag, 6-12 Mart 1995 (A/Conf. 166/9), böl I, karar 1, ekler I ve II.
- 16/ Güvenli olmayan düşük, ya gerekli beceriye sahip olmayan kişiler tarafından ya da asgari tıbbi standartlara sahip olmayan bir ortamda istenmeyen gebeliğin sonlandırılması olarak tanımlanmıştır. [Dünya Sağlık Örgütü, Güvenli Olmayan Düşüğün Önlenmesi ve Tedbirler, Teknik Çalışma Grubu Raporu, Cenevre Nisan 1992 (WHO/MSM/92.5)].
- 17/ Uluslararası Beslenme Konferansı Son Raporu, Roma 5-11 Aralık 1992 (Roma, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, 1993), Bölüm II.

- 18/ Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı Raporu, Rio de Janeiro 3-14 Haziran 1992, Cilt I, Konferansta Benimsenen Kararlar (Birleşmiş Milletler yayını, Satış No. E. 93, I.8 ve düzeltmeler), Karar 1, ek I.
- 19/ Aynı kitapta, karar 1, ek II.
- 20/ Genel Kurul Kararı 317 (IV), ek.
- 21/ Genel Kurul Kararı 217 A (III).
- 22/ Genel Kurul Kararı 39/46, ek.
- 23/ Genel Kurulun 47. Oturumunun Resmi Kayıtları, Ek No. 38 (A/47/38), böl I.
- 24/ Birleşmiş Milletler, Antlaşmalar Dizisi, Cilt 75, No. 973, s. 287.
- 25/ Dünya İnsan Hakları Konferansı Raporu....., böl III, kısım II, para. 38.
- 26/ Bakınız Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Yıllığı, Cilt 5: 1980 (Birleşmiş Milletler Yayını, Satış No. E. 81, IX.4), ek VII.
- 27/ Genel Kurul Kararı 260 A (III), ek.
- 28/ Birleşmiş Milletler Antlaşmalar Dizisi, Cilt 189, No. 2545.
- 29/ Aynı kitapta, cilt 606, No. 8791.
- 30/ Genel Kurul Kararı 48/96, ek.
- 31/ Genel Kurul Kararı 1386 (XIV).
- 32/ Bakınız CEDAW / SP/1995/2.
- 33/ Genel Kurul Kararı 2106 A (XX), ek.
- 34/ Genel Kurul Kararı 41/128, ek.
- 35/ Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (Çevresel Hukuk ve Kurumlar Program Faaliyet Merkezi), Haziran 1992.